

קובץ גליונות

פרשת ויקרא-זכור-פורים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

זכות הלימוד בקובץ לע"נ האשה
מרת בילא מינה בת נתן ע"ה
נלב"ע ל' אדר א' תשע"ו
תנצב"ה

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

תלמידי הכתב סופר	כנסת	*נחלת משה	אופקים
נס ציונה	054-8429113 (גרס)	חזון איש	052-7635246 (סמיד)
מוסדות אור תורת שלום	מאה שערים	אצל הנציגים בישיבות:	בבתי הכנסת:
בכולל בראשות הרב יפת שליט"א	בבית הכנסת	אורחות תורה	*קיוית
	תפארת בחורים (הישן)	בית מאיר	שיוית
נתיבות	נוה יעקב	בית מדרש עליון	אלעד
054-8454356 (טרבלסי)	052-7677676 (לוי)	גאון יעקב	054-8415551 (הופנר)
נתניה	סורוצקין	משך חכמה	ישיבת בני ראובן
רמת אפרים	בבתי הכנסת:	פונוביז'	אשדוד
052-7664668	*אהבת תורה	קהילות יעקב	רובע ג' - קרית חרדים
פתח תקוה	*באר שמואל	קרית מלך	058-3231891 (שוורץ)
בבתי הכנסת:	סנהדריה	שערי תורה	רובע ז'
*אבי עזרי	052-7171376	תפארת ציון	052-7668323 (מונק)
*אוהל אברהם	עזרת תורה	פרדס כץ	אשקלון
*חניכי הישיבות	054-8474651 (אלקיכן)	052-7168580 (אבוחצירא 30)	050-4181543 (לוי)
גני הדר	*בית הכנסת בית ישראל	בבתי הכנסת:	באר יעקב
*מקוה בעש"ט	קרית יובל	*חניכי הישיבות (ברוט 20)	ישיבת גרודנא באר יעקב
צפת	052-7639488	*מנין אברכים (אבוחצירא 9)	באר שבע
כולל בראשות הרב קפלן שליט"א	רוממה	קרית הרצוג	052-7628911 (היקלי)
054-8454791	*בית כנסת חניכי הישיבות	03-5708404 (שטרן)	בית שמש
קרית אתא	רמת שלמה	052-7640848 (פרידמן)	קריה
ישיבת מעוז חיים	02-5710175 (לאפיר)	שכון ה'	02-9910398 (פינקלשטיין)
052-7129279	בבתי הכנסת:	053-3151405 (נמירובסקי)	רמה א'
ראש העין	חזון איש	זכרון יעקב	ישיבת נתיבות התורה-תפרח
ישיבת בית הלוי	המרכזי כולל ישכר באוהליך	04-6392214 (קניגסבוך)	052-7138967 (אמרון)
בראשות הגה"צ ר' אבנר עפג"ן רח' חפץ חיים 6	רמות א'	חיפה	ביהכנ"ס לב אליהו
רחובות	054-8408719 (גולדשטוף)	נוה שאנן	רמה ג'
050-4101805	רמות ג'	054-8454992 (גינזויער)	*ביהכנ"ס אהבת תורה
ישיבת מאור התלמוד	*ביהכנ"ס	טבריה	02-9920797
רכסים	חניכי הישיבות צא"י	אלמלם 053-3115735	כולל עטרת שלמה
גבעה א'	053-3120780 (גליקסברג)	טלזסטון	ביתר
052-7606491	רמות פולין	02-5335545 (חנות כל בו אלן)	גבעה A
כולל נר ישראל בית יצחק (כהן) 052-7183722	*ביהכנ"ס אוהל יוסף	יסודות	*ביהכנ"ס זכור לאברהם
גבעה ג'	053-3180324 (דורוני)	054-8413562 (פיינר)	בית חלקיה
052-7171992 (פרקש)	רמת אשכול	*ביהכנ"ס המרכזי	054-8413562 (פיינר)
תל אביב	שערי חסד	ירוחם	בני ברק
ביהכנ"ס אביר יעקב (נוביק) 050-6824384	054-8498969 (קירט)	ביהכנ"ס בית פנחס	*שכון ג'/יהודה הנשיא
תפרח	כרמיאל	052-7627788 (מיכאל)	053-3145900 (גולדשטוף)
08-9924520	052-7166636 (ברוורמן)	ירושלים	*דסלר/כולל ברוסלב
ניתן להשיג את הקובץ בארה"ב במקומות הבאים:	מבוא חורון	*ישיבת מיר	052-7159869 (בן אריה)
• בורו פארק	054-8413562 (פיינר)	052-7677676 (לוי)	ויזניץ
• פלאטבוש	מודיעין עילית	גאולה	050-4192923 (טסלר)
• ויליאמסבורג	*בכוללים:	053-3172626 (אלה)	בבתי הכנסת:
• מונסי	עטרת שלמה,	*חנות גל פז (מלכי ישראל)	*ביהכנ"ס הגדול החדש
• לייקווד	ישכר באוהליך, הר"ן הרב אברמוב	בית וגן	(בכניסה לכולל גרטלר)
	חפציבה	02-6449498 (שעין)	*הליכות חיים
	052-7143196 (דרמר)	הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה)	*המרכזי - רמת אלחנן
	ישיבת כנסת יצחק	בר אילן/נוה צבי	*לדרמן
	נאות הפסגה	054-8474651	*נאות יוסף
	052-7608620	גבעת שאול	*משכנות יעקב
	קרית ספר	052-7159755 (גינזבורג)	*דברי שיר
	בית הכנסת: קהילת משך חכמה	הר נוף	*שם אבותי
	053-3127555	בבתי הכנסת:	*אוהל משה ורחל-רח' פרל
	מעלה אדומים	*אמרי שפר	היכל משה
	*בבית הכנסת	*קהילת בני תורה	בכוללים:
		*חניכי הישיבות-רח' ברנד	*בית הלל

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900

ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

גיליון זה נודב לכבוד שמחת נישואי
החתן **גבריאל מאיר בלקשטיין נ"י**
ליקווד ניו דז'רזי

והכלה **רינה מלכה סאסמאן תחי'**
פאר ראקאוויי ניו יורק
שיזכו להקים בית נאמן בישראל

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

ברוב שבח והודאה לה"ת, זכינו ביום חמישי האחרון, ל' אדר א' תשע"ו, לברך ברכת 'שהחיינו וקיימנו' בשם ומלכות, בהולדת בננו יקירנו בשעה טובה ובמזל טוב. זכינו לקיים בהידור את מאמר חז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה - שאין לך ריבוי שמחה גדול מזה בהתווסף עוד חייל ללגיון של מלך מלכי המלכים, ויה"ר שנזכה לראותו גודל בתורה ויראת שמים, ולגדלו לתורה ולחופה למעשים טובים בנחת והרווחה, אמן.

והנה, מאליה התעוררה לנו שאלה: הלידה היתה יום ל' אדר א', ובר המצוה ייצא א"ה, בשנה פשוטה (תשפ"ט) ויש לדון אימתי יהיה גדול וייעשה בר מצוה. האם בתאריך ל' שבט או א' ניסן.

ובספר 'שנה מעוברת' של הגאון רבי צבי כהן שליט"א בעמוד נ"ח מביא בזה חבל פוסקים ובראשם רבינו בעל הקהילות יעקב זצ"ל שסבורים שיש לעשות בר מצוה בתאריך א' ניסן, אבל יש שכתבו שיעשה בר מצוה בא' דר"ח אדר, ומסיק שם שלכן טוב שיניח תפילין בא' דר"ח אדר לצאת ידי חובת כל הדיעות ואת סעודת בר המצוה יעשה בא' ניסן שאז הוא גדול לכל הדיעות וכו' אבל ראוי להחמיר בינתיים בכל הדברים שצריכים גדלות עיי"ש.

ורבינו שליט"א, בשונה הלכות סימן נ"ה דין כ"ג כותב נדון דומה, זה לשונו שם: מי שנולד ביום א' דר"ח כסליו והיה אז ב' ימים ר"ח ובשנת י"ג היה חשון חסר וכסליו אינו אלא יום א' ראש חודש אינו נעשה בר מצוה עד ר"ח כסליו.

ואמש כשזכיתי להיכנס למרן שליט"א, דנתי לפניו בהאי ענינא, ואמר כי בסברא נראה ברור שיש לאחר את הבר מצוה לראש חודש ניסן. ונקוה לה' שנזכה עוד להזמין את מרן לשמחת הבר מצוה, בבריות גופא ונהורא מעליא.

סברכת סבת סוס
יחצק ילעססס (ס"ב)

שו"ת על הפרשה

ויקרא אל משה (א,א), ובבעל הטורים כתב: "שמשה לא רצה לכתוב אלא 'ויקרא' כדרך שנאמר בבלעם, וא"ל הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה".

שאלה: וכי משה היה יכול לכתוב כרצונו, והרי בנבואת משה נאמרו לו התיבות בדיוקן בלא שהיה צריך לפרשן (עיי' בספר "אבי עזרי" פ"ז מהלכות יסודי התורה ה"ו בשם מהר"ל דיסקין).

תשובה: אבל לא אמרו לו האותיות, רק משמעות התיבה, ואף שזו משמעות אחרת - אבל זה אותו ענין. [ועיי' מה שכתבנו בפרשת כי תשא ל"ב, י"ז].

שאלה: במדרש תנחומא (פ' ויקרא) אמרו: "ויקרא אל משה, למה אמר ויקרא וכו', ולמה קרבין קרבן מן העוף וכו' ולא מן הדגים שנאמר כו', אלא בשביל שהם בשר ודם כמו האדם ויוצאין מבטן אמן כמו האדם - מכפרין על האדם, אבל הדגים - ביצים הם ויוצאין מהן וחייך". ופלא הוא, כי הרי עוף נמי ביצים הם? ואמר רבינו שליט"א: במסכת עבודה זרה (מ"א) אמרו כי דג טמא משריק ודג טהור מטיל ביצים, וכיון שמיידי בדג טהור באמת קשה, וצריך לעיין בספר "הברית" אם יש חילוק בין ביצי דגים לעופות.

וסמך ידו על ראש העולה (א,ד), ובתרגום יונתן: "ויסמוך בתוקפא יד ימיניה", וקשה כי הרי צריך סמיכה בכל כוחו, וכיצד עשה זאת ביד אחת?

תשובה: אפשר בכל כוחו גם ביד אחת.

(דרך שיחה)

עלי שי"ח

ברכת האילנות

בימים אלו עלה על שולחנו של רבינו שאלה מענינת מענינת דיומא: כידוע, את ברכת האילנות על עצים המלכלכים, מברכים בימי ניסן, כדאיתא בגמרא (ברכות מ"ג ב) 'האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלכלכי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכרא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם'. והנה השנה שהיא שנה מעוברת, ברוב האילנות הצמיחה כבר החלה, וקיים חשש שעד חודש ניסן כבר לא ישאר מהלכלוב, ולשון המשנה ברורה ריש סימן רכ"ו דהוא הדין בכל חודש אחר שרואה הלכלוב בפעם ראשון, מברך, ואם כן השאלה אם אכן השנה ראוי להקדים לברך על האילנות כבר בימים אלו.

תשובת רבינו היתה ברורה - כדאי להמתין עד חודש ניסן, כלשון חז"ל האי מאן דנפיק ביומי ניסן, אף שאינו לעיכובא. וכן הוא מעשה רב של רבינו שליט"א. ואין צריך לחשוש שלא ישאר ללכלוב, וכך ראינו אצל רבותינו מרן החזון איש והקהילות יעקב וזה"ה שתמיד בירכו בימי ניסן עכ"ד

בשבת אחרונה האיר את עינינו יהודי שמתגורר במדינת הים, וזכה בשבת האחרונה לשבות בבני ברק והשתתף בתפילת שחרית כותיקין בבית מדרשו של מרן שליט"א, והנה, הוא מבחין בדבר מעניין. בדרך כלל נהוג שאת עליית חזק מקבל החשוב בבית הכנסת, והנה בשבת אחרונה (פקודי) הוא מבחין שאת רבינו שליט"א מעלים לעליית שלישי, ואילו עליית 'חזק' מקבל הגה"צ רבי ישי מנדל שליט"א, מוטיקי התלמידי חכמים בבני ברק. הדבר היה לפלא (והמעניין הוא - שאפילו המתפללים הקבועים בבית הכנסת לא תמיד מבחינים בשנוי זה).

התברר, כי מנהג זה כבר קיים שנים רבות, שהגאון הנ"ל מקבל בכל פעם את עליית 'חזק'. הסיבה לכך היות ובית הכנסת חייב לו הכרת הטוב מרובה על כל טירחתו משך שנים רבות למען המתפללים, ולכן עולה לתורה בעלייה זו. נברכו, כי אכן תמיד יוסיף ויתחזק בבריות גופא ונהורא מעליא.

משלוח המנות המכובד ביותר
"אלא ד' אמות"

הנהגותיו והליכותיו של מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

על סדר השו"ע.

להשיג בכל חנויות הספרים המובחרות

ואצל משפחת גולדשטון, רחוב יהודה הנשיא 52 בני ברק

שו"ת בעניני הפרשה

ברכה על מחיית עמלק

שאלו את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם מי שזוכה לקיים מחיית עמלק מברך על מצות מחיית עמלק? והראה לדבריו בספרו 'טעמא דקרא' סוף אסתר, שכתב שיתכן שבשעה שתלה מדרכי את המן בירך על מצות מחיית עמלק, וכן בירך שהחינו, וכן בירך גם על איבוד עבודה זרה כי היה חקוק על ליבו של המן עבודה זרה. והוסיף עוד - שיתכן שבירך גם שעשה לי נס במקומם הזה.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים

וצ"ב מדוע כאן כתוב "תמחה...מתחת השמים" ואילו בפ' המבול כתיב "ויאמר ה' אמחה את האדם... כל היקום מעל פני האדמה" וכן בפ' נח "וימח כל היקום אשר על פני האדמה... וימחו מן הארץ", ואין כתיב מתחת השמים, ותירץ כי עמלק בא להלם בה', ולזה כתיב בפ' בשלח "מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" וכן בפ' כי תצא "תמחה... מתחת השמים", אבל בדור המבול שנחתם עונשם על הגזל לכן כתיב על פני הארץ, עכת"ד [בשם הרה"ג מרדכי בוגרד, מח"ס תכלת מרדכי] ש. בהא שצריך שהקורא יקרא שניהם גם זכר בצירי וגם זכר בסגול, בכדי לצאת שתי השיטות, האם צריך לחזור על כל הפסוק?
ת. אאמו"ר זללה"ה הקיל שמספיק לחזור רק על ד' תיבות תמחה את זכר עמלק.
ש. נשים שבאו למנין לשמוע פרשת זכור האם צריכות להישאר לשמוע גם את ההפסוק?
ת. יש ענין. (ארח דוד)

ש. יל"ע במצות מחיית עמלק האם יוצאים יד"ח כשחובלים בעמלק או דוקא כשהורגים אותו. ומטין בי מדרשא ראייה נפלאה שהביא הגאון מטשעביץ זצ"ל מגמ' (פסחים ס"ח). דכתוב במשנה דמיחוי קרביי דקרבן פסח דוחה את השבת, ובגמ' שם איתא, מאי מיחוי קרביי, רב הונא אמר מנקבן בסכין, וברש"י, מנקבן בסכין, שיצא הרעי שאם יניחנו בתוכן יסריחו וכו', ומיחוי, לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק, עכ"ל. ומשמע ברש"י דלשון 'תמחה' משמעו חבלה, ולא דוקא הריגה?
ת. אין ראייה מרש"י דיל"ל דבעמלק צריך לחבול ולחבול עד שיהרגנו. (קובץ והאר עינינו)
ש. האם יש מצוה רק לחבול בעמלק בלי להורגו?

ת. מקיימים חצי שיעור של המצוה. (שם)

ש. האם צריך כוונת פירוש המלות במ"ע דזכירת עמלק, או סגי בשמיעת התיבות בלבד?

ת. סגי. (הליכות ישראל)

ש. האם צריך לשמוע כל תיבה בפ' זכור או כל ששמע עיקר הענין יצא יד"ח?

ת. לכתחלה צריך לשמוע כל תיבה אבל אינו מעכב, וה"ה במגילה אם הענין מובן. (שם)

ש. אם לא שמע תיבה אחת בפ' זכור אם יצא יד"ח או לא?

ת. אם מובן הענין יתכן שיצא. (שם)

ש. יש שכתבו לומר עם הבעל קורא בפיו בלחש פרשת זכור לחשוש לשיטת הסוברים שאין שומע כעונה במחית עמלק, (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' א' עיי"ש), ויש חולקין, (שו"ת משיב דבר להנצי"ב חלק א"ח סי' מ"ז), האם למעשה יוצאים בקריאת ה"בעל קורא"?

ת. יוצאים מהש"ץ שקורא מהס"ת. (קובץ תורת המועדים)

ש. הגיע לביהכ"נ לאחר הברכות (על התורה) שמברך העולה לפ' זכור, האם זה מעכב ויצטרך לשמוע שוב?

ת. אינו צריך. (דולה ומשקה)

ש. מי שכבר עלה לתורה לזכור במנין ראשון אם יכול לעלות במנין שני ולהוציא מי שלא יצא?

ת. יכול. (שאלת רב)

ש. במקרה שיש נשים שלא שמעו קריאת זכור, האם צריך לארגן מנים מיוחד בשבילם לשמיעת פרשת זכור?

ת. מעיקר הדין אין חיוב, אבל אם רוצה אפשר. (פסקי שמועות)

ש. אם יש מנין שעושים בכדי להוציא חולה וכו' בקריאת זכור, האם קוראים בברכת התורה כשיש רוב מנין שכבר יצאו יד"ח?

ת. לכאורה צריך רוב מנין. (אגרת הפורים)

ש. ס"ת שנכתב כהאר"י ז"ל עם צדי הפוכה, האם אפשר לקרוא בו לכתחילה בפרשת זכור?

ת. אם הצדי הפוכה יש בעיה בפרשת זכור. (פסקי שמועות)

ש. יש ב' ספרי תורה, האחד מהודר יותר, אם לקריאת פרשת זכור יש ליקח המהודר לפי שהיא מה"ת, או יקחנה לקריאת התורה ליקודמת לפניך, כעין אין מעבירין על המצוות?

ת. נהוג ליקח המהודר יותר לפ' זכור כי הוא מה"ת, והלא גם השני הוא ס"ת כשר, אלא שאת המהודר יותר מייחדין לדאורייתא. אצל החזו"א היה ס"ת אחד, ולפ' זכור הביאו ס"ת נוסף.

אמונת חכמים

היה זה לפני כחצי שנה, יהודי תושב ארה"ב התקשר לאחד ממקורבי רבינו שליט"א המשמש כראש כולל חשוב כאן בבני ברק וסיפורו בפיו, יש לי עסק גדול מאד ומצליח, יום אחד אני מקבל תביעה מאחד העובדים הגויים שלי על סך של חמש מאות אלף דולר על דבר שכלל לא עשיתי, הוא פשוט רצה לנצל את ההצלחה שלי בעסק ולנסות להוציא ממני כסף, מיד פניתי לבקש ברכה ממרן שר התורה ואכן בירכני בברכה והצלחה, לאחר מכן הוא הגיש נגדי בקשה לבית המשפט והדין נקבע לכ"ט אדר א' תשע"ו כששלחתי לספר זאת לרבינו ולבקש את ברכתו מיד ציין שכתוב שמי שיש לו דין עם העכו"ם שיהיה בחודש אדר ובירכני שוב.

לפני שבועיים הגיע אלי עו"ד בשם אותו גוי שתובע אותי כדי שאסכים לפשרה עמו ואשלם סך של מאתיים אלף דולר והוא יוריד את התביעה כנגדי, אני לא הסכמתי לסכום והסכמתי לשלם רק מאה אלף דולר, שלחתי שוב למרן שליט"א מה לעשות ומרן אמר לא להסכים לפשרה וללכת למשפט, כמובן שחששתי מאד מכך אבל הרגשתי אמונה חזקה בדברי הצדיק וזה נתן לי את הכח להתכונן למשפט, בשבוע שעבר ביום שלישי יום לפני התאריך למשפט נגש אלי העו"ד של התובע וביקש שאסכים לשלם רק שמונה עשרה אלף דולר והם מוכנים למשוך את התביעה כנגדי ואכן הסכמתי מיד כיון שלגשת למשפט היה עולה הרבה יותר רק ההוצאות עבור המשפט, ומיד שלחתי לספר זאת למרן שליט"א וכשהרב שמע זאת חיך ואמר זה מגיע לו, וכששאלו לרבינו מדוע אמר כיון שהוא מציית למה שאומרים לו.

עניני פורים ומגילת אסתר

"הוא אחשוורוש" - הוא ברשעו בתחלתו ועד סופו (מגילה יא, א).

וקשה, מה ראה הכתוב לציין כבר בראש המגלה ש"הוא אחשוורוש ברשעו מתחלתו ועד סוף" הוא אחשוורוש מתחלתו ועד סופו?

אומר רבי חיים קניבסקי שליט"א: היה מקום לחשוב שרק בתחלה היה רשע אבל לאחר שנשא אחשוורוש את אסתר וכבר נודע לו עמה ומולדתה, הוא יחדל משנאתו לעמה של אסתר ויתחיל לחבב את ישראל. על כך אמר הכתוב: "הוא אחשוורוש" - "הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", גם לאחר מעשה הנס שנתהפכה הגזרה לטובתם של ישראל - נשאר אחשוורוש ברשעותו ושנאתו לישראל.

"וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו להיות כל איש שר בביתו ומדבר כלשון עמו".

רבי חיים קניבסקי שליט"א הוסיף עוד באור, כיצד האגרות הראשונות סיעו לנס ההצלה: לפני משלוח הספרים הראשונים, שיש לדבר בכל מדינה כלשון המדינה, כל אגרות המלך נשלחו בשפת המלך שהיא פרסית. כך, שיושבי המדינות הרחוקות נזקקו למתורגמן שיבאר להם את הכתוב באותן אגרות, ואם היה מתורגמן מעז לשנות מן הכתוב, לא היה עולה בדעת אף אחד מאנשי המדינה לבוא ולהרהר אחר המלך...

מצב שכזה היה עלול להמיט אסון על היהודים, שהרי בבוא אגרותיו של מרדכי המצוות על כל היהודים "להקהל ולעמד על נפשם וכו'", אלו היו כל יושבי הארץ נזקקים למתורגמן, הרי די בכך שהמתורגמן שלהם יהיה שונא ישראל, כדי שאיש לא ידע אל נכון מה נכתב באותם ספרים, ולא היה נשאר משונאיהם של ישראל באותה מדינה שריד ופליט...

אולם הקדוש ברוך הוא הקדים תרופה למכה, וסבב את הדברים כך שעל פי חוק המלך כל איש מדבר בביתו בלשון עמו, וממילא יש לשלח לכל אדם את האגרת כתובה בלשונו, ואיש לא יוכל עוד לעות את רצונו של המלך ולשנות את הנאמר באגרותיו של מרדכי...

"ובהגיע תור אסתר בת אביחיל דוד מרדכי"

והגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א מבאר שהסבה לפרוט היחוס בפסוק זה, המדבר על שתיקתה המופלאה של אסתר הוא כדי להדגיש שמקורו של הכח לשתוק הגיע לאסתר בירושה מבית הוריה. שכן בזכות שתיקתה של רחל אמנו, שלא גלתה דבר אודות הסימנים שהעבירה ללאה אחותה, היא זכתה לכך שגדולי צאצאיה ישתקו גם הם. ואכן, אנו מוצאים את בנימין ששתק - על אף שידע על מכירת יוסף, את שאול שלא גלה לאיש - אפילו מבני משפחתו הקרובה - על דבר המלכתו, ואת אסתר, ששותקת בבית המלך בצווי מרדכי, אינה מגלה לאיש את מוצאה ואף אינה מבקשת דבר מבית המלך.

"מרדכי יושב בשער המלך"

ויש, לדקדק, מדוע כאן נאמר "ומרדכי יושב" - "ישב" בכתב חסר, ולקמן בפסוק כא נאמר "בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך" - "יושב" בכתב מלא?

אומר רבי חיים קניבסקי שליט"א: מצינו בחז"ל שכל מקום שכתוב על פלוני "ישב" בכתב חסר, משמע שאותו יום נתמנה. כך נאמר אצל עפרון (בראשית כג, י): "ועפרון ישב בתוך בני חת", ופירש רש"י: "ועפרון ישב - כתיב חסר, אותו היום מינוהו שוטר עליהם". וכך נאמר אצל לוט (שם יט, א): "ולוט ישב בשער סדום", ופירש רש"י: "ישב" כתיב, אותו היום מינוהו שופט עליהם". וכן נאמר אצל עלי הכהן (שמואל א, ט): "ועלי הכהן ישב על הכסא", ופירש רש"י: אותו היום יושב על כסא גדול, שנתמנה שופט על ישראל.

והנה מובא בחז"ל (ספרי דאגדתא על אסתר): "כשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשוורוש: למה אין אתה עושה כשם שהיו המלכים הראשונים עושים, שהיו מושיבין אדם צדיק יהודי יושב בשער המלך, נבוכדנצר הושיב דניאל על פתחו, שאם יגיע לו דבר היה אומר לו. אמר לה, מכירה את יהודי בשער? אמרה לו, יש כאן אדם צדיק וכשר ושמו מרדכי יהודי".

לפי זה יש לומר כי באותו יום נתמנה מרדכי לשבת בשער המלך, ולפיכך נאמר "ומרדכי יושב בשער המלך" - "ישב" בכתב חסר. ולאחר שכבר הורגל מרדכי למנויו, נאמר "בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך" - "יושב" בכתב מלא.

"ידע את כל אשר נעשה"

מלבד כחותיהם הסגוליים של חכמי ישראל ויכולתם לעשות מעשים היוצאים מגדר הטבע, הם נחנו בחכמה ובפקחות יתרה המסיעות להם לדעת את אשר לפניהם. בכח חכמה זו הם מעניקים לכל הפונים אליהם עצה ותושיה, ומדריכים אותם כיצד להתמודד עם הקשיים הנערמים במהלך חייהם.

רבי חיים קניבסקי שליט"א ספר שפעם הגיעה אל ה"בית הלוי", אשה בוכיה, וספרה שבעלה ברח והותיר אותה עגונה וחסרת כל. שאלה הרב: "נו, ומה ביכלתי לעשות עבורך?", והאשה השיבה כשהיא ממררת בבכי: "ברצוני שהרב יאמר לי האם הוא חי או מת". והרב מבריסק השיב "הוא חי".

הוסיפה האשה לשאול: "האם אודנו שומר על יהדותו או שהוא השתמד והמיר את דתו?", "הוא יהודי" - ענה לה הרב. "אז מתי יחזור?" - שאלה האשה ותקוה גדולה נשמעה בקולה. "בקרב ממש" - השיב הרב. והאשה, מאוששת משהו, יצאה מחדרו.

כעבור זמן מה התקיימו דברי הרב במלואם, האיש חזר לביתו כשומר תורה ומצוות, ותהום כל העיר בריסק מן המופת המופלא ומרוח הקודש של הרב. כאשר הגיע השמועה לאזני הרב הגיב: "מדוע סבורים אתם שזהו מופת? הרי אשה זו שאלה האם בעלה חי או מת, והשבתי לה שהוא חי, על פי ההלכה שלכל אדם יש חזקת חיים. אחר כך שאלה האם הוא נשאר יהודי או שהשתמד, ומשום שלכל אדם יש חזקת כשרות, עניתי שהוא נשאר יהודי. ולאחר מכן התענינה האשה מתי ישוב הבעל, וסברתי שאם הוא נותר יהודי וגם חי - בודאי שישב בקרוב"...

"ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים"

מדוע בפרק א (פסוק ט) נאמר "חרבונא" - באל"ף, ואלו כאן כתוב "חרבונה" - בה"א?

בספר "דרך שיחה" הובא באור בשם רבי חיים קניבסקי שליט"א, על פי התרגום שכתב שמשמעות שמו של "חרבונא" הוא חרבן בלע"ז, שהרי בשני המקומות שהוא מזכר במגלה נעשה על ידו חרבן בפעם הראשונה לושתי ובפעם השנייה להמן. והנה בהלכות גטין (אבן העזר, סוף סימן קכט) מבאר, כי שמות אנשים שמקורם הוא בשפת לע"ז, יש לכתבם באל"ף בסופם, ולעמת זאת שמות אנשים שמקורם בלשון הקודש, נכתבים בה"א בסופם.

לכן בתחלת המגילה נכתב שמו של חרבונא באל"ף, שהרי שמו נגזר מלשון חרבן בשפת לע"ז, וכיון שהוא שם לועזי הוא נכתב כפי הדין באל"ף בסופו. אבל בפעם השנייה ששמו נזכר, החרבן שהוא גרם להמן הביא למעשה תשועה לעם ישראל. לפיכך שנו במגילה את שמו הלוועזי - שהרי שוב אי אפשר לומר עליו שהוא מביא חרבן - ונתנו לו שם חדש בלשון הקדש, בלא משמעות של חרבן, ושם זה נכתב בה"א בסופו, כדינו של שם שמקורו בלשון הקדש.

וזהו שאומרים "וגם חרבונא זכור לטוב" - הינו ששמו זכור במגלה לטוב, שנשתנה מאל"ף לה"א.

מה כתב מרדכי על רגלו של המן

כתב רבנו בקונטרס "פתשגן הכתב" ח"ב סי' ט"ו ואלו תוכן דבריו:

כתב בנודע ביהודה מהד"ת חלק אבה"ע סימן קל"ה דמותר לרשום כתובת קעקע על ידו של גוי ע"ש ובמנחת חינוך מצוה רנ"ג כתב דלפי מה שכתב ב"ר סימן קפ"א דיש מסתפקין אם מותר להקיף את הגוי הוא הדין יהא אסור לכתוב כתובת קעקע על הגוי, והנה מצאתי במדרש מגילה (נדפס באוצר מדרשים עמוד ס') שמרדכי כתב על רגלו של המן שטר בכתובת קעקע שהוא עבדו, ולכאורה מוכח שאין שום איסור בזה, אך אפשר דדמי לכותב על עבדו שלא יברח שאינו אסור אלא מדרבנן, ואם כן יש להוסיף ולומר דעל גוי לא גזרו. אבל לעניות דעתי אין פטור בכותב על עבדו שלא יברח אלא בכותב עליו תיבת עבד וכי"ב לסימן בעלמא וכלשון התוספתא (מכות פ"ג) הרושם על עבדו ולא כתב הכותב על עבדו, אבל בכותב שטר שלם שיכול לגבות בו ולהוציא בדין לא שייך כלל לומר שאין מתכוין לכתובה דנהי דכתיבה זו מועלת גם כן שלא יברח, אבל מ"מ הוא שטר כשר לגוביינא ופשיטא דמקרי כתב, אלא ע"כ דבגוי אין איסור כלל. ובאמת מזה מוכח ג"כ דמותר להקיף פאות של גוי. אך אולי לדעת התוס' הרא"ש בגיטין כ' ב' שהקשו איך מותר לכתוב גט על העבד בכתובת קעקע הא איכא איסורא דכ"ק ותרצו דמיירי שעשה בעבירה או בקעקע ולא כתב, ומוכח מדבריהם דאסור כלל לכתוב על עבד, ו"ל דמדרש זה אתי כרב אדא בר אהבה דפוסר במקיף את הקטן אבל למאי דקי"ל כר"ה דחייב סבירא ליה דבאמת לא כתב לו על רגלו. אי נמי ו"ל דכתב לו על ידי גוי דבזה אינו אלא משום אמירה לגוי, ונימא עוד דלצורך מצוה שלא יברח מותרת האמירה לגוי.

ואפשר שאין הכונה שם שטר ממש אלא שכתב הוא עבדו וכדמסיים התם כתב על רגלו שהמן בן המדתא עבד למרדכי (אך הלשון שטר שם קצת ל"מ כן).

ועוד יש לומר דאין כוונה בכתובת קעקע ממש אלא קעקע ולא כתב דומיא דאמרו בגיטין הנ"ל בכתובת קעקע וכתבו הראשונים דהכונה קעקע ולא כתב ואע"ג דמדרבנן ו"ל דגם זה אסור ו"ל דבגוי לא שייך מראית העין דהרי הגוי מותר לכתוב בעצמו ופשוט, אבל מסתבר דמסתמא עשה זה כדי שיעמוד ימים רבים וא"כ מסתמא מילא בדיו דאל"ה אין ניכר לאחר זמן כמש"כ הראשונים.

ויותר נראה שלא היה שטר ממש דאיך מהני שטר על הרגל של עבד הרי לא נכנס השטר לרשות הקונה והעבד יכול לומר כתבתי שטר אבל לא נתתי לו וע"כ שהיה שם שטר אחר או עדים לראיה וקנין ומה שכתב על רגלו אינו אלא לסימן שלא יברח.

ביאורים בתפילת על הניסים

בין על הניסים של חנוכה לפורים

יש חילוק בין נוסח על הניסים של חנוכה לפורים, שבפורים מזכירים רק את עיקר הענין שמודים על שה' הצילנו ממחשבתו הרעה להשמיד להרוג וכו', כיון שכבר נאמר במגילת אסתר בפרטיות כל עניני הנס אבל בחנוכה מאריכים בתפילה ואומרים שאר פרטי המלחמה והנס.

ובזה מבואר גם כן מה טעם לא נאמר בעה"נ דפורים "וקבעו יום זה להודות ולהלל" כמו שאומרים בחנוכה וקבעו שמונת ימי חנוכה וכו' משום שגם זה כבר נזכר במגילה ואין צורך לכפול (מפיו).

להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים

לכאורה, באותו זמן לא היו היהודים מפוזרים בכל העולם כולו (היינו בכל רנ"ב מדינות שהיו בעולם) אלא גרו רק במלכות אחשורוש בק"ז מדינות מלכותו, ובזה ניחא איך היה כוח לאחשורוש להרוג את כל היהודים שבכל מקום, מפני שכולם היו אז במדינות שהוא מלך עליהם (שמענו מרבנו, וגם כתב בזה בטעמא דקרא עה"פ ישנו עם אחד עיי"ש, וע"ע ברש"ש מגילה ז' א' ובתורת משה להחת"ס על אסתר).

בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר

ותמוה מפני מה מזכירים את הזמן המדויק שבו היה הנס משא"כ בעל הניסים של חנוכה אומרים וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, ולא נאמר מתי אלו השמונה ימים, והשיב רבנו דיש חילוק. בנס של פורים המן קבע זמן מיוחד בחודש מיוחד שבימים אלו יהרגו את כל היהודים, ונהפכו ימים אלו לנס לכן נחשב שהנס הוא בימים אלו בדוקא (ועי' טעמא דקרא על הפסוק החדש אשר נהפך להם שחודש אדר היה מזל רע עבור ישראל ע"ש) משא"כ נס חנוכה הרי לא נקבע מעיקרא שיהיה דוקא בימים אלו אלא שכן התגלגל שינצחו את האויבים בימים אלו.

והשבות לו גמולו בראשו ותלו אותו

הכוונה שהשיבו לו כגמולו על ידי שתלו אותו בראשו.

ודוקא את המן תלו בראשו משא"כ בבניו שנתלו אחר שכבר קטעו את ראשם, והראה רבנו בזה בטעמא דקרא על הפסוק ואת עשרת בני המן יתלו עיי"ש (ועי' עוד לעיל במעוז צור דחנוכה בפסקא רוב בניו וקניניו על העץ תלית).

ותלו אותו ואת בניו על העץ

שאלו מדוע לא מצינו שהענישו את אחשורוש כמו שהמן נענש ונתלה בבזיון גדול, והלא הוא היה שונא כמו המן כמבואר במגילה ו"ד א' והשיב שאמנם היה רשע כמו המן אבל כיון שבפועל לא עשה כלום רק המן עשה את הגזירה, לא נענש (א"ה, אף שבעכו"ם אמרינן חשב לעשות עבירה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה כדאיתא בקידושין ל"ט ובתוס' שם מירושלמי פאה, ו"ל שזה רק כאילו, ועוד שאין אנו יודעים כל החשבונות שמים).

(שיה הפורים)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבניו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נדבת הרה"ג ר' ישראל
קרביץ שליט"א כהודיה
לה: יתברך על הולדת בתו
בשט"ו, שיזכו לגדלה
לחופה ולמעשים טובים
*

נודב לזכות י. י. ח. בן
אילה
להצלחה בכל הענינים

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 140
שנה ג'
ויקרא
שנת תשע"ו

להעזרת, הארות והוספות על הענינים
הנכתבים בעלון, לתרומות והוצאות, נא
לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים, או בת.ד.
5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

פניני הפרשה

לא יאמר לה' עולה

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (ויקרא א' ב')

מנין שלא יאמר אדם לה' עולה, לה' מנחה, לה' תודה, לה' שלמים, תלמוד לומר קרבן לה', ומה זה שלא נתכוון אלא להזכיר שם שמים על הקרבן אמרה תורה קרבן לה', לבטלה על אחת כמה וכמה (נדרים דף י' ע"ב).

בגמרא מבואר הטעם שלא יאמר לה' עולה, דלמא אמר לה' ולא אמר קרבן, וקא מפיק שם שמים לבטלה.

ויש לעיין, למה חששו כאן שלא יסיים מה שהתחיל, יותר מכל ברכה שאדם מברך שלא חששו שיזכיר השם ולא יסיים, ובשלמא כשמברך על מצוה שמחוייב בה כגון תפילין שמחוייב להניחם, אין לחוש שלא יניח, אבל כשמברך על מצוה שאינו מחוייב בה, כגון שחיטה וכיוצא בזה, נחוש אולי יתחרט, והיה לנו לתקן שיברך אחרי העשיה. ועל כרחק דכיון שהחליט לעשות הדבר אין לנו לחוש שיתחרט, כיון שיתברר שיהיה ברכה לבטלה. ואם כן למה כאן חיישינן שיתחרט?

וצריך לומר, דבעשיית ברכה כיון שזה מצוה לא רצו לחוש ולהחמיר, מה שאין בנדוד"ד כאן דעצם האמירה אינה עיקר המצוה עד שיקריב הקרבן, בזה חששו לתקן שלא יצא לבטלה.

אמנם גם אם מצוי שיתחרט צריך ביאור, דהא גם כשיתחרט לא עשה עבירה, וכמו דמצינו דמותר להישאל על הפרשת תרומות ומעשרות, אף על פי שיתברר שהברכה לבטלה, מכל מקום מותר [א"ה ועי' שו"ת חת"ס יור"ד סי' ש"כ, דכ' דאין חסרון של ברכה לבטלה בכה"ג] ואם כן, גם כאן אפילו אם יתחרט לא יעבור איסור דמוציא שם שמים לבטלה. וצריך לומר דכיון שמצוי שבתוך כך יתחרט שאני, דלכתחילה יש לחוש שיבא לזה, אבל בכל פעם דאין לחשוש, אז אפילו אם אחר כך יתבטל, מכל מקום לא עבר איסור.

ב. הטורי אבן [חגיגה דף י' ע"א] והקרבן אורה [נדרים דף ב' ע"א] כתבו לחדש, דאף במקומות דמהני להחיל חלות בלבו בלא דיבור, מכל מקום היכא דגמר בלבו להוציא בשפתיו, לא חל עד שיוציא בשפתיו²

י' ע"א ד"ה חסידים הראשונים

לקראת ימי הפורים יצא לאור קונטרס כאיל תערוג מגילת אסתר ועניני מורים, דברים מרבנו שליט"א שהתפרסמו בגליון במשך כמה שנים, ניתן להשיג במחיר סמלי במקומות הקבועים.

ע"י מחשבה גרידא ע"ש, א"כ לפ"ז שפיר יש להקדיש בפה. ואולי כ"ז כוונת רבינו שם ליישב גם ד"ז, ע"ש היטב, וצ"ת.

4 אולי י"ל דאין קרבן חטאת כשאר תקוני חטא שזה כל החפצא של המצוה, אלא שזה קרבן ומעלה גדולה מצד עצמו, ומחמת גודל מעלת קרבן זה כוחו יפה לכפר על חטא, וא"כ שפיר שייך להשתדל להשיג מעלה זו בלי חטא.

5 בחת"ס הלשון הוא: כיון שבידם לעשות ונמנעו מפני אהבת ה' הרי הם אנוסים מלקיימה והוי כאילו עשאום, ע"כ. ומשמע שר"ל על דרך מה שאמרו חישוב לעשות ונאנס ולא עשה מעלה הכתוב כאילו עשה.

6 יל"ע אם הענין שלהם היה שלא יחסר להם שום קרבן, או דלאו דוקא קרבן אלא לא רצו שיחסר להם שום מצוה, וכשם שהיו מתאווין להביא קרבן חטאת ה"נ היו מתאווין לקיים כל התרי"ג מצות, ומלשון הגמ' שהיו מתנדבין נזירות למקום כדי שיתחייבו קרבן חטאת, משמע שרק קרבן רצו ולא משום עצם המצוה להיות נזיר. ועיין שטמ"ק ערכין ב. אות ט"ו: מיהו צריך להשתדל לקיים כל המצות, וכי משה רבינו היה תאב לאכול מפירות הארץ אלא מצות התלויות בארץ וכו', עכ"ל, וכ"ה בתוס' פסחים ק"ג: ד"ה ואין, ועיין שו"ע הגר"ה הל' ת"ת סימן א' ס"ד שכל נפש מישראל צריכה לבא גלגולים רבים עד שתקיים כל התרי"ג וכו', גם הח"ח כתב בכמה מקומות בזה שחייב אדם לקיים כל תרי"ג כדי להשלים נפשו לעת"ל, עיין במאמר תורה אור הנדפס בריש אסיפת זקנים קדשים ועוד.

1 ואין לחלק דשאני גבי קרבן שיש חסרון כיס חיישינן טפי שיתחרט, דהא גם גבי שבועה מצינו שתקנו כינויים לשבועה שמא יאמר לה' ולא ישבע, כמבואר בתוס' כאן, ואע"פ שאין שם חסרון כיס [המשך דברי רבינו].

2 הדברים עתיקין כמו שהארכו האחרונים ואציין קצת, עיין או"ש נדרים פ"ג הכ"ב, אור גדול סימן ל"ז, אפיקי ים ח"א סימן כ"ד מאות ז', אחיעזר ח"ב סימן כ"ד, דבר אברהם ח"א סימן ט"ז מאות י"ג ובמלואים סוף הסימן, פרי יצחק ח"ב סימן נ"ב, קה"י נדרים סימן ב'; תורת זרעים תרומות פ"ג מ"ח, חדושי הגרש"ר נדרים סימן ג';

ועיין לרבינו באיה"ש כאן שהביא דהתוס' בערכין ה. ד"ה אדם נחלקו ב' התירוצים ביסוד הטור"א והקרב"א, **וכן הביא רבינו מד'** הרא"ש ריש נדרים שכתב דדין ידות נדרים התחדש משום דל"מ נדר במחשבה, ומבואר דבהקדש וצדקה דמהני במחשבה א"צ לדין יד, ולד' הטור"א והקרב"א הא בעינן להיכא שגמר בלבו להוציא בפיו שלא חל במחשבה, ועוד האריך והבאנו בפנים רק מה ששייך לכאן בענין קרבן לה', ואכמ"ל.

3 ובאמת דיל"ע בכל פעם שמקדיש הרי מיד כשגומר בלבו להקדיש ממילא חל ההקדש ע"י המחשבה, וא"כ כשאומר לה' קרבן הו"ל מוציא ש"ש לבטלה, ולעולם יהיה אסור להקדיש בפה, וע"כ צ"ל דבכה"ג לא מיקרי מוציא ש"ש לבטלה, וא"כ י"ל גם בנידוד"ד דחיישינן שיאמר לה' ולא יגמור, דמ"מ לא הוי לבטלה כיון דעכ"פ חל ההקדש אז. [המשך מדברי רבינו]. ויש להעיר לפ"מ שסיד רבינו גופיה בהמשך שם דחקש דביבור הוי הקדש אלים מהקדש במחשבה, והקדש שחל דביבור לא מתבטל תוכ"ד

ענינא דיומא - שמחה

בימי חודש אדר שבו מרבים בשמחה נביא מדברי רבנו שליט"א בעניני שמחה בתורה ובמצוות, והדברים מיוסדים בעיקר על ספריו של הרב משה סחייק שליט"א 'מזקנים אתבונן' ח"ד ועוד, ועי' שם באריכות בכל דבריו.

עבודת השמחה

נשאל רבנו: כתוב בתורה"ק ובספרים רבות על חשיבות השמחה בעבודת ה' מדוע השמחה כל כך חשובה לנו?
והשיב: האריז"ל אמר שכל מה שהשיג את הגדלות שלו כיון שהיה בשמחה בעשיית המצוות וכבר מזהירה תורה, תחת אשר לא עבדת את ה' אלוך בך בשמחה ובטוב לבב, דברים פרק כ"ח פס' מ"ז.
וז"ל המשנה ברורה סימן תרס"ט ס"ק י"א ו"העידו על האריז"ל שאמר שהמעלה העליונה שהשיג, באה לו ע"י שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצוה".

והמשך לבאר את דבריו ואמר: אם אין שמחה לא יהיה לו טעם במצוה, **החסרון שכאשר עושים מצוה בלא שמחה אין טעם למצוה**, כי מראה בזאת שלא כל כך חשוב לו המצוה שלא אכפת לו ממנה.
ואמר: שהמשל בזה, שמי שעד"מ חשוב לו האוכל שאוכל בעצמו, או מכין אוכל בשביל אורח חשוב למשל, אז הוא דואג שיהיה לאוכל טעם טוב כדי שיהיה חשיבות למאכל זה, אולם אם רואים אדם שלא מענין אותו אם יהיה או לא יהיה טעם במאכל, זה מראה שלא אכפת לו מהאוכל, ובאורח מראה הדבר שלא אכפת לו מהאורח.
והנמשל הוא: השמחה משולה לטעם "מצוה בלי שמחה חסר לה הטעם" ואם רואים שחסר הטעם "קרי השמחה" ולא דואגים שיהיה לו שמחה במצוה כגון ע"י התבוננות בגדלות המצווה גדלות המצוה וכו', מראה הדבר שלא חשובה לו המצוה ושלא אכפת לו ממנה, וכפועל יוצא במידה מסוימת גם ממי שציוה עליה ח"ו.

והוסיף ואמר: שיש לזה גדר של אחשביה כפי שמצינו בש"ס שנתנית החשיבות האופן בו מתייחס לדבר קובעת דינו, כך המידה בה שמח במצוה מעיד על משמעות המצוה כלפיו, שכמה שיש יותר שמחה יש יותר מעלה ומראה את חשיבות של המצוה עצמה, וחשיבות של מי שציוה לעשות את המצוה.

עפ"י יסוד זה ששמחה מעידה כמה אכפת מהמצוות, ומהי חשיבות המצוות עבורו, שאלו את רבינו האם ניתן לומר שכוונת המשנה ברורה שהאר"י הגיע לדרגתו העצומה ע"י השמחה במצות, היינו כי שמחתו הראתה גילתה על פנימיותו כמה אכפת לו מהמצוות?
ענה על כך רבנו בחיוב, ומשל למה הדבר דומה לאדם ששמע שמישהו עשה שידוך הוא ישמח, אולם אין דמיון כלל בהנאה זו לשמחה שיש לו כאשר הבן או הבת שלו השתדכו שהרי כמה ישמח האב בשידוך ילדיו, ככל שיש חשיבות לדבר כלפיו השמחה גדולה יותר, מצינו שהשמחה ששמח האדם במצות מראה את השייכות שיש לו והחשיבות שנותן לכל עניני המצות ועבודת השי"ת.

שמחה התמידית

בהמשך להנאמר לעיל שאין אדם רגיל יכול לקיים שיהיה שמח תמיד כתוצאה ממעשי מצוה הנעשים ברציפות ובתמידות, הוסיף רבינו בתשובה לשאלה עוד נדבך בעניני השמחה התמידית, ואמר: יש ענין להיות שמח לא רק מצד חיוב כפי שיש בעשיית המצוה, אלא מצד מידה טובה, כפי שהזריזות היא מידה טובה שדבר טוב הוא להתרחק מהעצלות, ולהיות זריז ויש חשיבות רבה בדבר זה, היות וכאשר מרגיש האדם שמח וטוב לב, גורמת הרגשה זו להרחיק אותו ממצבים של עצבות כעס וכד' ומכל הדברים הלא טובים שמביאות מידות אלו, ויכול להגיע לכך ע"י מחשבה ששמח שהוא עובד ה' ובעוד דרכים כמבואר בהמשך החיבור.

ועוד אמר רבינו: הרמ"א פתח חיבורו על שו"ע או"ח "בתמיד" וסיים ב"תמיד", פתח 'בשוייתי ה' לגדי תמיד' וסיים 'וטוב לב משתה תמיד', ללמדנו שתמיד צריך להיות שמח, ויהיה שמחה בלב האדם כיון שהוא עובד ה' ולשמח שהוא עובד ה', כל יהודי הוא עובד ה' ועובד ה' צריך

לשמות.

והוסיף ואמר שהעולם אומרים על זה: התמיד הראשון הוא רציני מאוד שויתי, השני מדבר על שמחה מי שרציני בבוקר, שהתמיד שלו הוא שהוא עובד את ה' היטב ובתמידות באופן של שויתי שהוא כלל גדול לצדיקים, וגם כשמגיע לערב לסוף זוכה שתמיד יהיה לו שמחה, ובלשון קצרה אם יקיים הרמ"א הראשון כהלכתו, יזכה שיהיה לו הרמ"א השני. ולמרות שדרגת הפרוש של בעל חובת הלבבות (שער הפרשיות סופ"א) לא במושגו ולא בהשגתו, מכל מקום אמר רבינו שניתן לקחת אותו כדוגמא לשאיפה שצריכה להיות לכל אדם.

לשמוח שהוא עבד ה'

בחור שעבר קשיים גדולים, ושלחו אותו מהישיבה שבה הוא למד לבוא לרבנו ע"מ שישאל אותו עיצות איך להיות שמח ומאושר?
אמר לו רבינו: **לשמוח שהוא עובד ה'** כל יהודי הוא עובד ה' ועובד ה' צריך לשמוח, והוסיף בן אדם יכול לעבוד את הקב"ה בכל המצבים, אין שמחה גדולה יותר מזה אדם יכול להיות עבד ה' ויכול לשמוח, מלבד הידיעה שמקבל עוה"ב כל כך על עבודתו, גם מעצם הדבר שזוכה להיות עבד שהרי אם יגידו לאחד תהיה קרוב למלך וודאי שישמח מאוד, כאן בעוה"ז אדם כל אדם יכול להיות שמח בזה שהוא יכול להיות עבד ה' של הקב"ה, זה הדבר הכי גדול שיש וזוהי תוכל להיות שמח.

ומפני קשייו הרבים עדיין היה קשה לבחור לקבל זאת, ושאל אם מה שאני עובד ה' זה הנקודה שבחר בי הרי גם בחר בעוד אנשים חוץ ממני? ענה רבנו: גם מבחינת כלל ישראל וגם מהבחינה הפרטית, מהבחינה הכללית אנו אומרים בתפילה אתה בחרתנו מכל העמים, זו הבחינה שהקב"ה רומם אותנו וזוהי אנו שמחים כולנו, ובפרט מה שזוכה ללמוד תורה לרכוש דבר נצחי, בזה העולם החולף ולבחינה הפרטית מה נפק"מ לאדם שבחרו גם בעוד אחד הרי סוף סוף בחרו בו.

עיקרי העבודה

אמר בחור אחד לרבנו, שראה ברבינו יונה שהשמחה היא מעיקרי העבודה וז"ל רבנו יונה בפירושו לספר משלי פרק ד' פס' כ"א "שכאשר ישמח בליבו על זה שזכה ללכת בדרכי ה', יקבל שכר על השמחה כי השמחה במצות היא מעיקרי העבודה" ע"ש.

ושם לב על עצמו שלמרות שהוא עובד קשה ומשתדל בכל מאודו להיות עובד ה', הן אמנם כשהוא ב"ה מצליח הוא מרגיש הרגשת סיפוק ושמחה, אולם כשלא מצליח בעשייה ולפי דעתו כאשר הוא לא מצליח להגיע לשאיפותיו, הוא מרגיש שבור והשמחה ממנו והלאה, ונראה לו שחוסר שמחה במצבים אלו מפריע לעלייתו הרוחנית וביקש מרבנו עיצה ותושיה.

וענה רבינו בזה הלשון: דע שלכל אחד יש יצר הרע, ויצר הרע תמיד עושה את המוות, והאדם צריך להיות שמח בחלקו במה שהצליח במלחמה נגד יצרו, איזהו עשיר השמח בחלקו.

ובמועד אחר לבקשת התלמידים שהיו צמאים לדעת עומק דבריו ביאר רבינו את כוונתו: חוסר שמחה כשלא מצליח האדם ולא הגיע בצפיותיו למה שחשב, חלק גדול ועיקרי בחוסר שמחה זו הוא כי באיזה מקום תולה האדם בעצמו את הסיבה לכך, ומרגיש הרגשת כשלון.

וצריך האדם לדעת שלא יתלה האדם בעצמו בלבד את האשמה על שלא הסתדר כרצונו, שהרי אויב גדול נגדו, וכל מה שנלחם והצליח כנגד אותו אויב זה הישג גדול והשמח בחלקו זה כלפי אותו הישג שבמה שהצליח בזה.

השמחה גם כשיש יצר תקיף

שאל משגיח חשוב מאחת הישיבות כיצד ניתן לתת לאדם שיש לו יצר תקיף ביותר שיהיה לו קצת נחת מעצמו?

ליקוט עניני שמחה ליקוט מדברי מרן רבנו בעל אילת השחר שליט"א מתוך ספריו על התורה

מאת: אחד התלמידים הרה"ג ר' י. צ. ר. שליט"א

שמחה גוררת שמחה

וירא כ"א, ו. יצחק ל. פרש"י, ומדרש אגדה, הרבה עקרות נפקדו עמה ... הרבה תפילות נענו (משמע שהיו עוד שהתפללו, ואולי מאותם שנתגיירו על ידם) ובזכות שמחתה נגרר שמחות נוספות. כי בעת רצון, זוכים ועוד שמחה גוררת שמחה.

בלידת יעקב זה לא היה. ואולי אצל אברהם, כי האומות הכירו על ידו את ה' ומינהו למלך, לכן בשמחתו היה שמחה לכולם.

צריך להחזיק כובד-ראש גם בשמחה הכי גדולה

יתרו יט, טז ויהי קולות וברקים ... ויחד כל העם אשר במחנה. ענין הקולות והברקים שהיו לפני מתן תורה ובשעת מתן תורה עד שחרדו כל העם שבמחנה. ידוע שמתן תורה היה השמחה הכי גדולה שהיה בין ה' לישראל, כמש"כ בשיר השירים ובחז"ל. וכאשר השמחה גוברת על האדם וממלאת את כל לבו, אי אפשר להיות באותו כובד-ראש כפי צרכים להיות בעת מתן תורה, שזה זמן אשר קובע גורל עם-ישראל וקישורו לנצח עם הקב"ה. ובכן, הגם ששמחה זו מוצאה וסיבתה - השתוקקות לה' ותורתו, שזה השמחה האמיתית. עכ"ז, מגודל השמחה היה יכול לבא לידי הפרעה בכובד-ראש הנצרכת בשעה ההיא. לזה צריכים קולות וברקים, באותה מידה שה' שיער שיכול לפעול על האדם, ואז במידה ושיעור הזה שמעו הדברות.

זריזות ושמחה

מטות לא, ג. וידבר משה אל העם לאמר חלצו מאתכם אנשים לצבא ... פרש"י אע"פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר, עשה בשמחה ולא איחר. בסיפרי - החלצו, בזריזות.

כלי-יקר - העושה בזריזות על כרחו עושה בשמחה. וכן רואים במציאות, דבר ששמחים לעשותו מזדרזים ולא מתעצלים בו.

שכר על המצוה, שכר על השמחה

כי תבא כח, מז. תחת אשר לא עבדת אשר ה' אלקיך בשמחה. רבנו בחיי כתב, חייב האדם על השמחה בהתעסקו במצוות. והשמחה במעשה המצוה, מצוה בפני עצמה, מלבד השכר שיש לו על המצוה, יש לו שכר על השמחה.

כמה פירושים על דברי האר"י: ששמחה, היא היכולת להשגת המעלה העליונה ועיין משנה ברורה (תרס"ט, יא שהעידו על האר"י ז"ל שאמר, שהמעלה העליונה שהשיג, באה לו על ידי שהיה שמח בכל עוז בשמחה של מצוה עכ"ד.

שמחה במצוה יותר מ"הכל"

וז"ל החרדים בהקדמה: וכן גילה הרב החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו, שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוח הקודש, בשכר שהיה שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית. ואמר, דהיינו דכתיב: תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל. פירוש, מרוב כל - מכל מיני תענוג שבעולם, ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות עכ"ל.

השמחה במצוה זה "הכל"

ובראשית חכמה (שער האהבה פרק י) מביא מהאר"י דפירש יותר, אם יש לך רוב-כל. והכוונה, שיהיה שמח בשמחת הקב"ה ובמצוותיו ותורתו יותר מכל ממון שבעולם עכ"ד (וכן מביא בחיי-אדם כלל סח סעיף יג). דהנה אדם העושה בשמחה, זה ממלא את כל נפשו, ואי אפשר להשוותו כלל לעושה שלא בשמחה.

וכל אדם צריך להיות מאושר במה שיכול לקיים מצוות (והיה צריך לשמח בעשיית מצוה לכל הפחות כשמחת אדם בלידת בנו), ואנשים בדרך כלל מתלוננים על שחסר להם, ולא שמחים במה שיש להם. המשך-חכמה מפרש, שהסיבה שלא עבדת את ה', זה משום שהיה לך שמחה וטוב לב מרוב כל.

וי"מ (מובא בתיבת גמא מבעל פרי-מגדים) שתובעים מהם על שמחתם במה שלא עבדו את ה' בשמחה הראויה.

אמר רבינו: הקב"ה לא נותן יצר לאדם שלא יכול להתגבר עליו אחרת אין בחירה, וידיעה זו מועילה לאדם, כי ידע שאם ירצה באמת יכול להתגבר ולנצח את יצרו.

ועוד הוסיף: שניתן לעודדו ולשבחו בהסתכלות על ההצלחות שכבר השיג, ומלבד מלחמת האדם עם יצרו.

דרך האמונה והבטחון

אמר רבנו: שאחת הדרכים הנוספות להגיע לשמחה היא האמונה והבטחון בהש"ת, וכן כתב רבנו שליט"א בספרו על התפילה על הפסוקים בברכות ק"ש "כי בשם קדשך בטחנו נגילה ונשמחה בישועתך".

ומדגיש שם רבינו: שהבטחון אין הכוונה שלא יעשה האדם כלום ויבטח שהקב"ה יעשה בקשתו, אלא ידע שאם יעשה את השתדלות הנצרכת, הבטחון שיש בהקב"ה בכל הענינים יגרום שההשתדלות תצליח.

שמחה בלימוד התורה גורם להצלחה

אמר רבנו: שהלומד בשמחה יכול להספיק הרבה יותר. והביא את מכתבו של הגר"ח מוולוז'ין לנכדו וז"ל "מחמת כי ת"ת הוא מהדברים הצריכים חיזוק לא מנעתי מלחזק אותך, ולזרז למזורז שתזדרז ללמוד בזריזות וחשק גדול, כי מה שלומדים בעצלות כל היום לומדים בזריזות בכמה שעות". ראה כתר ראש הלכות ת"ת אות מ"ח, ועיי בספרו של רבינו עיונים בתפילה בברכת הערב נא

עצה לשמחה בלימוד

ולבחור שרצה שתהיה לו שמחה בלימוד אמר רבנו שישקיע בהבנת הלימוד כי כשיבין הלימוד תבוא לו שמחה, ואם אינו מבין אז לא נהנה ומרגיש שאין לו סיפוק. והדרך להבנה זו היא לחזור על הלימוד, וחזרה זו מקנה לו הבנה ובהירות במה שהוא לומד, והביא רבינו את הרש"י בגמ' ברכות נדף י"ח ע"א וז"ל אמר ליה אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך, ופרש"י לא שנית לא חזרת עליו פעם שנית כדי שתתבונן בו.

יגיעת בישראל

ובקשו מרבינו לבאר מה תובע הנביא ישעיה מיישראל על הרגשת יגיעת העבודה והרי רואים שאכן צריך להתייגע בעבודת ה'?

ענה רבינו ואמר יש אדם שעובד שמונה שעות ומרויח שלש אלף שקל, ולעומת זאת יש אדם אחר שעובד ארבע שעות ומרויח עשר אלף שקל זה שעבד ארבע שעות נקרא שלא עובד, אמנם עובד ואפילו עובד קשה אלא כלפי השני נקרא שלא עובד, כיוון שמקבל משכורת כל כך גדולה כלפי כל כך מעט שעות מקרי שלא עובד.

וכן עם ישראל שכרו בעבודת המצוות הוא כה עצום, כך שלמרות שעובד קשה בעיניו צריך להחשב כדבר של מה בכך, עיין בפרשת ויצא ויהיו בעיניו כימים אחדים באהבתו וגו' בידעו את השכר העצום שבכל פעולה ופעולה שהוא שעושה.

וזו כוונת הנביא ישעיה "מתוך שיגיעת בי ישראל" שמרגישים טורח בעבודת הש"ת מעיד הדבר שלא חשים ומודעים לגדלות המעשים שעושים, והא דאמר הנביא ישעיה בריש דבריו "ולא אותי קראת" שמכך רואים שאינו מרגיש למי הוא עובד את אותה עבודה, המדרש באיכה רבתי מדבר על הפסוק הנ"ל ומביאו רבינו מפעם לפעם וז"ל רבי יצחק פתח ישעיה מ"ג כ"ב ולא אתי קראת יעקב כי יגיעת בי ישראל קאים טרון כל יומא ולא לעי, וצלווי קמוי את לעי פירוש עומד ועובד כל היום ולא מתעייף, ולהתפלל לפני אתה מתעייף, קאים טרון כל יומא ולא בעי ואמר ליה חבריה אתי וצלי והוא אמר לית אנא יכיל פירוש עומד ועובד כל היום ולא מתעייף ואומר לו חבירו בוא והתפלל והוא אומר אין אני יכול הוי ולא אתי קראת יעקב הלואי לא הכרתיך יעקב למה כי יגיעת בי ישראל.

ואמר רבינו: שניתן לפרש מדרש זה על אותו משקל, שזו אכן טענת הנביא, דהיינו שאת העבודה שנותן לה חשיבות יש לו כח עבודה, ואילו לדבר הרוחני לא נותן חשיבות, ולפיכך אין לו כח עבודה וזו התביעה ולא אותי קראת [וראה במשלי יעקב להמגיד מדובנא זצ"ל]

והוסיף רבינו עוד נקודה שבעבודה לא נדרש מאמץ מוחי, אבל בלימוד התורה והתפילה העבודה היא במוח.

כ"ה שנים להצלת עם ישראל במלחמת המפרץ

הודאה לכורא עולם

בהקדמה לספר אילת השחר קידושין שיצא לאור בשלהי המלחמה כתב רבנו: והנה עתה בגמר הדפסת הספר ראינו חסדו יתברך, כי אחרי שמן השמים נגזר ושולח אש אויבי ה' בארץ הקודש, בכ"ז הרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו, וע"ז אנו מודים לו יתברך ומתפללים שלא יסיר חסדו ולא יטוש ה' עמו, וקול התורה אשר זכינו בזמן האחרון בארצה"ק, וההתעוררות לתשובה לאחים הטועים והרחוקים יתחזק מאד, ונזכה לגאולת עולם ולבנין בית הבחירה בב"א שלהי אדר תנש"א.

השיחות במהלך המלחמה

במהלך המלחמה מסר רבנו שליט"א כמה שיחות בעניני דיומא, ונדפסו בס' ימלא פי תהלתך עניני אמונה עמ' תכ"ב- תל"ט. ונביא כאן עיקרי היסודות שנאמרו שם.

יכולים להתרומם

חז"ל אומרים (מכות כ"ג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות, כך הוא בכל הענינים, דכשהקב"ה נותן צרה, אע"פ שלא צריך לבקש צרה ח"ו, שהקב"ה יצילנו, אבל בשעה שנמצאים במצב כזה, צריכים לדעת שיש הזדמנות שאם מנצלים הדבר יכולים להתעלות מאד (עמ' תכו).

להכניס אמונה אמיתית

איני נכנס כאן לפרט זה אם צריכים לעשות השתדלות, עד כמה לעשות, ומה לעשות, שזה ענין אחר, אבל העיקר צריכים לדעת להתחזק להכניס בעצמו אמונה אמיתית שאין שום דבר שנעשה לא לפי מצבו הרוחני, וזה כולל מצבו וזכות אבות וזכות א"י, כל הדברים האלו נכנסים בחשבון. (שם)

יצפה לרגלי משיח

הנה מצינו בחז"ל (ב"ר מ"ב ד) אם ראית מלכויות מתגרות אלו באלו צפה לרגלי של משיח, הרי שחז"ל מורים לנו מה עלינו לעשות בשעה שרואים מלחמות בין המלכויות עלינו לצפות למשיח, ויש להבין מה כוונת חז"ל בזה.

וביאר רבנו שליט"א שאין כוונת חז"ל לומר שבמצב כזה בוודאי יבוא המשיח, שהרי ראינו הרבה פעמים שהמלכויות התגרו אלו עם אלו ועדיין לא זכינו שהמשיח יבוא, אלא הכוונה שכשרואים מצב כזה יש חיוב גדול יותר לצפות למשיח. וביאר שם שאעפ"י שתמיד יש חיוב לצפות למשיח מ"מ יש זמנים שחייבים יותר, וכשם שמצינו שכל השנה יש חיוב להתחזק ואעפ"כ יש בזה מדריגות, ובימים נוראים יש חיוב גדול יותר וכמבואר בשו"ע (סי' תר"ג) שבעשרת ימי תשובה אין להקל בפת פלטר, והיינו כי בזמן שנשפטים צריך להתנהג אחרת ולהתחזק במיוחד.

וכך בענין זה אעפ"י שתמיד יש חיוב לצפות למשיח, אבל בשעה שרואים מלחמות מתגרות, היינו שמשמים קוראים לנו ומעוררים אותנו שנעשה משהו לא נסתפק רק בדיעה וציפיה בלבד, אלא נתחזק בפועל כדי שאכן נוכל להגיע לתוצאה זו של ביאת המשיח. וביאר שם שכשיש מלחמות כיון שרואים שינוי בבריאה שאין זה המצב הרגיל ואי אפשר לדעת מה הולך להיות ויש אפשרות שאכן עם שינויים אלו יבוא המשיח, ממילא יש לנו חיוב גדול להתחזק ולהתנהג בהתאם לכך, שהמשיח אולי יבוא ולהכין את עצמינו כדי שאכן עם ישראל יזכה לגאולה, ושנהיה גם אנחנו ראויים להיות עמם בגאולה ולזכות לכל המעלות העליונות שאנחנו יכולים להשיג (עמ' תל"ג- תל"ד).

חובה להתרומם

ובסיום המלחמה אמר רבנו שיחה שחובת כל אחד להתרומם מהנסיים, וכמו שמצינו (שבת לג, ב) על רשב"י שכאשר נעשה לו נס עשה תיקון לכל העולם, [והובא במשנה ברורה סי' ר"ח סקל"ב] וכך כל אחד מחויב להתרומם.

ויש אפשרות להתחזק, דכשמראים לאדם ה' הציל אותך, תשלם על זה, תחשוב שאתה עבד ה', וממילא עכשיו זה זמן שמאד מתאים להתרומם, וכל אחד יקבל בלי נדר על עצמו לא לימים מעטים אלא לזמן ארוך כמו חצי שנה שמקבל על עצמו, עול תורה במדה יותר גדולה מאשר עד עכשיו, דאם עד עכשיו התורה והתפילה ושאר דברים היו קצת בעצלות, עכשיו יתחזקו בכל זה דאם לא יתחזקו נמצא שהנס לא נתן כלום, וזה תביעה אדם צריך לדעת שהנס נותן לו.

וחוץ מזה יש ענין נוסף דלפני הנס צועקים להקב"ה שיעזור, ולאחר שעזר כאילו לא הי' שום דבר איך זה יתכן? חייבים להתרומם. (עמ' תלח)

ההגנה על העיר

רבינו אמר שבזמן מלחמת המפרץ אמרתי: שאיתא בבעל הטורים פר' דברים פ"א פסוק ג בשם התנ"כ"א בארבעים. ב' במסורה. ויהי בארבעים שנה. מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף בישראל (שופטים ה, ח). לומר אם יהיה תלמיד חכם אחד בין ארבעים אלף אין צריכים לא רומח ולא מגן כי תלמיד חכם מגין עליהם מאויביהם, דאיירי התם בתלמידי חכמים שנאמר לבי לחוקקי ישראל והכא נמי כתיב בתריה ענין התורה שנאמר (פסוק ה) הואיל משה באר את התורה.

ואמר רבנו שב"ב צריכה ארבע ת"ח, והנה יש לנו את הרב שך [זצ"ל] ואת הרב דוד פוברסקי [זצ"ל], ויבלט"א את ר"ח קניבסקי שליט"א, ומסתמא יש עוד.

פחד מוות

שח לנו עד ראה הרה"ג ר"י שליט"א: באחד הימים בתפילת ותיקין שבו התפלל רבנו, נשמעה אזעקה באמצע התפילה, וכולם היו מבוהלים ביותר ומפחדים מאד, ורבנו נותר שליבו במקומו, ואחרי כמה דקות שנרגעו האנשים, ראו על פני רבנו חיוך גדול, והתפלאו כולם על כך, והסביר: דהנה כ' בשערי תשובה (שער ד' או כ') ומה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פו, א): כי מי שיש בידו חלול השם, תשובה ויום הכפורים ויסורים תולים ומיתה ממרקת, לפי שהמיתה ממרקת כל חטא אשר התשובה מועילה. ואם נהרג והתודה לפני מותו, מעת שנפלה עליו אימת מות יש לו כפרה, ונחשב ההורג כשופך דם נקי וחסיד, עכ"ד וא"כ אתם כולכם שהיה לכם אימת מות זכותם לקבל כפרת מיתה והתכפרו לכם כ"כ הרבה חטאים בס"ד, ולמעשה לא קרה לכם נזק, האם לא צריכים לשמוח בכך.

מלאכה דאורייתא במלחמת המפרץ

מו"ר הגרא"ל שטיינמן שליט"א היה מורה לשואלים אותו שאסור לעשות מלאכה דאורייתא עבור איטום החדרים בזמן האזעקה בשבת, והיינו דהיה סובר שדבר זה רחוק טובא מפקו"נ (משנת פיקוח נפש עמ' ל"ב)

ובנותן טעם להביא כאן, שבעת שרבנו קיבל גלויה מוטעם המדינה ובה נאמר שעליו לקחת מסכות אב"כ מחמת האיומים מאיראן. ביקש לשאול את מרן הגר"ח"ק האם לקחת. בתחילה אמר הגר"ח"ק שרבנו צריך להכריע בעצמו. והמשיך ואמר פעם שעברה לא לקחנו ואמרנו שזה לפורים, האם הוא לקח פעם שעברה שהי' איומים מעיקר, ולפי"ז נדע אם סבור שצריך לקחת, והאמת שרבנו גם בפעם הקודמת לא לקח בעד עצמו ורק הסכים שהרבנית תקח לעצמה אם רוצה, אמנם למעשה לא השתמשה בזה. (מנחת תודה עמ' תנ"ב) [א"ה וכמובן שזה תלוי בדרגת האדם]

טנא מלא ברכה

לנכדו חביבו של מרן רבנו שליט"א, ידידינו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א

ולאביו הגאון רבי משה שליט"א

לרגל הולדת נכדו – נינו בשטו"מ

יזכו לראות רוב נחת ממנו ומכל יוצאי חלציהם

בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

הרה"ג ר' יצחק אוהב
ציון שליט"א

ראש כוללי 'דרך אמונה'

ומח"ס שערי ציון ועו"ס לרגל

השמחה השרויה במענו

בהולדת בתו רות תחי' יזכה לגדלה

לחופה ולמעשים טובים

גליון 141
שנה ג'
פורים
שנת תשע"ו

להערות, הארות והוספות על הענינים
הנכתבים בעלון, לתרומות והוצאות, נא
לפנות ל: 0527680034@okmail.co.il
או ל: 0527680034 בין הסדרים, או בת.ד.
5397 ירושלים, או בפקס 0722164414
ולציין עבור מערכת עלון כאיל תערוג

הנה בשנים שעברו תשע"ד - תשע"ה זכינו להדפיס לפורים גיליונות מרבנו שליט"א וכאן הבאנו בעזרי"ת דברים חדשים בהלכה ובאגדה. [יש"כ לכל
אלו שטרחו ושלחו את אוצרותיהם לגליון זה]

אי"ה לקראת ימי הפורים יצא לאור קונטרס המאגד את כל הענינים על מגילת אסתר ועניני פורים מרבנו שליט"א שהתפרסמו במשך השנים בגיליונות
'כאיל תערוג' וימזכר במחיר סמלי במקומות הקבועים.

ביאורים על מגילת אסתר

ע"י מסירות נפש אדם עולה בדרגה

במגילת אסתר נאמר (פרק ב פסוק כ') "ואת מאמר מרדכי אסתר עושה",
ואילו בפרק ד' פסוק י"ז כתוב "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה
עליו אסתר", איך קרה השנוי שלפני כן היא שמעה בקול מרדכי, ואח"כ
מרדכי שומע בקולה?

אלא יש לבאר שלאחר שאסתר הסכימה למסור את נפשה וללכת
למלך, **עצם המסירות נפש מעלה אותה בדרגה**, ולכן אפי' מרדכי עושה
מה שאסתר מצוה עליו (הגאון הגדול ר"י זילברשטיין שליט"א בשם רבנו).

המן מן התורה

כותב הגרמ"צ פלמן זצ"ל: שמעתי מחכ"א שיחי' שאמר פעם בפורים
לפני מרן בעל החזו"א זצ"ל לפרש מה שאמרו (חולין קלט, ב) המן מן
התורה מנין. דהנה בגמ' בסנהדרין דף י"ג ב' אמרין דאסור להזכיר שם
עבודה זרה, כגון לומר לחבירו שמור לי בצד עבודה זרה פלונית דכתיב
ושם אלהים אחרים לא תזכירו, ואמר רבי יוחנן כל עבודת כוכבים
הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה.

וכתב הרא"ש שם: דלאו דוקא להזכיר עבודה זרה לצורך איזה סימן
אסור, אלא בכל ענין אסור להזכיר את שמה דקרא סתמא כתיב, וכן
פסק השו"ע ביו"ד סי' קמ"ו ס"א, ובס"ד כתב: "מותר להזכיר שם
אלילים הכתובים בתורה כגון כרע בל קרס נבו, העורכים לגד שולחן".
ובש"ך שם סק"ב כתב: וכן בעל צפון וכו' דכתיב וישבו ויחננו לפני פי
החירות לפני בעל צפון [שמות י"ד ב'] וכיון שנזכר שם זה בתורה מותר
להזכיר את שמה, ומעתה י"ל דהכי קא מקשי, שהרי המן עשה עצמו
עבודה זרה וא"כ איך שרי להזכיר את שמו, אי לאו דשמו נזכר בתורה
ולכן שאלו המן מן התורה מנין? פירושו: היכן מרומז שם זה בתורה
דמהאי טעמא יהא שרי להזכירו, ואמרו דכתיב המן העץ וכדפרש"י המן
יתלה על העץ.

ומרן רבנו החזו"א זצ"ל קלסיה לפירוש זה, **והעיר רבנו שליט"א** דבגמ'
שם אמרו נמי אסתר מה"ת מנין? מרדכי מה"ת מנין? (שלמי תודה פורים
עמ' תל"ז) [א"ה ועיין יערות דבש ח"ב ד"ב ד"ה והנה עיקר דהביא בדומה לזה יעו"ש]

זמן קהילה לכל

נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשוורוש לשלח יד
במבקשי רעתם ואיש לא עמד לפנייהם כי נפל פחדם על כל העמים.
(ט' ב)

ובגמ' במגילה ב, ב איתא שקורין בני כפרים ב"ג, כיון שי"ג זמן קהלה
לכל היא.

וצ"ע וכי משום זה נדע לחדש דמהני אז קריאתה אע"פ שבמגילה
נזכר רק י"ד וט"ו, וגם אם זה סגי מסברא דיועיל, למה דוקא לבני
כפרים יועיל ולמה לא יועיל לאנשי עיירות או מוקפין, וע"כ משום דכיון
דכתיב י"ד וט"ו אין להוסיף יותר, א"כ איך היינו יודעים מסברא שיש
בכלל ענין להקל לבני כפרים?

ואולי אפשר לומר: דהנה הא באמת בהא דפריך היכי אתו רבנן ועקרו,
לכאורה למה זה מקרי עקירה דהא אפי' אם לא כתוב במגילה מ"מ
קיבלנו דאנשי כנה"ג הקילו לבני כפרים לקרות ביום הכניסה, אלא
דקושת הגמרא היא דמסתמא רמזו זה, כמש"כ רש"י דלא יתכן
שיחדשו עוד זמן בלי שיהי' מזה רמז במגילה, וא"כ יש לומר דודאי י"ג
ג"כ לא היינו יודעים מסברא, אלא דסמכו ע"ז מה שיהי' מקובל התקנה,
וכמו כל התקנות שתקנו שאינם כתובין בכתובים, אלא דעל י"א וי"ב

זמני המגילה

ואמרו בגמ' מגילה ב, ב אבל חכמים אמרו בזה"ז הואיל ומסתכלין בה
אין קורין אותה אלא בזמנה.

יש לעיין אם בשביל זה אסרו לקרותה ביום הכניסה, אבל לא ביטלו
התקנה לגמרי, ולפי"ז אם יקראו בשני וחמישי יצאו דאפשר דא"א להם
לבטל לגמרי התקנה שתקנו אנשי כנה"ג דמהני קריאתה בשני וחמישי,
דהא אין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד שגדול ממנו בחכמה ובמנין, או דזה
לא נכלל במה שאין ב"ד יכול לבטל, דהא לכאורה מנ"ל דנתרבה דוקא
לבני כפרים אלו הזמנים, וע"כ משום דמוקמינן קרא דמרבית עוד זמנים
אם יש טעם וסברא דצריך להקל עליהם, א"כ באופן דאין סברא להקל
כיון שעיי"ז אפשר שיאכלו חמץ בפסח, על כה"ג לא קאי כלל האי ריבוי
ונשאר רק עיקר הזמן ד"ד וט"ו וצ"ע. (כת"י)

משלוח מנות בשבת

גזירה שמא יטלנה בידו וכו'. הנה דעת המהרל"ב"ח (מובא במג"א סימן
תרפ"ח ס"ק ח) דכשחל פורים בשבת אוכלים סעודת פורים ושולחים
משלוח מנות בשבת עיי"ש.

והנה בגמ' אמרין דלא קוראים במגילה בשבת גזירה שמא יעבירונו,
ואיך יתקנו משלוח מנות בשבת ולא יחששו לשמא יעבירונו?

וי"ל דבמגילה חוששים שילך אצל בקי ללמוד, אבל במשלוח מנות
אין מה ללמוד ואין לחוש שילך אצל בקי, ומעצם המשלוח מנות י"ל
שאין לחוש שיוציאו, דכיון שהמצוה היא לשלוח לאחרים יזכרו להזהר,
משא"כ בקריאת מגילה ונטילת לולב גזרו, כיון דאין עצם המצוה בדרך
הוצאה משו"ה חיישינן שמא ישכח ויוציא.

ועוד י"ל כיון דרגילים לשלוח מנות ע"י אחרים, והאחר אינו בהול
לצאת יד"ח המצוה לא חיישינן שמא יעבירונו. (כת"י)

שנהנו מסעודתנו

איתא במגילה דף י"ב ע"א שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו
שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה וכו'.

בגליון הש"ס מצוין למד"ר שיר השירים (ז' ח') ושם איתא אם כן למה
באו ישראל בספק בימי המן [פי' ספק אבדון] רבנן ורשב"י, רבנן אמרי
על שעבדו ישראל עבודת כוכבים, ור' שמעון אמר על שאכלו מתבשיל
הגויים, אמרו לו והלא לא אכלו סעודה אלא אנשי שושן הבירה בלבד
וכו', אמרו לו והלא כל ישראל ערבין אילין באילין דכתיב וכשלו איש
באחיו, איש בעון אחיו עכ"ל.

ועדיין צריך להבין מה שנגזר כזה גזירה קשה משום הערבות, ויתכן
דהחטא הזה הי' יותר חמור משום שהי' חטא ציבורי, דכמו שיש מעלה
יתירה במצוות שעושים ציבור, כך הוא להיפך ח"ו כשציבור שלם
חוטאים, ואז כשמצטרף ענין הערבות שייך כזו גזירה נוראה רח"ל.

(כת"י)

מצה באותה שנה

ויעבור מרדכי אמר רב שהעביר יום א' של פסח בתענית. וביבמות
(קכ"א ב') מבואר שהתענו ג' ימים וג' לילות רצופין, ונמצא שלא אכלו
מצה ומרור באותו שנה, והסתפקו אם הקטנים דבאותו הדור שלא

התענו הי' מצוה לחנכם לאכול מצה, או דכיון שאם הם היו גדולים גם הם היו צריכים להתענות אין דין לחנכם בזה. ומסתבר שלא היו צריכים לחנכם בשנה ההיא לאכול מצה. (ימלא פי תהלתך ביאורים בתפילה)

הטעם הזמנה אסתר

ת"ר מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו'. הנה האמוראים לא נחלקו על התנאים בדינים, וכאן בגמ' כתוב שהאמוראים אמרו טעם אחר מהתנאים, וכנראה דהכללים בהלכה אינם כמו באגדה, וגם בהלכה עי' בסידור הגר"א (בברכת יוצר אוה) דלעתיד יהיה הלכה כב"ש, אבל בזה"ז נתקבל דהלכה כב"ה והכללים נתקבלו בהלכה, ובקובץ שיעורים (ב"ב אות תר"ג) מביא בשם הגר"ח מבריסק דאמורא בכחו לחלוק על תנא, והא דמותבין תיובתא מתנאי לאמוראי הוא משום דאמורא אינו חולק על תנא, ואילו ידע דברי התנא לא הי' חולק עליו (כת"י ובגליון הש"ס ר"ה י"ח ב' מצין על מש"כ בגמ' דר"ש אמר ד' דברים הי' ר"ע דורש ואני אין דורש כמותו, לדברי הברכי יוסף ביו"ד סימן רמ"ב סעיף ג', ועי"ש שכתב דדברי אגדה שאני).

כי נפול תפול

איתא בגמ' במגילה ט"ז ע"א אמר להו אתא מלא קומצי קמחא דידיכו ודחי עשרא אלפי ככרי כספא דידי. והנה עדיין לא נתבטלה הגזירה אלא ע"כ דכבר הבין דמרדכי ינצח, והעירו דאם הבין זה מעצמו א"כ מה הוסיפו לו זרש אשתו וחכמיו אם מזרע היהודים וגו', וי"ל דהוסיפו לו שלא יחשוב רק שלא יצליח להתגבר עליו, **אלא כי נפול תפול לפניו.** (כת"י)

מוכן לגאולה

במד"ר (בראשית ל' ח) כתוב אר"י כל מי שנאמר בו 'היה' מתחילתו ועד סופו הוא צדיק, התיבון ליה והכתיב אחד היה אברהם וכו', ומה אני מקיים היה שהיה מתוקן להדריך כל העולם כולו בתשובה, הן האדם היה מתוקן למיתה, נחש היה מתוקן לפורענות, קין היה מתוקן לגלות, איוב היה מתוקן ליסורין, נח היה מתוקן לנס, משה היה מתוקן לגאולה, מרדכי היה מתוקן לגאולה.

והנה בודאי כל אדם נברא לקיים את כל המצוות ולא נברא רק לדבר אחד, **אבל כנראה שיש דבר אחד שעל זה כל תכלית בריאת האדם זה,** וא"כ בודאי אדם הראשון היה מחויב במצוות שנצטוו, אבל בעיקר הוא היה מתוקן למיתה, שזה צריך לצאת ממנו, שיש ענין של מיתה שארז"ל (מד"ר בראשית ט' ה') והנה טוב מאד והנה טוב זה מות, וזה היה תכלית עיקרי שלו, והנחש היה מתוקן לפורענות וכו'.

והנה על משה כתוב שהיה מתוקן "לגאולה", אבל על מרדכי כתוב שהיה מתוקן "לגאולה", ולכאורה זה דבר אחד דהיינו גאול גאולה, ולמה המדרש שינה את לשונו.

ואולי אפשר לפרש כך, דהנה כל גאולה א"א לבוא ע"י אדם פשוט, וע"פ רוב כל הגאולות היו ע"י אנשים גדולים מאד, וגם מרדכי הי' ראש הסנהדרין, אמנם כל הגאולות שהיו במשך הגלות, שהיו זמנים שהיו כל מיני גזירות נגאלו, לא עשו מהפכה בבריאה כמו שהי' ביציאת מצרים, והיינו דיציאת מצרים לא הי' גאולה גשמית בלבד, אלא המטרה היתה שיגיעו אח"כ למתן תורה ובניי יהיו סגולה מכל העמים, וכל הבריאה נשתנתה ועיקר המטרה של יצי"מ המטרה היתה שבסוף "תעבדון את ה' וגו'".

ובאמת אפשר לומר גם משום מ"ת עצמו, דמשה רבינו הי' זה שראוי להיות על ידו מ"ת, דאחרים לא זכו שיהא מ"ת על ידם, והוצרכו לאדם בכזה דרגת נבואה גדולה כדכתיב (פרשת בהעלותך יב, ח) פה אל פה אדבר בו, והוא יכול להביא למצב של מ"ת, וגם ליצי"מ הוצרכו לו דבלי יצי"מ אין מ"ת, והי' צריך אדם מיוחד בדרגתו שלא קם נביא כמותו.

אבל בפורים אע"פ שהי' גאולה גדולה, ואמרין בשבת (פ"ה א) דהדר קבלוה ברצון בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקבלו היהודים קיימו מה שקבלו כבר, וזה דבר גדול מאד, אבל מ"מ א"א לומר שזה עשה מהפכה בבריאה כמו במתן תורה שהעולם היה חוזר לתוהו ובוהו, ובפסחים (ק"ח א') אמרין הני כ"ו הודו כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, ואע"פ שגם עכשיו זה חסד אבל זה דרגה אחרת, דבלי תורה זה דבר אחר לגמרי.

ולכן בפורים אע"פ שהי' נס גדול והגיעו לכ"כ התעוררות וקיימוהו שקיבלו, מ"מ הנס יכל להיות ע"י אחד אחר מראשי הסנהדרין, ולכן על מרדכי לא כתוב מתוקן לגאול אלא כתוב מתוקן לגאולה, דהוצרך להיות גאולה, אמנם גם גאולה צריכה להיות ע"י אדם גדול מאד והי' ע"י מרדכי. אבל ביציאת מצרים חוץ ממה שהי' צריך להיות גאולה היה

צריך להיות אדם שמסוגל להיות גואל, והאחד שא"א להשוות נבואתו לאחר, ובה כתוב משה מתוקן להיות גואל, שהיה בריאה מיוחדת להיות גואל. (ימלא פי תהלתך עהגש"פ ברוך שומר)

בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה כשעמד עליהם המן הרשע ביקש להשמיד וכו'

יל"ע אם כשעמד עליהם קאי על מרדכי ואסתר, או על כל ישראל? ומהמשך הנוסח משמע שזה קאי על הביקש להשמיד וכו', אך א"כ הי' צ"ל עמד לאחר תיבת ביקש וכו' אמנם אם זה קאי על מרדכי ואסתר א"ש כיון דביקש להשמיד זה דבר נוסף, ובאמת במגילת אסתר (ג) כתוב ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו וגו' ויבקש המן להשמיד וגו' ולפי"ז י"ל דבתחילה רצה להרוג את מרדכי לבדו, ועל זה קאי כשעמד עליהם על מרדכי, ואז ביקש להשמיד וכו' את כולם.

הפרת את עצתו וקלקלת את מחשבתו

צ"ב מה הם ב' הדברים?

וברוקח על תפילת על הנסים כתב הפרת את עצתו שיעץ עם אחשורוש, וקלקלת את מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים, ולכאורה הי' אפשר לומר הפרת וקלקלת את מחשבתו, ובאמת הלשון וקלקלת לכאורה משמע שלא נתבטל לגמרי אלא שנתקלקל.

ותלו אותו ואת בניו על העץ

הנה אע"פ שכולם נתלו על העץ, אמנם הי' חילוק דאיתו המיתו ע"י התליה, אבל את בניו המיתו ואח"כ תלו כמבואר בתוס' חגיגה י"א א', אמנם ע"י מהרש"א מגילה ט"ז ב' מש"כ בזה.

בילקוט אסתר ה' כתוב יעשו עץ גבוה חמישים אמה והי' המן חוזר ומבקש קורה של חמישים אמה מצאה וכו' ונטל נסר אחד מתיבותא של נח שהי' ארכו של נסר נ' אמה, שעשה הקב"ה זכרון בעולם וכו' עי"ש נמצא דהקדש הזה שנועד להצלת העולם והציל את נח ואשר עמו בתיבה, שימש גם עכשיו להצלה למפלת המן והצלת ישראל,

והימים האלה נזכרים ונעשים

במגילת אסתר (ט' כ"ח) כתוב והימים האלה נזכרים ונעשים, ופרש"י נזכרים בקריאת מגילה, ונעשים משתה ושמחה ויו"ט לתת מנות ומתנות. והנה במגילת אסתר רואים איך שהקב"ה הכין את הנס והגאולה, דכל המגילה מלאה בפרטים איך שהקב"ה עשה להביא את הנס, והגר"א כבר מפרש איך שכל פעולה הי' בכדי להביא את הנס, דכשראו כל דבר לא ראו משהו מיוחד, אבל בעצם הכל הי' לתכלית הזה להביא את הנס.

ובאמת הרבה דברים בתורה נרמזים לפעמים במילה אחת, ואפי' בחז"ל סיפור כזה הי' נרמז בכמה מילים, אבל מגילת אסתר היא מגילה גדולה ומסופר על כל פרט ופרט, ובאמת אם אדם פשוט הי' כותב את המגילה הוא הי' עושה מכל פרט פרט שלם, ובמגילה זה כתוב בקיצור, אבל בכל זאת כתוב מגילה שלימה את כל מעשי אחשורוש וכו' הכל בפרטי פרטים, וזה משום שכל פרט הי' הדרך להביא את הנס והגאולה, ובכדי לחזק את האמונה רוצים לראות ללמוד גם איך שהקב"ה מגלגל את הכל כדי להביא את הנס, ולא רק את הנס בעצמו.

והנה הענין של נזכרים דהיינו קריאת המגילה הוא להתחזק באמונה, לראות איך שהקב"ה מנהיג את העולם הכל לתכלית מה שהוא רוצה, ובכדי להגיע לתכלית הזה אז כל הדברים שעושה הם לכיוון הזה, להקב"ה יש הרבה דרכים, אבל את הדרך שהקב"ה מגלגל את הדברים כדי שיגיע הנס כל פרט ופרט זה במיוחד, והגר"א מפרש את כל עניני המגילה איך שכל אחד הי' במיוחד כדי להגיע לנס.

ומה דאיתא במגילה (י"ד א') דקריאתה זו הלילא, דמשבחים להקב"ה שהצילנו, אה"נ שיש גם את החלק הזה, אבל בעיקר משמע דקריאת המגילה זה לחזק את האמונה שהקב"ה עושה ניסים לכלל ישראל.

ונעשים זה משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, דהיינו עשיית חסד ושיהי' אחדות בין איש לרעהו, למעשה לדאבונינו נשתרש מנהג מכמה דורות, שבפורים שזה יום שצריך לבוא לתכלית שיהא אחוה בין איש לרעהו, אז ח"ו עושים להיפך, אבל תקנת אנשי כנה"ג הי' להרבות אחדות בין איש לרעהו.

ולכאורה זה שני ענינים נפרדים, דקריאת המגילה זה לחזק את האמונה, ומצוות אלו הם להרבות אהבה בין איש לרעהו, אבל באמת זה הכל דבר אחד.

והנה בענין אמונה אדם חושב למה צריך לעשות דברים במיוחד להתחזק, וכי הוא אינו מאמין, בימי אחשורוש נזכר דכלל ישראל חטאו במה שנהנו מסעודתו של אחשורוש, ובמד"ר (שה"ש פרשה ז' עה"פ

זאת קומתך דמתה לתמר) כתוב דר"ש אומר על שאכלו מתבשיל גוים (ועי' מגילה י"ב א') וזה בעצם איסור דרבנן, ולכאורה זה לא חטא באמונה.

אבל באמת אינו כך, כל דבר זה משום חסרון באמונה, דהא בא חבוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה, דע"י שיהיו חזקים באמונה כבר יקיימו את כל התורה, ואע"פ שלא יהיו בדרגה כמו בדורות הראשונים, אבל ע"י האמונה צריך להגיע לקיום כל התורה כולה, ואם יש איזה חסרון באיזה מצוה או באיזה עבירה זה חסרון באמונה, ועל זה צריך לחזק את האמונה, דאמונה זה כמש"כ הרמב"ן (ס"פ בא) דמן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרין שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו' עיי"ש, אלא שיש נסים רגילים ויש מיוחדים.

ומצינו כשכלל ישראל עמדו סמוך לים סוף כתוב (פרשת בשלח י"ד ט"ו) דבר אל בני יי"ס, ופרש"י אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם, כדאי הוא זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע להם הים עכ"ל.

לדברים אלו יש כח לבקוע את הים, בקיעת הים הרי זה נס נורא ואיום, וזה אפשר ע"י הדברים האלה, וגם בזכות האמונה החזקה ה' כח לבקוע הים.

והנה אח"כ בקריעת ים סוף כתוב (שם פסוק ל"א) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, והרי הם האמינו כבר קודם, משמע דאע"פ שהאמינו מ"מ הם כבר נחלשו ונצרכו עוד פעם לחיזוק.

והנה כמו שאדם בימינו לא מתפעל מראיית שמש וזה לא מביאו לחיזוק באמונה, כיון שהוא רגיל דמאז שנולד הוא רואה את זריחת השמש בכל יום, כך כלל ישראל כשהיו במדבר וירד להם מן וראו את עמוד הענן ועמוד האש, אע"פ שזה הכל ה' בלתי טבעי, אבל לאחר שכבר ה' והתרגלו זה לא עשה עליהם התפעלות, בפעם הראשונה שהם ראו את המן ואת עמוד הענן שה' מיישר להם את הדרך ומראה להם מסתמא הם התפעלו, לפי שזה דבר שלא היה עד עכשיו, אבל לאחר שכבר ה' זה לא עשה עליהם כ"כ התפעלות, וכן בשעת קריעת ים סוף ה' כ"כ הרבה נסים עם המים וגדלו שם פירות וכו', כאלה נסים גדולים כמבואר בחז"ל, אבל לאחר זמן מתרגלים ויורד ההשפעה.

ואח"כ כתוב (פרשת בשלח ט"ז כ"ח) שהקב"ה אמר עד אנה מאנתם לשמור וגו', דהמן כבר לא עשה עליהם התפעלות, ואע"פ שזה נס דאין יורד מן, אבל לאחר שהתרגלו שיורד בכל יום מן כבר לא התפעלו, ונצרכים עוד פעם לחיזוק, ובלי זה האמונה נחלשת, א"א לומר שלא האמינו, הם לא היו כופרים ח"ו, אבל לא ה' אמונה חזקה, דכשיש אמונה חזקה לא יתכן שאדם יחטא, הוא רואה שהקב"ה מנהיג אותו, וכל דבר שעושה זה הכל מהקב"ה, אז אין יחטא, אלא כמו היום אם נאמר אין חוטאים? הרי רואים את זריחת השמש, וכך ה' אז כיון שראו בכל יום שיורד מן הם לא התפעלו, וכל פעם צריך חיזוק באמונה דאז לא יתכן שיוצאו לידי חטא, וזה כתוב עד אנה מאנתם לשמור מצותי, דאם מכינים מן עבוד יום המחרת כבר חסר באמונה.

ובכניסתם לארץ ישראל בעברם את הירדן, כתוב (יהושע ג' ט') שיהושע אמר להם גשו הנה וגו' בזאת תדעון כי וגו' בקרבכם, ופרש"י צמצם את כולם בין שני בדי הארון, דה' אמתיים וחצי ביניהם ובמקום קטן כזה נכנסו כל ישראל, כזה נס גדול למען תדעון כי ה' בקרבכם.

אבל אח"כ שוב התרופף האמונה ועכן חטא ונהרגו ל"ו אנשים, ויש מ"ד (בסנהדרין מ"ד א') שנהרג רק יאיר בן מנשה שה' שקול כנגד ל"ו, ואין חטאו? כי ברגע הראשון שרואים מתפעלים אבל אח"כ יורדים ונחלשים ויש אפשרות לחטוא, כי בלי זה לא ה' בחירה, הקב"ה עושה הרבה דברים נפלאים, אבל אח"כ יורד ההתפעלות ויש כבר אפשרות לחטוא, לא מגיעים ח"ו לכפירה אבל נחלשים, ואם נחלשים זה כבר לא מספיק. והנה אחד מהדברים העיקריים של האמונה זה בטחון, א"א לומר דמי שאינו בדרגה הגבוהה של בטחון הוא אינו מאמין ח"ו, אבל בכל זאת זה חסרון באמונה, כי אמונה בדרגה האמיתית צריך להיות עם בטחון, ואם אין בטחון סימן שחסר באמונה.

והנה הרי לכל אחד יהי מה שנגזר עליו, ורוב האנשים הסוחרים מה הם עושים בכדי להרויח במסחר, יום ולילה לא ישקוט, ואם אחד חושב דמעשי חבירו יגבע בו ויפריע לפרנסתו, הוא כבר מיד עושה עמו מריבה, דמפריעו מה שהשני עושה, וזה כתוצאה מחסרון בבטחון, ואע"פ שהוא מאמין, אבל זה לא דרגה האמיתית שצריך להאמין מה דאמרו ביומא (ל"ח ב') שאין אדם נוגע במוכן לחבירו אפי' כמלא נימא, מי זוכה לדרגה זאת, נמצא דאע"פ שאינו כופר, אבל זה לא אמונה בדרגה האמיתית שצריך להיות.

נמצא דמה שחז"ל תיקנו דברים שיהא אהבת רעים בפורים ע"י משלוח מנות ומתנות לאביונים, זה כדי להרגיל את האדם במידת הבטחון

לדעת שאף אחד לא יכול להזיק לו, אם אחד חושב שיש מי שמזיק לו, אין יתכן שאפשר להזיק לו, ואם הוא חושב כך זה משום חסרון באמונה, הבטחון זה חלק הכי גדול של האמונה, א"א לומר שהוא בוטח בלי שיהא מאמין, ומי שאינו כך יכול להיות מאמין אבל לא בדרגה האמיתית של אמונה.

נמצא דמה שאומרים נזכרים ונעשים זה ענין אחד, ולא שני דברים נפרדים, דהתכלית של שניהם הוא שהאדם יגיע לאמונה האמיתית, ואז אין כבר דבר שמפריע לו ולא יכול להיות הפערה באחוה בין איש לרעהו, דהחושב שיכולים להפריע לו זה משום חסרון באמונה, אם אדם רואה שהשני מצליח, זה כואב לו דחושב שזה יפריע לו, שהוא כבר לא יכול, והוא יקח את שלו, אבל הרי כל אחד כפי מה שנגזר לו א"א להפריע לו, וזה דרגה של אמונה אמיתית, אדם שחזק באמונה לא יכול להיות שבור ממעשה חבירו, אחד פותח חנות ובא אחר וגו' פותח הוא חושב שמתחרה עמו ומקלקל לו את פרנסתו, אבל זה לא יתכן כי הרי אין אדם נוגע במוכן לחבירו אפי' כמלא נימא, למה הוא מפחד, אלא שחסר באמונה, ולא שהוא ח"ו אפיקורס, אבל חסר בדרגה הגדולה של אמונה, כי בטחון זה החלק הכי גדול של אמונה.

ובזה צריכים להתחזק, ובפרט בפורים שאומרים בשם האריז"ל יום כיפורים כפורים, שצריך להיות אהבה ואחוה, זכירת הנס ועשיית חסד עם חבירו ענין אחד, א"א זה בלי זה, כי לדרגה האמיתית של אמונה צריך שיהי' גם אהבה ואחוה שאין אדם שמפריע לו, ובאמונה צריך להתחזק, וזה דבר שאפשר מאוד בימים האלה שחז"ל קבעו, דאם הם קבעו יש אפשרות לעלות.

בפרשת בשלח (י"ז ח') כתוב ויבא עמלק וגו', ופרש"י סמך פרשה זו למקרא זה לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני, משל לאדם שהרגיש בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שניה, וכן שלישית, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראינו את אבא, א"ל אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו.

דנהג כל הזמן הקב"ה נותן לך את הכל, ואח"כ אתה לא מכיר את הרבש"ע ואינך יודע היכן אבא, הרי הקב"ה מחזיק אותך כל הזמן, וזה ה' הטענה על כלל ישראל אתם אומרים היש ה' בקרבנו, הרי הוא מנהיג אותכם כל הזמן, כל רגע שנושמים הכל זה מהקב"ה, ומה אתם שואלים היש ה' בקרבנו.

וזה צריך לדעת דהרבה פעמים אדם אומר שלא רואה השגחה, מה הפירוש שאינו רואה השגחה, אתה ח' אתה אוכל אתה שותה, אם ח"ו רגע אחד קורה משהו האדם כבר אבוד, ואדם לא מרגיש אלא חושב האם יש לי את הקב"ה, הרי אתה ח' א"כ אין אתה מסופק, ובזה צריך להתחזק. אם אדם ירגיש את האמונה ממש לא יהי' שייך שיחטא, ולא יהא חסר לו, אף אחד לא יפריע לו, כל אחד צריך לדעת שכל מה שיש הקב"ה עושה, ולא לומר היש ה' בקרבנו, צריך לעלות, ואם אחד רוצה לעלות, ע"י שיהי' לו אמונה שלימה יהי' לו יר"ש והכל, גם ברוחניות וגם בגשמיות, הוא יעלה מאוד ויהי' מאושר. ובזה אנוחנו צריכים להתחזק מאוד בימים אלו שיש התעוררות, וכמש"כ בספרים דבימים שהי' איזה עילוי איזה הארה, אז בכל שנה זה מתחדש ויש אפשרות להתחזק בזה, והלואי שכל אחד מאתנו יתחזק באמונה בה' שהכל בהשגחה, יש ה' בקרבנו ה' מנהיג אותנו, והקב"ה יעזור לנו שנעלה באמת בתו"ש ואמונה כרצונו יתב'. (ימלא פי תהלתך פורים)

כבוד התורה

שח רבנו: שהנה בכל הדורות היו כאלו שלא כיבדו ת"ח, וגם בדורו של מרדכי, אם היו מכבדים ת"ח לא היה קורה את כל הגזירה, דאם היו שומעים לו שלא ללכת למשתה וכו' לא היו נכשלים בכל זה ולא היה את כל הגזירה. וכמבואר בנפש החיים (שער ד' פ"ט) וז"ל, ולכן גם מזה הטעם אמרו דקב"ה ואורייתא חד, כי הוא ושמי' חד הוא, כמש"כ בזהר (יתרו צ' ע"ב), (ואורייתא כלא שמא חד הוי שמא קדישא דקב"ה ממש, זכאה חולקיה דמאן דזכי בה מאן דזכי באורייתא זכי בשמא קדישא דקב"ה ממש, ר"י אומר, בקב"ה ממש זכי דהא הוא ושמי' חד הוא) [והתורה כולה שם אחד היא, שם הקדוש של הקב"ה ממש, ר"י אומר, בקב"ה ממש זוכה, שהרי הוא ושמו אחד הוא]. ולכן אמר בתד"א, שכל מי שעושה מריבה על ת"ח כאלו עושה מריבה על מי שאמר והיה העולם שנאמר הוא דתן ואבירם כו', בהצותם על ה'. לכן כאשר האדם בא בשם ה', הכל יראים ומזדעזעים ממנו כמש"ש, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". וכמש"ש, "כי בי חשק ואפלטוהו אשגבהו כי ידע שמי", "כי בי חשק" בו יתברך ממש כביכול כנ"ל.

עוד אמר, הנה אנו לפני פורים צריך לקבל 'קבלת התורה' בפורים מאהבה, וצריך כ"א להוסיף ע"ע עוד ללמוד ממה שהוא רגיל, כך הוא יכול לבוא לפורים. (מפי הרה"ר יעקב שווב שליט"א)

ענינו של יום

קבלת תורה באהבה

כתוב. בגמרא בעבודה זרה (ב, א) שלעתיד לבוא אומות העולם יבואו בטענה שלא קבלו עליהם הר כגיגית.

ובאמת הגמ' אומרת מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת והיות שהם לא טרחו מה הם רוצים? והגמ' מתרצת אעפ"כ אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו: זאת אומרת שהקב"ה רוצה שיהיה בדרך נוחה לא בכפיה כי כתוב מודעה רבא לאורייתא.

ויש להבין מה הפשט הם יגידו אנחנו לא קבלנו, כפו אותנו, האם זה תירוץ? כל מה שהמלך עושה גזירות יבוא אחד ויאמר לא קיבלתי עלי האם זה תירוץ? המלך אומר צריך לעשות אפילו שלא קיבל, לא שמענו אף פעם שכל אחד שיתפסו אותו באיזה דבר נגד הממשלה יאמר לא קיבלתי עלי, זה תירוץ? ומה הפשט בטענה שהיה בכפיה.

אלא הפשט הוא, אין הכי נמי בעצם זה לא טענה רק הקב"ה לא רוצה לבוא בטרוניא עם בריותיו, הקב"ה רוצה שבן אדם יעבוד אותו יתברך מתוך אהבה לא מתוך כפיה, אעפ"כ שבאמת מגיע לו אפילו גם בכפיה, ובפורים כתוב שקבלו מאהבה.

ויש להתבונן במה מדובר, האם כלל ישראל התאספו במקום אחד כמו במעמד הר סיני שנתאספו כולם במקום אחד, ושם קפה עליהם הר כגיגית ואמר הקב"ה אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו פה תהא קבורתכם זה היה בזמן מתן תורה, ועכשיו בזמן אחשורוש מאה עשרים ושבע מדינות מה היה, האם כולם באו למקום אחד ואמרו אנחנו מקבלים את התורה?

ולכאורה לא מצינו כזאת, ועכ"פ הרי היה צריך להיות כזה אסיפה של מאה ועשרים ושבע מדינות, שכל היהודים מכל המקומות באו ביחד ועשו קבלה מאהבה, והרי לא היה כזה דבר ומה הפשט הם קבלו?

משמע שחז"ל ידעו בדרך נבואה, או האריך שיהיה שכל אחד אחרי זה בלב שלו היה מרוצה שיש לו תורה וזה מספיק, שכבר הקב"ה מאד שמח שרוצה שהאדם יעבוד את הקב"ה מתוך אהבה, וזה היה רק בזמן ההוא שכל כלל ישראל מבלי יוצא מן הכלל קבלו מאהבה. ובדאי גם בזמן מתן תורה היו הרבה יהודים שקבלו את התורה באהבה בלי שום ספק כמו משה רבינו ויהושע והנשיאים וכו' שקבלו מאהבה, רק היה חלק מהכלל ישראל שעדיין לא היו מרוצים כל כך, ועל זה מספיק שאומרים מודעה רבא לאורייתא, ולא שבאמת זה תירוץ אמיתי שאם אחד יגידו לו למה אכלת נבילות? יאמר לא קבלתי עלי האם זה תירוץ? איזה תירוץ זה? אם אחד להבדיל היום יש חוק במדינה שצריך לתת זה וזה צריך לתת מס הכנסה אחד לא ישלם מס הכנסה יאמר לא קבלתי עלי האם זה תירוץ זה לא שום תירוץ!

וצ"ל שאה"נ, רק הקב"ה רוצה שיהיה במדרגה כזאת שלא בטרוניא עם בריותיו, שכל אחד ירגיש שזה התכלית שלו שזה צריך האדם להיות, ואם הוא לא מרגיש שהאדם צריך להיות ככה עוד חסר בקבלת התורה, לא שלא יהיה מחוייב ע"ז להיענות הוא חייב, אבל הקב"ה רוצה שכלל ישראל יעבדו אותו מאהבה מהכרה שמכירים שכך צריך להיות. ואדם שלא מכיר אעפ"כ שעל פי דין הוא יוצא, אם אחד מביא קרבן כתוב שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני, הוא לא רוצה להביא קרבן רק נותנים לו מכות ואז הוא אומר רוצה אני, ועל פי דין זה מספיק אפשר כבר להקריב זה לא נקרא קרבן פסול, כי הרי אחרת הרי זבח רשעים תועבה, על זה אומרים שאחרי שנותנים לו מכות ומקבל זה מספיק לגבי זה שזה לא נקרא זבח רשעים תועבה, אבל האם זה תכלית בודאי זה לא תכלית אם הוא יהודי טוב הוא יודע שחייב להביא קרבן ומביא בכל הלב, אבל אם מישוה לא נותנים לו מכות עד שרוצה בדיעבד זה טוב, והקב"ה מקבל את זה אבל לא התכלית.

התכלית היא שבן אדם באמת יביא את הקרבן בחפץ לב, וככה זה בכל המצוות אם אדם עושה מצוות מתוך כפיה בודאי שהוא חייב, אי אפשר להיפטר ולומר לא קיבלתי זה שום דבר, אבל הקב"ה רוצה את הלב ועפ"י דין כל זמן שלא קבלו באהבה, נכון שזה היה נקרא קבלה לגבי ההלכה שאפשר כבר להעניש, ואפילו לא היה מקבל ג"כ היה אפשר להעניש, הנה שבע מצוות של בני נח ג"כ לא קבלו רק מחויבים אפילו אם הם לא קבלו רק כאן **הקב"ה רוצה שיהי עבד ה'.**

ועבד ה' הפשט הוא שהוא מסור להקב"ה בכל הלב, זה מה שרוצים וזה

כנראה מה שהיה בזמן אחשורוש, כל אחד ישב בבית שלו וחשב: **מה טוב להיות עבד ה'** ולהכרה כזאת באו אחרי הסרת טבעת של המן והנס שהם נצולו אז כל אחד בלב שלו, איש יהודי אחד מארץ כוש, ואחד בארץ מדי, ואחד ממדינה אחרת כ"כ הרבה מדינות, היה כל יהודי בבית שלו חושב שרוצה להיות עבד ה', וזה מספיק בשביל מה שהקב"ה רוצה מפני שהקב"ה רוצה את הלב.

ממילא אנחנו היום לא יכולים לומר שאנחנו אין לנו הלב, לא! אה"נ בן אדם לא יוצא בזה שאבא שלו והסבא שלו בימי אחשורוש קבל האם זה פוטר אותנו? לא ואם אדם עובד את הקב"ה מתוך כפיה באמת חסר בעבדות ה' ובכל המקומות אם יש בחור שלא מתנהג טוב ונותנים לו עונש ועי"ז הוא מתנהג טוב האם זה תכלית?

זה לא תכלית! התכלית שבן אדם שירגיש שרוצה להיות ירא שמים שרוצה להיות עבד ה', שרוצה ללמוד תורה, ומה שאדם עושה את זה יותר ברצון אמיתי, זה מה שהקב"ה רוצה וזה ב"ה אנחנו מקוים שהבחורים כאן הם ב"ה רוצים להתקרב להקב"ה רוצים להיות עבדי ה'.

תקנה של בין אדם לחבירו

מה שחז"ל תקנו מצוות פורים זה בעיקר בדברים שבין אדם לחבירו משלוח מנות מתנות לאביונים, גם צריך לקרוא את המגילה כדי לחזק את הנס כי כשקוראים את המגילה רואים האריך שהכל היה מתוכנן כדי שיהי נס להציל את כלל ישראל, אבל מה למעשה? בעיקר בין אדם לחבירו כי בין אדם לחבירו זה הכול.

אם מתחילים בבין אדם לחבירו טוב יש סיכוי טוב שהכל יהי בסדר. כי באמת כשהקב"ה ברא את העולם תיכף ומיד קין והבל רבו על מה רבו על בין אדם למקום על בין אדם לחבירו, תיכף ומיד על בין אדם לחבירו ואפילו מה שהקב"ה שעה למנחתו של הבל ולא של קין היה קנאה קנאה שבין איש לרעהו, וזה בא עד כדי כך שהוא הרג אותו עד כדי כך הקנאה בערה בו שלא היה יכול לסבול שהקב"ה התרצה להבל יותר מאשר לו הוא לא קינא בו משום כסף, אמנם יש במדרשים שגם זה היה, אבל מה שכתוב בתורה שהקב"ה שעה אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה ומזה ויחר לקין מאד, ועי"ז יצא כל הריב עד כדי כך שהוא הרג אותו למה כי האדם קשה לו לסבול את החלק שבין אדם לחבירו.

ומי שבעניני בין אדם לחבירו בסדר, הרי אמרו חז"ל (אבות פ"ג מ"י) כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, יוצא שאם בן אדם הוא בסדר ברוח הבריות, דהיינו שבין אדם לחבירו הוא בסדר אז רוח המקום נוחה הימנו, ובודאי יוכל לבוא לידי עבודת ה' אמיתית כי כל זמן שאדם הוא עם מדות רעות אי אפשר לו להיות עובד ה' אמיתי, **המפתח לבוא ללב טהור זה צריך להתחיל בבין אדם לחבירו**, ומי שבין אדם לחבירו הוא לא נקי הוא לא בסדר אז בין אדם למקום ג"כ לא בסדר כי אי אפשר להיות עובד ה' אמיתי אם הלב לא בסדר. נקוה שהבחורים כאן כפי שאני שומע בין אדם לחבירו ג"כ בסדר אשרי חלקם, וגם בין אדם למקום ולומדים תורה מתוך חשק ורוצים להיות עובדי ה' אמיתיים הקב"ה יעזור שכולם יעלו בתורה ויראת שמים יהיה להם טוב ברוחניות ובגשמיות כל טוב סלה. (ארח המועדים)

להתבונן לפני פורים

הנה לפני פורים צריך להיזכר מה העיקר ומה הטפל.

חז"ל הקדושים תיקנו לנו לכל זמן מצוה מסוימת שזה עבודת ה' של אותו חג, בט' באב עבודת ה' זה באבילות רח"ל ביום צום ג"כ אין העבודה בשמחה, אבל בפורים חז"ל תקנו את עבודת ה' בשמחה, ואם נעשה זה לש"ש הרי היא מצוה שאין לתאר ולשער את גודל שכרה, אבל אם מצרפים לזה הוללות הרי זה ההיפך מן המצוה, ולדאבונינו רוב אנשים עושים מן המצוה את ההיפך מהמצוה.

חז"ל תיקנו משלוח מנות ומתנות לאביונים, להגדיל ולהרבות אהבת חברים, וזה מצוה המיוחדת ביום זה במצוה של ואהבת לרעך כמוך, אבל אם הופכים הרי יוצא ההיפך ממה שרצו חז"ל, החיוב הוא שכל מעשה יהי למטרה העיקרית לה, והרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו ה"ה כתב: ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנא' תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב

מרב כל הא למדת שהעבודה בשמחה ע"ל.
זכרו מאחר שבא להשכיחו כל אחד רוצה לקיים את המצוה כתיקונה
אלא ששוכחים, יתן כל א' לבו להשתדל בזה ויעזור ה' שנגיע לכך.
(ימלא פי תהלתך יצ"מ עמ' תמ"ה)

ימים גדולים

הנה ימים אלו הם ימים גדולים מאד! כי הימים שהיו בהם ניסים
לישראל הם ימי רחמים המסוגלים מאד לעלייה, וכלל ישראל התעלו
בזמן הזה, ואמרו בשבת (דף פ"ח א) שבימי אחשוורוש חזרו וקיבלו את
התורה ברצון שהיה כזה התעוררות גדולה, וזה זכות גדול מאד, ולכך
ככל כמה שמתחזקים בימים אלו בתורה בתפילה וביראת שמים,
ומתגברים בענייני המידות זוכים לעלייה גדולה.
ומצד שני, תמיד דווקא בזמנים כאלו, היצר שם כל כוחו שיעשו להיפך,
וממילא יוצא שח"ו רוצים לפגוע באנשים שיש לפעמים איזה ריב עם
אחר, אבל דווקא בזמן הזה צריך לעבוד על עצמו ולהתחזק, ולא
לחשוב שיגדל מדברי ליצנות, שמזה גדלים חס ושלום קוצים וברקנים
רח"ל ולא דברים טובים.

ואדרבה בזמן שאפשר לעלות ברוחניות, צריך להיטיב עם חבריו בכדי
שיהא אהבה ואחוה בין איש לרעהו, ולהתחזק באמונה בה, וצריכים
לראות שבזמן שיש בו קדושה שלא יצא חס ושלוש להיפך, ולא לתת
לרמות את עצמו, היצר מוצא הזדמנות לרמות את האנשים, שהרי זה
זמן שצריך לשמח, אבל זה צריך להיות שמחה של מצוה, ולא שמחה
שתביא לידי קטטות לשון הרע ורכילות, ושאר דברים הנובעים ממידות
רעות. וצריך לשים לב שלא להיות נתון תחת השפעת היצר, כי בזמנים
האלו כמו שיש הקדושה יש הטומאה רחמנא לצלן, והיצר עושה כל
המאמצים להפיל האדם, ולדאבוננו אם לא שמים לב מאד! אז היצר
מצליח, והוא מרוויח ויוצא ידו על העליונה, ועל ידי זהירות בכל
העניינים הרוחניים יעזרנו השם. (ימלא פי תהלתך)

סוף הזמן

הנה כיון שזה חודש האחרון שבזמן, ובפרט קרוב לפורים, היצר גורם
לביטול תורה, ולליצנות, והלבנת פנים, ובאמת הזמן הזה צריך להיות
כמו מת מצוה, וצריך להתחזק יותר בלימוד התורה, ותפילה, ועשיית
המצוות, ואם היינו רואים את האמת כמה אושר יכולים לרכוש על ידי
לימוד תורה ומצוות, לא היה בחירה אבל נתחזק ונחזיר לתוכנו את
ההכרה הזאת ונעלה, כי באופן ההנהגה הרגילה שמזלזלים בזמן הזה
ונכשלים בכל מיני חטאים הרי יורדים ולא רק שאינם עולים, יראה כל
אחד לחזק עצמו ובודאי יצליח. (ימלא פי תהלתך)

כל המקודש מחברו חרב מחברו

הנה כל המקודש מחברו חרב יותר, שהיצר דוקא במקום שיש לעלות
הוא משתדל בכל כחו לעשות מזה ההיפך, כגון בפורים שהוא יום שבו
זכו לקבלת התורה מרצון, שהשיגו מדרגה כ"כ גדולה וזה הרי כל מה
שהיה אז נקבע לדורות, שיכולים לזכות במדה מסוימת בעליית הנפש
להתקרבות לעבודת הבורא יתב"ש ע"י קיום המצוות לשם שמים
באותו היום, ועושים בדיק דברים שהם ההיפך כי מליצנות ומדברים
בטלים וכדו' לא יוכל לצאת התעלות הנפש, ודוקא מתרוקנים בימים
שלפני זה. (ימלא פי תהלתך)

גודל זכות לימוד תורה בפורים

אני מקנא בכם! אתם זוכים לאין ערוך, עכשיו זה זמן כזה שלא בהרבה
מקומות לומדים תורה. והזכות של לימוד תורה עכשיו מגין על כולם.
כל אלה שעכשיו לא מנצלים את הזמן, חסר את הלימוד תורה שלהם
ומי שלומד בזמן הזה הוא נוטל שכר כולם, יוצא שיש קונה עולמו
בשעה אחת! אחד מרויח עכשיו בשעה אחת מה שבפעם אחרת היה
צריך לזה 'עשרים שעות' ואולי אפילו יותר, כי הרי יש הרבה מאד שלא
מנצלים כעת את הזמן, ובזמן כזה כשאחד לומד הרי הוא נוטל שכר
כולם! וממילא אין לתאר את הזכות שיש בזה. והקב"ה יעזור
שתמשיכו ככה ולא יהיה חילוק אצלכם אם זה פורים, או יום כיפורים,
או דבר אחר, אלא תמיד תנצלו את הזמן, ובוודאי שחוף מזה יש על זה
שכר בעולם הבא, אבל הריחוק יהיה גם כאן מה שבזמן הזה הוא לומד
עוד גמרא ועוד תוס' וכו' זה בעצמו ריוח עצום! וב"ה שאתם זוכים לזה.
תמשיכו הלאה בדרך זה והקב"ה יעזור שעל ידיכם על ידי כלל ישראל,
יתקדש שם שמים ויזכנו הקב"ה שכולנו נזכה לגאולה האמיתית
במהרה בימינו אמן.

חיזוק בימים אלו

הנה הקב"ה ברוב חסדיו נתן לנו את התורה והדריכנו איך לקיימה,
והנחילנו מועדים, ורבנן הוסיפו עליהם עוד מועדים, וזה הכל לזכותנו,
וכדתנן במכות (כ"ג ב) "רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה
להם תורה ומצוות" שלא יחשבו איך אפשר לקיים כל כך הרבה מצוות
אלא להיפך, זה זכות שהרבה להם תורה ומצוות שאפשר לזכות על
ידם. והנה אנחנו עומדים לפני פורים, ויש חושבים שבזמן הזה אפשר
לעשות מה שרוצים, ובאמת בימים רגילים עבודת השם היא בדברים
מסוימים ובשבת ומועדים יש גם מצוות היום, ובתענית אסתר יש דיני
תענית ובפורים יש דינים של משתה ושמחה, וזה עבודת השם לא סתם
הוללות והתפרקות וכשעושים שמחה לעבודת השם זה טוב מאד, אבל
אין זה ימים שאפשר לעשות מה שרוצים ח"ו, תמיד צריך להיות עובד
השם, אף פעם לא להסיח דעת הלוואי שנזכה לזה, אבל אנחנו רוצים
לכל הפחות לדעת את זה, ואז לכל הפחות יודעים לא להיכשל, ובפרט
שלא להיכשל ולא ניגרר אחרי דברים לא נכונים, רק לדעת האמת
למשוך עצמו לתורה ויראת שמים ומעשה המצוות, ומידות טובות, בין
איש לחברו והקב"ה יעזור לנו. (ימלא פי תהלתך)

פורים חיזוק באמונה

שאלו את מרן מה אפשר להתעורר בפורים ואיזה מסר ניתן לקחת
מיום זה לכל השנה?

אמר מרן: **להתחזק בדיעה שהקדוש ברוך הוא מנהל את העולם,**
והסביר יש מציאות של הנהגה גלויה שהשי"ת עושה נס שניכר לעיני
כל כמו קריעת ים סוף, במגילה רואים את ההנהגה הנסתרת של
הקב"ה שהוא מנהל את העולם גם במקרים הרגילים, לא כמו קריעת
ים סוף שהיה נס גלוי, אלא מסדר הרבה דברים קטנים שכל אחד
לעצמו מאורע רגיל לא חורג מגדר הטבע, ובסוף ע"י זה בא הנס למשל
בגתן ותרש רצו להרוג את אחשוורוש, וחשבו שמרדכי לא מבין אך
מרדכי ידע שבעים שפות והבין דבריהם ואמר לאסתר והיא אמרה
למלך בשם מרדכי.

הכול היה דברים רגילים אבל כולם מתוכננים, ומה שצירף השי"ת את
המאורעות וחבר ביניהם הראה בזה שהעולם מונהג על ידו והביא לנס
הגדול. (מזקנים אתבונן)

שיחה ליל פורים תשע"ג

רצינו להוסיף לכם דבר מה שתמיד אנחנו מתקשים בו, ובכל פעם
אנחנו מחפשים תירוצים אחרים. הנה כל החטא היה מה שנהנו
מסעודתו של אותו רשע, הם נהנו. לא כתוב שהאוכל לא היה כשר,
האוכל היה בתכלית הכשרות כרצון איש ואיש מרדכי הצדיק כמו
שאמרו חז"ל, אבל בכל זאת זה סעודה של רשע! זה היה החטא, והיה
עד כדי כך חמור שבשביל זה היה כזו גזירה חמורה, להרוג את כל
היהודים! מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, נורא ואיום! בשביל חטא
כזה.

ומה היה הסוף, שהקב"ה הציל אותם, ואז הם עשו פורים, והכל הם
מצוות שבין אדם לחבירו, חוץ מקריאת המגילה שמזה מבינים את
הכל, אבל מה היה הענין בגלל שנהנו מסעודה של רשע צריך לקיים
משלוח מנות ומתנות לאביונים, הכל דברים שבין אדם לחבירו.

משמע כך, יש מדות רעות ומדות טובות, ויודעים שלהבדיל אומות
העולם אי אפשר ללמוד מהם מדות טובות, רק מדות רעות. ממילא
אם אחד נהנה מסעודתו של גוי, אפילו שלא היה שם שום דבר, אבל
הוא מתקרב אליו, הוא נהנה להיות במצב שלא כמו שצריך להיות מצד
המדות הטובות של הקב"ה, מה אני רחום וכו' שצריך ללמוד ממידותיו.
ולכן עכשיו אחרי שהקב"ה עזר להם, העיקר הוא להתחזק במדות של
בין אדם לחבירו, שזה אחד מהדברים העיקריים, שכן אדם ע"י זה
שנכשל חס ושלום, צריך להתחזק בבין אדם לחבירו, לשלוח מנות איש
לרעהו ומתנות לאביונים, הכל דברים של בין אדם לחבירו, לא תיקנו
שום דבר להתחזק בדברים אחרים, במצוות אחרות, הרי יש הרבה
מצוות בתורה, תרי"ג מצוות, בכל הדברים יש להתחזק, אבל כאן העיקר
שמו לב לתקן כדי שלא תהיה השפעה של הגויים, ולזה צריך להיות
דוקא מדות טובות שבין אדם לחבירו, משלוח מנות מתנות לאביונים,
וזה הדרך היחידה שבזה אפשר להתבדל מהגויים ולא ילמדו מהמדות
הרעות שלהם.

וזה מה שאנחנו מקוים, כי כלל ישראל על אף שהיו בגלות ובכל הצרות
שהיה להם, בכל זאת שמרו את המדות בין אדם לחבירו, ועי"ז הם זכו,
ויזכו אי"ה לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה. (ימלא פי תהלתך)

שאלות ועיונים בענייני פורים

נזכרים ונעשים

כ' המשנ"ב (סי' תרפ"ה סעי' א') השניה היא פרשת זכור לזכור מעשה עמלק וקורין אותה בשבת שלפני פורים לסמכה למעשה שהיה מזרע עמלק וכדי להקדים זכירת מחיית עמלק לעשייתה וכדכתיב והימים האלה נזכרים ונעשים. והעיר רבנו לפי הידוע בשם הח"ח (הפטרות זכור) שאם לא הרגו את כל העמלקים לא קיימו מצות מחית עמלק, א"כ אמאי נקרא קדמיה זכירה לעשייה, הרי בפורים לא הרגו את כל העמלקים ולא נתקיים בזה דין מחית עמלק. (מפי הרה"ג רש"צ שליט"א)

משלוח מנות בזכיה מן ההפקר

יש להסתפק במי שנמצא עם חבריו לבד במדבר, ומניח משלוח מנות על גבי הסלע ומפקרים, ונטלו חבריו משם, אם יצא ידי משלוח מנות, דאף שבמציאות זכה חבריו מן ההפקר, אבל הדברים ברורים שהפקירו כדי שהוא יקח, ומרבה אחוה ורעות, ואולי יוצא בזה תקנת חכמים של משלוח מנות. (פרי חיים)

מתן – בסתר, ומשלוח – בגלוי!

מתנות לאביונים אין צורך שהעני ידע מי הנותן לו, כיון שאי"ז כדי להרבות אחוה ורעות, ואדברה ראוי ליתן בסתר, כמו כל צדקה. אך במשלוח מנות אם לא יידע המקבל מי שלח לו המתנות, לא יצא השולח ידי חובתו, דחסר בזה עיקר התקנה שהיתה להרבות אהבה ורעות. (שם) [א"ה והייתי לפי הטעם של משלוח מנות שהוא מטעם אהבה ורעות ולא לפי הטעם של משלוח מנות שהוא כחלק מהסעודה ואכמ"ל].

היכן חציה של מגילה?

במ"ב תר"צ סק"ט נסתפק במגילה שנמחקה חציה בדיוק, אם היא כשרה. והתפלאו על זה, כי מספר התיבות במגילה הם 3,045 – שלשת אלפים וארבעים וחמש, מספר שאינו נחלק לשתיים, וא"כ אין מקום לספק, דממנ"פ או רובו כתוב או רובו מחוק? והביאו לתרץ בשם מרן הגר"ח קניבסקי שלט"א דמייירי בכתב את המגילה בשאר לשונות, ובה משתנה מספר התיבות, ושייך שיהיה מספר זוגי המתחלק לשתיים.

אך רבינו העיר על תירוץ זה, באמרו דלענין מספר התיבות נקבע לפי המקור, שהוא לשון הקודש, והביא משל תיבת – אסור, כשהיא נאמרת בשפת האידיש אומרים – מען טאר נישט, ג' תיבות, אך בדין זה נחשב רק לתיבה אחת, וכך בכל הדברים, ממילא עדיין הקושיא בעיצומה, האיך יתכן חציה של מגילה. [וסברא זו ס"ל לרבינו גם בנוגע למצות תלמוד תורה שמקיים בכל תיבה ותיבה, דגם כשאומר באידיש שזה יותר תיבות, אינו נחשב למצוה בפני עצמה רק כפי שזה נאמר בלשון הקודש, רק יקבל יותר שכן היות וטורח יותר במה שמדבר כמה מלים]. (שם)

קריאת יובא עמלק לבן עיר

בן עיר שנמצא בירושלים בבוקר בשושן פורים שהוא ביום שני, באופן שלא נתחייב בפורים דכרכים, אינו יכול לעלות לתורה לויובא עמלק, כיון שחיובו הוא קריאת פ' השבוע, אמנם נראה שאינו מחוייב לחפש קריאה של פרשת השבוע. (שם)

"משלוח" מנות...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רצה לחדש, דמצות "משלוח מנות" אף אם א"צ שליח, אבל צריך "ליתנו" לרעהו, לכן אם יאמר לחבירו בא לביתי ותיקח מה שאתה רוצה, לא יקיים בזה מצות משלוח מנות. אך רבינו נקט דמסתבר שכן יוצא בזה. [וראה לעיל מה שהבאנו מרבנו במי שנמצא עם חבריו במדבר וכו'] ואמר במליצה דדין טלי גיטיך מעל גבי קרקע, פוסל רק בגט, ולא במשלוח מנות. (שם)

להוציא קטן מירושלים

שאל אחד מבני ברק שנסע ביום שושן פורים לירושלים, ועדיין לא שמע מגילה, וכשרצה לקרות לעצמו בירושלים, בקשו ממנו שיוציא ילד קטן כבן שמונה בן ירושלים בקריאת המגילה, ואמר רבינו שמסתמא אינו יכול להוציאו, כי זה שבא מבני ברק אינו נקרא מחוייב. (שם)

דיני שיכור

שיכור שהדליק רח"ל חשמל לבילי שבת מתוך שכרותו, דינו כמתעסק, דשיכור כבהמה הוא חשוב! המקיא בבית הכנסת, מסתמא א"צ להרחיק ד' אמות מהטינוף של הקאה, כי עדיין לא נתעכל. ועי' חולין דף ק"ג ע"ב. (שם)

מגילה בשבת

פורים שחל בעש"ק, ואחד שלא קרא עדיין את המגילה קיבל שבת מוקדם, האם יכול לקרוא את המגילה. והנידון בזה משני פנים, א' מי נימא דכיון שכבר עשאו שבת, לא נחשב אצלו כבר פורים, שנית היות וחז"ל ביטלו מגילה משבת, א"כ כשאצלו כבר שבת, אולי זה בכלל הגזירה שלא לקרוא בשבת.

השיב רבינו שליט"א, (א) מה שקיבל שבת אי"ז מבטל מהיום את השם פורים, דמ"מ הוא יום י"ד או ט"ו, ושפיר יוצא ידי חובתו. ומצד האיסור לקרוא מגילה בשבת, הרי חז"ל אסרו לקרוא רק לצאת ידי חובתו, ולא בקורא בתור לימוד בכתובים. ממילא יתנה שאם אסור לקרוא עכשיו, אינו מתכוין לחובת קריאת המגילה, רק כקורא בתורה.

ומצד מוקצה, להסוברים דכיון שאסרו לקרוא בשבת, ממילא המגילה היא מוקצה. יכול לבקש מאחד שלא קיבל עדיין שבת שיחזיק לו את המגילה. (שם)

כתב דברים מצערים

שאלה מהגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, במי ששלח משלוח מנות, וכתב בתוכו פתק עם דברים המצערים את המקבל, אם יצא ידי חובת משלוח מנות. ונ"ל רבינו בזה דלכאורה מסתבר שאינו יוצא בזה, היות ועיקר התקנה היתה להרבות אהבה ורעות ולא להיפך, זיל בתר טעמא.

אך נאנח ואמר – אפשר לקחת דבר טוב שתיקנו חז"ל להרבות אהבה ורעות, ולעשות מזה ההיפך... (שם)

משלוח מנות קודם פורים

מי ששלחו לו משלוח מנות כיום ימים קודם פורים, אמר רבינו דמסתמא כונת המשלח שיזכה בו המקבל רק בפורים, כדי לקיים את המצוה, כי אחרת למה לא שלח בט"ו בשבט, וממילא אין לו לאכלו כולו קודם פורים, רק יראה להשאיר מזה לפורים, כדי שיצא בזה השולח ידי משלוח מנות.

מספר רבינו על אחד שה' שולח משלוח מנות, פרוסת לחם ועגבניה. ואומר וואס פעלט... מה חסר בזה? (שם)

פירות שביעית

לענין משלוח מנות בפירות שביעית, נקט רבינו בפשיטות דיוצא ידי חובתו, דחיוב מצוה לא חשיב משלם חוב, וגם מי שמחזיר לחבירו משלוח מנות מפני ששלח לו, לא חשיב תשלום חוב, כיון שאינו מחוייב להחזיר [א"ה וכן פסק הגרשז"א ראה הליכות שלמה עמוד של"ה] (שם)

מגילה וקופסא

כ"א סיון תשע"ה, אחד כתב בצואתו שהוא נותן את המגילת אסתר לאחד מבניו, והתעורר שאלה. האם כולל גם את קופסת הכסף של המגילה.

ואמר רבינו שזה שני דברים שונים ולא כולל [אמנם מרן הגר"ח ק שליט"א טען שהאומדן דעת שהקופסה בטלה למגילה וממילא הוא זוכה גם בקופסא]. (צדיק כתמר יפרח כח"י)

הצלחת ומנה

נסתפק הגר"י זילברשטיין שליט"א במי ששולח מנות בצלחת שעשויה מאוכל ומניח מעל זה מנה האם נחשב ביחד כב' מנות.

ואמר רבנו שפשיטא שיוציאים. (אילת אהבים עמ' יד)

לגייר עמלק

כתוב בגמ' שמבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. יכול להיות כאן אחד בבית מדרש מבני בניו של המן. איך זה יכול להיות? הרי המן היה עמלק, לכן קוראים פרשת זכור סמוך לפורים, עמלק צריך למחוק אותו, לא מצרפים גרים מעמלק לעם ישראל ואיך מבני בניו של המן למדו בב"ב? אז העמק ברכה (עמ' ככו) מתרץ שלכתחילה לא מגיירים מעמלק אבל אם גיירו הם מתקבלים. ככה גם מצדד הגאון רבי חיים קניבסקי שאחרי שהוא מתגייר הוא כתינוק שנולד והוא כבר לא עמלק! נשאל רבנו: יהודי שגייר עמלק, האם הוא קיים מצוות מחיית עמלק או שזה רק להרוג אותו בגוף בפועל ממש? ואמר רבנו. כתוב ויחלוש יהושע את עמלק לפי חרב. מחיית עמלק זה לא למחות את השם, זה להרוג ממש. זה לא למחות את הנשמה זה למחות את הגוף! (שיעורי הגרמ"ב זילברברג שליט"א)

עובדות והנהגות בימי פורים

מחצית השקל

הרבה שנים היה נוהג רבנו בישיבה קטנה לעמוד בתענית אסתר לפני מנחה ולאסוף את המחצית השקל, והיה מסביר לבחורים שיזכו בכסף וכו', שנה אחת ראה שעוד א' מהרמ"ם החל לאסוף, והפסיק את מנהגו.

ונשאל רבנו האם מטבע של חצי ש"ח הוא המטבע ההגון ל"מחצית השקל" והשיב רבנו ואמר כתוב מטבע של חצי היוצא באותה מדינה. עוד נשאל כשרואים צלחת בביהכ"נ וכדו' ושם הרבה מטבעות ובאים לפרוט שטרות [או מטבעות של שקל] ולקחת תמורתם מטבעות מהצלחת האם יוצא אח"כ במטבעות אלו למחצית השקל, הלא לכאורה אין פה מי שהקנה לי המטבעות, וענה רבנו שמי ששם קודם המטבעות - זה על דעת שיעשו כן. (רשימות רבי אהרן נייב שליט"א, ועיי' ביאור הלכה סי' תרצ"ד)

כאשר הביאו לרבנו מטבעות של חצאי שקל לא השתמש בהם למחצית השקל עד שדאג לתשלום לבעל המטבעות, והתעכב בשביל זה זמן מרובה.

קריאת המגילה

רבנו בשנים עברו היה שומע בדרך כלל את המגילה בהיכל ישיבת גאון יעקב, והיו שנים שהיה פושט את המגילה שלו כאגרת, [עי' שעה"צ סי' תר"צ סק"נ] בשנים האחרונות הפסיק להקפיד בזה.

היה לרבנו מגילה מקלף, ישנה מאוד [שאינה מהודרת כ"כ] והוא עשה בו כמה תיקונים. בהמשך היה קורא במגילה מהודרת ממש של רבי יצחק ר. שליט"א.

ונוהג לעמוד בעת זמן הקריאה, למרות חולשתו אחרי הצום, ושנה אחת ביקשו לקצר ולא לדפוק בהמן רק הראשון והאחרון מפני חולשתו ולא עלתה בידם, ונשאר לעמוד כל זמן הקריאה.

באמירת המן הראשון והאחרון, רוקע ברגלו על הריצפה, וכמבואר במ"ב סי' תר"צ סקנ"ט.

בשנים עברו היה רבנו מעריב קורא את המגילה להרבנית ע"ה בביתו והיו מגיעות גם השכנות לשמוע, ורבנו לא היה מברך, אלא כל הנשים בירכו בעצמם. [והיה יושב בפניו אל הקיר בצד והם ישבו לצד השולחן] בליל פורים לא היה עושה סעודה עם פת, אלא אוכל כרגיל.

סדר היום

במשך היום של פורים היה שוהה בבית ולמד כרגיל בעיון רב, וקבע זמן לאמירת פרקי תהלים ביום, וקיבל קצת אנשים.

בני הישיבה היו מגיעים כחצי שעה לפני מנחה והיה מחלק קצת יין לכל אחד, ולא מאריך איתם יותר מדאי, והיה אומר להם קצת דברי מוסר שכל אחד יקבל על עצמו דבר, להתחזק וכדו', קיימו וקיבלו וכו'. (מפי בנו הגר"ש שליט"א)

ורגיל היה לחזור מידי שנה על המעשה שסיפר החזון איש על הב"ח, שהב"ח הבטיח לחתנו הט"ז בתנאים' ליתן לו תבשיל בשר בכל יום ואולם במשך השנים נתרשש הב"ח וסיפק לו ריאות במקום בשר, למרבה הפלא הזמין הט"ז את חותנו לדין תורה ואמנם בית הדין פסק כי גם הריאות נחשב לבשר, כששאלו את הט"ז מה ראה על ככה להזמין את חותנו על דבר שכזה לדין תורה השיב ביום בו אכלתי לראשונה את תבשיל הריאה הופרע לימודי בעיון לדקה קלה, מיד התעורר בשמים קטרוג גדול על משפחת הב"ח, לפיכך הזמנתי אותו לדין תורה כדי שבית דין יפסקו שריאות אף הן בשר ונמצא כי אין מקום לקיטרוג. ואמר החזון איש הרי לנו עד כמה מחשיבים דקה אחת של לימוד בעיון.

כמו"כ היה מספר את הסיפור עם החפץ חיים שנסע לוורשא, ובכל צומת דרכים שהיה שם צלם של ע"ז מתוך שינה היה מזדקף הח"ח כדי שלא יראה כמשתחוה לע"ז. [הובא בגליון כי תבא תשע"ד]

פ"א נכנס אצלו בחור ירושלמי עם תחפושת מפחידה ועשה תנועות מאיימות בריקודים משונים, ואח"כ ביקש ברכה ממנו, ואמר לו רבנו שיזכה לשמור על כבוד תלמידי חכמים. (הרה"ג ר' ס' פרלומטר שליט"א)

כח הנפילה

בדרך כלל רבנו היה שותק בעת שהגיעו הבחורים. באחד השנים הגיעו לרבנו בפורים קבוצת בחורים והיה שם תלמיד שהיום הוא משגיח באחד הישיבות קטנות, והוא בכה בכיות נוראות שהוא מנסה ללמוד ונופל, מנסה עבודת ד', כל הזמן הוא מלא נפילות, בכה, בכה... והוא הצליח להוציא את הראש ישיבה מהשקט שלו.

ואז הוא אמר לו זה הדרך! אתה חושב שהנפילה זה נפילה? לא! זה הדרך לבניין! נפילתי - וקמתי. שבע יפול צדיק וקם. הדרך לעליה זה לא לא נפילתי - לא קמתי. זה הדרך לעליה. צריכים לדעת כל החיים מלאים התמודדויות וכלי התמודדויות לא מגיעים לכולם רק צריכים ליפול ולדעת שהנפילה זה אחד הדרכים לבניין, זה דרך העליה. (שיעורי הגרמ"ב זילברברג שליט"א)

חשיבות השיעור בפורים (פורים תשנ"ט):

שיעור החומש של רבנו, שבדר"כ מתנהל בשעות הצהריים, הועבר ליום הפורים לשעה 10 בבוקר, ונמשך עד זמן המנחה. בסוף השיעור באתי לרבנו לומר לו יישר כוח על השיעור, וענה לי: מה שייר בזה יישר-כוח, הרי זה פשיטא שכך צריך לנהל את יום הפורים, ולא להעביר את הזמן בדברים שטותיים וסיפורי מעשיות, ולכן על זה לא מגיע יישר כוח, כי באמת כך נהוג וכך ראוי לעשות.

יש לציין שבמהלך השיעור היו כמה ניסיונות להיכנס לשיעור ולהפריע מסיבות שונות, ורבנו התעלם מכל הלחצים, דכמאן דליתי דמי. ולא הועיל שאמרו לו שבחוץ מחכים בחורים מיישיבת גאון יעקב, ואח"כ גם הגיעו בחורים מיישיבת אורחות תורה, וכל זה לא היה שווה לו בשביל לבטל או לקצר את השיעור. (רשימות הרה"ג ר' ישראל ארנון שליט"א)

משלוח מנות

רבנו לא היה מרבה במשלוח מנות, ואפילו עבור עצמו שנים רבות היה שולח את הרבנית לתת, לרבי מיכל יהודה, רבי שרגא גרוסברד, רבי נפתלי נבנצל, והשכנים, הרבנית היתה אופה עוגות לבד ושולחת ומצרפת עוד משהו.

וסיפר אחד מהקבועים שהיה נותן משלוח מנות, פ"א כהרגלו אחז רבנו את השקית שנתתי לו בידו, הגביהה מעט והביט בה ואמר לשליח זכיתי בזה ועכשיו אני עושה אותך שליח לתת לי משלוח מנות, והשליח החזיר לו השקית. והוסיף רבנו ואמר לשם מצוות משלוח מנות. צריך לכוון לשם מצוה, מצוות צריכות כוונה. [א"ה ע' מ"ב תרצ"ה סס"ק ד']

בשנים האחרונות [החל משנת תנש"א], בגלל שהגיעו המון אנשים והיו נותנים לו משלוחי מנות, היה חס על זמנו ועל הטירחה של הרבנית להחזיר לכל אחד וכו' אז היה מגביה המשלוח וקונה, ומיד אומר הנה אני משיב לך בחזרה... (רשימות הרב אהרן נייב שליט"א)

תנינת מעות למלמדים

שאלתי על המנהג לתת כסף בפורים למלמדים של הבנים, וסיפרתי ששמעתי שאחד אמר שפעם היו המלמדים עניים וההורים פעמים שהיו גבירים גדולים, והיום הרבה פעמים הוא להיפך, שלמלמדים יש משכורת יפה וההורים אברכים דחוקים. וחייך רבנו לשמע הדברים ואמר: אעפ"כ בדר"כ גם היום המלמדים אינם עשירים גדולים, בפרט שעל פי רוב יש להם משפחות גדולות ויוקר המחיה היום הוא קשה מאד.

סיפרתי שהמלמד של א' מילדי יושב כעת שבעה ל"ע ושכשהייתי אצלו לנחם אמר מישוה בשם הרב ואזנר (שליט"א) [זצ"ל] שמתיר לשלוח מנות למלמד בימי אבלו משום שאצלו זה כמו משכורת. ואמר רבנו מסתמא הוא יותר ישמח אם תתן לו כסף מאשר דברים אחרים. ושאלתי האמנם מותר לשלוח כרגיל? ואמר רבנו כסף בוודאי שאין שום שאלה. (רשימות הרב אהרן נייב שליט"א)

שכרות של הגרי"ס

כשהאריך רבנו בזהירות המשתכרים בפורים נשאל הרי מפורסם שרבי ישראל סלנטר היה משתכר בפורים אמר שלא ייתכן אלא מה שתלמידיו כתבו שהשתכר היתה הכוונה שאכן שתה הרבה אך לא השפיע עליו בכלל, והראיה לכך היא שהתפקד בשניה אחת ברגע שהסתיים פורים וזו הוכחה של היה שיכור ממש כי בחז"ל (עירובין סד, ב) כתוב ששיכור לא מתפקד בבית אחת.

הצ"ק שהחולף

פ"א שלח גביר א' צ"ק של כמה אלפי דולר לרבנו שיחלק לעניים בפורים, ובטעות שכח הגביר לחתום על הצ"ק, וכשרבנו קיבל את זה, זה כבר היה סמוך לפורים, ולכן רבנו הלוח לגביר את הכסף ונתן לעניים בפורים, ואחרי פורים שלחו את הצ"ק חזרה לארצות הברית והחתימו את הגביר, וכשבא הצ"ק חזרה לרבנו שליט"א אמר שיתנו גם את זה לצדקה ולא יחזירו לו, בגלל שבשעה שהלווה את הכסף, היה לו צד רחוק שאולי הגביר לא יחזיר את הצ"ק והוא נותן ע"ד צדקה, וממילא הוא כבר חושש לנדרי צדקה ועדיף שיתנו גם את הצ"ק הזה לצדקה. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

מנהג הגרי"ז

בשו"ע סי' תרצ"ב נפסק "אפילו עשרה יכולים לקרוא ביחד ויוצאים הם והשומעים מהם", ואמר מרן הגרי"ל שיש להקפיד שכל העשרה יקראו יחד מילה במילה את כל המגילה. וסיפר שמרן הגרי"ז כשקראו לפניו במנין בביתו בעיר בריסק, היה קורא עם הבעל קורא מילה במילה את כל המגילה. ונשאל הגרי"ל האם היה קורא ממש מילה במילה, או שכיון שמגילה כשירה היתה מונחת לפניו לא דקדק עד כדי כך. והרהר מרן ואמר בזהירות [גב. לאחר שכבר עברו מאז כשמונים שנה]: "מסתמא... היה קורא ממש מילה במילה".

קריאת הפסוקים

אף לאחר שקורא רבינו בעצמו עם הציבור את הפסוק האחרון במגילה – כי מרדכי וגו', מקפיד לחזור לשמוע בדקדוק את הפסוק מהבעל קורא, ואף תיבה אחת שלא שמע בבירור, ביקש לחזור.

כשקראו לפניו ביחיד את המגילה, לאחר התפילה [מחששו שלא שמע הכל] אמר ג"כ את הפסוקים של איש יהודי וכו', ואח"כ חזר אותם הקורא. (פר"ח)

להתחפש להמן

רבינו סיפר שאמרו לו בשם הגר"ק שליט"א שאמר בשם אביו הסטייפלר זצ"ל שמי שהתחפש בשיביה בפורים להמן יצא לתרבות רעה, אמר רבינו אני חושב בטעם הדבר כיון דהוי כפתיחת פה לשטן. [יש כאלה שמתחפשים לשוטר וכדו' ובאמת הדבר לא טוב]. (צדיק כתמר יפרח)

עין הרע

פ"א הצטבר מהמשלוח מנות הרבה בקבוקים, וביקש רבנו מנכדו שיוריד את הבקבוקים משם דאולי יש חשש לרואים את זה כדיון רואה תבואה בקומתה המבואר בגמ' ב"מ קז, א אסור לאדם לעמוד על שדה חברו בשעה שעומדת בקמתה שמא ישלט בה עין הרע. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

חיפוש אחרי אביון

כששלחו לו גבירים מחו"ל צדקות שיחלק למתנות לאביונים [ומחלק את זה לפי השעות שהם גרים, שהיינו שזה זמן שכבר אצלם פורים]. אמר להם, שיש לו מזה מתת, כי אפי' לו עצמו יש לחץ למצוא אביון הגון שאפשר לצאת את המצוה כתיקונה. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

כהן אסור בשתיה

סיפר הגאון רבי יהושע כץ שליט"א שלמד אצל רבנו בכפר סבא, שנה אחת התארגנו כל הבחורים בישיבה וקנו עוגה אצל אחת התושבות בכפר סבא, והביאו את זה לרבנו כמשלוח מנות בפורים. והוא לקח את העוגה וחילק לכל אחד אחד ואחד פרוסה ומזג לו כוסית יין ונתן לכולם, וכשהגיע התור שלו לקבל אמר לו רבנו בדרך צחות 'לך אני יתן רק עוגה ולא יין כי אתה כהן, ולכהן אסור לשתות יין, שמערה יבנה המקדש ואז תאסר בעבודה'. [לשנה אחרת למד הנ"ל בפניו] והלך לחזון איש בפורים, ודרכו של החזון איש היתה לחלק כוסית יין לנוכחים ואמר לחיים וברוך, ובדיק שהגיע תורו נגמר היין, ואמר לו החזון איש זה לא חשוב הלחיים העיקר הברכה, והחזו"א לא ידע שהוא כהן].

האסיפה לת"ת

בישיבת גאון יעקב שאוספים הבחורים בפורים ולפניה לישיבה, שאל בחור א' את רבנו שהוא רוצה ללמוד בזמן הזה ולא ללכת לאסוף, שאל אותו רבנו האם הוא בדרך כלל לומד בלי הפסק לעניים מזדמנים, ואמר שלא, א"כ אמר לו רבנו שצריך לאסוף עם כולם. ובישיבת ארחות תורה תיקן רבנו שלא לאסוף בליל פורים, ורק הרשה שיאספו ביום פורים עצמו.

שושן פורים בבני ברק

מקפיד על שושן פורים בבני ברק כדעת החזו"א שמע מגילה ושאר מצוות היום. אבל על הרבנית לא הקפיד שתשמע גם בט"ו. - לאחר התפילה ניגש רבנו לרבי נחום גליק [הבעל קורא שהתכוון לקרוא המגילה בט"ו כמנהג החזו"א] וביקש שלא יחזור פעמיים שני הפסוקים המסופקים כנהוג, אלא יחזור רק התיבות. לאחר הקריאה העיר ר"נ גליק תראה מה זה נקרא טירחא דציבורא. לחסוך שני פסוקים ועוד במהירות שאני קורא [א"ה כמדומה שהקריאה בט"ו אורכת כעשרים וארבע דקות].

ושאלנו מה באמת אחז החזו"א זצ"ל [והערתי שבסמוך ונראה לעיירות המסופקות מביא הבה"ל סי' תרפ"ח שאין קורין בט"ו ואמר רבנו גם על זה החזו"א חולק] ואמר רבנו שאחז החזו"א שזה לא מדין סמוך ונראה אלא שכאן זה ממש יפו [ולגבי יפו עצמה יש ספק] כיון שהישוב גדל ונקרא עתה ישוב אחד. [א"ה ראה הליכות שלמה עמוד שנו']

והוסיף רבנו שהחזו"א בעצמו תמיד היה קורא בט"ו במנין מצומצם בביתו, [דהיינו בצנעא ולא כ"כ בפרהסיא, ויתכן שהטעם שגם אצלו הדין לא היה כ"כ ברור] אבל בשנה האחרונה לחייו קרא בביהכ"נ, ומזה הבינו שהכריע זצ"ל שכך צריך לנהוג. אח"כ הוסיף רבנו בחיך - ביפו עצמה לא קורין, וכאן כן... (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

יום א' פורים המשולש בערי הפרזים

[ט"ז אדר תשנ"ד] - התפללתי מנחה גדולה בביהכ"נ "דברי שיר" והתפלל שם גם רבנו. החזן ועוד כמחצית מהמתפללים אמרו תחנון ורבנו נשאר מעומד ולא אמר דבר [וכן עשו עוד רבים מהמתפללים]. [א"ה איברא אין כאן כ"כ ראייה לדעת רבנו, דשמא היה לרבנו סנדקאות בבוקר] (רשימות הרב אהרן ניב שליט"א)

מכתב לימוד ליל פורים תשע"ה

בס"ד. לבני חביבי הק" עליהם יחי.

קשה עלי להשתתף עמכם, ואמרת להעלות כמה דברים על הכתב, הנה הקב"ה ברוב חסדיו נתן לנו את התורה והדריכנו איך לקיימה, והנחילנו מועדים, ורבנן הוסיפו עליהם עוד חנוכה ופורים, ובעמדינו לפני ימי הפורים, ויש החושבים שבזמן הזה אפשר לעשות מה שרוצים, אבל אין זה כך, אלא שבכל יום יש את עבודת ה' בדברים מסוימים, ובשבת ומועדים יש גם מצוות היום, וזה רק עבודת ה' לא סתם הוללות והתפרקות, ומה שיש ביום יתור מצוות, יש בו יותר קדושה, ומסוגל לעלות בו ביותר,

אשריכם שאתם מתחזקים בימים אלו בלימוד התורה ובתפילה, ויש לראות שח"ו שלא נכשל ולא נגרר אחרי דברים לא נכונים, רק יראה כ"א למשוך עצמו להאמת לתורה ויראת שמים ומעשה המצות, ומדות טובות בין איש לחבירו, והקב"ה יערה עליו רוח טהרה ויזכה ברוחניות וגשמיות. המשתתף ושמח עמכם. (קובץ אגרות ס"ג)

לימוד בליל פורים

כבר לפני כארבעים שנה, פנה רבנו שליט"א לאחד הבחורים ביישוב"ק ואמר לו שבלייל פורים חסר תורה בעולם, ולבד קשה לו ללמוד, א"כ אם יכול יבוא ללמוד איתו, וכך למדו כמה שעות בליל פורים כדי לקיים את העולם.

עת רצון

רבינו הסביר למה פורים זה עת רצון שיש עקרות שנפקדות וכן אנשים נפקדים בפרנסה, מפני שזה יום גדול לקיים מצוות של בין אדם לחבירו, ה' אוהב מאד את כלל ישראל, ביום שבו מתרבה אחוה ורעות. [ואני תפילתי לך ה' עת רצון וכו']. (צדיק כתמר יפרח)

לעילוי נשמת מרת בריינע בת ר' אריה ליב ונגרובר ע"ה נלב"ע ט"ו אדר ב' תשע"ד

מרבין מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא זרחיג ר' אברהם צבי טובי שליט"א

פ שננס אדר פרבין בשמחה

ספק מעניין עלה השבוע על שלחן רבינו, במה שאחז"ל בשילהי תענית, משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולכן מי שיש לו משפט עם נכרי, יראה לעשותו בחודש אדר שהוא מזל טוב לישראל, כמו שפירש"י שם דף כ"ח ע"ב, מפני שנעשו בו נסים לישראל. מה יהיה בחברה שנמצאת בבעלותו של נכרי, אך העובדים הם יהודים, ולאותו בעל הבית גוי יש משפט עם יהודי, וממילא אם יפסיד הגוי, יהיה בזה הפסד לישראל, האם הדבר תלוי בבעלים שהוא זה שדנים עמו, ונמצא שזה דין נכרי עם ישראל, ולכן זה יכול להיות הפסד לנכרי, או שמסתכלים לפי מי שיפסיד מהמשפט, וממילא היות והמשפט נוגע להפסד לישראל, הוי ל' כמשפט ישראל עם ישראל, ולא שייך בזה מזל אדר לצד השני שהבעלים יהודי.

ונקט רבינו שיש לתלותו בספק הגרעק"א שהובא בכתב וחותם - שערך והו"ל הגאון הגדול רבי שמואל איינשטיין שליט"א ראש ישיבת פוניבז' לצעירים, וכפי שקוראנו רבינו "מרא דשמעתתא דרבי עקיבא אייגר" - על ב"מ דף כ"ב ע"ב בהא דממעטינן אבידת נכרי מאבידת אחיך, כתב הגרעק"א וז"ל יש לדון ראובן היה שומר של נכרי, וקבל עליו אחריות שמירה, ונאבד ממנו החפץ. היה נלענ"ד שיש על המוצאו חיוב השבה, אף דגוף החפץ של נכרי, מ"מ הוא מציל הישראל מן ההפסד שלא יצטרך לשלם. לא מיבעיא לר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי הוי החפץ ממון ישראל, אלא אפילו לרבנן היינו שאין זה החפץ של השומר, אבל מ"מ הוא מציל הנכסים של ראובן שלא יתחייבו לשלם. כך היה נלענ"ד בסברא בפשיטות גמור. אמנם חבירי ידידי הרב מו"ה ישראל נ"י מפקפק בדבר דמ"מ י"ל לרבנן דר' שמעון הך חפץ לא מקרי אבידת אחיך וכו', ע"ש מה שהוסיף לדון ולהביא רא' לדברי הרב ישראל, ומסיים וצ"ע לדינא.

וה"נ לענייננו יהי' תלוי בהנ"ל, דאי אזלינן לפי בעל האבידה שהוא נכרי כפי סברת ר' ישראל, ה"נ לענין המשפט הוי דין נכרי, ויהי' מזל טוב לבעל דינו הישראל, אך לפי הסברא שהי' פשוט להגרעק"א דתלוי במי שמפסיד מהדבר, ה"נ בענייננו, כיון שיבוא הפסד עי"ז לישראל, הוי כדין בין ישראל לישראל, ולא שייך ע"ז מזל אדר.

ומפליג רבינו בגודל ענוותנותו של הגרעק"א חזקת מתוך דבריו, שאפילו שחי' פשוט לו בסברא גמורה כצד הא', בכל זאת מביא את סברת הרב ישראל שחי' תלמידו, ולא רק שקוראנו "חבירי ידידי" אלא גם מקבל את דעתו בתור צד, ומשנח מחמתו את סברתו הפשוטה, עד שנשאר בצ"ע לדינא, מבחיל! וידוע מזה שמביא רבינו ששאלו את מרן החזו"א זצוק"ל על חמעשה חמפורסם עם רעק"א וחנתיבות שירדו מחעגלה ורתמו עצמם עם הקהל למשון את העגלה, אם חסיפור אמיתי. ואמר החזו"א דלפי חשגתם וגדלותם חנוראח בתורה חק, מוכרח לחיות שחי' ענווים גדולים מאד, ושייך שחיה כזה מעשה...

~ ~ ~

לא הוה ביה דעתא...

כא אסיימין רככות אלפי ישראל אס' ח'טין כסבר פגא פיומי, אכיוא א' אפגכריס אלאנ ארכין לאחרונה
כאסכתא לו.

גיטין ל"ז ב', מביאה הגמ' מעשה עם רבה שא' מהאמוראים לוח ממנו כסף, וכשבא להשיב את הפירעון אחרי שמיטה, אמר לו רבה משמט אני, וכששמע את זה הלוח, הלך לו עם המעות. ורבה נצטער למה לא חזר הלוח ואמר אף על פי כן, כמבואר שם בסוגיא. הלך אביי ואמר לאותו אמורא שיחזור לרבה ויאמר לו אעפ"כ, וכן עשה. מסיימת הגמ' שאמר רבה "לא הוה ביה דעתא בהאי צורבא מרבנן מעיקרא". והלשון "לא הוה ביה דעתא" קצת תמוה, שנראה כוללול ח"ו. וביאר רבינו דהכונה לא הוה ביה דעתא, היינו שלא שם לבו מעיקרא לעשות כן.

ובמאמר המוסגר אומר רבינו, אנשים חושבים שתלמיד חכם לא צריך כסף, ומתפללים מה היה איכפת לו כ"כ לרבה, שלא החזיר לו אותו אמורא את המעות, אבל זה טעות, וכי ת"ח לא צריך לחיות..

~ ~ ~

דעת זקנים

ידוע מה שאומר רבינו שכל אחד בתחום שהוא נמצא, בידו לזכות את הרבים, אם רק ירצה. ולדוגמה בחור ישיבה שמגיע לסדר בזמן, מגיע לתפלות בזמן וכו', הרי הוא מזכה את הרבים, כי באופן אוטומטי כשרואים אחד מזדרז לקום לתפילה, ולשבת וללמוד בזמן, מתעוררים אחרים ממנו, וגורר עוד ועוד עד שזכות עצומה זכה בחלקו. ולדוגמה מה שעשה אלקנה אביו של שמואל, שהיה עולה לרגל ובכל שנה הלך בדרך אחרת וכו', עד שבזכותו חזרו כל ישראל לעלות לרגל. וזה רק דוגמה אחת מיני אלף.

וכך זכה לו ידידנו הגאון ר' שלמה ד. סגל שליט"א רב בית הכנסת "חסדי יעקב" ב"ב, לזכות את הרבים, בהיותו משמש הרבה שנים רב של בית אבות, ודאג שכל דבר גדול וקטן יתנהג עפ"י התורה, וכשנתעוררו שאלות פנה לגדולי ופוסקי הדור, לדעת את המעשה אשר יעשו. וכעת אסף כעמיר גורנה הרבה מהשאלות שנתלבנו במשך התקופה, וערכם יחד לספר "דעת זקנים" אשר כשמו כן הוא, דעתם של זקני הדור זצוק"ל ויבלחט"א, ועוד הוא מלמד דעת בעניני הלכה הנוגעים לזקני עמך בית ישראל. אשריו ומה טוב חלקו.

ונביא שאלה אחת שהעלה שם בספרו, ושאלנו את רבינו על זה. באחד שבא לבית אמו בערב שבת לקראת זמן הדלקת נרות, ואמו ישנה, ואינו יכול להעיר אותה, האם יכול להדליק נרות בשבילה ולברך עליהם מדין זכין לאדם, או לא.

ואמר רבינו דהא בהא תליא שאם יכול להדליק "בשבילה", ממילא גם יכול לברך על ההדלקה, רק עלינו לדון על גוף הדבר אם שייך לעשות מצוה בשביל חבירו מדין זכין. ואמר רבינו דבפשטות אין בזה זכין, ואולי זה תלוי בנידון התרומת הדשן והקצות החושן, בענין משרתת אם יכולה להפריש חלה בלא דעתה של בעלת הבית.

וכפי שהתחלנו שזכה לזכות את הרבים, כך גם אחרי שנסגר הבית אבות, יעץ לו רבינו להמשיך ולהחזיק את בית הכנסת כדי לעשות על ידו זיכוי הרבים, ולכן פתח בו כמה שיעורים בהלכה, בהלכות מזוזה והל' שבת. ויהי רצון שימשיך להרבות תורה ומצות בישראל מתוך בריאות וכל טוב.

~ ~ ~

על שמועות טובות מברך שהחיינו

שאלה: מי שהיה לו איזה דבר בגופו, שהיה מזיקו ומפריע לו מאד, ונתבשר מהרופא שזה יצא ממנו, האם לגודל שמחתו מברך ע"ז שהחיינו. תשובה: לא.

~ ~ ~

זכור את יום השבת לקדשו

נשאל רבינו מאברך שגר בעיר מתחרדת, וקשה לו הגישה לכולל וכו', אם כדאי ללמוד נהיגה. השיב רבינו דבר מופלא, בהאי לישנא: בחו"ל רוב רובן יש להם רכב, וממילא התרגלו לבוא סמוך לשבת ממש, וזה גורם להיכשל בכניסת השבת ח"ו... ע"כ.

~ ~ ~

השלמות לגליונות קודמים

בגליון שע"א הבאנו בנוגע לפסק השב שמעתתא בענין שבע הבהמות שנמצא טריפה באחת מהן, ונמכר כבר חצי מאחת הבהמות, דתלינן מכח כל דפריש להכשיר את כל הבהמה. והעיר רבינו דלהתיר כל דפריש א"צ "הוראה" ע"ש. לאחר מכן אמר רבינו דאינו מוכרח ושפיר י"ל דבכל פעם שמתירין איזה דבר מכח כל דפריש, היא "הוראה" להתיר, ואפשר להבין את סברת השב שמעתתא להתירא מכח זה גם את הנשאר.

במה שהבאתי בגליון שע"ג שרבינו מקפיד שלא לחזור למקומו עד קדושה "גם בימים נוראים" העירני ידידי הרה"ג ר' אי"ש פפויפר שליט"א מח"ס "אשי ישראל" ועוד ת"ח דבמ"ב סי' קכ"ג סק"י כתב דבזמן שאומרים פיוטים בודאי יש להקל ולחזור תיכף כשהתחיל הש"ץ י"ח.

~ ~ ~

התנצלות

ראיתי להתנצל בפני הקוראים הנפלאים שחיל, פהילות ולאחרונה עלו הרבה טרדותי בעסק סהרת ישראל - הפליחות רבינו, ואמילא אין צלותי בידי, לכן עלא יהי' תרצות את א'נני מספיק להוציא "פירות חיים" להפילות לה ידידי היקר.

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליין מס' 110 • ויקרא - פורים תשע"ו

אם עלה קרבנו (א, ג)

רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנום (ברכות כו:)

תנן במס' אבות (פ"א מ"ב) שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה, הוא היה אומר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. ופירש רבינו יונה, ועל העבודה, כי הקב"ה בחר בישראל מכל האומות, וארץ ישראל מכל הארצות, ובחר ירושלים מכל ארץ ישראל, ובחר מירושלים ציון כמו שנאמר כי בחר ה' בציון אוה למושב לו, ובחר מכל בבית הבחירה בשביל העבודה שכתב בה רצון שנאמר לרצונו לפני ה', הנה לך כי מפני העבודה, והתפילה אלינו עכשיו במקומה כמו שאחז"ל ולעבדו בכל לבבכם, אי זה היא עבודה שבלב הוי אומר זו תפילה, וזה שאומר ה' שפתי תפתח, שדוד המלך אמר לפסוק זה על חטאת בת שבע שהיה במזיד, ואין מביאים קרבן על הזדונות, ועל זה אמר כי לא תחפוץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, שאילו הייתי יכול להביא קרבן לכפר לי הייתי מביא, עכשיו שאיני יכול, ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך ותקבל התפלה במקום קרבן ותכפר לי על חטאתי עיי"ש.

מבואר דתפילה מכפרת אף על המזיד, ואילו קרבנות מכפרים רק על השוגג, דגדולה תפילה יותר מן הקרבנות. ונראה דודאי לא כל תפילה היא בדרגה גבוהה כל כך שהיא יותר מן הקרבנות ומכפרת אף על המזיד, אלא יש גם תפילה שהיא מכפרת רק על שוגג.

והביאור בזה, דקרבן עיקרו הוא במעשה, והמעשה הוא לעולם אותו המעשה, משא"כ תפילה שהיא עבודה שבלב, בזה יש דרגות רבות לפי גודל עובדת הלב, ולכן שייך שתהא התפילה יותר מן הקרבנות. (חוט שני מזוזה)

ואם נפש אחת תחטא בשגגה וגו' והביא קרבנו (ד, כז-כח)

ברמב"ם פ"י משגגות הל' ו: כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא על ידיה וכו'.

נשים במתנות לאביונים

אשה אין צריך שתתן בעצמה מתנות לאביונים, ומספיק שהבעל נותן עבור אשתו אע"פ שאינו מזכה לה, אמנם צריך שיאמר לה שנותן בעבורה שתדע שמקיימת את המצוה.

ובמה שכתב הנה"ח המשפט בתשובה (בשו"ת חמדת שלמה יו"ד סי' ל"ב) שאין א' יכול ליתן צדקה עבור חברו מדין עבד כנעני דכל מהות הצדקה הוא מצות נתינה בלא תמורה, ובדין עבד כנעני נתחדש רק שהעבד זוכה בעצמו תמורת הכסף שאחר נתן אבל לא נחשב כאילו הוא נתן בעצמו, ובצדקה המצוה שהוא בעצמו יתן. אין זה דומה, משום דאשתו שאני, וכמו שאדם מביא קרבנות שאשתו חייבת בהן ומשום שהיא כגופו (עי' רמב"ם פ"י משגגות ה"ו) כמו כן י"ל דיכול ליתן מתל"א עבורה, ואע"פ שבקרבנות יש הלכה שהבעל "חייב" להביא קרבנות אשתו ובשאר מצות ליכא דין זה, מ"מ מהא דאמרו שם הטעם דאשתו כגופו (עי' לח"מ שם השם פה"מ לר"מ) יש ללמוד דכשהבעל מביא חטאת עבור אשתו נחשב כאילו האשה הביאה, וא"כ ה"ה במתל"א אם הבעל נותן עבור אשתו נחשב כאילו האשה נתנה, ומ"מ צריך לומר לה שנותן עבורה מתנות לאביונים שתדע שהיא מקיימת המצוה בזה, וכ"ז דוקא באשתו שהיא כגופו אבל בבניו ובבנותיו לא נתחדש דין זה, שהרי אינו יכול להביא עבורם קרבן חטאת וכדומה שהם נתחייבו בה, ורק קרבן טהרה יכול להביא עבורם להאכילם בקדשים [משום דקרבנות אלו א"צ דעת בעלים כמש"כ נדרים ל"ה:] וכמש"כ הר"מ שם. (אגרת הפורים)

או בגזל (ה, כא)

הרבה נוהגין שלא לסמוך על המכירה לענין חמץ בעין, (כמש"כ במעשה רב אות קפ"א ובשאלות להגר"ח מולוז'ין אות ק"ב), ויש לעיין אם מצא חמץ בחוה"מ אם מותר לו להחמיר ולשרוף, דהרי נמצא ששורף חמצו של עכו"ם ויש בזה חשש גזל עכו"ם, - ואמר הגר"ח קרליץ שליט"א, שיש בזה הרבה צדדין להקל ומותר. (ימי הפסח)

פסקים ממדרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ שליט"א – הל' פורים

חזרה על קריאת המילה "זכר"

(א) בקריאת פרשת זכור, הבעל קורא אינו צריך לחזור את כל הפסוק מהתחלה ומספיק שחזור את המילים "תמחה את זכר עמלק", ואי"ז כתיקון טעות, דלא אומר זאת בצורה של תיקון.

שמיעת פרשת זכור בהברה אחרת

(ב) לכתחילה יש לשמוע פרשת זכור לפי ההברה שנוהג דיש להקפיד בזכור יותר מכל קרה"ת, ובדיעבד יוצא אף בהברה אחרת דלא גרע מקרא ולא דקדק באותיותיה דיצא.

שמיעת פרשת זכור בס"ת בכתב ב"י

(ג) הנוהגים בכתב בית יוסף ולא בכתב האר"י, לכתחילה יש להם לשמוע קריאת פרשת זכור בס"ת בכתב בית יוסף, ובעת הצורך יוצא יד"ח גם בכתב האר"י.

שמיעת זכור באינו מבין הכל

(ד) מי שאינו מבין את כל המילים של פרשת זכור, אם מבין את ענין הפרשה יוצא יד"ח, דא"צ להבין את כל המילים אלא את ענין הפרשה.

נשים בשמיעת פרשת זכור

(ה) מעיקר הדין נשים פטורות משמיעת זכור, אמנם יש ענין שילכו לשמוע, ואם קשה לה או שמטפלת בילדים א"צ לטרוח.

זכור בברכה לחולה

(ו) מניין שבאים לקרוא לחולה בביתו את פרשת זכור, אחר שקראו בביהכנ"ס את פרשת השבוע, יכולים לקרוא לו בברכה.

קריאת זכור לחולה במנין

(ז) כשבאים לקרוא לחולה פרשת זכור בברכה, צריך שיהיה שם רוב מנין שלא קראו פרשת זכור דאל"כ אין להם לקרוא הפרשה עם ברכה.

ס"ת שנמצא פסול אחר שבת זכור

(ח) בהכנ"ס שנמצא פסול בס"ת אחר פרשת זכור, אין נוהגין לחזור ולקרוא שוב פרשת זכור, דסומכין על השיטות שס"ת חסר ג"כ כשר בדיעבד.

חתן וכלה בתענית אסתר

(ט) חתן וכלה שחל תענית אסתר בתוך ימי השבע ברכות שלהם הורה החזו"א שלא יתענו.

רחיצה בתענית אסתר

(י) בתענית אסתר מותר לרחוץ כרגיל, ואפי' בחמין.

מעוברות ומניקות בתענית אסתר

(יא) מעוברות ומניקות שאינם מתענות בתענית אסתר, מ"מ יש להם למעט קצת באכילה ושתייה כדי לכלול את עצמם עם הציבור כראוי.

סדר נתינת מחצית השקל

(יב) יש לתת את מחצית השקל דוקא בנתינת ג' מחצית השקל, ובזמנינו שהחצי שקל אינו חשוב שייך הידור לתת ד' מחציות, והמחצית הרביעית א"צ לתת עבור כל בני ביתו, וסגי שנותר זה בעד עצמו.

נשים במחצית השקל

(יג) נשים אין נוהגים שנותנות מחצית השקל, ויש שנהגו לתת עבור הנשים מחצית השקל.

קטנים במחצית השקל

(יד) ראוי לחנך את הקטנים לתת מחצית השקל, ואפשר שאביו יתן עבורו.

מחצית השקל מכספי מעשר

(טו) מחצית השקל אין לתת מכספי מעשר, וכ"ה בבאה"ט.

מדינה שאין בה מטבע של חצי

(טז) מדינה שאין בה מטבע של מחצית, נהגו לתת מחצית מטבע של מדינה אחרת, ומסתבר דוקא במטבע שעובר שם לסוחר.

שכח לתת מחצית השקל

(יז) מי ששכח לתת מחצית השקל בתענית אסתר, יתן בבוקר יום הפורים כמש"כ במג"א.

שינה קודם קריאת המגילה

(יח) אין לישון קודם קריאת המגילה, מחצי שעה קודם צאת הכוכבים, ולא מועיל להשים שעון מעורר דאי"ז כמו שומר שמזכיר שיש להתפלל.

קריאת המגילה בהברה אחרת

(יט) לכתחילה ראוי שכל אחד ישמע קריאת המגילה לפי ההברה שבה הוא נוהג, אמנם גם אם שומע שלא כמנהגו יוצא יד"ח, דהרי במגילה יוצאים בכל לשון.

דיבר בזמן הקריאה

(כ) אם דיבר באמצע קריאת המגילה, יש לו לחוש שלא שמע את הקריאה בזמן שדיבר, וא"כ לא יצא יד"ח.

אמר "באומרם" במקום כאומרם"

(כא) אם קרא במגילה "באומרם" כמו שכתוב במגילה ולא אמר "כאומרם" כמו שצריך לומר יצא יד"ח דאין זה שינוי במשמעות הלשון.

חיסר לקרוא או לשמוע אות אחת

כב) אם הקורא חיסר אות אחת ה"ז מעכב בקריאה, אמנם אם השומע לא שמע אות אחת אי"ז מעכב דמספיק מה ששמע את עיקר הענין.

קריאה בלחש מתוך החומש

כג) יכול לקרוא בלחש מתוך החומש עם הבעל קורא, אם מכוין לשמוע את קריאת הבעל קורא.

קריאת המגילה ברוב עם

כד) בהכנ"ס שהציבור רוצה להתחלק לחדרים קטנים אין לעשות כן אלא יקראו כולם במקום אחד משום ברוב עם, ואם כוונתם שישמעו יותר טוב אפשר.

נשים בקריאת המגילה ברוב עם

כה) גם לנשים יש ענין לשמוע קריאת המגילה בבהכנ"ס ברוב עם, אם יכולות לשמוע כראוי, אמנם אי"ז מחובת הבעל לדאוג לזה, וכשא"א לה מפני שמטפלת בילדים וכדו' תשמע בביתה.

ברכה בקריאת המגילה לנשים

כו) נשים השומעות קריאת המגילה בפני עצמן בביתם, יש להם לברך כל אחת בפני עצמה, ולא תברך אחת לכולם, די ש בזה זילותא, ויברכו "לשמוע מקרא מגילה".

ברכת הרב את ריבנו בנשים

כז) נשים השומעות קריאת המגילה בביתם לא יברכו אחר הקריאה ברכת הרב את ריבנו אף במנין נשים.

בן י"ג לקרוא המגילה לנשים

כח) נער בן י"ג שלא ידוע שהביא ב' שערות יש להקל שיקרא לנשים בליל פורים שהוא מדרבנן, אבל ביום שהוא מדברי קבלה לכתחילה לא יקרא לנשים.

הגיע לבהכנ"ס באמצע ברכות המגילה

כט) מי שהגיע לבהכנ"ס והחלו כבר באמירת הברכות, יאמר הברכות לבד, ויסיים קודם שיתחילו לקרוא.

שתיה קודם קריאת המגילה

ל) יש להחמיר שלא לשנות ביום הפורים קודם קריאת המגילה ומסתבר שיש להחמיר מהנץ, אמנם אם שותה כדי שיוכל לכוון בתפילה יש להקל.

בן ספרד לענות אמן על שהחיינו ביום

לא) מנהג בני ספרד שאין מברכים שהחיינו ביום הפורים בקריאת המגילה, מ"מ אם שומע את ברכות המגילה מבן אשכנז, יענה אמן על ברכת שהחיינו ואי"ז הפסק, כיון שיש דיעות שיש לברך שהחיינו.

כתיבת שמו ע"ג המגילה

לב) מותר לכתוב את שמו על גבי מגילה מקלף בצד השני כדי שלא תאבד.

קטנים בקריאת המגילה

לג) גדר חינוך קטן לקריאת המגילה, הוא מומתי שהקטן יכול לקרוא את כל המגילה, אע"פ שאינו יכול לשמוע את כולה כי קשה לו להתרכז בכל שמיעתה, מ"מ המצוה היא לקרוא ולא לשמוע, ותלוי בקריאה.

שכח לומר על הניסים

לד) אם שכח לומר על הניסים בתפילת שמו"ע, שיש לאומרו קודם אמירת יהי לרצון, אם נוהג לומר יהיו לרצון קודם אלוקי נצור, יאמר על הניסים קודם יהיו לרצון הראשון, כיון שאחר אמירת יהיו לרצון כבר סיים תפילתו.

על הניסים כשחל פורים במוצ"ש

לה) כשפורים חל במוצ"ש ונמשך בסעודה שלישית למוצאי שבת לא יאמר על הניסים בברהמ"ז.

אבל להיות ש"ץ בפורים

לו) המנהג הוא שאבל אינו יגיש להיות ש"ץ בפורים, גם מי שנוהג לגשת בר"ח וחנוכה, דבפורים הציבור שרויים בשמחה.

לתת משלוח מנות אחר קריאת המגילה

לז) המנהג לשלוח מנות אחר קריאת המגילה ולא קודם לכן, כיון שברכת שהחיינו כוללת גם על המשלוח מנות.

אכילה קודם מצוות משלוח מנות ומתנ"א

לח) יש ענין להדר שלא לאכול קודם שמקיים מצות מתנות לאביונים ומשלוח מנות.

משלוח מנות בפירות שביעית

לט) מותר לשלוח מנות מירקות או פירות שביעית ואי"ז נחשב שפורע חובו מפירות שביעית, דרך בא לקיים מצות משלוח מנות, אמנם כשבא להחזיר מפירות שביעית אם מרגיש שחייב להחזיר מפני המנהג או מפני הנימוס, ראוי שלא להחזיר מפירות שביעית דנחשב כפורע חובו.

להודיע כשנותן פירות שביעית

מ) השולח משלוח מנות מפירות או יין שביעית יש לו להודיע או לכתוב על הקופסא שנותן מפירות שביעית כדי שידעו לשומרם בקדושת שביעית.

משלוח מנות בנשים

מא) נשים מעיקר הדין אינם צריכות לשלוח משלוח מנות בפני עצמן דיוצאות הם במה ששולחים מהבית לשכנים או לידידים, דהוא משלוח של כל הבית גם ממנה.

משלוח מנות בקטנים

מב) קטנים קודם עונת הפעוטות א"צ לחנכם לתת משלוח מנות, ולאחר מכן מעיקר הדין כיון שהם סמוכים על שולחן אביהם פטורים מלתת משלוח מנות, אמנם ראוי להחמיר לתת להם שישלחו משלוח מנות לאחרים.

משלוח מנות בקקאו או קפה

(מג) דבר שאיו לו חשיבות של מנת מאכל כגון קקאו או קפה אין יוצאין בזה ידי חובת משלוח מנות.

טבאק במשלוח מנות

(מה) מיני בשמים אי"ז נחשב למנה, דאי"ז אוכל או שתיה.

להטביל הכלי שנותן בו משלוח מנות

(מז) השולח משלוח מנות בתוך כלי חדש, שמוניח בתוכו את האוכל, יש על הנותן להטבילו קודם הניתנה.

גניזת פתק שכתוב בו משלוח מנות איש רעהו

(מט) פתק שכתוב בו "משלוח מנות איש לרעהו" אין צריך לגנוז, דאין הכוונה ללמד הלכה אלא למליצה בעלמא.

אבל לקבל משלוח מנות

(נ) אבל ששלחו לו משלוח מנות מותר לו לקבל את המשלוח מנות.

מתנות לאביונים קודם פורים

(נא) אפשר לקיים מצות מתנות לאביונים ע"י שנותן לגבאי צדקה קודם פורים כפקדון עד פורים, ומ"מ עדיף לתת ביום הפורים עצמו.

שיעור הניתנה במתנות לאביונים

(נב) השיעור שראוי לתת מתנות לאביונים הוא שיעור סעודה שבזמנינו הוא כרבע ככר לחם, ומ"מ מעיקר הדין יוצא יד"ח שנותן פרוטה לכל עני.

גדר עני במתנות לאביונים

(נג) גדר העני לענין מתנות לאביונים הוא כל מי שהוא עני לענין צדקה, ואם יש לו חובות כגון מנישואי ילדיו, או אברך שיש לו חובות מנישואיו ומתקשה במחייתו משום כך, אפשר לתת לו מתנות לאביונים.

עניי עיר קודמין

(נד) כשנותן מתנות לאביונים, יש ענין להקדים את עניי עירו כבכל צדקה.

מתנות לאביונים מכספי מעשר

(נה) אחר שקיים את מצות מתנות לאביונים יכול לתת עוד לאביונים מכספי מעשר ומקיים בזה מצווה יותר מצדקה רגילה.

מתנות לאביונים בצ"ק

(נו) בנתינת צ"ק אינו מקיים מצות מתנות לאביונים, גם אם נכתב לבו ביום דאי"ז נחשב כסף, אלא אם כן מוציא את הכסף מהבנק.

מתנות לאביונים בבחור ישיבה

(נז) בחור ישיבה שאין לו את כל צרכיו מהוריו ומהישיבה נחשב עני ואפשר לתת לו מתנות לאביונים.

מתנות לאביונים ע"י שמזכה לעני

(נח) אם מזכה לעני את המתנות לאביונים, יוצא בזה ידי המצוה, אמנם צריך להודיע לו שזוכה לו כדי שיוכל להוציא מעות כנגדם לסעודת פורים.

נשים במתנות לאביונים

(נט) אשה אין צריך שתתן בעצמה מתנות לאביונים, ומספיק שהבעל נותן עבור אשתו אע"פ שאינו מזכה לה, אמנם צריך שיאמר לה שנותן בעבורה שתדע שמקיימת את המצוה.

קטנים במתנות לאביונים

(ס) ילדים מגיל תשע יש לחנכם לתת מתנות לאביונים, ויתן לו כסף שיקיים את המצוה, ואם נותן בעבור הקטן יקנה לו את הכסף.

מתנות לאביונים למי שאינו בן יומו

(סא) לכתחילה יש לתת מתנות לאביונים למי שהוא בן יומו, דעיקר מצות מתנות לאביונים הוא לצורך סעודת פורים.

גבאי צדקה להחליף הכסף בכסף אחר

(סב) גבאי צדקה שקיבל מתנות לאביונים יכול להחליף המעות במעות אחרות ולתתם לעניים.

גבאי צדקה שאיבד את המעות

(סג) גבאי צדקה שאיבד את המתנות לאביונים שקיבל לא יצאו הנותנים ידי חובה.

מגיד שיעור אבל

(סה) מגיד שיעור שהוא אבל אין לבוא אליו לשמוח עמו, וא"צ להודיעם שלא יבואו, ואם באו אליו יכול להכניסם לביתו.

חינוך קטן לשתות יין

(סו) אין חיוב לחנך את הקטנים במצוה לשתות יין כי אין להם שמחה ביין.

תחפושת מפחידה

(סז) יש להמנע מתחפושת מפחידה, כי הפחד יכול להביא לסכנה.

לקחת נפצים מהילדים ולמסור למשטרה את המוכר

(סח) ילדים שמשחקים בנפצים הגורמים לבהלה, מותר לקחתם מבעליהם ואפי' בחזקה, וכן יש להתרות במוכר להפסיק למוכרם, ואם ממשיך למכור מותר למוסרו למשטרה.

קריאת המגילה בבני ברק בט"ו

(סט) גם בזמנינו עדיין יש להחמיר לקרא את המגילה בט"ו בבני ברק.

קריאת המגילה בט"ו במודיעין עילית ואלעד

(ע) מודיעין עילית ואלעד אין להם דין "נראה" ללוד לחייבם בקריאה בט"ו דהמרחק ביניהם הוא גדול, וגדר נראה הוא שהעיר הקטנה נראית חלק מהכרך.

העלון מוקדש לרפואת
רבי יעקב בן מרים

גליון ע', פ' ויקרא-זכור
ט' אדר-ב' ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

עמלק

[מחייה - הלכה למעשה]

מתוך הספר 'בעקבי מנחת חינוך'
שיעורי מרן שליט"א בהלכה. שגרשמו
ע"י תלמידים. ע"ס המנח"ח. באדיבות
המחבר שליט"א

מחית עמלק - חובת ציבור ויחיד

במצוות להכרית זרעו של עמלק כתב החינוך [מ' תרד] וזאת המצוות המוטלת על הצבור כולן, וכענין שאמרו ז"ל ג' מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק, ובאמת כי גם על כל יחיד מישאל הזכרים מוטל החיוב להרגם ולאבדם מן העולם אם יש כח בידם בכל מקום ובכל זמן אם אולי ימצא אחד מכל זרעם. עכ"ל. פתח בצבור וסיים ביחיד וכתב ועובר על זה ובא לידו אחד מזרע עמלק ולא הרגו ביטל עשה זה, עכ"ל. ומסיים החינוך בפירוש שגם יחיד מחויב ואם לא הרג עובר בעשה, וקשה דבתחלה פתח דבריו שהמצווה על הצבור שיש מצוות שמוטלות על הציבור כמינוי מלך ובנית ביהמ"ק, ודימה החינוך לזה גם מחית עמלק, שהמצווה מוטלת על הצבור וכך פתח, אך בסו"ד סיים שבאמת המצווה על כל יחיד וצ"ב.

ונראה דיש שני חלקים במצוות מחית עמלק, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים שלא ישאר זכר וזה מוטל על הציבור כולו, אך זה מתבצע ע"י שכל יחיד יתרום את חלקו בהריגת עמלק, וע"ז תושלם המצווה, אך לא שייך לומר על יחיד שימחה את כל העמלקים, ואה"נ אם יהיה יחיד גבור גדול שיש בכוחו להרוג את כלל העמלקים אינו מחויב בכך שדבר הכתוב בהווה באנשים רגילים שאי"ז בידם ולכן אינו מחויב בכך, אלא זה מוטל על כלל הצבור למחות את זכר עמלק, והמצווה מצטרפת ע"י יחידים מישראל שיהרגו עמלקים.

וכע"ז מצינו במצורע שיש לו מצווה לגלח את כל שערו, אך כדי להגיע לגלוח כל שערו הדבר

נעשה בשלבים של גילוח שאר שערותיו, ואם היה מצורע נזיר אומרת הגמ' יבמות דף ה שמצוות גילוח מצורע דוחה את הלאו של נזיר, וכמו"כ את לאו שלא תקיפו פאת ראשיכם.

ואומר הגרא"ו בקובץ הערות שדין זה תליא במחל' הראשונים אם רק עשה דוחה לא תעשה או גם ההכנות לעשה דוחה ל"ת. תוס' בזבחים כתבו שמצווה לאכול קדשים, ומאידך מצווה שלא לשבור עצם בפסח, ואם יש מוח בעצם ורוצה להגיע אליו כדי לאכול ולאכול את הבשר לשם מצוות עשה דאכילת ק"פ, העשה דאכילת ק"פ, דוחה את ל"ת של לא תשברו בו עצם. למרות שבזמן שבירת העצם עדיין לא אוכל מהקרבת ומקיים המצווה. אלא כיון שהמצווה מתחילה עם שבירת העצם כדי להגיע לבשר, וזו צורת האכילה וקיום המצווה, נחשב כחלק מן המצווה, שההכנה למצווה כמצווה ואף דוחה ל"ת.

אבל יש ראשונים שסוברים לא כך, כך מביא רעק"א. וכן לגבי השבת אבידה יש לדון לגבי הדרך שהולך אם נחשב חלק מהמצווה.

עכ"פ מקשה הגרא"ו שלפי אותם ראשונים שההכנה למצווה אינה חלק מן המצווה ולא דוחה ל"ת, מדוע יש היתר למצורע לגלח פאות ראשו וזקנו, וכן שאר שערותיו, והרי אי"ז אלא הכשר למצווה שאין המצווה אלא בגלוח כל שערו. ומתרץ שמדובר באופן שאלו היו השערות האחרונות ובהם מתקיימת המצווה. ולפי סברתו צריך להיות רק בשתי שערות האחרונות שזה גמר מצווה שיהיה היתר לעבור על הלאו, והרי הפאות הם יותר משתי שערות, אלא"כ נשרו כל השערות ונותרו רק שתי שערות, ודוחק.

וביאר הגר"ש רוזנבסקי, וכך מקובל לומר בישיבות, שגילוח השערות הראשונות אינה הכשר למצווה אלא חלק מהמצווה עצמה שהרי אם יגלח חצי מהשערות לא יצא יד"ח, נמצא שהגילוח של כל שיערה ושערה זה התחלת המצווה בעצמה, ורק לא מסתיימת המצווה כל זמן שלא סיים, והוי מצווה אריכתא.

וכמו"כ יש לומר לגבי מחית עמלק שבהריגת כל יחיד ויחיד זה חלק מהמצווה של מחית עמלק, אע"פ שלא הרג את כל עמלק והרי המצווה למחות את כל זרע עמלק, שלא ישאר להם זכר, ובהריגת כל יחיד ויחיד מן עמלק נמצאים בתהליך של קיום המצווה.

וכתב המנ"ח עיין רש"י בחומש כאן שפירש תמחה וכו', מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק

משור ועד שה, שלא יהיה שם עמלק נזכר וכו', ודבר זה דאף בהמות צריכים להרוג אינו מבואר ברמב"ם ובדברי הרב המחבר, ואיני יודע מהיכן הוציא רש"י זה. ובספרי כאן לא ראיתי זה, וממעשה דשאל אין ראיה דהקב"ה צוה לו אז ע"י שמואל אבל להיות מצווה לדורות לא שמענו. וצ"ע, עכ"ל המנ"ח. והמגיה מביא שיש מכלילת ומדרשות שמפורש דין זה שהחיוב להרוג גם את הבהמות.

וצ"ע בדברי רש"י בפירוש על שמואל א פט"ו פס' ג' שביאר שהצווי להרוג משור ועד שה מפני שהיו בעלי כשפים ומשנים עצמם ודומים לבהמה, וקשה דאף בלא זה יש צווי להרוג בהמות העמלקים, וכמש"כ בפירושו עה"ת הנ"ל שזה חלק מהמצווה.

בספר חפץ חיים עה"ת [שליקט הר"ש גריינמן ממה ששמע מהח"ח], בהפטרות זכור כותב ששמע מאדם נאמן ששמע מהח"ח על מה ששמואל אמר לשאול [שמואל א טו יט] ולמה לא שמעת בקול ה' ותעט אל השלל ותעש הרע בעיני ה'. וצ"ב דמדוע אמר ותעש הרע, שמשמע שבקום ועשה עשה הרע בעיני ה', והרי רק נמנע מלקיים הטוב שזה מצוות ה', ולא שבפועל בקום עשה עבר על דבר ה'. ול"ק ממה שכתוב ישב ולא עבר עבירה כאילו עשה מצווה, ולהיפך כל היושב ולא קיים מצווה כאילו עבר עבירה. דזה נכון דהוי כאילו, אבל לא כתוב דהוי בקום ועשה, וכאן משמע בפס' דהוי עשיית הרע בקום ועשה.

ולכך מבאר שהרע שעשה הוא מפני שהמצווה היא להכרית ולכלות זרע עמלק כולו, ואם לא קיים זאת אלא השאיר מזרע עמלק נמצא שמעשה הריגתו היה רע, שלא קיים בזה את המצווה ומה שהרג זה כסתם רציחה.

וצ"ע בזה שלפי מה שנקט החינוך שיש מצווה על כל יחיד ויחיד להרוג מלבד חובת הציבור לכלות זרע עמלק, וכמו שנתבאר וא"כ אף אם שאול לא קיים את מצוות המלך לכלות את זרע עמלק כולו, עכ"פ לא גרע חיובו מכל יחיד, וקיים בהריגתו את חובת כל יחיד ויחיד.

ועוד י"ל ע"פ מה שכתב החינוך שיחיד עובר רק אם בא לידו ולא הרג, ביטל עשה, אך אינו מחויב לילך ולחפש עמלקי כדי להרגו, אך על הציבור מוטל לכלות זרע עמלק בכל דרך, גם בדרך שיצטרכו ללכת לארצם ולחפש אותם, ממילא אפשר לומר שאם הלך לארץ עמלק וחפש אותם להרגם שזה חלק של חובת הציבור, לחפשם ולהרגם, ומה שהרגם שם זה מדין

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון,
ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

יושבי פלשת, ויבוא עמלק וילחם עם ישראל,
וגרם לקרור פחדם. אבל כתוב יד על כס י-ה
מלחמה לה' בעמלק, דכיון שפגע ביעקב
שדמותו חקוקה על כסא הכבוד, אז מלחמתו
היתה פגיעה בכסא ה'.

וכתב החינוך במצווה תרד שנצטוו למחות
זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם זכר
ונקיבה גדול וקטן ועל זה נאמר [דברים כה יט]
תמחה את זכר עמלק, שבכלל זכר הוא הכל
וכבר טעה בנקוד תיבה זו גדול הדור והוא יואב
בן צרויה, והשאר מהם נקיבות, לפי שרבו לא
השגיח יפה עליו כשלמדו מקרא זה ונשתבש
יואב וקרא זכר כמו שנתבאר במסכת בבא בתרא
דף כ"ב. ויואב היה סבור שצריך להרוג רק
את הזכרים דכך קיבל מרבו לקרוא תמחה את
זכר, ולא זכר והוסיף דיואב הבין דבכך כבר לא
ישאר שם עמלק בעולם, דאם לא יהיה זכרים,
בני הנקבות לא יחשבו להמשך עמלק, דהרי
באומות הלך אחר הזכר, ובכך ימחה שם עמלק.

וביאר זה דומה לדברי הגרי"ז שביאר עה"פ,
לגבי כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת
תחיון. דגזירתו של פרעה היתה לבטל את היחוס
מכלל ישראל, בהריגת הזכרים, ורק ע"י הנקיבות
שישארו כבר לא יהיה קיום לכלל ישראל אך לא
ידע דבישראל אינו כשאר אומות, והלך אחר
הנקיבה אם ישראלית נישאת לנכרי. ומפני כך
באמת שחרם של המילדות שעברו על דבריו של
פרעה היה מדה כנגד מדה דויעש להם בתי
מלוכה, כהונה ולויה, שבזכותם היה קיום
למלכות מיהודה, כהונה ולויה מלוי, דאף
מבלעדם לא היה בטל ישראל כלל, אלא היה
בטל היחוס של השבטים, ובזכותם נשאר היחוס
ובזכותם זו עיקר היחוס מהם.]

וטעונו של יואב היתה דאמנם ע"י הריגת
הזכרים כבר לא יהיה המשך לעמלק, אבל
הנקיבות עצמן אסור להשאיר מצד עצמן
שהם עמלק, למרות שזרע עמלק לא ימשיך בדור
הבא, אך כעת המצווה היא להכרית את כולם,
ולא ישאר אפי' זכר מהם.

והקשה לפי הבנתו, דהאם בני הנקבות שילדו
עדיפות מהבהמות שאסור להשאירם, כיון שיש
עליהם שם עמלק ואף בניהם נחשיבם שיש
עליהם שם עמלק. וצ"ל דבבנ"א אינו כן ואין
שם עמלק עליהם, אלא אם הם נולדים מאומה
אחרת שם האומה השניה עליהם ולא עמלק,
בשונה מהבהמות שנחשיבם ששם עמלק
עליהם, דבהמה לית לה יחוס מצד יולדה, אלא
מתייחסת ומשתייכת לבעליה הממוניים. ולכן
בהמה של אדם עמלקי שם עמלק עליה, ואמנם
בני העמלקים מן הנקבות שאינם מתייחסים
לעמלק, נידונים בשם זרע אביהם שיהיה מאומה
אחרת, ועל כן אין נידונים כעמלק להבנתו של
יואב.

במצווה תכה שלא להחיות א' מכל ד' עממין
כתב החינוך שכל החיוב אם נוכל להרגם בלי
סכנה לנפשותינו, וא"כ לכאור' ה"ה במצוות
מחית עמלק שאין חיוב באופן של סכנת נפשות.

ותמה ע"ז המנ"ח דאם יש דין מלחמה והתורה
צוותה להלחם בעמלק, דרך העולם שמשכנים
נפשות במלחמה, וזו צורת מלחמה. וא"כ גזה"כ
דאפי' בסכנת נפשות מחויב במצווה זו, וכן קשה
גם בד' עממים שנאמר כך, אלא"כ נחלק בין ודאי
סכנה לספק סכנה, ולא משמע כן. [ואף שם תמה
המנ"ח על דינו דהחינוך].

ונראה ע"פ מש"כ בחי' רי"ז הלוי על פ' בשלח,
דאמנם יש דין מלחמה בד' עממים, אך יש דין
נוסף שגם א' מד' עממים מצווה להורגו שלא
בזמן ובצורת מלחמה. ובאמת באופן של
מלחמה על כרחך שיותר להסתכן במלחמה
דהרי יש דין מלחמה ואפילו במלחמת רשות,
כגון בימי דוד שבאו לפניו העם דחסר להם
פרנסה, והציעו לפתוח במלחמה, ונועץ
באחיתופל, ובאורים ותומים שאצל בניהו בן
יהוידע, ובסנהדרין, והותר לצאת למלחמת
רשות, ואע"פ שיש סכנת נפשות זהו דין מלחמה
שבמצאותה יש סכנת נפשות, ואפילו שלא
במקום מצווה. רק באופן שקם יחיד מול יחיד
בזה צ"ל דקאמר החינוך דאין להלחם כשיש
סכנת נפשות, דהדין להרוג א' מד' עממים אינו
בדרך סכנת נפשות. ובזה מיושבים היטב דברי
החינוך. [אבל במלחמת עמלק לא שייך דין כזה,
ומחויב אפי' ביחיד להרגו דלא כמו יחיד דו'
עממין].

ויש לדעת דאף מלחמת רשות נקבעת אך ורק
ע"י סנהדרין, ואין בכח שום סמכות אחרת
להחליט על צורך לצאת למלחמת רשות,
ולהכניס יהודים בסכנה, ללא צורך כמו שבזמן
דוד נועצו בסנהדרין ובאורים ותומים וכך היה
כל זמן השופטים והנביאים.

ואף שנקטנו שביחיד ל"ח מלחמה, עכ"פ אפשר
שלדינים מסוימים דינו כמלחמה, דהנה בחזו"א
דן דשמא יחיד מול יחיד גם נחשב מלחמה לגבי
שלוט עליו ולהיות קנוי לו קנין הגוף, וכדאיתא
גיטין לח דדרשינן מוישב ממנו שבי דנכרי נקנה
לישראל כשכבשו במלחמה. ויש לדון אם זה גם
ביחידים [הובאו דבריו בליקוטים על גיטין לו
ע"ב].

מחית עמלק

זכור את אשר עשה לך עמלק, אשר קרך בדרך,
ובפ' בשלח כתוב מלחמה לה' בעמלק מדור דור,
דהיינו שהמלחמה היא כבר מהעבר דשרו של
עשוי נאבק עם יעקב, ומאז התחיל המאבק בין
ישראל לעמלק, כך מבאר בספר אבני שוהם.
ועוד מבאר דעמלק קירר את העמים לבוא
להלחם בישראל, דשמעו עמים ירגזון חיל אחז

הציבור, ואם לא קיים את חובת הצבור, הרי
ויעש הרע, שחובת יחיד להרוג לא שייכת
במקומות מרוחקים אלו. וגם זה מחדש שמדוע
שהיחיד שרוצה לחפש ולהרוג לא קיים את
המצוות בכך. וצ"ע אם הדברים מוסמכים בשם
הח"ח.

ונומספרים על החת"ס שהרג גוי שהתנפל עליו
שטען שיש בעיניו סימני עמלק, ואמר החת"ס
שקיים מצוות מחית עמלק בכך, וצ"ע. שכתב
כאן המנ"ח, שנחריב עלה ובלבל את כל האומות
ולכן לא נוהג היום מצוות מחית עמלק, דכל
דפריש מרובא פריש. וכמו שלגבי היתר גיור אם
מתגייר גוי מקבלים אותו, ול"ח שמא הוא
עמלקי ומואבי עמוני או מצרי דכולם התבלבלו,
ה"נ לגבי מחית עמלק. ורוב האומות אינם
עמלקים, אלא נאמר שסמך על הסימנים, ויש
לדון אם הסימנים היו מספיק מוכחים שהוא
עמלקי, ואולי רק ראה בו ניצוץ רשע של עמלק,
שזה ענין אחר שיש רשעים שיש להם ניצוץ
עמלק. אבל בפשטות קשה, כיצד הרגו, האם
בניצוץ עמלק סגי להוכיח שיש לו דין עמלק
להורגו, והרי יש רוב משאר האומות, ולכן אין
מצווה זו נוהגת בימינו, שהולכים בחרוב.]

להכרית זרעו של עמלק

והיה בהנחת ה' אלקיך לך מכל אויבך מסביב
אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה לרשתה תמחה את
זכר עמלק מתחת השמים [דברים כה יט]. כתב
החננוך במצווה תרד שנצטוו למחות זרעו של
עמלק ולאבד זכרו מן העולם זכר ונקבה גדול
וקטן ועל זה נאמר תמחה את זכר עמלק. וזאת
מן המצוות המוטלות על הצבור כולו, וכענין
שאמר ז"ל שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת
כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית
הבחירה ולהכרית זרע עמלק, ובאמת כי גם על
כל יחיד מישראל הזכרים מוטל החיוב להרגם
ולאבדם מן העולם, אם יש כח בידם בכל מקום
ובכל זמן, אם אולי ימצא אחד מכל זרעם, ועובר
ע"ז ובא לידו א' מזרע עמלק ויש סיפק בידו
להורגו ולא הרגו ביטל עשה זה.

היראים כותב בס' תלה – דהעמדת מלך קודם
למחיית עמלק, וא"כ למדנו שמצוות מחיית
עמלק היא רק על המלך ולא על שאר ישראל.
אמנם בדברי החינוך משמע שהחיוב על כל א'
מישראל, ומה שכתב דג' מצוות נצטוו בכניסתן
לארץ אי"ו אלא סדר לכתחילה ולא לעכובא, או
אף אם הסדר הוא לעיכובא דרק אחרי שיש מלך
מצווה להכרית את עמלק אבל מצווה היא על כל
יחיד. [ונומספר על החת"ס שהרג גוי שהכיר בו
שהוא מזרע עמלק, אך בימינו אין אפשרות
לקיים מצווה זו דאין אנו מכירים מי עמלק וכן
יש חשש סכנת נפשות מצד שלטונות הנכרים,
ואי"ו סיפק בידיו להורגו.]

העלון מוקדש לרפואת
רבי יעקב בן מרים בת גיטל

גליון ע"א, פורים
י"ד אדר-ב' ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

מגילת הפורים

של כל איש ואיש

[נזכרים ונעשים כל שנה ושנה]

שיחה שנאמרה בפורים תשע"ד.
בעידוד דקימו וקבילו עליהון.

אומר הפסוק במגילת אסתר, "וַהֲיָמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים בְּכָל דּוֹר וָדוֹר מִשְׁפָּחָה וּמִשְׁפָּחָה מְדִינָה וּמְדִינָה וְעִיר וְעִיר", כל אחד מבין את הפשט שהימים האלה, שני ימי הפורים, י"ד וט"ו באדר, תלוי באיזו עיר, 'נזכרים' - דהיינו להזכיר בפה את הנס ע"י קריאת המילה. 'נעשים' - לעשות את מצוות הפורים, משלוח מנות, סעודה וכו'. 'בכל דור ודור' - מימי מרדכי היהודי והלאה, בכל דור ודור עם ישראל חוגג את ימי הפורים הללו, והם לא יעברו מתוך היהודים. **כאן יש הבטחה** שאפילו יהודים כאלה שאצלם יש חגים שהם כבר לא חוגגים, לא חוגגים מועדים מסוימים בשנה ואפילו את יום כפורים לא עושים, את הפורים יעשו.

ניצול שואה

כמו הילד מהקיבוץ ליד עפולה שבא מפרס (מילדי טהראן) הכניסו אותו לקיבוץ מטעם 'עליית הנוער' בהנהלת הגברת 'מדאם הנרייטה סאלד', והוא חי שם בקיבוץ. יום אחד הבחור הזה שהיה בן ארבע עשרה החליט לטייל כיון שלא היה לו חשק לעבוד ובמשק עבדו כרגיל אותו היום, עם הפרות והמחרשה, הנגרייה עבדה כרגיל, הכל עבד כרגיל. והוא יצא לטייל ברגל כמה קילומטרים והגיע לעפולה. הוא הכיר את עפולה, עיר הבירה של עמק יזרעאל. שם ראה

"...לכן אנו אומרים, לא קיבלנו מכה מהשמים, אלא חסד מהשמים. אנחנו צריכים לזכור חסדים שהשם יתברך עוזר לנו לזכור דברים שהאדם שוכח להזכיר לעצמו..."

מרן שליט"א נשאל ע"י אחד התלמידים מה אפשר לקבל ע"ע לרפואתו, וענה
'להתחזק בבין אדם לחברו'.
כמו"כ, שלח פתקא לשיעור שהתקיים ברמה"ש שם היה כתוב
"קיבלתי פרס מהקב"ה - תענית דיבור"

בספר 'מגילת איבה' שחיבר בעל התוספות יום-טוב שהוא מצווה לכל המשפחה שלו לחגוג את הפורים של המשפחה. הייתה שם גזירת מלכות עליו אישית, והם חוגגים את ההצלה, הוא קבע בה' אדר. זה החג - הפורים של התוי"ט. זה פורים על הנס שניצל בבית הסוהר מסכנת מוות.

גם ה'חיי אדם' כותב לעשות פורים. יום הוראה למשפחתו. אותו יום שהיתה מלחמה בין פולין לרוסיה והפציצו מהאוויר - ונחתה פצצה גם בחצר, ליד החצר הייתה חבית של אבק שריפה, המטען חבלה הזה התפוצץ, כמה דירות ובתים בחצר נהרסו, וכל הילדים והנכדים שלו ואשתו כולם ניצלו ולא מתו. לא רק זה אלא שגם היה אף אחד, שאפילו לא זכ ממנו טיפת דם. וככפרת קרבן הוא כותב שם שזה הפורים, יום ההודאה שלהם. הוא חיבר לכבוד זה פירוש 'למזמור לתודה', על כל פסוק פירושים. וכן בסוף הספר 'חכמת אדם' הוא כותב כן.

אם כן, גם אנחנו חוגגים פורים של כל יושבי ארץ ישראל שנמצאים פעמים רבות בסכנה.

פורים דמוקפין-בהשגחה

ואני אומר שגם אני מודה לקב"ה ביום הפורים. אמנם לא קבענו ימים מיוחדים, אבל ביום פורים זו עת רצון להודות להשם על

פלא, הרחובות ריקים. הוא עובר לרחוב אחר, ושוב, ריק. שומע רעש של מכונית אחת ומסתכל וזה אמבולנס שלוקח יולדת, וחוז' ממנו לא רואה פרייבט ולא רכב ציבורי אחר והוא לא מבין מה שקורה סביבו.

הוא פוגש מישוהו ברחוב ושואל אותו מה קורה שהרחובות כ"כ ריקים. אמר לו העובר אורח, שהיום יום כיפור, כולם הולכים לבית הכנסת ומי שלא הולך לבית הכנסת יושב בבית. הוא נזכר שבפרס ביום כיפור באמת היו צמים, עוד לפני שנה שהיה בפרס ביום כיפור. וכעת הוא לא ידע שיום כיפור בארץ.

הבחור הזה החליט שלקיבוץ הוא לא חוזר. הוא חזר לקחת את החבילה שלו, לקח דמי כיס ונסע לירושלים לחפש רב ולספר לו שהוא רוצה ללמוד במקום ששם שומרים את יום הכיפורים. הוא ברח מהקיבוץ, נכנס לשיבה ואח"כ נהיה תלמיד חכם גדול.

זה שאומרת המגילה 'בכל דור ודור, משפחה ומשפחה' אפילו שישנו דור שלא חוגגים בו חגים. בראש השנה עושים טיול לרמת הגולן, ביום כיפור עובדים בנגריה, לא עושים סוכות וכו' אבל פורים עושים 'בכל דור ודור' זו הבטחה.

'בכל משפחה ומשפחה', ישנו עוד פשט שאומרים הפרשנים הקדמונים. כאן כתוב גם פסק הלכה לדורות. הימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור ובכל מקום ומקום. יש פורים שבו היה נס אחד בדור מסויים, ובאותו הדור חוגגים יום פורים על אותו הנס. דוגמא לדבר: יש פורים של קשטיליה, בצרפת יש פורים של פאריס. זה נעשה כשהיתה סכנה וניצולו, חוגגים פורים לזכרון, עד שגם זה משתכח. יש כמו כן פורים בערי איטליה, פורים של ונציה ושל מילנו. ויש גם פורים של משפחות...

פורים פרטי

יש פורים של איש פרטי. ומה מהות הפורים של איש פרטי? בפשטות אפשר לומר שהיתה גזירת המלכות של הגויים להרוג יהודי אחד, והיה לו נס ולא הרגו אותו. על כך שהוא ניצל הוא חוגג יום פורים פרטי. ראיתי

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

החולים חשבתי שאני כבר בריא, כך חשבתי לעצמי, והרופאים עדיין לא למדו איך לטפל בי אחרי האירוע הכבד הזה. כל לילה בא מישהו אחר לישון בביתי, כמו החזו"א שאמר לא לישון בחדר יחיד. המטרה הייתה כמו כן שבמקרה שאני צריך משהו שאוכל להעיר אותו. הביאו מהגמ"ח בלון חמצן שאפשר להזרים חמצן אימתי צריך, כיון שהרופא אומר שיש סכנה ואפשר לאבד נשימה.

א"כ היה לי בבית בלון עם צינור שאפשר לעשות פומפץ, להלביש עלי מסכה עם חמצן. הרגשתי אז שהנשימה קשה, והיה חבל לי... הרי ר' יוסי לומד תורה, למה להעיר אותו? וכן מה הוא יכול לעשות? אז הזמנתי אמבולנס בטלפון והוא בא, בתוך האמבולנס אמרתי שאני לא יכול לנשום.

הרגשתי שהריאות סתומות. הרופא אמר – יש לך מים בריאה, כשהלב לא עובד חזק אז בריאה מצטברים מים. באמבולנס היה לו מכשיר שחיבר לי מיד לאף ואז כבר הגענו לתל השומר, הייתי שם עוד שבועיים לאזן את הנשימה. מאז אני עומד בסכנה יום יום. שאם אני לא לוקח בדיוק את הכדורים, אם משאירים את המצב כך, אז בדרך הטבע אפשר לאבד את הנשימה. המים... עומדים על יד הפתח, ככתוב 'לפתח חטאת רובץ', מלאך המוות עומד ליד הפתח.

עד שבניסים, בחסדי שמים מצאו את הדרך, איזו תרופה לקחת מה לאכול ומה לא לאכול. וראש המערכה הוא הדגול בחכמתו ולב טוב, פרופ' פריימרק מתל השומר.

לא קיבלנו מכה מהשמיים אלא חסד מהשמיים

אנחנו אומרים שהפורים הזה הוא על הנס הגדול הזה, וממש נזכרים ונעשים בכל שנה ושנה בכל יום ויום. לכן אנו אומרים, לא קיבלנו מכה מהשמים, אלא חסד מהשמים. אנחנו צריכים לזכור חסדים שהשם יתברך עוזר לנו לזכור דברים שהאדם שוכח להזכיר לעצמו. הקב"ה עושה חסדים, כי זה לא רק הצלה חד פעמית, זה לא חסד שהיה... זה חסד שמתחדש כל יום יום כמה פעמים ביום. **ויהי רצון שהקב"ה ימשיך את החסד עלינו ועל כל ישראל,** על כל המשפחה ועל כל תושבי רמת השרון אמן ואמן.

לקשור אותו. בקושי הספקתי אז לספור ספירת העומר. אח"כ מותר היה להתהפך מצד לצד, כמו תינוק שבשלב הזה כבר יכול להתהפך. אח"כ קיבלתי רשות לשבת במיטה, אח"כ אפשר היה לשבת על כסא, אח"כ ללכת עם הליכון של ארבע רגליים, ביחד איתי שש רגליים. אח"כ הלכתי עם קביים, ואח"כ מקל. **שבוע דרגות של תחיה.**

פורים דאשקלון

כעת אני עובר לספר את הנס שעל שפת הים באשקלון (בשנת תשס"ע) אמנם החזו"א אמר לי שבשביל הבריאות טוב לי ללכת לים, אבל באשקלון הייתי במצב כזה שהאוויר של הים בעוונותינו הרבים... הרגשתי שמלאך המוות נמצא קרוב אלי. הוא היה קרוב מאוד. שאלו אותי אם להזמין חובש, ואמרתי תקחו אותי ישר לבית החולים ברזילאי, לא רחוק משם. זה היה האוטו של יהודה אנגל, ובגלל פיקור"נ מיהר מאוד והוא עבר את כל חוקי התנועה אז, עד שהגיע לשם. אמרו אז שאם היה מאחר חמש דקות, לא היה את מי להחיות.

בהתחלה שאלו מה הגיל שלי, הסתכלו במחשב ושם יודעים על כל אחד בן כמה הוא, ואמרו שלא כדאי לטפל בגיל הזה. התקשרו לרב פירר והוא אמר להם שחייבים לטפל. לא היה שם מי שיטפל, המומחה כבר גמר את המשמרת שלו אבל הזמינו אותו והוא התחיל לטפל בי. הייתי מחוסר הכרה, לא זוכר כמה זמן, יום או יומיים והיה נס גדול מאוד.

הנס הזה שאני צריך לומר עליו 'פורים' על שיצאנו מצרה לשמחה, זה היה ממש ניסים גדולים, חסדי הקב"ה ואמרו חז"ל שאדם צריך להזכיר לעצמו כל יום את יום המיתה. ממילא זה מזכיר לי כל יום, כי אם אני לא לוקח את הכדורים אז **מלאך המוות נמצא על ידי כל יום ויום.** לפני זמן קצר קרה נס גדול, והוא שהגיע השליח של המלאך רפאל, הרבנית, והיא שומרת שלא אשכח לקחת את הכדורים ואת כל הצרכים היא מסדרת.

תזכורת משמיים

אני אומר חסד השם! ה' עושה חסד עם בן אדם, וכשאדם שוכח להזכיר לעצמו את מה שהוא צריך לזכור, דהיינו לפחד מהגהינם ושיש גן עדן, אז מהשמים הזמינו לי מצב כזה שבכל יום אני אזכור. אחרי שיצאתי מבית

הניסים. נסים זה שעם ישראל ניצל ממות לחיים ונס פרטי לנו. היינו פעם בסכנת מוות, שקורצקי היה הנהג והיינו על כביש ירושלים ואמרנו אז שצריך להגיד וידוי, כי ודאי היה לנו שהמכונית תתרסק, כיון שבמצב כזה המכונית מתרסקת לרסיסים. [שהרכב החליק על כתם שמן והרכב הסתובב על הכביש ונתקע בשתי המעקות. וכשירד הנהג מהאוטו הרכב כבר היה בכיוון השני, והיו שם רכבים נוספים שהסתחררו, ואנו הרכב היחיד שיצא בלי כל פגע] לכן עלינו לזכור הנס ממות לחיים בכביש ירושלים.

כשאנו מדברים על הימים האלה, שנזכרים ונעשים בכל דור ודור. דהיינו שיש פורים של עיר ושל משפחה, אני דיברתי על הפורים הפרטי שלי, כמו שסיפרנו כעת את הנס שהיה בכביש ירושלים שהמכונית נחבטה על המעקה והקירות. המכונית שם עברה בין שני הרים גבוהים שחצבו בהם מעין קירות, ומשני הצדדים יש אבנים של ההר, המכונית נחבטה פעם לימין ופעם לשמאל ולא התרסקה, הנזק היחיד שהיה הוא שהלוחית רישוי נשברה ונפלה.

הנס הזה היה אחרי הרבה שנים והרבה ניסים שעוד היו. ועל כל נס ונס ישנה מצווה של 'פורים' לחבר מגילה על כל אחד ואחד. ואמת שלא היה לי זמן לחבר מגילה על כל נס ונס, ובין לבין היו לי הרבה ניסי פורים.

למשל, שהמכונית שישבתי בה בדרך שבין כרמיאל לעכו, לפני כ- 24 שנים (וזה רק אחד מהניסים, אפשר לספור עשרה ניסים כמו בבית המקדש, אבל למעשה היו עוד כמה ניסים זו רק דוגמא אחת)

אני יושב בתוך המכונית ומאחורינו נוסע ערבי במכונית שלו, הערבי רוצה לעקוף ולא מצליח. יש לו מכונית מהירה, אם היה רוצה היה יכול לעקוף בקלות, אבל הוא בחר לעקוף במקום הזה וחיכך את המכונית שישבתי בה והיא נפלה לתעלה עמוקה ליד הכביש הצר. היום הכביש שם רחב אבל אז בקושי הספיק לשתי מכוניות. בתחילה לא ידעתי אם אני חי או מת, בסוף הרגשתי שאני חי והיה נס, עבר שם מישהו עם טלפון, (אז הטלפון הנייד היה נדיר מאוד), הוא אמר שיש תאונה והוציק אמבולנס. הביאו אותי לביה"ח בנהריה ושם עברתי **שבעה מדורי גן-עדן.**

בכל פעם תחיית המתים חדשה. שלושה ימים הייתי קשור עם חבלי ברזל (אזיקים) למיטה אי אפשר אפילו להתהפך, כך גזר הרופא. שבשביל שהחולה יתרפא צריך

מִן יָם הַיָּם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 283 הלכות פורים – משלוח מנות מפירות שביעית

אדר ב' תשע"ו

דילי פורים שחול בערב שבת

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דילר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ חמותי

מרת חיה בת ר' שמשון וינקלר ע"ה,
נלב"ע י"ב באייר תשע"ה

להתרחץ ולהתחנן בתענית אסתר

▲ תענית אסתר אינה מדי תעניות שהם מדברי קבלה, ולכן מותר להתרחץ בו, (ובפרט כשחל בערב פורים וכוונתו לכבוד פורים), ולא הוי בכלל הדי תעניות שכתב המש"ב (סי' תק"ט) שבעל נפש יחמיר בהם שלא להתרחץ ("נטעי גבריאל" פי' ז' סעיף י"א).

▲ וכן מותר לכתחילה לעשות נישואין בליל תענית אסתר (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

מנחה לאחר קריאת מגילה

▲ **שאלה:** בערב פורים לא הרגיש טוב, וקרא את המגילה מבעוד יום לאחר פלג המנחה, ונזכר שלא התפלל מנחה, מה עליו לעשות?

תשובה: אע"פ שקרא את המגילה ויצא בזה עדיין יכול להתפלל מנחה, דסו"ס עדיין הוא יום (הגרא"ל שטיינמן שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א), וכעין זה מבואר ב"מגן אברהם" (סי' ק"ח ס"ק י'), שבעצם היה יכול להתפלל מעריב לפני מנחה, ובדיעבד אין זה תרתי דסתרי עי' שם (ויל"ע) האם צריך לומר "על הנסים" במנחה או לא. עי' "לקט הלכות חנוכה" פרק ט' סעיף ג' וב"הליכות שלמה" פרק ט"ז סעיף כ"ה בהג"ח.

נגיעה במגילה

▲ הבא לגעת במגילה שלא במסגרת התפילה יש לחשוש שמא נגע קודם במקום מכוסה, לכן בטרם שיגע בה טוב שירחץ ידיו (משנ"ב סי' קמ"ז ס"ק ב', והגר"ש אלישיב זצ"ל).

ברכת "שהחיינו" על מגילה

▲ **שאלה:** קנה מגילה חדשה, האם יכול לכוון גם על המגילה שלו כששומע מהבעל קורא את ברכת "שהחיינו" על המגילה?

תשובה: מבואר במשנ"ב (סי' תרצ"ב ס"ק א'), שלא מספיק כוונת השומע להוסיף עוד דברים בברכת "שהחיינו" רק צריך גם כוונת המשמיע, עי' שם. וא"כ צריך לומר להבעל קורא שיכוון להוציא את פלוני עם ברכת "שהחיינו" עבור המגילה החדשה שלו.

אולם עי' משנ"ב (סי' ח' ס"ק י"ד) בשם פמ"ג שאם כמה קנו טליתות ביחד, צריך כל אחד לברך ברכת "שהחיינו" בעצמו, ולא שייך שאחד יוציא את חברו משום שלכל אחד יש לו שמחה עצמית, עי' שם. וא"כ גם בזה לא יכול להוציא, ולכן העצה היא שיצא בשתי הברכות הראשונות מהבעל קורא וברכת "שהחיינו" יברך בעצמו ויכוון גם על המגילה שלו.

דפיקות בשעת אמירת 'המן'

▲ **שאלה:** האם רצוי להכריז לפני קריאת המגילה שלא ידפקו בשעת אמירת 'המן'?

תשובה: אדרבה, יש להרבות בדפיקות בשעת אמירת 'המן', שהרי המן בעצמו מרגיש כל דפיקה שדופקים עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ועי' רמ"א סי' תר"צ סעיף י"ז).

ברכה באמצע קריאת המגילה

▲ **שאלה:** נזכר באמצע קריאת המגילה שעדיין לא שמע את ברכת המגילה (הגיע מאוחר), מה עליו לעשות?

תשובה: יברך באמצע הקריאה בין הפרקים (משנ"ב סי' תרצ"ב ס"ד ר').

לגלול המגילה לפני הברכה לאחריה

▲ מי שפשט המגילה וקיפלה דף על דף כמו אגרת, עם סיום הקריאה יחזור ויגלל, ורק אחר כך יברך את הברכה לאחריה (שו"ע סי' תר"צ סעיף י"ז). ומי שרק גלל המגילה, כך שבסוף הקריאה נפתחת לצד

סופה, אינו צריך לגללה שנית עד להתחלה לפני הברכה (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

השמטת אות בקריאת מגילה

▲ **שאלה:** מעשה באחת הישיבות הגדולות שהבעל קורא קרא "בימים ההם מודכי יושב", במקום "ומודכי" יושב, ללא ו' החיבור (ושמעו אח"כ בטייפ שאכן לא אמר), האם זה מעכב?

תשובה: יש סוברים שמכיון שאין בזה שינוי משמעות כלל אין זה מעכב (הגרא"ל שטיינמן שליט"א, ועי' "ביאור הלכה" סי' תר"צ ס' י"ד סוד"ה אין מדקדקין).

ויש סוברים שאפילו אות אחת מעכבת במגילה ויש לחזור ולקרוא משם (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

קריאת המגילה לנשים

▲ אנשים יכולים להוציא נשים בקריאת מגילה, אבל נשים אינן יכולות להוציא את האנשים, משום שחיובן הוא רק לשמוע מגילה ולא לקרוא את המגילה, כשנשים קוראות לעצמן, מברכות "לשמוע מגילה", או לשמוע מקרא מגילה (רמ"א סי' תרפ"ט ומשנ"ב סי' תרצ"ב סק"א. ועי' משנ"ב סי' תרפ"ט סק"ח).

▲ אחר קריאת המגילה לנשים, אפילו אם יש שם עשרה, אין מברכים ברכת "הרב את ריבנו" (עי' רמ"א תרצ"ב, א', ומשנ"ב ס"ק ח', כן הורו הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ח קרליץ שליט"א).

אשה חרשת בקריאת המגילה

▲ **שאלה:** אשה המדברת ואינה שומעת, האם חייבת לקרוא את המגילה, ואיך תברך?

יסוד השאלה הוא, כיון שאשה שקוראת בעצמה מברכת "לשמוע מגילה" שאינה חייבת בקריאה. א"כ אשה זו שאינה שומעת לא שייך אצלה מצות מגילה ופטורה לגמרי, או שמא תקרא בלא לשמוע.

תשובה: הסיבה שפטרו אשה מקריאה הוא משום שמספיק לה פרסום הנס ע"י שמיעה בלבד (ולא שמופקעת לגמרי מקריאה שהרי יכולה לקרוא לעצמה), אבל אם לא שייך אצלה שמיעת המגילה פשיטא שהיא חייבת בקריאת המגילה כמו איש, מכיון שאף הן היו באותו הנס, וחייבות במגילה, ותברך "על מקרא מגילה" ("אבני נזר" או"ח סי' תקי"א ס"ק ה', והגר"ח קניבסקי שליט"א). ויש סוברים כיון שחיוב דאשה הוא רק שמיעה, שמא בזה היא פטורה, כיון שלא יכולה לשמוע, ולכן תקרא לעצמה את המגילה בלי ברכה (הגרא"ל שטיינמן שליט"א).

ריבוי עניים או ריבוי מתנה

▲ **שאלה:** מי שיש לו חמישים שקלים, האם עדיף שיתן לחמישה עניים עשרה שקלים, או לתת לעשרה עניים חמישה שקלים?

תשובה: כיון שגם בחמישה שקלים יש קצת חשיבות (שאפשר לקנות בזה קצת אוכל), עדיף לתת חמישה שקלים לעשרה עניים, וכמבואר ברמב"ם (הל' מתנות עניים) שעדיף לתת הרבה נתינות (הגרא"ל שטיינמן שליט"א, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

משלוח מנות בתוך אגרטל

▲ **שאלה:** שולח עוגיות בתוך אגרטל עבור משלוח מנות, האם צריך טבילה?

תשובה: אם שולחים על צלחת רגילה יש ספק בחיוב טבילה, אבל אגרטל (VASE), היות שאין זה כלי המיועד לאכילה, אפילו אם מניח שם אוכל באופן ארעי, אין בו חיוב טבילה, וכעין המבואר בשו"ע (יו"ד סי' קי"ב ס"ק ט') שאם חותך אוכל עם סכין המיועדת לחתוך ניירות אין חיוב לטבול.

מאכלים הראויים למקבל

▲ **שאלה:** לכתחילה יש לשלוח מאכלים כאלה שיכולים המקבלים לאוכלם, ולא שהוא מנוע מבחינת הנהגת דיאטה או שאינו סומך על "הכשר", ובדיעבד אם שלח דבר שהוא כשר מעיקר הדין יצא יד"ח (הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"ש אויערבך זצ"ל).

פירות או יין של שביעית

◀ פירות או יין של שביעית יש אומרים שאפשר לקיים מצוות משלוח מנות, בדברים שיש בהם קדושת שביעית, ואין בזה משום פריעת חוב ובלבד שהמקבל ישמרם בקדושת שביעית (הגרש"ז **אויצערבך** זצ"ל. ועיי' שו"ת **"מנחת יצחק"** חלק י' סי' ס' שנוטה להקל בזה, וכ"כ ב"חוט שני" ה"ל שמיטה ויובל ס"ק ט"ז). אבל אם נותן משלוח מנות מפירות שביעית למי שנתן לו משלוח מנות אסור דמיחוי כפריעת חוב. ("שלמי תודה" סי' כ"ט בשם מרן הגר"מ שך זצ"ל).

ויש אומרים, שמשלוח המנות הראשון ששולח, כיוון שחייב אדם לפרוע חוב זה של תקנת חכמים של משלוח מנות, הדעת נוטה לאסור. אבל כל תוספת המשלוחים בודאי מותר. וי"א דלכתחילה לא ישלח כלל מפירות שביעית אף למי שלא נתן לו. ("דרך אמונה" פ"ו משביעית בצה"ל ס"ק קכ"א, ו"שבת הלוי" ח"ז תשובה קפ"ד).

משלוח מנות למלוח

◀ אין ליתן משלוח מנות למי שהלווה לו כסף (אם לא היה בין כך שולח אליו בלי ההלוואה), משום חשש רבית (הגר"ח **קניבסקי** שליט"א).

זמן ביעור תמרים

◀ פורים של שנה שמינית הוא זמן ביעור של "תמרים" שיש בהם קדושת שביעית (**רמב"ם** הלכות שמיטה ויובל פ"ז הי"א). ויש להזהר שלא לשכוח לבערם עקב טרדות היום.

אחים אבלים

◀ **שאלה:** האם אחים אבלים מותרים לאכול סעודת פורים ביחד, או שמא זה כסעודת מרעים ואסור?
תשובה: אם רגילים מידי שנה לסעוד ביחד את סעודת פורים, גם בשנת האבילות שלהם מותר להם לסעוד ביחד כמנהגם (הגר"ש **אלישיב** זצ"ל).

חייב לבסומי

◀ **שאלה:** מבואר ברמב"ם דהדין "חייב איניש לבסומי וכו'", היינו בתוך הסעודה. וקשה אם נעשה שיכור, איך יברך ברכת המזון או שאר ברכות אחרונות?
תשובה: כמובן צריך להיזהר לברך ברכה אחרונה מיד כששם לב שעומד להשתכר כדי לא להפסיד ברכתו (הגר"ח **קניבסקי** שליט"א), ועיי' **"ביאור הלכה"** (ס' תרצ"ה א' ד"ה דלא ידע) בשם "חיי אדם" שאם מפסיד איזו ברכה או מצוה בגלל השיכרות, יצא שכרו בהפסדו.

ביוש אנשים בפורים

◀ אין שום היתר לבייש חברו, וכ"ש רבותיו או שאר ת"ח בפורים. ויש איסור גמור משום "מלבין פני חברו ברבים", ומותר רק באופן שברור שאף אחד לא יפגע מזה (הגר"ש **אלישיב** זצ"ל והגר"נ **קרליץ** שליט"א).

חיוב שתית יין

◀ הא דחייב איניש לבסומי, זה רק באנשים, אבל בנשים לא נאמר כלל (בעל **"שבת הלוי"** זצ"ל).

השתכר ואיבד כסף

◀ **שאלה:** השתכר ואיבד כסף שאסף לבני ישיבה, האם חייב לשלם?
תשובה: אפילו אם יש מצוה להשתכר בפורים (עיי' שו"ע ס' תרצ"ה), בכל זאת, כל זמן שיש לו כסף של אחרים בידו אסור לו להשתכר (עיי' **"ביאור הלכה"** שם בשם "חיי אדם" שאסור להפסיד שום מצוה), ונחשב לפשיעה וחייב לשלם.

מעריב באמצע סעודת פורים

◀ אם נמשכה סעודת פורים בלילה והתפללו מעריב באמצע הסעודה, י"א שלא יאמרו "על הנסים" בברכת המזון, וי"א שבכל גווני אומרים, ועיי' מהנכון לברך ברכת המזון קודם תפילת ערבית (**משנ"ב** ס' תרצ"ה ס"ק ט"ז).

קריאת המגילה באמצע הסעודה

◀ **שאלה:** באמצע סעודת פורים בבני ברק, היה מנין לקריאת המגילה של ליל ט"ו (משום ספק מוקפין כשיטת ה"חזון איש"), האם אח"כ כשגומרים את הסעודה עדיין יכולים לומר "על הנסים"?
תשובה: הא דתפילת מעריב באמצע הסעודה נחשב לתרתי דסתרי, משום שהוא כבר מזכיר שהוא יום המחרת ולא פורים, לכן יש סוברים שלא יאמרו "על הנסים", אבל אם קרא את המגילה משום שחושש שבני ברק הוא מוקף חומה, אין זה תרתי דסתרי, אדרבה, הרי הכריז שגם הערב הוא פורים, וא"כ עדיין יכול לומר "על הנסים".

פורים דמוקפין

סעודת פורים בערב שבת

◀ כשחל פורים ביום ששי, יעשו הסעודה בבוקר לפני חצות (רמ"א ס'

תרצ"ה ס"ב ומשנ"ב).

ואם התחיל לפני חצות, יכולים להמשיך גם לאחר חצות, ועכ"פ יראו שלא ימלאו כריסם, ויניחו מקום לכבוד שבת ("ערוך השולחן" ס' רמ"ט ס"ז). וב"ד **אפרים** כתב בשם **מהר"ל**, שאפשר להתחיל עד שעה עשירית (**משנ"ב** ס' תרצ"ה ס"ק י').

אם לא התחיל סעודת פורים לפני חצות, חייב קודם להתפלל מנחה משום דאסור להתחיל סעודה גדולה לפני מנחה.

◀ מי שנתעכב ולא אכל סעודת פורים עד לאחר פלג המנחה, יטול ידיו ויאכל, וכשנכנסת השבת יקבל שבת ויפרוס מפה ויקדש ויאכל עוד (ואם כבר בירך על היין, לא יברך "בורא פרי הגפן" שוב בעת הקידוש) אבל לא יקבל עליו שבת מיד ויטול ידיו ויאכל, דהרי מבואר (בסי' תרפ"ח סעיף ו') דאין עושין סעודת פורים בשבת. (שו"ת **התעוררות תשובה**, ח"ב, ס' קע"ב).

כשפורס מפה ומקדש, לכתחילה יאכל מעט יותר מכביצה, לאחר קידוש, שבוה יוצא י"ח סעודה לכו"ע, וכמבואר **במשנ"ב** (ס' רצ"א ס"ק ב'). ועיי' ספר **"פורים המשולש"** (להגר"ש **דבליצקי** שליט"א) דיש לבצוע על לחם משנה אף שאין מברך המוציא. אולם עיי' שו"ת **"האלף לך שלמה"** (להגר"ש **קלוגר** זצ"ל, ח"א, ס' קי"ג) דמבואר שבכה"ג אין צריך לחם משנה.

◀ ואם נמשכה הסעודה עד הלילה, חייב להזכיר הזכרה של שבת דהיינו "רצה", וא"כ אינו יכול לומר גם "על הנסים" דהוי תרתי דסתרי, וכיון דאין הזכרת "על הנסים" חמור, לכן יאמר רק "רצה" (**משנ"ב** ס' תרצ"ה ס"ק ט"ו, דלא כמג"א ובה"ט).

סעודה אחר חצות או פורס מפה ומקדש

◀ **שאלה:** מי קשה לו לעשות את הסעודה לפני חצות, האם עדיף לעשות את הסעודה לאחר חצות, (ואז יכנס לשבת מלא וגדוש!), או שיעשה את הסעודה סמוך לשבת ופורס ומפה ומקדש?
תשובה: עדיף לעשות הסעודה אחרי הצהרים ויאכל קצת פחות כדי שלא יהא שבע כ"כ בשבת (הגר"א"ל **שטיינמן** שליט"א), ואם באמת היה שבע, יאחר סעודת ליל שבת כדי שיהא קצת רעב (הגר"ח **קניבסקי** שליט"א).

ויש להוסיף הדעושה סעודה סמוך לשבת ופורס מפה ומקדש, איתא בשו"ע (ס' רע"א סעיף ד'), בי דעות האם חייב לחזור ולברך "המוציא" אחר קידוש, כדיון שעשה קידוש נאסר באכילת פת, ונחשב כהפסק, או שא"צ לברך שוב "המוציא", והמשנ"ב (ס"ק י"ח) כתב דספק ברכות להקל ולא מברכים, עיי' שם. ועיי' לכתחילה אין להכניס עצמו לספק ברכות, אלא עדיף לאכול ולסיים מבעוד יום.

בן עיר בסעודת פורים דמוקפין

◀ **שאלה:** כשפורים דמוקפין חל ביום שישי, והם אוכלים סעודת פורים לאחר חצות, האם מותר לבן עיר (שמבקש שם את קרוביו) להשתתף עמם היות שאצלו אין זה פורים, ואין לו חיוב סעודה?
תשובה: כיון שגם אצל בן י"ד זו סעודת מצוה, שהרי יש קצת מצוה לבן י"ד גם בשושר פורים (עיי' רמ"א ס' תרצ"ה סעיף א'), מסתבר שיכול להשתתף עמם (הגר"ח **קניבסקי** שליט"א).

נטילת צפרניים

◀ נטילת צפרניים יש להתיר בפורים שחל בערב שבת, מכיוון שיש מצוה לגזוז לכבוד שבת, הי"ה בכלל צורך מצוה, (שו"ת **"דברי מלכאל"** ח"ה ס' רל"ו, ו"פסקי תשובה" ס' ק"נ).

למשמש בבגדים

◀ כשחל פורים בערב שבת יש להיזהר ביותר למשמש בבגדים לפני שבת, כיון שהולכים בפורים עם בגדי שבת ומצוי שמניחים חפצים בכיסים.

הדלקת נרות

◀ יש להיזהר מאוד שלא לשכוח להדליק נרות שבת עקב טרדות היום, ובפרט אלו שאוכלים סעודת פורים בסוף היום, ומקבלים שבת ומקדשים באמצע הסעודה, שלא ישכחו גם להדליק נרות באמצע הסעודה לפני הקידוש (בשנה שעברה היו ששכחו להדליק נרות בגלל שלא היו רגילות בזה).

מגילה לאחר קבלת בשבת

◀ **שאלה:** כשפורים חל ביום שישי, ולא הספיקו לקרוא מגילה עד שקיבלו שבת, האם מותר לקרוא את המגילה, או שמא מכיון שגזרו לאסור קריאת מגילה בשבת, שמא יעבירונו ד' אמות, גם בכה"ג אסרו?

תשובה: מבואר כעין זה **במשנ"ב** (ס' ת"ר ס"ק ז') בשם ה"ט"ז לענין שופר שאם לא תקעו שופר ביום שני דראש השנה שחל בערב שבת, וכבר קיבל שבת במוצאי ראש השנה שיתקעו בלי ברכה, עיי' שם, וכתב הפמ"ג (ס' תרצ"ב) שה"ה בזה יקראו מגילה בלי לברך עליו. והוסיף שה"ה אם כבר הגיע בין השמשות יקראו בלי ברכה.

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקמים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים. "ויקרא" גליון מס' 55

בס"ד

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' (א, ב). אדם - למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל (רש"י).

ואם מן העוף עלה קרבנו לה'... וְהִסִּיר אֶת מִרְאֲתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֶתָּה אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ (יד-טז). בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר (פסו ט) "והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר", ובעוף שזנון מן הגזל, נאמר "והשליך" את המעים, שאכל מן הגזל (רש"י).

רבנו (שפת תמים פ"ג) מעורר ללמוד מדברי רש"י אלו, שכל דבר הבא מן הגזל לא יעלה לרצון לפני ה'. מאחר, ודרכו של העוף לעוף במרחבי העולם ולאכול מכל הבא לידו, אף ממזון אחרים שאינם בעליו, המעיים שלו אינם קרבים על המזבח. אבל הבהמה הניזונת מאבוס בעליה מקריב את כולה, כולל בני המעיים. וסיבת הדבר היא, מפני שהקב"ה שונא את הגזילות, ולכן אינו מתרצה מקרבן גזול, כפי שכתוב (ישעיה סא, ח) "כי אני ה' אוהב משפט שונא גזל בעולה".

הגמ' (סוכה ל, א) לומדת, שפסוק זה אינו מכוון רק על קרבנות, אלא גם על כל המצוות הנעשים בחפצים גזולים הקב"ה שונאם. ומשלו חז"ל (ויק"ר פ"ל, ו) על כך, משל לשודד שישב בפרשת דרכים וליסטם את הבריות. פעם אחת, עבר שם שליחו של המלך, ושדד ממנו את כל שהיה בידו. לימים נתפס השודד, נכלא בבית הסוהר, והמתין למשפטו לפני המלך. בא אליו אותו שליח המלך, ואמר לו: אם תחזיר לי את כל מה שלקחת ממני, אלמד עליך זכות במשפטך. ענה השודד: לא נשאר לי מחפצך, כי אם הבגד המלכותי שלבשת. ונתנו לו. בשעת המשפט, שאל המלך את השודד: וכי יש לך מליץ יושר. ענה לו השודד: פלוני שליחך ימליץ בעדי. קראו לאותו השליח, ושאלו המלך: מה ידוע לך על איש פלוני. ענה לו השליח: איש זה שדדני בדרך הליכתי בשליחותך, וזה הבגד שלקח ממני והחזירו לי אמש, ובגד זה יעיד על מעשיו. פתחו כל העומדים שם ואמרו: אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו. והנמשל, הנוטל לולב גזול בחג הסוכות לקיים בו מצות נטילת לולב, זועק הלולב לפני הקב"ה ואומר: גזול אני, חמוס אני. ומלאכי השרת אומרים: אוי לו לזה שנעשה סניגורו קטיגורו.

יתירה מזאת, רבנו (הח"ח חיי ופעלו ע' שנא) למד מההשוואה שהשווה רש"י את כל מקריבי הקרבנות לאדם הראשון, שכשם שאדם הראשון לא היה בממונו שום חשש גזל, והיה בטוח שכל חפציו נקיים מגזל, שהרי היה יחיד בעולם. כך כל אדם, צריך להתרחק מכל חשש גזל, ולהיות בטוח בממונו שהוא נקי לחלוטין מעוון זה. מפני כך, גדר עצמו רבנו שלא ליהנות משום אדם בחינם, ובכל מקרה ללא יוצא מהכלל היה משלם על כל אירוח או דבר-מה מועט שקיבל, אף שידע שהנותן נתנו בלב שלם. מפני שיש הנותנים מחמת חוסר נעימות, והלקיחה מהם היא חשש גזל. על כן נהג רבנו בעצמו, כדרכם של חז"ל בתקנותיהם 'לא פלוני' (יבמות קז, א. ועוד).

פעם אחת, התאכסן רבנו בפטרבורג במלון אחד יחד עם האדמו"ר מליובביטש. בשעת ערב מאוחרת נזקק לנייר כתיבה, ניירותיו נגמרו והחנויות היו סגורות. האדמו"ר הגיש לו בחפץ לב גליון נייר, ורבנו הגיש לו את מחירו, שתי פרוטות. האדמו"ר סירב לקבלם מידו, ורבנו החזיר לו את הנייר, ולא היה מוכן בשום אופן לשוב ולקחתו, עד שהאדמו"ר הסכים לקבל ממנו את תמורתו. כשהעיר לו על כך אחד הנוכחים: הלא ידוע לכבוד הרב, שבעיני האדמו"ר אין ערך לשתי פרוטות אלו. ענה רבנו: אל יהיו שתי פרוטות של גזל קלות בעיניך, שהרי מלאך החבלה הנברא משתי פרוטות של גזל, בכוחו להפוך את כל חומות פטרבורג.

כן סיפר רבנו (שם עמ' קכג), שפעם אחת הזמינו הגאון ר' יצחק אלחנן ספקטור רבה של קובנא לסעוד על שולחנו. מאחר וידע, שר' יצחק אלחנן לא יסכים לקבל ממנו תשלום על ארוחתו, ומכיוון שרבנו לא רצה לעבור על גדרו, סירב אף להזמנה נכבדה זו והתחמק ממנה.

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת דניאל בן שלמה. דן אליהו בן לאה

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

יבואו טהורים ויתעסקו בטהורים.

חוצפה יתירה היא, אם אנחנו אנשים קרוצי חומר חלושי דעת יעשו סדרים בתורת אלוקים חיים, איזה פרשה נאה לנו ואיזה אינה נאה, אמרו חז"ל (עירובין סד) על הפסוק (משלי כט, ג) "רועה זונות יאבד הון", זה האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, מאבד הונה של תורה. ובפרט לעשות סדר ותיקון שלא ילמדו כלל חומש זה עם תינוקות של בית רבן, בוודאי עון גדול הוא מאוד, והוא נגד מה שאמרו קדמונינו ז"ל במדרש (תנחומא, פרשת צו יד) דתחילת לימוד עם תינוקות צריך להיות לפרשת 'ויקרא', שיבוא טהור ויעסוק בטהורים, והם עושים להיפך.

וכל איש אשר יראת אלוקים בלבבו וחפץ שיהיו בניו שלמים ביראת אלוקים, חלילה לו לעזוב דרכי אבותינו שהנהיגו עד כה מדור דור ולקחת דרכים חדשים הללו שלא שערם אבותינו באלפים דורות מקדם, מזמן נתינת התורה עד היום הזה, ולא עלה מעולם על דעת איש מי שהוא לדלג ספר שלם מחמשת חומשי תורה שלא ללמדו בבית הספר.

(תורה אור)

ומה היו הפסקות משמשות, ליתן ריווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין (רש"י ויקרא א, א).

...נמצאות בתורה פרשיות פתוחות וסתומות, סימנים אלה מסביר רש"י, צוינו במכוון, כדי לאפשר לאחר כל ענין וענין להתעמק בכוונותיה הפנימיות של התורה, שכן מה שאנו מבינים אותה כך אינו אלא באופן חיצוני, חיצוניותה של התורה ולבושה בלבד, בעוד שפנימיות התורה היא "עמוק עמוק מי ימצאנה". אף לאותן פרשיות שמכילות סיפורים וסדר הדורות מסומנות הפסקות, יען כי לא הכל כה פשוט כפי שנראה לכאורה. כוונות נעלות וסודות עמוקים גנוזים בכל הספרים שהורכבו מאותיות התורה. בצדק העיר פעם גדול מסויים: "הסדרות החורפיות (היינו ספרי 'בראשית' ו'שמות' שקריאתן חלה בימות החורף) לוטות באדרות עבות".

(הח"ח - חיינו ופעלו)

ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו'.

בכל מצוה ומצוה יהיה תשלום גמולה לפי ערך הצער שהשיגו ע"י קיומה, וכחאי גוונא מצינו בתורה לענין קרבן, שכתוב "ונפש כי תקריב קרבן מנחה" וגו', שאמרו חז"ל שאמר הקב"ה: מי דרכו להתנדב מנחת סולת - עני, מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו.

והכל הוא מטעם כי הקב"ה מביט על קיום המצוה באיזה אופן קיימה אם מתוך הריווח או מתוך דחק ועוני, או שאר מיני בזיון, וכל שיתגדל הצער בעת קיומה יתגדל הריווח בעת תשלומה, וכמאמר הכתוב "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו".

(נדחי ישראל, פרק כט)

עולה אשה ריח ניחוח לה'.

בכח האמונה והבטחון שבתפילה בכוונה אפשר להעביר כל גזירה רעה, כי הקב"ה מתאוה לתפילה שכו. שומה על כל אדם לטכס עצות ותחבולות איך להימלט מבלבול המחשבות הזרות, ולהכוון לקראת אלוקי בלב טהור ובמחשבה זכה לעבודת התפילה, אשר היא לנו עתה במקום עבודת הקרבן.

ידוע כי עבודת הקרבנות היתה תלויה לחלוטין במחשבתו של הכהן. באם היתה מחשבת הכהן מקודשת, היה הקרבן עולה לריח ניחוח לפני ה', ואילו משהיה הכהן נתפס למחשבה זרה ח"ו היה מפגל את הקרבן. כך עלול כל אדם לפגל ח"ו את תפילתו במחשבה זרה, והמניעות לטהרת המחשבה והכוונה, יוסיפו לו אומץ משמים בענין קדוש זה, וככל שיוסיף הרגל בזה תתוספנה לו קדושה וטהרה במחשבתו בתפילתו והיא תתקבל לפני אבינו שבשמים.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

פניני דעת

משיחות שהשמיע רבינו הגדול מרן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ' זללה"ה

דעת תורה

ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא - המשך

להמחיש את הדברים ניקח כמשל וכדוגמה ענין אחד מיני רבים במגילה - מרדכי היהודי ובגתן ותרש. צא וחשוב, מה קורה היה אילו בגתנא ותרש היו מסתתרים במקום אחר בשושן ומדברים שלא בפני מרדכי, או ליחלופין היו מסיימים את שיחתם מספר רגעים קודם שהגיע מרדכי למקומם. אבל מפי ה' יצא הדבר. זימן הקב"ה אותם לדבר בפני מרדכי ולחשוב שאינו מבין שפתם למען יוכל מרדכי להציל את המלך. הרי לאחר ההתבוננות ברור הוא שרואים אנו פה הנהגה של השגחה פרטית.

בשבוע שעבר החילוננו להביא דברים מענייני הפורים, תכלית הלימוד שניתן וצריך ללמוד מימם אלו, הדברים אותם יכולים וצריכים אנו ללמוד מנס המגילה וביאור הדברים.

נמשיך בגליון זה בביאור העניינים וכן נרחיב בס"ד אודות גודל המעלה של ימי הפורים והאופן בו ניתן לנצל אותם בתכלית התועלת. בתחילה נחזור בקצירת האומר על הדברים אותם הבאנו בשבוע החולף.

הסתר פנים

הגמ' בחולין (קל"ט:) שואלת "אסתיר מן התורה מנלך". דורשת על כך הגמ' את הפסוק "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (דברים ל"א י"ח). הנהגה מיוחדת ישנה לבורא עולם, הנהגה נסתרת בה הוא מנהיג את הבריאה ואת כלל ישראל. כאמור זוהי הנהגה נסתרת ועל כן יש להתעמק וללמוד מהי אותה הנהגה. עלינו לדעת שכל הנהגת בורא עולם עם הבריאה היא על ידי כלל ישראל. תכלית הנהגה הזו הינה לקרב את ישראל לאביהם שבשמים עד לקרבה העליונה שהיא קבלת התורה המתרחשת בכל יום ובכל עת ובכל שעה.

המקום המרכזי בו יכולים אנו ללמוד על ההנהגה הזו הינה מגילת אסתר. הנהגה לכאורה מוצאים אנו במגילת אסתר מאורעות אשר על פניו אין להם כל קשר לכלל ישראל - משתה אחשוורוש, הריגת וושתי. היעלה על הדעת לומר שמאורעות אלו קשורים באופן כזה או אחר לכלל ישראל? כך היא ההנהגה של "ואנוכי הסתר אסתיר פני", הנהגה כזו שרק אחרי שמצרפים את כל הפרטים, נוכחים לראות ולהבין שכל שנעשה, נעשה לצורך ולטובת כלל ישראל.

ממשיך ומבאר רבינו זללה"ה בשם מו"ר בעל ה"אור יהל" - כאשר קוראים אנו את המגילה יכולים אנו לשייך כל אחד ואחד מהקורות עליהם לומדים אנו במגילה להתרחשות טבעית כלשהיא. אבל כאשר מתבוננים אנו לעומקם של דברים ומקשרים אחד לאחד הרי שרואים אנו למול ענינו את אותה הנהגה נסתרת של בורא עולם, אשר כל כולה כאמור וכמבואר הינה לטובת ולמען כלל ישראל. בכדי להבין

נדה שנת מלכו של עולם

קוראים אנו במגילה ש"בלילה ההוא נדה שנת המלך". על פסוק זה אומר המדרש (אסתר רבה י' א') שבלילה ההוא נדה שנת מלכו של עולם. בורא עולם רואה את עמו, עם ישראל, נתון בצרה, וכתוצאה מכך כביכול נודדת שנתו. ולכאורה אם כל כך נוראה היא צרתם של עם ישראל אצל בורא עולם, מדוע מביא בורא עולם על עם ישראל את הצרה הזו. אלא זאת עלינו לדעת שהיא גופה תכלית הנהגה נסתרת זו. רק על ידי שיהיו עם ישראל במצב של צרה, רק כך יתקרבו הם לבורא עולם. בכדי להגיע למצב אשר כזה כדאי הוא הדבר ש"כסאו של מלך מלכי המלכים נדד" (כלשון המדרש) ובלבד שיהיה זה לתועלת לעם ישראל.

לימוד זה הינו לימוד לשעה ולדורות. הן נמצאים אנו בתקופה לא פשוטה כלל ועיקר של הסתר פנים. כל דבר וכל ענין אשר ריח קדושה ויהדות נתונים למשיסה ולבזיון. רשעי ישראל אוסרים מלחמה על שומרי התורה והמצוות במטרה לכלותינו ח"ו. אולם נשים נא לב ונבחין - גם בתוך תקופה זו של הסתר פנים בכל זאת בורא עולם עוצר בעדם מלהצליח להפיק את זממם. שוב ושוב מראה בורא עולם לעין כל שכל גאוותם בגין כוחם ועוצם ידם אין בה ממש עד כי לאו כלום הוא. פעמים ומכשיל בורא עולם את רצונם הרע בדרכים אשר הינן כמעט בגדר נס עד כי זה אשר מעט שכל בקודקודו יכול לראות בעיניו ממש ובחוש את השגחתו הפרטית של בורא עולם החפץ לקיים אותנו בכל המצבים ובכל הנסיונות.

אדם

אשר הגיע

למדרגה זו, חי הוא

בידיעה ברורה שהכל הבל

הבלים ורעות רוח ואין תכלית

מבלעדי האמונה התמימה

והשלימה בבורא

יתברך.

ניסים נסתרים

זו העבודה המוטלת עלינו בימים אלו - ימי הפורים הבעל"ט. עלינו להכיר באמונה ברורה ופשוטה שכל מאורעות החיים, כל דבר ודבר, כולם כאחד הם שלשלת גדולה של ניסים ונפלאות עד לאין מספר. אמנם מכוסים הם אותם ניסים בכיסוי של טבע והרגל, כיסוי המונע מעין בשר להבחין בכל אותם ניסים, אולם למעשה דווקא משום כך עלינו להכניס לליבנו שהכל הוא בבחינת נס עד כי יפתחו עינינו לראות ולהבחין.

אדרבה ואדרבה, מדגיש בעל ה"אור יהל" שניסים אלו הנסתרים הינם ניסים אשר גדולים יותר מהנסים הגלויים. באם בוחנים אנו ניסים גלויים, הרי שכל נס הינו נס לכעצמו, אין אנו רואים שרשרת אירועים היוצרים נס. לא כך הדברים בניסים נסתרים - בכדי לכסות את הנס ולהלבישו במעטה של טבע הרי מתרחשים להם למול עינינו, בין אם נבחין ובין אם לאו, שרשרת ארוכה של ניסים עד למאות, לאלפים ולרבבות ולאין מספר. צריכים אנו רק להתבונן, לשים לב, להבין, לדעת ולראות את ה"אין עוד מלבדו".

הן הן דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא - "מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו ע"ה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ברבים ובין ביחיד". זוהי הנהגת הקב"ה בבריאה בכל העיתות והזמנים, זוהי ההנהגה בימינו אנו. נבחין ונתבונן ונראה עד כמה מסובבים אנו בניסים.

יסוד זה של אין עוד מלבדו הוא יסוד כל התורה כולה כדברי הרמב"ן הנ"ל, לדעת כי אין לך שום תנועה ותנועה קלה בעולם שלא יהיה בו איזה טעם, סיבה והמשך למה שנברא ונעשה בעולם על פי גזירת שמים. וכל החשבונות הם חשבון אחד ארוך שמשתלשל מתחילת הבריאה עד הייעוד האחרון שהכלל ישראל עומד מחכה ומצפה עליו, הכל קשר אחד על פי גזירת שמים. אם בסוף העולם מתנהלת איזה מלחמה בין שני מדינות, שלכאורה אין לזה שום קשר אלינו, עלינו לדעת שאין הדבר כן, אלא הכל בקשר אחד בשביל תכלית הכלל ישראל. ונורא ומבהיל איך שהאור יהל מגדיר זאת, שכל התנהלות הדומם, הצומח, חי, מדבר, אש, רוח, עפר, מים, מעמקי תהום עד שמי שמים, בכל היקף העולמות כולן, הכל תלוי ועומד בגערותו של מקום, כי "מלא כל הארץ כבודו". כי הקב"ה מקומו של עולם ואין העולם מקומו, העולם כולו נברא יש מאין, מה מקיים את האין ליש? רק רצונו ית"ש.

ימי הפורים לא יהיו בטלים

נחזור עתה למגילת אסתר - כפי שלמדנו וראינו כך אף

אירע באותם ימים של מרדכי היהודי ואסתר המלכה. דווקא על ידי הצרה הקשה והגזירה הנוראה בה היו נתונים באותה עת, אז החלו הם להבין ולשים לב לאותה הנהגה נסתרת של בורא עולם. אז החלו הם להשכיל ולהבין דברים אלו, להכיר את האמונה בהשגחה פרטית בחוש. ודאי הוא שאף עד עד אותו העת היו הם מאמינים בהשגחה פרטית. אולם עדיין ישנו הבדל מהותי באמונתם עד ימים אלו ולאחריהם. עד אותם ימים של גזירת המן הרשע ידעו כלל ישראל את כל הדברים הללו מתוך אמונה, אולם כאשר הגיעו הימים של נס פורים הרי שהם חיו את האמונה באופן מוחשי.

כאמור זו אף העבודה המוטלת עלינו בימים אלו ללמוד, להרגיש, להפנים ולדעת בידיעה ברורה ומוחשית שכל הנהגת הקב"ה הכל נס המוסתר בדרך הטבע. על פי זאת יכולים אנו גם להבין את מאמר חז"ל שלעתיד כל המועדים בטלים וימי הפורים לא יהיו בטלים. הן על פי אשר השכלנו מובנים הם הדברים היטב. ימי הפורים מלמדים אותנו שכל הנהגת הבריאה לכל פרטיה, את הכל מנהל ומנהיג השגחה לטובת ישראל. מכח הכרה זו הגיעו כלל ישראל בימי מרדכי ואסתר למצב בו קיימו את התורה מרצון לאחר שבמעמד הר סיני קבלו את התורה לאחר שכפה עליהם הר כגיגית. לכך לא יבטלו אלו הימים שכן הם המלמדים אותנו את יסוד האמונה שהוא יסוד התורה - האמונה בהשגחה פרטית. זו גם הסיבה לענין המיוחד שיש בסעודת פורים ובשמחת פורים - היתכן שלא לשמוח ביום גדול אשר בו יכולים אנו לנחול ולהפנים את יסוד האמונה ותכלית האדם.

כשחיים בהרגשות אמיתיות של אמונה ושל הכרה בקרבה והאהבה של הקב"ה לכלל ישראל, הרי שכל החיים הינם חיים אחרים. גם כאשר נמצא האדם במצבים של צר ומצוק מצאוני, כשבאים עליו צרות ויסורים, כאשר מצוי הוא בתקופה ובמצבים של דחק ולחץ, גם אז נשאר המאמין עם אותה בהירות בדעת, ועם אותה שלימות בנפש. זה אשר קנה בנפשו את האמונה השלימה לא מתבלבל, לא מסתבך ולא שוקע במשבר ובדיכאון, אלא יודע כיצד להמשיך ולנהל את חייו תוך שהוא מכוון לתכלית האמיתית והנצחית של חיי האדם בעולם הזה וכך לזכות על ידם לחיים של נצח.

כאשר זה הוא המצב וזו היא ההרגשה הרי שיכול האדם להתגבר על כל המפריעים, יכול הוא להמשיך ולהידבר בקונו ובתורה הקדושה גם במצבים קשים ולא פשוטים. אדם אשר הגיע למדרגה זו הרי שלא יתעניין לדעת מה אמר זה ומה החליט והסכים האחר, חי הוא בידיעה ברורה שהכל הבל הבלים ורעות רוח ואין תכלית מבלעדי האמונה התמימה והשלימה בבורא יתברך.

הדעת נותנת

כל הפושט ידו לבקש מהשג"ת מעלות והצלחה ברוחניות וזכה ונותנים לו

הספרים הקד' אומרים כל הפושט יד נותנים לו, זה מכוון על מי שמתפלל על הצלחה בלימוד, ועל כל שאר דברים שהם לטובת האדם, אז ההנהגה מהקב"ה שנותן לו בקשתו.

[מתוך קונטרס "עטרת יעקב".
רשימות הרב י.ר. בכרך שליט"א].

אמר רבינו: על ימי הפורים אפשר להמשיל את המשל על המלך שנשתטה והשליך מעליו כל הבגדים היקרים והתחיל לשחק עם התינוקות בחול. יום הפורים הוא יום גדול ונשגב שהפקחים יושבים ולומדים בו, כי אפשר לזכות בימים האלו למעלות גדולות.

ימי פורים

נביא בזאת עלי גליון הדרכות שנשמעו מפי רבינו אודות ימי הפורים, הדרכות להנהגה הנכונה בימי הפורים למען לא ילכו ימים גדולים אלו לריק.

הירושלמי (סוף ברכות) אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאוד, עמוד והחזק בהם ואתה מקבל שכר כנגד כולם. ובזכות כך נזכה כי כימים ההם כן בזמן הזה נזכה לראות בישועת השי"ת את עמו ברוחניות וגשמיות

מהי שמחת הפורים

שאלה: משנכנס אדר מרבים בשמחה (תענית כ"ט, א'), על איזו שמחה הכוונה.

תשובה: להודות להקב"ה על הנסים שעשה ועושה עמנו, וצריך להרגיש ולחוש זאת, שאם לא כן אין זו "הודאה". ומה שצריך לעשות למעשה כדי להרבות בשמחה - להרבות בלימוד התורה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה ט"ז, ב') "אורה - זו תורה", וכן איתא להלכה (או"ח סי' תרצ"ה ס"ב ברמ"א) שלפני סעודת פורים צריך ללמוד מעט דכתיב אורה זו תורה.

ימי הפורים -

זמן להתעלות או ההיפך חלילה

הנה לצערינו הרב, כל המקודש מחבירו חרוב מחבירו, ויום קדוש זה של פורים, תחת שיהיה יום של עלייה והתקרבות לו יתברך, שהוא יום של הארת פניו ית"ש אלינו, הרי נהפך לזמן מסוכן, אשר היצר טומן בו הרבה נסיונות, בפרט לתלמידים צעירים, המסתובבים ברחובה של עיר וצריך בו שמירה כפולה ומכופלת... והוסיף מו"ר זללה"ה וסיפר שלמד אצלו בחור אחד, בן טובים, והיה בחור מצויין שישב ולמד, והקפיד על קלה כבחמורה. והנה בסייעתא דשמיא מיוחדת גילינו שנכשל בעבירה חמורה, רח"ל, כמובן שהענין טופל וסודר, כדבעי, והבחור תיקן אשר עיוות, אמנם לאחר זמן שאלתיו כיצד בחור כמוהו הגיע לידי כך, והשיב: מליל פורים!

קביעות לימוד בימי הפורים

השי"ת ברוב טובו וחסדו כרת ברית נצחית עם עמו ישראל והעמידם להיות מקיימי הבריאה על ידי עסק ולימוד התורה בתמידות בכל עת, כמאמרם ז"ל עה"פ אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכמו שהאריך בזה רבנו חיים מוולאזין זי"ע בנפה"ח (שער ד' פרק י"א).

ואף בזמן שהם מתרחקים מדרך התורה, לילך בדרך טועים להיות ככל הגויים בית ישראל ח"ו, אז מביא הקב"ה צרות ויסורים שעל ידם יכירו את בוראם ויחזרו להתקרב אליו, וכל זה מאהבתו הגדולה אותם שלא עזבם ולא נטשם אף בעת הגלויות כמאמר חכמינו ז"ל (מגילה י"א, א') עה"פ לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וגו'.

וכזה היה בנס פורים שעל ידי הגזירה הנוראה שגזר עליהם אחשוורוש והמן, התעוררו לחזור בתשובה והתקרבו להקב"ה, [כמאמרם ז"ל (מגילה י"ד, א') גדולה הסרת טבעת], עד שהגיעו לדרגת קבלת התורה מאהבה, קיימו וקבלו, הדר קבלוה מרצון.

ובכל דור ודור העת הזאת של ימי הפורים הוא זמן מסוגל לזכות בו לעליה רוחנית, על ידי התבוננות ראויה והכנה הנדרשת, ואף מתעורר סגולת הימים האלה לזכות בהם לישועה ופקידה מכל צרה וצוקה.

לכן מה גדולה החובה להתחזק בימים אלו בלימוד התורה, בעמלה ובהתמדתה, כי רק על ידי לימוד התורה אפשר לזכות בכל המעלות, ולהגיע לקיום מצוות היום בשלמות. אמנם לדאבונינו אנו רואים כי נתקיים בו ההיפך ומתרופפים עמודי העולם ביום זה מחמת מיעוט עסק בתורה בו, וכל המקודש מחבירו חרב מחבירו, שנשתבש ונשתכח לגמרי כל מהותו ומעלתו של היום הגדול הזה.

לכך אשרי חלקם של כל אלו שיקיימו סדרי לימוד בישיבות הק' בימים אלו, ועל כגון זה יש לומר דברי

הנהגות רבינו בימי הפורים

מספר הנהגות ועובדות אודות דרכי רבינו ביום הפורים. דומה כי הנהגות שונות המה אולם מכנה משותף להן - קיימו וקיבלו, קיימו מה שקבלו כבר.

◆ שנים רבות לא היתה ברשות רבינו מגילת קלף כשרה. בשנים אלו היה מגיע תלמיד רבינו, הרב שטרנפלד, להתפלל עימו. לרב שטרנפלד היתה מגילה כשרה ומהודרת ובעת קריאת המגילה היה רבינו משתמש בחדא צוותא עם הרב שטרנפלד במגילה הכשרה שברשותו.

לימים קיבל רבינו במתנה מגילת קלף כשירה ומהודרת (יצויין כי רבינו לא הסכים לקבל מתנה כה יקרה ונתרצה לקבלה רק בתורת מתנה על מנת להחזיר). אך גם משקיבל רבינו את המגילה דאג לבל תיפסק קביעותו של הרב שטרנפלד, לו הכיר טובה על כל השנים עברו. משכך שלח רבינו בערב פורים להודיע לרב שטרנפלד כי ישמח הוא מאוד אם ימשיך ויבוא לשמוע ביחד עמו את קריאת המגילה מתוך המגילה החדשה.

◆ בעשרות השנים האחרונות שינה רבינו ממנהגו וממנהג ראשי הישיבות ולא קיבל קהל ביום הפורים. תחת זאת נוהג היה רבינו לישב בהחבא בבתי מדרשות כאלו ואחרים או בבית אחד מבני המשפחה. בזמנים אלו היה רבינו שוקד על תלמודו באין רואים וממילא באין מפריע עד לשעת אחה"צ עת ניגש היה לקיים מצוות סעודת פורים. אותם בודדים אשר זכו לראותו בשעות אלו דיברו כולם בלשון אחת - אמת מה נהדר היה מראה...

כתב תלמיד רבינו בשנת תש"ס - "מספר ימים קודם פורים יעץ לי אאמו"ר לבקש מרבינו שילמד עימי באותם שעות בהן הוא מסתגר ביום הפורים. ניגשתי לרבינו ביום תענית אסתר לאחר התפילה ושטחתי בפניו את בקשתי. רבינו צחק קלות ואמר בזה הלשון - "מחכה אני ליום זה זמן כה רב. כה הרבה אני מתכנן להספיק ביום זה. לכך קשה לי למלא את בקשתך".

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

אדר ב' (1) תשע"ו

גליון מס' 127

דברי מוסר והתעוררות

ישראל יש לו????!! אלא זה הוכחה שהיה לבם קר וקפוא כמו קרח ולכן נתחייבו רח"ל.

שח"ו באה צרה על הכלל או על היחיד צריך להתבונן שאין זה דרך מקרה אלא בהשגחה מהש"ת

כשאסתר המלכה שמעה מהגזירה, היא קראה להתך – דניאל, לשאול מה זה ועל מה זה. אומרת הגמרא ששאלה ואמרה שמימיהם של ישראל לא באו לצרה כזאת, להרוג מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, שמא כפרו בזה קלי ואנוהו? אמרה 'מה זה ועל מה זה', ורמזה בזה שמא כפרו בלוחות שכתוב על זה מזה ומזה הם כתובים?! מה אנחנו לומדים מכאן שח"ו באה צרה על הכלל כולו, על משפחה או על יחיד, הדבר הראשון צריך לדעת שהצרה וכל המצב הנלוו אליה זה השגחה פרטית ולא ח"ו דרך מקרה, ומכיון שזה בהשגחה פרטית הרי זה מדה מדויקת, מדה כנגד מדה, ולכן זה מחייב לשאול מה זה ועל מה זה, מחמת איזה סיבה הביא הקב"ה את הצרה? הרי זה לא ח"ו דרך מקרה.

בחיים של הכלל ושל היחיד עוברים מצבים שונים, מצבים טובים ומצבים קשים, ואם יתחילו לחשוב על פי יסוד האמונה שהכל בהשגחה פרטית, יתחילו לחשוב מה זה ועל מה זה.

מלחמה מדור לדור למחות את הטומאה והקריירות שהכניס עמלק בכלל ישראל ובכל העולם

ותשובת מרדכי הצדיק לדניאל, לך אמור לה לאסתר, בן בנו של קרח בא אליכם, הוא עמלק שנא' עליו אשר קרח בדרך. מה התשובה של מרדכי על השאלה של אסתר? התשובה של מרדכי היתה שכל אותו החטא שבסיבתו באה הגזירה הנוראה של כליה, לא מפני שכפרו בזה קלי ואנוהו, ולא כפרו בלוחות הברית, אלא 'קרח בדרך' – קריירות הלב, מהמצב של קריירות הלב שהיה להם באה הצרה עליהם. זה היה עיקר האידיאל של עמלק להכניס קריירות בכלל ישראל, ובכל העולם כולו שלא יעשה עליהם רושם כל מה שאירע לישראל ביציאתם ממצרים, עד שבאו לכלל רעדה וחיל כל יושבי פלשת, ובאו כל המלכים נפחדים לפני בלעם לשאלו מה נעשה בעולם, והוא ענה להם שהקב"ה נותן התורה לישראל, וזה הקול שנשמע מסוף העולם ועד סופו. וברכו כולם ואמרו ד' יברך את עמו בשלום.

את המצב הזה של הוד ותפארת ביראה ופחד שהיה לכל העולם מכבוד הש"ת והכלל ישראל, בא עמלק בעזות וקירר את כולם לגמרי. וכדאמרו חז"ל הק' משל לאמבטי רותחת באש, ומניחים בתוכה בבת אחת הרבה ברזלים קרים, הרי הם מצננים את הרתיחה, כך עמלק קירר את כל האווירה שהיתה. ולכן עלינו לשנוא אותו ולמחות אותו, והיא מלחמה לד' בעמלק מדור דור, גם אם אין לנו אפשרות למחות את עמלק הגשמי, עלינו למחות את כל הטומאה וקריירות הלב שהכניס בעולם, והיא המלחמה שעלינו לעמוד בה בעז ובמסירות.

ונשוב לדברינו, שזה היה התשובה של מרדכי לאסתר,

בכל דור צריכים לראות את יסוד האמונה מכל המאורעות שעוברים על הכלל ועל היחיד

הכלל ישראל חי על פי היסודות של העבר, כל הרוחניות שצריך שיהיה אצל כל אחד ואחד מהכלל ישראל, הכל בנוי ומיוסד מהעבר. עד שהגיעו למעמדם ותכליתם להיות עם הנבחר, שהקב"ה יאמר עלינו שאנחנו עמו ובניו. ותחילת התהוות הכלל ישראל היה על ידי האבות הק', על ידי מעשיהם – מעשי אבות סימן לבנים, כי במעשיהם השרישו את כל ההמשך של הכלל ישראל. וכדי שהכלל ישראל יוכלו להמשיך דרך האבות, לימדם הקב"ה את האמונה בו בהשגחתו הפרטית בחוש, ובכוחו הגדול על כל הבריאה והנבראים על ידי יציאת מצרים, בכל הניסים והנפלאות שהיו ביציאת מצרים.

ועל ידי יסודות אלו שקבלו ביציאת מצרים, זכו שהם יוכלו להיות מקבלי התורה ולקבל את התורה מהקב"ה שנגלה עליהם בהר סיני, וממעמד הר סיני נמסרת התורה מדור לדור, ובכל דור ודור צריכים לראות את יסוד האמונה מהנהגת הבורא ית' בכל המאורעות שעוברים על הכלל ועל היחיד.

בימים אלו שאנו עומדים כעת, עלינו להתבונן במה שאירע בימי אחשורוש וללמוד את יסודות האמונה שיהיו קבועים בנפשותינו שכל חיינו יהיו מסורים מיוסדים על יסוד האמונה. הגמרא במגילה (י"ב) אומרת מפני מה נתחייבו ישראל בגזירה זו של המן הרשע שנהנו מסעודתו של אחשורוש. שואלת הגמרא הרי רק היהודים שגרו בשושן השתתפו בסעודה זו וא"כ למה היתה הגזירה על כל ישראל? אומרת הגמרא מפני שכרעו לצלם, שואלת הגמרא א"כ יש משוא פנים מהקב"ה שעשה להם הנס להצילם כי הרי הם עבדו לעבודה זרה, אומרת הגמרא שזה היה רק לפנים ולא עבדו באמת לעבודה זרה, ולכן הקב"ה גם עשה אתם לפנים, שנגזרה עליהם גזירה זו ונעשה להם הנס.

אחשורוש הוציא כלי המקדש וחיללם, וליבם לא התפלץ מלראות כבלע את הקודש, היתכן?!!

על כל פנים, מצינו שחז"ל הגדירו את המשתתפים בסעודת אחשורוש ל'נהנו', ולא אמרו שאכלו מסעודתו, מכיון שבעצם האכילה לא היה שום איסור, לא היו שם מאכלות אסורים, כמו שביארו לנו חז"ל עה"פ 'כרצון איש ואיש', שמרדכי היה ממונה מטעם המלך על הסעודה. (יעו' מגילה י"ב רשד"ה כרצון איש ובמהרש"א ח"א שם). וא"כ איזה עון היה להם שנהנו מהסעודה שלכן נגזרה הגזירה הנוראה ה"? ומסביר בעל האור יהל זצוק"ל שבאמצע הסעודה הוציא אחשורוש את כלי המקדש, ונשתמשו בכלי המקדש, וכשיושבים יהודים ורואים שאחשורוש הוציא את כלי המקדש ומשתמש בהם, איך שייך שימשיכו לשבת בסעודה במנוחת הנפש?? הלא היו צריכים ממש להתעלף, להתעלף מבכיות וצעקות ולא יהיה שייך להרגיע אותם, ומה הסיבה שלא הגיעו למצב כזה אלא ראו שאחשורוש משתמש בכלי הקודש, והם מתחללים בידי גוי ערל ושפל, והם המשיכו ליהנות מהסעודה, והאיך יתכן כדבר הזה למי שלב

שהחטא של ישראל היה קרירות הלב, לשבת וליהנות מסעודת אחשוורוש, ולא התפלג הלב לראות איך אחשוורוש מחלל שם שמים ומשתמש בכלי המקדש, היתכן????!! ולכן הגיע עליהם כל הצרה הנוראה הזאת, כי יסוד כל האדם הוא הלב, ואם בלב נכנס קרירות, אזי הוא ניתק ממקור חיותו ומי יודע לאן יגיע.

מרדכי הצדיק האיר עיני ישראל להבין שעל ידי תפילה זוכים לישועת השי"ת

אחרי כן שנודע לאסתר המלכה על דבר הגזירה, מרדכי ביקש ממנה שתלך לבקש על הכלל ישראל. והיא אמרה 'לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו שלושת ימים לילה ויום, גם אני ונערותי אצום כן'. ההתחלה בדרכי ההשתדלות שעשתה אסתר כדי לבטל את הגזירה, היה בצום ובתפילה. ואכן מובא (מגילה י"ב) שמרדכי הצדיק התפלל ימים ולילות. וכן הסבירו חז"ל את הפסוק במגילה, 'מרדכי בן יאיר בן קיש איש ימיני', שאם באו לפרט את יחוסו היו צריכים להמשיך את הייחוס עד בנימין. אלא אומרת הגמרא בן יאיר – שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו. אפשר לבאר שכשהכלל ישראל ראו איך שמרדכי הצדיק מתפלל להקב"ה, ובזה הוא הכניס בלב כל אחד ואחד מישראל את יסוד האמונה, שעל ידי תפילה אפשר להיוושע. הוא הכניס תקוה שהקב"ה יקבל תפילתם, ותקוה זו מתוך אמונה כבר נותנת מרגוע לאדם ורווח לו ממצוקתו. בן שמעי – ששמע הקב"ה תפילתו. בן קיש – שהקיש על שערי הרחמים ונפתחו לו.

לומדים כאן שוב יסוד גדול, כח התפילה. שהתפילה מביאה את האדם להכרה ברורה באמונה שרק הקב"ה יכול להציל, וזהו כוחה של תפילה שמתקבלת, מכיון שהיא מביאה את האדם לידי אמונה. אנחנו חיים במצבים כאלו שצריכים לעורר רחמים על הכלל ישראל, בין מצד האומות בחוץ, בין מצד פורקי העול – רשעי ישראל מבפנים. המצב הוא נורא נוראות!! מצב הכלל ישראל בכל העולם הוא נורא כאשר נפשות מישראל הולכות לאיבוד בהתבוללות בין הגוים רח"ל, ובאיבוד מצד סכנות הגוף של רציחות ומחלות. הדרך והגישה לכותל המערבי הוא ממש בפחד. המחלות זה נורא! בתי החולים מלאים בחולים ילדים וצעירים בכל מיני מחלות נוראות רח"ל.

ימי הפורים מסוגלים לתפילה, מצבינו קשה וצריך להרבות בבקשת רחמים על הכלל ועל הפרט

עכשיו שזה ימים בהם אירעו הניסים והנפלאות, הם ימים מסוגלים לתפילה. בזמן שהיו נביאים הרי הם מסרו את דבר ד', ועכשיו בעוונותינו הגדולים אין לנו נביאים, אבל הקשר לא לא נפסק, הקב"ה מתנהג עמנו בצורה כזאת שכל המאורעות הם דבר ד' אלינו. והגמרא (מגילה י"ד) אומרת אמר ר' אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושבע נביאות, הסרת הטבעת מקרבת את הכלל ישראל לקדושה. שכולם לא החזירום למוטב, והסרת הטבעת החזירתן למוטב.

המצב היום הוא קשה, צריך לבקש רחמים על הכלל, אנשים צעירים שבורים ורצוצים, בחורים וילדים, ויונקי שדים צריכים רחמים מרובים. עלינו להתפלל להתחנן ולבקש רחמים, וזה על ידי שיהיה תקוע בליבנו יסוד האמונה בבו"ת שהוא הכל יכול, והכל מונהג ומושגח מאתו ית' החפץ ורוצה בטובתינו.

פורים יום קבלת התורה מרצון- לכך תיקנו משלוח מנות כדי שנהיה בדרגה של איש אחד בלב אחד

לאחר שהקב"ה עשה את נס הפורים, קבעו אנשי כנסת הגדולה ומרדכי את יום הפורים להיות לימי משתה, משלוח מנות איש לרעהו, ומתנות לאביונים. עלינו להתבונן בתקנת מצוות אלו, מתנות לאביונים יש בזה מצות צדקה, אבל מה הענין של משלוח מנות איש לרעהו, וביום הפורים?, ואמר בזה

הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל שאנחנו מוצאים בחז"ל הק' כי היסוד שהכלל ישראל זכו לקבל את התורה הוא שנעשו כאיש אחד בלב אחד, הם הגיעו למצב כזה שכל אחד הרגיש את השני כנפשו ממש, אחד כואב לו האצבע הרי כל גופו מרגיש בכאב זה, כך הכלל ישראל הרגיש כל אחד את השני כנפשו באהבה, זה היה המעלה שלפיה זכו לקבלת התורה מסיני.

כתוב בחז"ל בסוף מסכתא דרך ארץ, אמר הקב"ה הואיל ושנאו ישראל את המחלוקת ואהבו את השלום ועשו חניה אחת כאיש אחד בלב אחד, זה השעה שמוכשר לתת להם את התורה. ובשביל לקבל את התורה צריך לב נקי מכל מידה רעה, 'התקן עצמך ללמוד תורה' – ביאר רבינו יונה ז"ל דהיינו מידות טובות.

ובנס פורים כתוב, קיימו וקיבלו, ודרשו חז"ל קיימו מה שקיבלו כבר, שבקבלת התורה היה כפיית הר כגיגית, אבל ההשלמה היתה בימי מרדכי ואסתר. ובזה נשלם בימי מרדכי ואסתר, שהיו במצב של כאיש אחד בלב אחד, כי בזמן צרה כל אחד שבור ורצון ונשברים הנגיעות מלחשוב על עצמו, הלב נהיה נקי כאיש אחד בלב אחד, לכן יכלו אז להשלים את קבלת התורה שבעל פה מרצון, שהיה חסר להם מעת מתן תורה. ולכן תיקנו את מצות משלוח מנות, שנהיה מאוחדים – כאיש אחד בלב אחד, בלי צרות עין אלא מתוך שמחה לראות בטובת השני ובהצלחתו. זה מה שעלינו להוציא משמחת הפורים, ולא להתייחס ולהסתכל על צורת ההנהגה שיש ברחוב ביום הפורים, ממש רח"ל מסלפים את המצוה!

צריך להתרומם ביום זה בתפילה, בהתבוננות על חסדי ד' בקיום הכלל ישראל בכל הגלויות, וזה לא סתירה לשמחה ולמשתה ויום טוב, אלא אדרבה לעשות הכל על פי מה שתיקנו לנו חז"ל הק', זה התכלית הנרצית וכך ישיגו את הקנינים והמעלות מיום קדוש זה.

נושא בעול עם חבריו – לחיות בהרגשה חושית את מצבו של השני על עצמי, זה תנאי לקנין התורה

ולפי זה אפשר להבין מה שחז"ל הק' אמרו בארבעים ושמונה קנינים שנקנית בהם התורה, את מעלת 'נושא בעול עם חבריו'. ובכדי שתבינו מהו נושא בעול עם חבריו, אספר לכם שפעם יצא לי לשמוע שיחה מהמשיגי בעל 'אור יחזקאל' כשחזר מלבקר אדם גדול שהיה במצב קשה של יסורים, והתעמק המשיגי זצוק"ל לחשוב ולהרגיש את הרגשתו של החולה, בכל הפרטים, ובכל הדברים שמפריעים לו, עד כדי שהתעמק להרגיש את מצב החולה כאילו זה הוא בעצמו. ומסר שיחה על כך שנושא בעול צריך להתעמק במחשבה להרגיש את סבלו של השני ומצבו הקשה על עצמו.

וכן קנין התורה 'מכריעו לכף זכות', אומר החסיד רבינו יוסף יעב"ץ שמעלות אלו הם שילמד תורה לשם שמים ולא להשתרר על השני, וכמובן שאם אחד שואל שאלה ונכשל, שלא ישמחו ח"ו בזה שחבירו נכשל, אלא אדרבה להרגיש בסבלו של השני, ולהכריעו לכף זכות – דהיינו לכסות מומיו ולגלות שבחיו.

כשנמצאים ציבור גדול ביחד, הרי זה נוגע למעשה כל ההלכות האלו, ולכן צריך לשננם וללמוד אותם, כדי שכל אחד יהיה לתועלת להצלחת חבריו ולא ח"ו להיפך. ואין הכוונה להסתיר מום של השני שלא יידעו על כשלונות שנכשל במזיד או בשוגג, וצריך להעלות אותו ממצבו. כי אז אם יסתירו, זה יגרום שיוכל להמשיך בדרכו הנלוזה, ולכן לטובתו אדרבה שיגלו למי שצריך לדעת, ויוכל לסייעו לעלות ממצבו. אבל לגלות מומיו כדי שיהיה לו בזיון, זה שפלות מצד המספר.

על כל פנים, למדנו שמכיון שצריך להגיע בקבלת התורה למצב שיהיו כל ישראל נפש אחת, לכן זה תנאי וחלק מקניני

התורה, להשתלם במידת נושא בעול, ומכרעו לכף זכות ועוד, שעל ידי מידות נעלות אלו יהיו כאיש אחד ויזכו לקבלת התורה.

יתן השי"ת שנזכה בימים אלו של תענית אסתר ויום הפורים, לקיים את כל מצוות היום כהלכתו, ולקבל את המעלות שיום הפורים ישפיע באמונה והשגחה פרטית ובשכר ועונש

וקבלת התורה כאיש אחד לקבל עלינו עמלה ויגיעתה של תורה ברצון ובשמחה. ונזכה לניסים ונפלאות כימים ההם יראנו השתא נפלאות.

(שיחת רבינו בהיכל הישיבה יום ג' י"ב אדר תשמ"ח. נערך מתוך כתבי הרה"ג ר' שרגא שטרנפלד שליט"א).

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

הנהגת רבינו ביום הפורים

ביום הפורים, היה נמלט מכל מבקריו הרבים, ומסתתר באחד מבתי המדרשות - לעיתים בעזרת הנשים ככולל חזון איש או ככולל וולוז'ין, ובשנים המאוחרות יותר, בחדרו שבישיבה או בבית אחד מבני משפחתו - ושוקד על תלמודו שעות ארוכות, עד שעות אחר הצהריים המאוחרות, אז סגר את גמרתו ופנה לקיים את מצות היום של 'משתה ושמחה' עם בני משפחתו.

בשיעורי רבינו בספר 'שמירת הלשון', כאשר למדו את משלו של החפץ חיים על אותו אדם שהרימו המלך מאשפתות עד שנתן לו את בתו. ופעם ראה תינוקות מטפחין באשפה ונתקנא בהם, והשליך מעליו כל בגדיו היקרים, ונתגלגל באשפה ונתעטף בה כמנהגו הראשון (ראה שם ח"א שער התורה פרק ד). אמר רבינו: "משל זה הוא הולם במיוחד את ימי הפורים! הפיקחים יושבים ולומדים, כי אפשר לזכות בימים האלו למעלות גדולות... וכבר כתב הרמ"א (או"ח סי' תרצה סעי' ב) 'טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר, ליהודים היתה אורה ושמחה (אסתר ח, טז) ודרשין: אורה, זו תורה'".

פעם פנה אל רבינו אחד מתלמידיו בבקשה יוצאת דופן: "אבקש ללמוד עם יחד הרב באותן שעות ביום הפורים". האיר רבינו את פניו לתלמידו, ובצחוק קל של התנצלות אמר לו: "אני מחכה ליום הזה כבר זמן רב... עלי להספיק הרבה מאוד בשעות אלו... אינני יכול למלא את בקשתך...".

*

בערגה היה מתאר רבינו את הפורים הראשון שלו בארץ הקודש, בימי לימודו בישיבת חברון: "למדתי אז 'אור שמח' על המשנה בבא בתרא העוסקת בענין 'גוף מהיום ופירות לאחר מיתה'... (בבא בתרא קלו ע"א; אור שמח על רמב"ם הל' זכיה ומתנה פי"ב הט"ו). לא עניין אותי מה שעושים ברחוב, ישיבתי בחדרי בישיבה ולמדתי...".

ומתוך הרהורי והרגשת לבו, העלה רבינו את התמיהה הפשוטנית שכה אפינה אותו, בהקטינו את מעשיו כדבר של מה בכך המתבקש מאליו: **"וכי פלא הדבר ללמוד בפורים? הרי היא היא זו שמחת פורים!"**

והיתה 'שמחת פורים' זו חקוקה בזכרון נעים בנפש רבינו, שגם ברבות שנים לא קהה רושמה. (מרשימות הרב אהרן גד קרלינסקי. ספר הזכרון באר מחוקק, תשע"ה, עמ' תרצג).

ראש הישיבה הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל

כאשר אנשי בלעל רדפו ובזו את הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ זצ"ל, הגיעו הדברים לידיעת רבינו ונודעו מחומרת המעשים השפלים שנעשו נגדו, ודיבר על חיוב מחאה. ואמר: יודע אני שבעבור שאמחה על בזיון כבוד התורה של האי אדם גדול, אני אסבול רדיפות והצקות אבל זה חיוב על פי דין. ולבש עוז וכתב מכתב חריף על בזיון כבוד התורה. ושלחני למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לבקש שיצרף חתימתו, מרן שליט"א פתח את הגמרא וכתב: **שבת קי"ט כל המבזה ת"ה אין רפואה למכתו והשי"ת ירחם. [מקום החותם]**. מכתב זה סלל את הדרך לקבוע את מינוי הגר"ח זצ"ל לראש ישיבת פוניבז' לעובדה מוגמרת. ומאז החל הגר"ח ש' לבוא בקביעות למסור שיעורים, ולהרביץ תורה באופן גדול מאוד לרבים וליחידים, כפי הידוע ומפורסם לכל.

וזה נוסח המכתב שכתב רבינו: **בס"ד, אור לה' חשון תשס"ז לבי עלי דוי על חילול השם ועל בזיון גאון וצדיק שליט"א מגדולי מרביצי התורה בדורינו, כדי למנוע ממנו הרבצת תורה בישיבת פוניבז' הק', לתועלת גדולה לתלמידי הישיבה נ"י.**

מחמת החיוב למחות על חילול השם ועל בזיון התורה, ראיתי חובה לעצמי להביע את מחאתי בזה מבלי להכנס לכל המו"מ שבישיבה הק'.

החותם בצער רב ורחמנות על אלו הגורמים חילול במקום הקדוש ומבזים ת"ה גדול בפהרסיא ברבים וברחובות העיר שאין ע"ז כפרה עד שיבקשו בשברון לב מהגאון בנש"ק שליט"א שישלח להם ושלא ישובו לכסלם [מקום החותם]

שמענו מרבינו בכמה הזדמנויות שהזכיר בשמחה, שיש לו הזכות בהרבצת התורה של הגר"ח זצ"ל בישיבה.

בכמה פגישות שנוכחתי בעת שנפגשו רבינו והגר"ח זצ"ל נסובה שיחתם אודות הברכת שמואל ותלמידו הגדול רבי שלמה היימן זצ"ל. הגר"ח זצ"ל סיפר לרבינו על האופן המופלא איך הגיע רבי שלמה זצ"ל להיות תלמידו של סבו הברכת שמואל זצ"ל. כן סיפר רבינו על חותנו ה"ה הגר"א זצ"ל שהיה קרוב עם רבינו הברכת שמואל בעת שזיהן כרבה של זאבינקא ששכנה בין בריסק לקמניץ. ועוד.

שבוע לפני הסתלקותו של רבינו לגנוי מרומים, נסתלק בנו של הגר"ח זצ"ל, רבינו שהיה באותו שבוע בירושלים למנוחה, ודיברתי עמו על אפשרות לנחם את הגר"ח זצ"ל, והיה נראה ביום רביעי כדבר מעשי לאחר שרבינו התחזק בכוחותיו. אולם ביום חמישי נחלש רבינו למאוד. ולכן ביום שישי שלח מכתב תנחומים להגר"ח זצ"ל. וזה נוסח המכתב: **למע"כ ראש הישיבה הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ שליט"א**

מחמת שקשה עלי לבוא בעצמי הנני בזה מדין כתיבה כדיבור לקיים מצות ניהום על שמועה כי באה בהלקח בפתע פתאום לב"ע בנו
בנש"ק ענף עץ עבות שיגע בתורה מתוך הדחק מתוך שמחה והיה נחמד במידותיו הרב חזקיהו יוסף זצ"ל, הידיעה הזאת שנשמתי כעת
נמצאת בחיים עריבים וזוכה לאור פני מלך ליהנות מזיו שכינתו ית"ש, היא תתן את הנחמה לכל המשפחה הרוממה.

המקום נחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים. [מקום החותם]

(כאותה עת גם שלח עוד ב' מכתבי תנחומים, על פטירת הג"ר טובי אברמוביץ זצ"ל, ועל פטירת הג"ר יוסף לשינסקי זצ"ל).

[א.ה. זכורני בשנת תשנ"ב שמסר הגר"ש שיעורים יומיים בישיבת קמניץ עמ"ס קידושין. ובשיעורים היומיים ראו איך שירד אל הרמה של בחורים צעירים, והיה מוסר את
התורות המקובלות בישיבות, ואומר הערות גדולי האחרונים, והכל היה ברוגע ובשלוה. אבל בשיעורים הכללים היה מוסר מתורת סבו הגדול מרן הברכת שמואל זצוק"ל, וראו
את המתח הגדול על פניו, וכל דבריו היו יוצאים כזיקוקי דינור, דברים עמוקים ודקים שירד לעמקותם לבארם ולהבינם בצורה מופלאה, והיו יושבים לפניו אברכים מופלגים
בתורה, מלבד נוספים שהיו מגיעים במיוחד לשיעור כללי, מתאמצים לקלוט כל הגה וקנייטש בהבנה שיצא מפיו, וכל המקום הפך ללבת אש וחרדת קדושת התורה ומלחמתה.

היה מתייחס לכל הערה ושאלה של צורב צעיר שהיה ניגש לדבר בלימוד, או לברר איזה דבר מהשיעור. וזכור אזכור איך שהיה מתעכב עם בחורים בצהרי היום השמש
הקופחת במורד רחוב עזרא כשהוא בדרך מהישיבה לביתו, מתוך סבלנות ונועם].

הוראות והזכרות

מתוך רשימה מא' החפץ בע"ש

אם כעת תלמד גפ"ת כשתגדל תוכל להבין את השערי יושר

שמעתי בשם הגאון רבי אשר אריאלי שליט"א שבעודו בחור בישיבה לצעירים דפוניבז' למד פעם בתלהבות ס' שערי יושר, ניגש
אליו רבינו ואמר לו: אם תלמד עכשיו שערי יושר לא תבין אותו כשתגדל, אבל אם תלמד עכשיו גפ"ת תבין כשתגדל את השערי
יושר.

להמשיך להיות קשור עם מסכתות נשים נזיקין

שמעתי בשם הגרא"י ליפקוביץ שליט"א, שאביו – רבינו אמר לו שגם כשהיה בכולל שיכנס לשיעורים כללים של ראשי הישיבה
דפוניבז' כדי שישאר מחובר גם לנשים נזיקין, שבוא העת שיכהן כר"מ זה לא יהיה זר אצלו.

לא לקחת שני משרות

שמעתי על הג"ר... ר"מ בישיבה גדולה... שהיה קודם ראש כולל אחה"צ והסתפק אם יכול לקחת על עצמו ב' משרות. והלך
לרבינו ואמר לו אני הציעו לי עוד משרות אבל לדעתי זה מלאכת ה' רמיה, צריך רק מלאכה אחת. ושאל לרבינו על שיעור לבעלי
בתים, ואמר שזה הוטל עליו ע"י החזון איש וגם אינו צריך להכינו כל כך. [אמנם אח"כ הלך להגראי"ל ואמר לו אם אתה יכול למה
לא].

כן מבקש האב על נפש בנו

שמעתי על... שבנו למד בישב"ק ושלחו אותו מהישיבה, והלך לרבינו לדבר וקצת התחצף, ואח"כ בא לבקש מחילה, אמר לו רבינו
שלא צריך לבקש מחילה כי כך מדבר אבא על בנו.

לא להחזיק חפץ בעת הלימוד

שמעתי ממנו"ר בנו הגרמ"ד שהיה מקפיד אביו – רבינו זצ"ל שלא להחזיק שום חפץ בשעת הלימוד, ולא כמו אלו שעושים כך.

הרגיע את זה שעלה לתורה בטעות בפרשת קללות

זכורני שבישיבה בה למדתי העלו בטעות את אחד הבחורים לתורה שקיבל את הקללות שבפרשת כי תבא, והלך אחרי התפילה
לבית רבינו וישב עמו והרגיע אותו מאוד וברכו ברכות רבות.

מהראויים לישב בלשכת הגזית

שמעתי מסבי שליט"א שבזכרוננו מעת שלמד בכולל חזון איש, דידוע שהחזון איש פעם מנה את השמות של אלו שראויים לישב
בלשכת הגזית ומנה בהם את רבינו.

בחובת קיום סדרי לימוד ביום הפורים

בערב פורים שנת תשס"א כתב רבינו מכתב ארוך ותו"ד, על נצחיות הכלל ישראל ושהקב"ה העמידם להיות מקיימי הבריאה
בתורתם כדברי הנפש החיים שער ד' פי"א, ולא עזבם הקב"ה גם כשנתרחקו ממנו וזה היה בנס פורים, ובכל דור ודור העת הזאת
הוא זמן מסוגל לעליה רוחנית, ואף מתעורר סגולת הימים האלה לזכות בהם לישועה ופקידה מכל צרה וצוקה. לכן מעורר רבינו
במכתבו לקיים סדרי לימוד בימי הפורים וכל המקודש מחבירו חרב מחבירו. ועל זה כתב מרן ראש הישיבה הגראי"ל שליט"א.
ג"א מצטרף לדברים היוצאים מהלב [מקום החותם].

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליון בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קולין] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל
גליון 87 ויקרא זכור תשע"ו

העלון יוצא ללא מטרת רווח וניתנת
רשות לצלמו למטרת זכויה חרבים בלבד.
לתרומות והנצחות, חוספת מעוים, חצרות וחצרות
יש לפנות בטלפון: 0527-69-79-44
או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

בגליון זה מוגש החלק האחרון של מאמר "עקקה גדולה ומרה עם עבודת הבטחון".
וכן את החלק השני מהמאמר שקיבלנו מאחד מתלמידי רבינו ז"ל הרה"ג ר' י. ש. שליט"א מאמר נפלא.
פורים שמח לכל קוראי העלון ולכל בית ישראל. הגליון הבא יצא לפרשת שמיני פרה.
הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שיגיה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

הרי הוא פועל ועושה ברצון עצמו ואינו מתחשב בשני כלל, וע"כ ניתנה התורה בדרך כפיה ואונס, לבלתי נחשוב שרק מפני החלטת עם ישראל לקבל את התורה ירדה התורה לעולם, אבל מעשה האונס מתייחס רק אל המאנס, והראה השי"ת שהתורה מוכרחת להיות בעולם ותלויה ברצונו בלבד, שגם בלי הנעשה והנשמע של עם ישראל נתן את התורה בדרך הכרח מצדו עכ"ד.
וזו באמת הבחינה העליונה של התורה. תורה שמימית בעצם, דברי תורה כפי שהם אצל הבורא ית', אמנם צריך שעם ישראל שבארץ עם הגוף הגשמי שלהם יוכלו להתחבר עם תורה שמימית זו, ולזה באה הסרת הטבעת שהיא פעולה שמימית להכריח את הגוף של ישראל לשוב בתשובה, שירגיש הגוף שאין שום דרכי השתדלות, והכל רק בידו ית' וישוב אליו, ועי"ז נעשה כביכול "גוף של שמים" המתאים עם התורה השמימית, כי מעשה האונס מתייחס אל המאנס כדברי המהר"ל, וע"כ הוא כביכול פעולת התשובה מצדו ית', ונמצא שהסרת הטבעת היתה תועלת נפלאה, לרומם את הגוף להתאימו עם תורה שמימית בגילוי שמצדו ית', ולא כהסתכלות השטחית שהיה רק מצב של בדיעבד. זיכור זה של הגוף להתאימו לתורה שמימית, היה במכוון לפני בנין בית שני שהיתה אז התגלות של כבודה והדרה של תורה שבע"פ כידוע, והכינו משמים את כל מעשה המגילה להעמיד את הגוף במדרגת גוף שמימי, שפעל השי"ת בדרך הכרח ואונס להחזיר את הגוף אליו, שהוא מהלך מצדו ית', ועי"ז יוכלו להתאים את הגוף עם גילוי התורה השמימית.
יש לומר שזו היתה כוונת בעל התניא ש"התפללתי בר"ה עם הגוף", כי יש פלאות עצומות בגופו של האיש הישראלי, שיכול

זעקה גדולה ומרה עם עבודת הבטחון [חלק ג']

הסרת הטבעת להכריח את הגוף לתשובה – התאמת הגוף עם הד"ת השמימיים שניתנו בכפיה

מעשה ששאל בעל התניא את בנו בראש השנה, איך היתה עבודת התפילה היום, השיב לו כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך! השיב לו בעל התניא, אני התפללתי עם הגוף שלי! דבריו צריכים פירוש.

והנה ההתייחסות שלנו אל הגוף הוא בתורת גוף בהמי וחומרי הסותר בעצם אל הנשמת חיים, וצריך להתגבר עליו ולבטלו ולהתנהג עפ"י הנשמת חיים. עלינו לדעת שזוהי השקפה מוטעית, כי באמת הגוף של איש ישראל הוא גוף קדוש בעצם המתאים לגמרי עם הנשמה, ורק צריך זיכור להסיר את מעטה החומריות העוטף אותו ולגלות את פנימיותו הזכה, ונשמת החיים שהיא בת מלך משתקפת דרך הגוף, שרואים כאן דמות של בן מלך.

אחז"ל (מגילה ז' א') "קיימו וקבלו היהודים" קיימו מה שקבלו כבר, שמה שקיבלו בהר סיני באונס, שכפה עליהם הר כגיגית, קיימו עליהם עתה "ברצון". אבל באמת היתה גם בחינה של "אונס" במעשה פורים שהיא השלמה של "האונס" של מתן תורה, שכן אחז"ל (מגילה י"ד א') גדולה הסרת טבעת יותר ממ"ח נביאים – היינו שהיה כאן כח המכריח את עם ישראל לשוב בתשובה, וכן אמרו (סנהדרין צ"ז ב') שאם בבוא זמן הגאולה לא ישובו בתשובה ח"ו, יעמיד הקב"ה עליהם מלך שקשים גזרותיו כהמן שיכריח אותם לשוב בתשובה, נורק אחרי התהוות הנס הנפלא חזרו לקבל מאהבת הנס כמו שפירש"י שם, אבל בעת הגזירה הנוראה היתה תשובה באונס מפחד הגזירה. ובהשקפה ראשונה נראה שמצב זה של הסרת הטבעת בדרך כפיה הוא בדיעבד. אבל באמת אין זה כך ואדרבא יש מעלה בכך שהיה כאן אונס וכפיה כפי שיתבאר בעז"ה.

הנה המהר"ל ז"ל בספרו אור חדש עומד על מה שאמרו "כפה הר כגיגית", ולכאורה קשה שהרי כבר קבלו ברצון ואמרו נעשה ונשמע. מבאר המהר"ל שכאשר המעשה נעשה בדרך כפיה,

להתרומם ולהיות גוף שמימי, ולהתאים עצמו עם המעמקים שבעולמות הרוחניים למעלה.

יום הפורים מסוגל לקשר הגוף עם הנשמה ולהשיג ד"ת שמימיים

בתיקון"ז מבואר שפורים הוא ההשלמה של יום הכיפורים, שהרי כל יו"ט יש בו חלק של "לכם", וביוה"כ שהאכילה והשתיה אסורה זו, משלימים את ה"לכם" בסעודת פורים. פי' הדברים הוא עפמשנ"ת. ביוה"כ מתעלית "הנשמה" לפני ולפנים להשיג מושכלות עליונים, ובפורים משלימים את העבודה להכניס את המושכלות "לגוף" ע"י אכילה ושתיה, ועי"ז התורה שנגמרה נתינתה ביוה"כ בלוחות השניות מן השמים, תוכל להתקבל בגוף כזה המתאים עם הד"ת השמימיים.

אחז"ל במדרש שהתורה היתה ב' אלפים שנה לפני בריאת העולם כמ"ש והיה שעשועים "יום יום", דברי תורה נשגבים אלו שקדמו לבריאת שמים וארץ, מתנוצצים בכל דור, שנפשות המתאימים עצמם לכך שעוסקים בתוה"ק בהתייחסות האמיתית שהיא תורה שמימית – חכמת השי"ת, זוכים לקבל מד"ת אלו.

יום הפורים מסוגל לכך להסיר את המעטה החומרי של הגוף, לזככו ולהתאימו עם השגות הנשמה, ולינוק מד"ת ה"סתימין דכל סתימין", כפי שאמר בעל התניא שמה שהיה הנס מלובש בטבע הוא מפני שהיה במהלכים נסתרים של "סתימא דכל סתימין", וכאשר מסירים את ההסתרה מתקשרים עם פנימיות הכל, שהשי"ת סתימא דכל סתימין, ומשיגים ד"ת שמימיים שא"א להשיגם כל השנה.

"עד דלא ידע" – התרוממות מעל גבולות השכל ולעוף במרחבי הדמיון

מצות היום לבסומי עד דלא ידע וכו', פירוש הדבר שביום הפורים אפשר לרומם את הגוף ולעוף במרחבי ה"דמיון", שע"י היין יש רוממות הדעת, להתרומם מעל גבולות השכל הטבעי, ולהכנס למערכת הדמיון, שמסוגל לדמות הכל בלי גבולות כלל.

ולכאורה הרי הדמיון הוא דבר פסול וטריפה ממש כנ"ל. אבל זהו רק כאשר הגוף חומרי, ומטה את הדמיון כפי רצונותיו החומריות, כמש"כ הגרי"ס הדמיון מוליכו "בדרך לב רצונו", אבל כאשר מרוממים את הגוף למעלה בקדושה, הדמיון כולו קדושה ותענוג, כמש"כ ביד הנביאים "אדמה", שבהיות הנביא מנותק מן הגוף כמש"כ

הרמב"ם ביסודות פ"ז, מסוגל לעוף בדמיונו ולהשיג למעלה מכל דרכי ההשגה הטבעיים. וככל שהמתנה יקרה יותר, יש כח מפריע יותר, שתהיה שכרות לשם שכרות, כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו, כל הקדוש מחבירו חרב יותר, ובן תורה צריך להשכיל לנצל את סגולת קדושת היום כראוי.

משלוח מנות ומתנות לאביונים לתפוס במידת השלום- הבית קיבול לכל התורה

כתוב בסוף המגילה "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו", והוא באמת עיצומו של יום, להרבות באהבה ואחווה במשלוח מנות איש לרעהו ולרחם על האביונים, בפשוטו הוא בכדי להראות את ההיפך מקטרוגו של המן שעם ישראל מפוזר ומפורד בין העמים.

אולם בפי' הגר"א (על המגילה שם) מבאר את עומק הענין, והוא דהנה המדות טובות הם כלל המצוות וכמ"ש כל הכועס כאילו עובד ע"ז והמספר לשה"ר ככופר בעיקר וכן כולם, והמצוות הם פרטים של כלל זה, ולכן לא נכתבו המדות בתורה (וכ"כ מהרח"ו ז"ל בשערי קדושה). ומדת השלום היא הכלי לכל המדות והיא הלבוש של כל המדות וז"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום, ובמתן תורה נאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, דבכדי שיוכלו לקבל את התורה בירך אותם בשלום שהוא כלל כל המדות, וכל המדות הם כלל כל המצוות עכ"ל.

כלומר עיקר התורה היא ללמוד ע"מ לעשות, ולולי זה אפי' תורה אין לו, והעשייה של כל התורה היא תיקון המדות שהם כלל כל המצוות, ועי"ז נעשה קנין בנפש לכל התורה, וכלל כל המדות הוא מדת השלום שהיא המדה הכללית הנושאת את כל המדות, וכי מידת השלום היא מדת ה"כי כל" שזנפס הנושאת את כל הכחות זו, והיא הנושאת בפנימיותה את כל הדעת כמו שאמרו חכמי אמת, שהרי הדעת היא כלל כל האדם כמ"ש צנחנים מ' א' דלא ציה כולה ציה, וע"כ מדת השלום היא המחזיקה את כל המדות, והמדות הם כלל המצוות, ונמצא שהשלום הוא הבית קיבול של כל התורה כולה.

מכיון שבפורים קיבלו עם ישראל אחיזה בד"ת השמימיים כפי שהם אצלו ית' שעשועיו יום יום, וע"כ תקנו לנו את מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים, בכדי לאחוז במדת השלום שהיא הבית קיבול לכל התורה, ובן תורה צריך להשריש חזק בנפשו ביום זה את מדת השלום באופן כללי. והמובן בשלום הוא לא רק לחיות טוב עם חבר ששוה עמו בדעה ובמעשים, אלא גם

כשיש חילוק דעות ביניהם, צריך לשעבד עצמו להבין שיש גם דעה אחרת, ולמצוא איזה צד השוה ביניהם, ולא ישאר "הוראת שעה" בפורים בלבד, אלא לקחת זאת לכל השנה בהיותו הבית קיבול לכל התורה, דלולי זה גם אם יקבל אלף פעמים לעסוק בתורה ולקיים מצוותיה, אין

הד"ת נעשים קנין בנפשו וחסר בע"מ לעשות, שבעיקרו הוא במדת השלום שהוא כלל כל התורה כמ"ש הגר"א ז"ל.

מעלת ימי הפורים [אגרות דעת קע"ח]

רגיל האדם לשער מצבי עליתו וירידתו, הצלחתו וכשלונו רק לפי ראות עיניו לבד. מה שאינו הולך לפי מה שרוצה הוא מגדירו כנפילה וכשלון. האדם אינו יודע שהושלך לתוך עולם אשר כולו וכולו רק נסיונות למדוד מדת נאמנותו להשי"ת לתורתו ועבודתו וכאן תוך הקשיים נגזו כל הצלחת הנצח, כאן בהיום לעשותם גנוז כל המחר לקבל שכרם. ומה שנראה יותר חשך, שם גנוז אור יקרות דוקא. ועל משה רבינו ע"ה כתיב (שמות כ, יח) "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלקים".

לא היו ימים חשוכים לכנסת ישראל כהימים שבו נתקיים גזרת המן, גזרה כזו לא היתה בעולם מעת גזירת המיתה דעץ הדעת, ולא נגזר מאז על כללות קומת האדם גזרת כליון ביום אחד ר"ל. והיו צריכים להיחשב כימים היותר נפולים וכשלונים בישראל. וראה חביבי מה שהרווחנו מהחשך ההוא דוקא כשלקחנו אותו והשתמשנו בו כהוגן שהחשך נתהפך להיות סיבת התשובה והזעקה.

מתוך תכלית החשך זוכים אל תכלית האורה דוקא, ותבין עפי"ז באובנתא דליבא רוממות דברי הרמב"ם סוף הל' מגילה שהפליג מתנות לאבינונים ע"ג הסעודה והעמידה על ההוי דומה לו במדרגה היותר גדולה של גילוי ית"ש [א.ה. עיין עיני ישראל מאמר פורים השלמה ליוה"כ שנתבאר עומק ענין זה], וכל זה היה גנוז תוך אפילת גזירת המן. תזכה להרגיש הדברים בשעתם.

מלחמה לה' בעמלק [המשך]

הקילוס היוצא ע"י מחית עמלק גלוי הכבשי דרחמנא

והנה אמרנו לעיל שהקיום של הרע הוא ע"י הניצוץ של קילוס שצריך לצאת מביטולו, וכל רע במערכה שלו ביטולו מוליד קילוס כלפי מעלה. כשמדובר על עמלק שענינו כפירה בכל ענין הבחירה או ביטולו וקילוסו שהוא ביטול הכפירה בבחירה נפעל רק ע"י הכבשי דרחמנא. למדנו שה'ראשית גויים עמלק' הגיע עמוק כל כך שער שלא יפתחו מהלכי כבשי דרחמנא לא יצא ממנו קילוס. חז"ל בלשונם רימזו לזה, שאמרו על הפסוק 'ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך' דקאי על עשו שעמלק הוא נכדו והוא עיקר המקטרג על יעקב אבינו, ולע"ל יבוא לישוב בין האבות הק' בג"ע והוא טוען שהוא שייך לשם, יש על זה נבואה מיוחדת שיורידו אותו משם, כי נעץ את עצמו שיש לו קיום שיושב בין האבות ומשם יורידו אותו ואז יצא ממנו הקילוס וזה יהיה ביטולו, וממילא הכבוד שמים שיוצא מזה הוא גבוה ביותר [א.ה. היינו גלוי הנהגת הכבשי דרחמנא].

[תמצית החלק הראשון. נתבארו ה' יסודות שהם היסוד להמשך המאמר]

א] בגזירת המן היתה חזרה על גזירת המיתה שהיתה על אדה"ר וכשם שלקום מגזירה זו היתה בחינת תחיה"מ כך גם בזמן המן היה מהלך של תחיה"מ.

ב] מהלך תחיה"מ אינו קשור כלל למהלכי הבחירה של האדם ונובעים אך ורק ממידת רחמיו הפשוטים היינו כבשי דרחמנא.

ג] עיקר קטרוגו של עמלק היה לפגוע בשורש הבריאה שהוא אפשרות הבחירה ולכן פגע בברית מילה [עיי"ש היטב].

ד] מלחמה לה' בעמלק היינו מכח שם י"ה משום שבשם ו"ה פוגע עמלק. נתבאר ששם י"ה מורה על ההנהגה של הכבשי דרחמנא שם אין לעמלק מגע. ואותיות ו"ה מורות על ההנהגה שתלויה במעשי התחתונים ולכן שם יכול לפגוע עמלק כי כופר ביכולת הברירה.

ה] הכל נברא לכבודו גם הרע. הכבוד היוצא מהרע הוא הקילוס שבבטולו]

חיוב עד דלא ידע

ובזה יובן דברי הגמ' הנ"ל שבפורים יש השתדלות ביותר עד קצה האחרון לבוא לידי שמחה, מה שאין כן ביו"ט אחרים. ענינו, שכל מה שנעשה בהנהגתו ית' בכלליות חלל הבריאה כך לעומתו ממש ישנה אספקלריא המשקפת את כל הנהגתו ית' היא נפש האדם, 'כי בצלם אלקים עשה את האדם' כפשוטו, שהצלם היינו האספקלריא של כל דרכי שמים מונחת בנפש האדם. ואם יש דרכים בדרכי שמים הנקראים כבשי דרחמנא שהם לפני מדרכי עבודת הבחירה של האדם, ע"כ שגם בקומת נפש האדם יש בחינה שהיא לפני מקומת הבחירה שלו. איך יוצאים לפועל כוחות אלו שהם לפני משלב עבודת הבחירה? **במקום שהדעה שבאדם נפסקת.** כי כל זמן שהדעה שולטת עליו הוא בעל בחירה, כי כח הדעת הוא מבדיל, וכל זמן שיכול להבדיל הוא בעל בחירה, אבל אם ע"י השתדלותו בדבר מצוה (דייקא, ולא סתם) [א.ה. במק"א הדגיש שזכות המצווה מגינה שלא תצא תקלה בהשתדלות לאבד הדעת] בהפלגה עד כדי ביטול הדעה 'עד דלא ידע', אז נפתחת בנפש האדם הנקודה הפנימית הנקראת "עד דלא ידע". ה'לא ידע' של הדעה. אבל בהאי עלמא לא שייך לחיות חיים כאלו בחושים הגלויים, אלא כשירדם בשכרותו, שאז החושים הגלויים מתבטלים ונפתחים החושים הנסתרים, אבל האדם אינו יכול לתפוס את זה בחושי הגלויים. חייבו את זה ביום המיוחד למחית עמלק כדרשו ז"ל במכילתא 'כי מחה אמצה' על דורו של מרדכי ודורו של משיח, ומחית עמלק הוא הקילוס היוצא ממנו, וזהו רק ע"י דרכים של כבשי דרחמנא כנ"ל, אז המגע עם הכבוד שמים היוצא על ידי דרכים של כבשי דרחמנא הוא ע"י האספקלריא בנפש שבדרכיה הם כ'כבשי דרחמנא', ורק בזה יש לה אחיזה בדרכים אלו. וז"ש עד דלא ידע בין ברוך מרדכי לארור המן, והיינו שאומר הפוך, זה מחמת הקילוס היוצא מעמלק ע"י ביטולו ולא ע"י קיומו. ובמהלך זה הוא באמת ברוך, אבל אם יוציא האדם אמירה זו מפיו כשהוא בדעת, יש בזה נתינת קיום לרע ח"ו ולא ביטולו, אבל אם מוציא דבר זה בשעה שיש לו מגע עם דרכי כבוד שמים דכבשי דרחמנא אז הקילוס הוא ע"י ביטולו של עמלק.

משה מיוחד למלחמה בעמלק כי הוריד התורה לארץ

וזהו שהמלחמה בעמלק היתה בשני צדדים למעלה ולמטה, דידוע שכששלח הקב"ה את משה רבינו לגאול את ישראל ממצרים לא רצה משה ללכת, וז' ימים דיבר עמו ית', וביום האחרון אמר שלח נא ביד תשלח, ענה לו הקב"ה אם אין אתה גואלם אין אחר גואלם. המובן בזה היות ועיקר היציאה היתה בעבור "תעבדון את האלקים על ההר הזה" שהוא מתן

תורה, ובלי משה רבינו אין מתן תורה, הגאולה יכולה להיות ע"י משיח, אבל **ירידת התורה מן השמים לארץ זה רק ע"י משה**, שהוא אב הנביאים. ובמתן תורה פקעה הגזירה שנגזרה על אדה"ר כמ"ש בריש ע"ז מן הפסוק 'אני אמרתי אלהים אתם', והמיוחד להפקיע גזירה זו הוא משה רבינו, וכמו שמהלכי תחיה הם במהלכים של לפני מן ה'תנו עוז' של בחירה, כמאה"כ אין אלהים עמדי וכנ"ל, כך הורדת התורה לארץ היא במהלך של לפני מן הבחירה, ואף שאמרו נעשה ונשמע [א.ה. וכביכול תלויה הורדת התורה בהסכמתם] אך לבסוף כפה עליהם הר כגיגית, כי באמת זהו במהלך של לפני מרקע הבחירה, שהרי ירידת התורה לארץ היא לעקור כל קלקולי הבחירה, ואף הקלקול היותר גרוע שהוא חטא עץ הדעת וגזירת המיתה שבאה בעקבותיו שצריך תחית המתים לזה גם זה היה במתן תורה, כי במעמד ההוא היה טל של תחיה על כל דיברה ודיברה, ולכן משה היה הגואל כי הוא היה זה שיכל להוריד מהלך של למעלה מן הבחירה אל בעלי בחירה, תורה מן השמים לארץ ע"י כפית הר כגיגית, וע"ז נאמר 'אנכי עומד בין ה' וביניכם' וכ"נ 'משה ידבר והאלקים יענו בקול' ודרשו ז"ל בקולו של משה. כעת נבין שלכן דווקא משה עומד נגד עמלק, כי הוא הלעומת אל עמלק, כי עמלק בא על ביטול הבחירה כנ"ל, והביטול שלו הוא ע"י כבשי דרחמנא לפני מן הבחירה, וזה הקילוס היוצא ממנו, וזה יתכן רק ע"י גברא שיש לו מגע עם עולמות של לפני מן הבחירה, משה רבינו.

ענין צירוף יהושע למשה במלחמה בעמלק

ומה שהיה יהושע שר הצבא במלחמה זו, אמרו ז"ל עה"פ 'בחר לנו אנשים יראים כמונו, שהיה יהושע מזרע יוסף והיה ירא שמים כמו שנאמר אצל יוסף 'את האלקים אני ירא' זה החצי השני בהמלחמה, שלא היה סתם שר צבא אלא הצטרף עם משה רבינו, וכמו שלמדנו כמה פעמים בנפח"ח שע"ד (בעיקר בפ"ד) שתורה ויראה הם זוג, אין תורה בלי יראה ואין יראה בלי תורה, וכל אחד הוא בן זוג או בת זוג לשני, וכאן המלחמה עם עמלק היתה ע"י כוחו של משה שהוא להוריד תורה לישראל, שזה גמר יציאת מצרים, וזה ממש בבחינת תחית המתים כנ"ל, א"כ ההשלמה של קומה זו היא כח היראה, ולכן השתתף יהושע במלחמה זו שהיתה ע"י כבשי דרחמנא כנ"ל, כיון שהיה נכדו של יוסף בפרט זה שהיה ירא, וזו היתה מלחמה מיוחדת כדי להוציא ניצוץ של קילוס מעולמות של כבשי דרחמנא, והיא רק ע"י כח התורה והיראה המצטרף לה כנ"ל.

פנינים

משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה

- פרשת ויקרא תשע"ז -

לאפרושי מאיסורא

ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשיתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם וגו' (ד' כ"ז)

הנה יש לחקור מהו היכא דחזינן ב' אנשים, ואחד עומד לעבור בשוגג איסור שבת באופן שחייב קרבן, והשני עומד לעבור בשוגג איסור שבת באופן שיהא פטור מקרבן מפאת מתעסק, [למאי דכתב הגרע"א (קמא ס"ח) דמתעסק חשיב עבירה ופטור רק מקרבן], ויכול להפריש מאיסור רק אחד משניהם, איזה יפריש.

והנה בעלמא בב' איסורים ויכול למנוע רק אחד מהם, אמרינן דיפריש החמור, כמבאר בגמרא סוטה (מ"ח א', לבטולי הא מקמי הא), ואם כן הנידון הכא מאי האיסור החמור.

דלחד גיסא יש לומר דכיון דבמתעסק פטרה התורה מקרבן, אם כן חשיבא קל, ואם כן אדרבה יפריש השוגג, אמנם לאידך גיסא יש לומר דכיון דבשוגג גמור חייבה תורה קרבן, חשיבא קל, דעל ידי קרבן יתכפר, ואם כן אדרבה יפריש המתעסק. **והיה נראה דתרווייהו שקולים.**

[וכעין זה יש לעיין, באחד עובר על איסור דרבנן במזיד, ואחד עובר על איסור דאורייתא בשוגג, איזה מהן יפריש. ותליא איזה מהן הוה חמור וכהנ"ל. ולולא שאיני כדאי היה נראה דאיסור דאורייתא חמיר, ואף דהוה בשוגג. וצריך תלמוד].

השבת אבידה בחיוב קרבן

הנה נראה דמכיון דמצד החומר תרווייהו שקולים, אם כן יש לומר דיפריש השוגג משום השבת אבידה, דהרי יפסיד ממון לקנות קרבן.

אמנם יש לדון בכמה אנפי האם יש ענין השבת אבידה בהא דמציל השני מלהביא קרבן:

א. בדין יתחייב

הנה יש לדון דזה לא חשיב השבת אבידה, כיון דבדין יתחייב, דהנה בפשוטו אין מצוות השבת אבידה כדי לפטור חבירו מקרבן, כגון הרוצה להיפטר מקרבן פסח שרצונו להקנות הקרקע לאחר, וכן הרוצה מלקחיים שבנו יהא פטור מפדיון הבן.

אך נראה דכיון דהכא קיימינן לפני שעובר את העבירה, שהרי מפרישו על מנת שלא יתחייב בקרבן, אם כן יש כאן השבת אבידה. ומפאת החיוב להפרישו מאיסורא, הא יש גם אדם אחר שיכול להפריש.

ב. יפריש זה שינצל ממיתה

הנה נפקא מינה נמי ברואה שני אנשים שעומדים לעבור איסור מיתה במזיד, וחד הוה בעדים והתראה, וחד הוה בלא התראה, דלהאמור יפריש זה שבהתראה, דהרי מצילו ממיתה, דהרי גם בהצלת אדם ממיתה איכא השבת אבידה, וכמו דדרשינן בגמרא בבא קמא (פ"א ב') מקרא ד'והשבותו לו' לרבות גם השבת גופו.

ונהי דבזה שמצילו ממיתה בית דין ליכא כאן פיקוח נפש, דודאי אסירא לעבור איסור על מנת למונעו מלעבור העבירה, וכדחזינן בגמרא שבת (ד' א') לענין רדיית הפת, דגם איסור דרבנן לא שרינן, אע"פ דרוצה למונעו מחיוב סקילה, אך מכל מקום השבת אבידה איכא.

ג. האם דחינן מוקצה להשיב אבידה

אך יש לדקדק דאינו כן, דהנה יש לדון האם מותר לעבור על איסור דרבנן דטלטול מוקצה כדי להשיב אבידה לבעלים, והיינו האם דחינן איסור מוקצה משום מצות השבת אבידה. ובמשנה ברורה (ביאור הלכה סוף סי' רס"ו) מסתפק בזה. [ובתשובות חתם סופר (או"ח סי' פ"ב) פשיטא ליה דלא שרינן].

והנה לגיסא דהמשנה ברורה דמשום מצות השבת אבידה דחינן איסור דרבנן, אם כן אמאי התירו רדיית הפת רק לזה שעבר והכניס הלחם להתנור, אבל לאדם אחר לא התירו, הרי על ידי שהאחר ירדה הפת יציל חבירו מסקילה, ויש בזה משום השבת גופו, אלא חזינן דליכא השבת אבידה בחיוב מיתה.

וכן מוכח דאין השבת אבידה בקרבן, דאם לא כן בגוונא שהניח הפת בשוגג, לחייב השני לרדות כדי לפוטרו מהקרבן.

אך לגיסא דלא שרינן איסור מוקצה להשבת אבידה אין ראייה. ויש לומר מסברא דיש כאן השבת אבידה, ואע"פ דהוה אבידה מדעת, מכל מקום גם המאבד עצמו לדעת מצוה להצילו. [מיהו התם גם פיקוח נפש איכא, ויהא שרי לחלל שבת להצילו].

[ובעיקר ספיקא דהמשנה ברורה אם יש השבת אבידה במוקצה, העירו, דבגוונא דרדיית הפת, הא אם תשאר הפת בתנור תשרף, ואם כן אמאי לא שרי לרדות משום השבת אבידה לבעלים ואפילו בפושע].

ד. להפריש גנב או גזלן

הנה אם רואה גזלן בשוגג וגנב בשוגג, ויכול להפריש רק אחד משניהם, והגנב יתחייב בכפל, [ואף בשוגג, וכדחזינן קנס בשוגג לענין יציאת עבד לחורין בשן ועין], יש לומר דיפריש הגנב משום השבת אבידה, דמצילו מחיוב כפל.

ה. טמון באש

הנה איתא בגמרא בבא קמא (נ"ו א') דהכופף קומתו של חבירו בפני הדליקה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואמר רב אשי דאיירי דכסה הקמה, וכך שויה להקמה טמון באש, והפסיד להניזק.

וכתב בחידושי הרי"ם (בבא קמא שם) דבאופן הפוך, דמי שרואה דליקה על טמון, ויכול לעשותה גלוי ולחייב את המזיק, אם עשה כן אינו חייב בדיני שמים, וטעמא דחייב מדינא. אך כתב דאסור למיעבד הכי דגרמא בניזקין, משא"כ בעל הקמה עצמו מותר. ויש לעיין לנידון דידן. [א"ה, דחזינן דאע"פ דיהא חייב מדינא, דהרי שרף קומתו של חבירו, מכל מקום אין לעשות כן לכתחילה, והכי נמי נימא דאיכא בזה השבת אבידה].

קרבן חטאת בסמך על רוב

הנה שמעתי עובדא על הגה"צ רבי אליהו מיזעס זצ"ל, (כך סיפר לי במדוקדק בן בתו הרב שטרן), בהיותו בסיביר, ואיבד החשבונות של התאריך בהיותו בין הנכרים, [אך ידע ימות השבוע].

ובאמת היה ערב פסח ולא ידע זאת, ורצה לאכול חמץ, והנה בחבילה ששלחו לו היה לוח בין החפצים, אלא שהנכרים החרימו הלוח, אך עלה בידו להציץ בלוח רגע לפני שלקחוהו, וראה כי עכשיו ערב פסח ופירש מהחמץ ברגע האחרון.

והנה יש לעיין אם חס ושלום היה אוכל חמץ בפסח, האם היה חייב חטאת:

א. רוב הימים

הנה לכאורה יש לדון, דמכיון דלא ידע אם היום פסח, היה יכול ללכת בתר רוב הימים דאינם פסח, ואם כן היה מותר לאכול חמץ. והרי מבואר בתוספות ביבמות (ריש החולץ, ל"ה ב' ד"ה ונמצא) דאם היה מן התורה דין רוב, אף כשנתברר אחר כך דבאמת היה מן המיעוט, מכל מקום פטור מקרבן חטאת, דהרי סמך על הרוב, והוא אנוס.

אך הא באמת כבר הקשו בחמדת שלמה (יו"ד סי' א') ובחזון איש (יו"ד סי' ק"ג סק"ג), מהא דמתבאר בסוגיא דפסחים (ע"ג א', ע"ג שם בתוספות ד"ה שחטו) דהשוחט קרבן בשבת ונמצא טריפה חייב חטאת, וכל הטעם לפוטרו רק מפאת טועה בדבר מצוה, [להסוברים דאף בלא עשה מצוה פטור]. חזינן דאע"פ דסמך על רוב, מכל מקום לא חשיב אנוס וחייב חטאת.

ב. שבת הוה קבוע

תו יש לדון דחייב חטאת, דהנה איתא בגמרא שבת (ס"ט ב') היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, ובכל יום מותר לעשות מלאכות רק כדי פרנסתו במה שנוגע לפקוח נפש, שאם לא יעשה מלאכה ימות במדבר ברעב.

והקשה במגן אברהם (סי' שד"מ סק"א) אמאי מתירים לעשות מלאכות רק לצורך פיקוח נפש, שיהא מותר כל המלאכות בכל יום, דהרי ניזול בתר רוב, ורוב הימים הם חול. ותירץ במגן אברהם דשבת הוה קבוע, ואם כן לא אזלינן בתר רוב.

נמצא דמדינא אם יום אחד אסור, חשיב קבוע, והכי נמי נימא בנידון דידן, פסח הוה קבוע, ואם כן מי שאינו יודע אימת פסח אסירא מן התורה לאכול חמץ כל יום, ואם כן ודאי יהא חייב חטאת.

[הנה לפי זה ההולך במדבר ואינו יודע אימת פסח, כמו דאסור לאכול חמץ כל יום, בפשוטו הכי נמי יתחייב לאכול כזית מצה כל לילה מפאת מצות עשה של מצה. והא דאינו מקדש כל יום, כבר כך הקשה בראש יוסף שבת שם].

ג. הוכחה מתינוק שנשבה

הנה חזינן (שבת ס"ח א') דתינוק שנשבה בין הנכרים, ונתברר שהוא יהודי, חייב חטאת על מה שעשה בעת שנשבה, והרי רוב האנשים עכו"ם, והיה יכול ללכת בתר רוב, אלא חזינן דאע"פ דאזלינן בתר רוב מכל מקום חייב חטאת.

אך יש לומר דהכי נמי הכא הוה קבוע, דהרי יש מי שידוע שהוא ישראל. אך הא כל תינוק שנשבה אינו צריך לחוש שהוא ישראל, ומכל מקום חזינן דחייב חטאת. [וצריך לעיין בתשובות נודע ביהודה (אה"ע סי' מ"ב) בדינא דבני קטורה שנתערבו].

ד. טעה בדבר מצוה

אך לא אדע, דבפשוטו האוכל בסיביר מציל נפשו, ואם כן הוה ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה. אך אינו כן, דהרי יכול לאכול דברים אחרים של היתר, ואם כן לא מיקרי עשה מצוה, ונמצא דיש כאן חיוב קרבן.

טומאת מקדש וקדשיו

וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאֵשׁם וְגו' (ה' ב')

הנה איתא בקרא חיוב קרבן עולה ביורד בנכנס לבית המקדש בטומאה, ונעלם ממנו הטומאה, או נעלם ממנו המקדש.

והקשה הגרע"א (קמא סי' ח') דלכאורה קשה בהעלם מקדש, והיינו דסבר שאינו בית המקדש אלא הוא בית דעלמא, אמאי חייב קרבן עולה ויורד, הא הוה מתעסק.

דהרי גם טעות במציאות של דין חשיבא מתעסק, וכדכתבו תוספות בסנהדרין (ס"ב ב' ד"ה רישא) דשחט בהמה בחוץ ולא ידע שהיא קרבן, פטור מפאת מתעסק.

והגרע"א והחזון איש תירצו הקושיא, ויש לדון בדבריהם וכדלהלן:

א. בחטאת עולה ויורד ליכא פטור דמתעסק

הנה כתב הגרע"א ליישב קושיין, דחידש דדוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב ד'אשר חטא בה' פרט למתעסק, אבל לענין

קרבן עולה ויורד ליכא קרא לפטור מתעסק.

ובפשוטו אזיל הגרע"א לשיטתו (שם) דמתעסק הוה עבירה ורק פטור מקרבן, ואם כן נימא דאיכא חילוק בין קרבן חטאת קבועה לקרבן עולה ויורד, אמנם למה שהביא הגרע"א (שם) דעת המקור חיים (סי' ת"ל) דהוה היתרא, ואף לענין הלאו, אם כן מאי שייך לחייבו בקרבן עולה ויורד, הרי לא חשיב מעשה עבירה כלל.

ג. קושיא מר' אליעזר

בחזון איש (קדשים הוריות סי' ט"ו סק"ט) תמה דהא חזינן במשנה בהוריות (ט' א') דדעת ר' אליעזר דנשיא חייב שעיר על טומאת מקדש וקדשיו, והרי שעיר הוא חטאת קבועה, שמעינן דבהעלם מקדש שייך להתחייב גם בחטאת קבועה, ואם כן אכתי תיקשי הא הוה מתעסק.

ובדעת הגרע"א יש ליישב, דר' אליעזר איירי דוקא בגוויי דהיה לו טעות בדיון, דסבר שמותר להיטמא, או דסבר דיש היתרא דטומאה בציבור, דזה לא חשיב מתעסק. אך דעת החזון איש דסתמא קתני.

ד. ביאור החזון איש

ובחזון איש (שם) כתב ליישב קושיין באופן אחר, דטומאת מקדש ליכא למיפטריה משום מתעסק, דהנה פטור דמתעסק אינו אלא במידי דתלוי במעשה, כמו איסורי שבת ושחוטין חוץ, [דהרי אם תפס חבירו ידו ושחט בה, חבירו חייב], וזוהא אמרינן דמתעסק לא חשיב מעשה עבירה, משא"כ במידי דלא תלוי במעשה, אלא גוף המצב הוא העבירה, בהא ליכא פטור דמתעסק, דהרי גם אם לא חשיב מעשה עבירה, מכל מקום חשיב שעבר על העבירה.

והרי איסורא דביאה למקדש בטומאה, אינו על הפעולה, והראיה דאף אם יכניסו נכרי לרצונו במקדש חייב, אלא האיסור הוא עצם המצאות במקדש בטומאה, דקפידת התורה שלא יטמאו את המקדש, וכניסת טומאה למקדש קרי לה טומאת מקדש וחילול כבודו. ואם כן אתי שפיר דבזה גם מתעסק חייב.

וכמו כן היינו טעמא דחלבים ועריות, דאמרינן דאין בהם פטור דמתעסק, וטעמא שכן נהנה, ואף שאין החיוב על ההנאה, אלא החיוב הוה על האכילה או על הבעילה, אלא הביאור כהנ"ל, דצורת איסור חלבים ועריות אינו על הפעולה אלא על ההנאה, וחייב אף בתחב לו חבירו, או שהביאו על ערוה לרצונו, ואם כן ליכא פטור דמתעסק.

ה. תוספות בסנהדרין דלא כהחזון איש

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ס"ב ב') דהמתעסק בשבת, כגון דמתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר, פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה.

והקשו התוספות (שם ד"ה להגביה) דאמאי צריך לטעמא דמלאכת מחשבת, תיפוק ליה מפאת מתעסק. ותירצו דאיירי כגון שנהנה, דמפאת מתעסק ליכא לפוטרה, ואינו פטור אלא מפאת מלאכת מחשבת.

והנה להאמור מהחזון איש, אין לפרש הכי, דהרי אף אם בשבת יהא נהנה, מכל מקום ליכא לחייבו במתעסק, דהרי הא דבנהנה חייב אף אם מתעסק, אין הטעם משום דכאשר נהנה ליכא פטור דמתעסק, אלא טעמא דעיקר האיסור אינו הפעולה אלא ההנאה, ובמתעסק אע"פ דליכא פעולה מכל מקום איכא הנאה, והרי בשבת ודאי מהות האיסור היא הפעולה ולא המצב שנהנה. וצריך תלמוד.

[ובעיקר דברי התוספות, במהר"ם לובלין פירש דברי התוספות, כגון שבלע בפיו וסבר שתלוש והיה מחובר, דהוה נהנה דומיא דחלבים ועריות, ומפאת מתעסק ליכא למיפטריה, וכל פטורו יהא מפאת דלא הוה מלאכת מחשבת שחשב על אחד ותלש אחר.

אמנם באחיעזר (ח"ג סי' נ"ז אות ד', וע"ע בחי"ס נ"י אות ז') כתב לפרש דבריהם דלא כמהר"ם לובלין, אלא דכל דעשה מלאכה בשבת חשיבא נהנה, וליכא פטורא דמתעסק, והביא שכן כתב במנחת ברוך. ולא הבנתי, דאם כן נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר הא נהנה, ואמאי פטור משום מתעסק, [א"י כמבואר בסוגיא דשבת (ע"ב ב', ע"ג א') דפטור רק משום מתעסק].

עניני פורים - ענף א'

בן ט"ו שקרא בי"ד

הנה אמרינן בירושלמי במגילה (פ"ב ה"ג) דאע"פ דמוקפין דינן לקרוא בט"ו, מכל מקום בדיעבד אם קראו בי"ד, כבר יצאו ידי חובתם. [והגר"א ופרי מגדים (הובאו בשער הציון סי' תרפ"ח סק"ח) נקטו דגם הש"ס דידן סבר הכי. ומבואר במשנה ברורה (שם סק"ח) דבן י"ד שמוציא ט"ו ודאי לא מהני. ובפשוטו טעמא, דשאני י"ד דהוה פורים לכל העולם].

אמנם לאידך גיסא, הא מבואר בירושלמי (שם) דבן י"ד שהגיע למוקף בכניסת ט"ו, נתחייב כאן וכאן, דחייב בי"ד מכיון דבי"ד היה פריז, וחייב בט"ו מכיון דהגיע למוקף בכניסת ט"ו. ותיקשי, דאמאי באמת נתחייב כאן כאן, ונמצא דחייב לקרוא המגילה גם בט"ו, הרי יצא בהא דקרא בי"ד.

ויש לעיין בהאי קושיא מכמה אנפי:

א. דעת חזון איש

הנה כתב בחזון איש (מועד סי' קנ"ג ס"ק ב') דהא דאמרינן דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא, היינו דוקא היכא שקרא המגילה בי"ד שלא כדינו, אמנם אם קרא בי"ד כדינו, לא אמרינן דיצא גם חובת ט"ו. ואם כן בזה ניחא אמאי בעקר דירתו נתחייב כאן וכאן, דכיון דעשה כהוגן, הילכך לא יצא.

ויליף לה החזון איש, מהא דאמרינן דעיירות הספיקות כגון טבריא, קורין בי"ד ובט"ו, [ומברכין רק בי"ד]. והקשה בירושלמי (שקלים פ"ק מ"ב ה"א) אמאי קוראים בשניהם, נימא דבקריאת י"ד יצא גם להצד דהוה מוקף, דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא. ותיירץ בירושלמי, דדוקא כשעשה שלא כהוגן אז אמרינן דיצא, אבל בעשה כהוגן, החמירו שלא יצא.

וטעמא דמילתא, דמכיון שעשה כדינו, החמירו חכמים שלא יצא כדי שלא יתבטל קריאת ט"ו, משא"כ בעשה שלא כהוגן אין לחשוש לפרצה שיתבטל קריאת ט"ו, כיון דעושה שלא כהוגן. [ומכל מקום בעיירות הספיקות מברכין רק בי"ד, דהוה מצוה ודאית, אע"פ דצריך לקרוא שנית למחר].

ב. דעת הגר"א

אמנם הגר"א (סי' תרפ"ח סעי' ד') ביאר באופן אחר, דבעיירות המסופקות, בקריאת י"ד באמת יצאו גם להצד דהוה מוקף, מפאת דבן ט"ו דקרא בי"ד יצא, אלא הא דקורין בט"ו היינו רק מדת חסידות. שמעינן לדברי הגר"א, דגם בקרא בי"ד כדינו, מכל מקום יצא חובת ט"ו. אלא עדיין תיקשי קושיין, אמאי נתחייב כאן וכאן. ואולי משום דבעת י"ד לא היה לו עדיין חיוב ט"ו. וסברא קשה היא.

ג. בי"ד היה בטבריא ובט"ו בירושלים

הנה יש לדון בהיה בי"ד בערים הספיקות, ובט"ו בא למוקף, כגון בהיה בטבריא בי"ד, ובט"ו נמצא בירושלים, האם יברך. והנה לחזון איש, הדין נותן שיברך, דהרי היכא שעשה כדין לא פטרינן ליה מחיוב ט"ו, ונמצא דחייב בט"ו כשאר בני המוקפין.

אבל להגר"א דיצא בי"ד אף את גיסא דט"ו, וכל הא דקורא בט"ו היינו רק משום מדת חסידות, אם כן היאך יברך, הא דילמא טבריא מוקפת וקריאתו בי"ד הוה קריאה, ויצא גם ידי חובת ט"ו.

ד. חזון איש לשיטתו

בשלמי תודה על פורים (סי' ל"ז אות ח') איתא דהחזון איש הורה לבני ישיבה הנמצאים בבני ברק בי"ד, ודירתם בירושלים, ונוסעים באמצע ליל ט"ו מבני ברק לירושלים, שיברכו בתחילת ליל ט"ו בבני ברק.

חזינן דאע"פ דיש ספק בבני ברק אם הוה מוקף, והרי בן ט"ו שקרא בי"ד יצא, והיאך מברך שנית בט"ו, אלא אזיל לשיטתו, דמכיון שעשה כדינו לא יצא ידי חובת ט"ו.

[תו איתא שם, דאם גרים בבני ברק ולומדים בירושלים, לא יברכו בתחילת הלילה בבני ברק, דחשיב עיקר מקומם בבני ברק, ומשמע דמקום לימודו לא חשיבא דירתו, אלא רק מקום הוריו חשיב דירתו, אלא אם כן נימא דחשיב דירתו אך לא חשיב נשתקע].

ה. האם מוציא בן ט"ו שלא קרא בי"ד

מעתה יש לעיין, בקרא המגילה בי"ד, ואחר כך עקר דירתו בט"ו, דנתחייב כאן וכאן, מי אמרינן דאלימות החיוב בט"ו היא כמוקף

רגיל, שחייב מדברי קבלה, או דילמא אמרינן דאינו חייב כמוקף רגיל, דהרי באמת בן ט"ו שקרא בי"ד יצא, אלא כאן לא סמכו ע"ז, נמצא דאינו חייב באופן אלימא כולי האי.

ונפקא מינה האם יכול להוציא ידי בן ט"ו שלא היה דינו לקרוא בי"ד, ומשמעות הפוסקים דחייב לגמרי, וממילא יוכל להוציא, ועדיין צריך לי רב.

שוב ראיתי דטענותא, דפשיטא דיכול להוציא בן ט"ו, שהרי הט"ו הוא פורים גמור אצלו, ומה שקרא אתמול ויצא לא מגרע, שהרי אע"פ שיצא מוציא.

ו. האם גם לענין שאר מצוות היום

הנה כתב בחידושי רבינו מאיר שמחה (ליקוטים מגילה ד' א') דכל דינא דהירושלמי דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא, היינו רק לענין קריאת המגילה, שהרי המאורע היה גם בי"ד, אבל משתה ושמחה לא יצא. [ולכאורה הוא הדין משלוח מנות ומתנות לאביונים].

אמנם יש לעיין, דהנה הגר"א כתב דבאמת עיירות הספיקות מברכות בי"ד מדינא דירושלמי דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא, ומה שעושים שני ימים היינו רק מידת חסידות.

ומכיון דלהגר"א הוה רק מידת חסידות, אם כן משמע דיצא בי"ד כל מצוות היום, ואם כן לפי זה דינא דהירושלמי גם בשאר מצוות היום, כן משמע פשטא דמילתא, וצריך תלמוד.

ז. המקבל יהא בתורת פורים

הנה כתב בחידושי רבי מאיר שמחה (שם) לענין משלוח מנות, דצריך שגם הנותן וגם המקבל יהא בר פורים. ובפשוטו הוא הדין לענין מתנות לאביונים. [וכתב דשוב ראיתי באשל אברהם דלא כן]. ובשלמי תודה (פורים סי' כ"ז סק"ז) הביא כך בשם החזון איש.

אמנם יש לדון דעכ"פ בן י"ד יכול לתת משלוח מנות לבן ט"ו, דהרי מכיון דאמרינן דבן ט"ו שקרא בי"ד יצא בדיעבד, וממילא בן ט"ו יכול להוציא בן י"ד, חזינן דחשיבא בר חיובא בפורים, ו אם כן נימא דהיינו גם לענין דין המקבל משלוח מנות. אך יש לחלק דשם בר חיובא שאני.

אך כד נימא כהנ"ל בדעת הגר"א, דדינא דהירושלמי קאי על כל המצוות, נמצא דבן ט"ו יצא בדיעבד ידי חובת משלוח מנות בי"ד, אם כן לכאורה באמת בן י"ד יכול לתת משלוח מנות לבן ט"ו.

אלא יש לדון האם אמרינן דהנותן קיים מצוותו לכתחילה, דמהני הא שיצא המקבל בדיעבד דנימא דהמקבל הוא בתורת פורים, או דילמא יצא רק בדיעבד, דמכל מקום הא דמקיים המצוות היינו רק בדיעבד. [אמנם בשלמי תודה (שם) כתב בשם החזון איש, דפרוז ששלח משלוח מנות למוקף לא יצא].

בן ט"ו שמוציא בן י"ד

הנה הבאנו לעיל שבן ט"ו שקרא בי"ד, יצא ידי חובתו בדיעבד. ואם כן גם השומע שהוא בן י"ד יצא ידי חובתו.

א. ויש לעיין האם אמרינן דמוציא לכתחילה, דמיקרי בר חיובא, או דילמא אינו מוציא רק בדיעבד, דלא עדיפא השומע מן המשמיע, וכדאשכחן לענין חרש, דמוציא הפקח רק בדיעבד, מכיון דלדידה ליכא שמיעה, ואם כן הכא נמי נימא הכא. אך לכאורה יצא השומע גם לכתחילה, דמיקרי בר חיובא.

ב. אמנם ראוי לבעל הקורא שלא ייצא בעצמו אלא רק יוציא את חברו, דבשבילו הוה בדיעבד, ואמאי יעשה רק בדיעבד. [וכן במגילה שמיעוט מחוק, ואין להשומעים מגילה אחרת, אבל לקורא יש מגילה אחרת, יוציא את השומעים, ולא יוציא את עצמו].

ג. ויש לעיין מהו בבן ט"ו שנמצא בעיר בי"ד, ולא נתחייב בי"ד, ולא יתחייב בט"ו רק אם יחזור לכרך, וידעינן שאי אפשר לו לחזור לכרך בט"ו, האם יכול לקרוא בי"ד, מדין בן ט"ו שקרא בי"ד יצא.

ויש לדון דלא יצא, דדילמא שאני הכא שאין לו חיוב בט"ו, ואינו שייך בחיוב. אמנם לאידך גיסא יש להוכיח דיכול לצאת, דהא כתב

בחזון איש (שם) דבנתחייב כאן וכאן, הא דלא יצא ידי חובת ט"ו היינו רק משום דעשה כדינו, חזינו דאע"פ דבשעת הקריאה ביי"ד אכתי לא נתחייב בט"ו, מכל מקום אם היה שלא כדינו יצא ידי חובת ט"ו. אך אולי שאני התם דהשתא נמי קרי מפאת החיוב דיי"ד, וצריך תלמוד.

לחזור למקומו או לצאת ממקומו

הנה אמרינן במשנה (י"ט א') בן עיר שהלך לכרך, ובן כרך שהלך לעיר, אם עתיד לחזור למקומו קורא כמקומו.

וביארנו הפוסקים דבעינן להאי דינא תלת תנאים. א'. שמחשבתו לחזור למקומו. ב'. שיחשוב זאת בכניסת הלילה. ג'. דיחשוב שיחזור למקומו קודם האיר המזרח. ואם נתקיימו כל שלשת התנאים, אף אם אחר כך נתעכב או נמלך, חייל עליה דינא דעתיד לחזור למקומו.

משא"כ לענין דינא דפרוז בן יומו או מוקף בן יומו, [והיינו כגון מי שגר בירושלים ונמצא בפורים בבני ברק או איפכא], דמחשבתו אינו לחזור למקומו אלא לצאת ממקומו, לא סגי דמחשבתו להיות שם בהאיר המזרח, אלא צריך להיות שם בתחילת הלילה, עם החלטה להשאר שם עד האיר המזרח. [כל זה מבואר בחזון איש מועד סי' קנ"ב]. ויש לעיין בהאי דינא מכמה אנפי:

א. חידוש החזון איש כשחייב לצאת ממקומו

הנה כתב בחזון איש (שם) דאם היה פרזי בכרך, וחשב בכניסת י"ד להשאר בכרך עד עלות המזרח דט"ו, ואם כן פטור מדין י"ד, ואחר כך נמלך ובא לפרזי, בזה תועיל מחשבה בכניסת ט"ו לחזור לכרך, אע"פ דהכרך אינו מקומו, מכל מקום הרי חייב לחזור לכרך, דאם לא כן תיעקר ממנו מצוות פורים, נמצא דחשיב כמחשבה להגיע למקומו.

ב. מחשבה לעזוב ולעקור מצות פורים

שמעתי למידן, במי שפרזי כל השנה ונמצא בירושלים, ודעתו היתה בתחילת י"ד להיות במוקף עד האיר המזרח דט"ו, ובתחילת ט"ו היתה דעתו לחזור לפרזי, וכן עשה, אם על זה נימא דנפטר מכאן ומכאן.

ונראה דכשם שמחשבתו לחזור למוקף מהניא, אע"פ שהוא פרזי, כיון שנותן לו דין מוקף, [והרי אי לאו הכי יעקור פורים לגמרי], אם כן יש לומר דהכי נמי מחשבתו לעזוב המוקף לא מהניא, [כדי שלא לעקור פורים], ונמצא דמכיון דהיה בתחילת ט"ו במוקף, חל עליו פורים דמוקפין. וטענו כנגדי דאין מוכרח לדמות את ב' הנושאים.

ג. לחלק בין אינו חייב כלל ביי"ד, לבין אנוס ביי"ד

וכל זה בכהאי גוונא דחל עליו שם מוקף בכניסת י"ד, אבל פרזי שלא קרא ביי"ד מפאת עוסק במצוה או פיקוח נפש, אינו חייב לבוא למוקף, וממילא גם לא תועיל מחשבתו לבוא לשם באמצע הלילה. וטעם החילוק בתרתי, חדא, דדוקא בגוונא דלעיל חייל עליו שם דמוקף בתחילת י"ד, ותו, דאסרינן למיעבד נפשיה מופקע מפורים, משא"כ בנידון דידן דאינו מופקע מיי"ד.

פורים ענף ב' - מתנות לאביונים

ולפי זה פרזי הנמצא בכרך, ויודע בתחילת י"ד שיצטרך לחזור לפרזי ולא יוכל לקרוא שם, תליא, דאם יחזור בתוך הלילה, נמצא דחל עליו פורים דיי"ד, ואז יוכל להשאר בפרזי כל י"ד, ואינו חייב לחזור למוקף, וגם לא תועיל מחשבתו לחזור בלילה, אע"פ דלא קיים מצוות היום. אמנם אם יחזור רק ביום י"ד, אם כן לא חל עליו פורים דיי"ד, אזי יתחייב לחזור לירושלים, וגם תועיל מחשבתו לחזור באמצע ליל ט"ו.

אנוס או פטור

הנה יש לעיין מי שיודע שלא יקרא מגילה גם ביי"ד וגם בט"ו מחמת אנוס, האם אמרינן ליה דמוטב שיהא פטור, וכדינא דנפטר מכאן ומכאן, כגון שהוא מוקף, אמרינן שיבוא לפרזי ביום י"ד, ואז יהא פטור, [אף שמכל מקום חייב לחזור למוקף, אך למה יחזור, הא יודע שלא יקרא, אך מכל מקום יש לומר דעל האי חיובא לחזור אינו פטור אלא אנוס], או דילמא נימא דלא הרויח בזה כלום, דמאי שנא אנוס מפטור.

ולכאורה יש להוכיח דאין חילוק בין אנוס לפטור, דהנה מן התורה הלושב ד' כנפות ואין לו חוטינן, אינו חייב לפושטן, אע"פ דהשתא הוה אנוס במצות ציצת, ואם פושטן יהא פטור, חזינו דאין חילוק בין אנוס לפטור, דבלאו הכי אינו מקיים המצוה.

[ומכל מקום אם יכול להכניס עצמו לחיובא, בזה יש חילוק בין אנוס לפטור, דאנוס חייב למיעבד כל טצדקי דאית ליה לקיים מצותו, משא"כ בפטור. ועיין מה שכתבנו בזה בפרשת ואתחנן תשע"ד].

אמנם לאידך גיסא, הא מדרבנן חזינו דחייב לפשוט הד' כנפות, דמוטב שיהא פטור מאשר אנוס, ואם כן נימא דהכי נמי מוטב שיהא פטור ממגילה מאשר חייב ולא מקיים.

אך לא אשכחן בערב פסח דאמרינן ליה שילך לדרך רחוקה ויהא פטור, משא"כ השתא דהוה אנוס, דטומאה הותרה בציבור. ואולי דחכמים לא גזרו אהא. ואולי גם בנידון דידן.

ב' מחשבות

מי שהיה פרזי בן יומו, ועשה ביי"ד, ובכניסת ט"ו חשב להיות בהאיר המזרח בירושלים, והגיע באמצע ליל ט"ו לירושלים שזה מקומו, דהיה מועיל מחשבתו, מכיון דהוה מחשבה לחזור למקומו, אך היה בדעתו בסוף הלילה לעזוב את ירושלים, ולילך לקבר שמואל הנביא, ולאחר עלות השחר לחזור לירושלים, האם חייב בט"ו.

לכאורה חייב, דמחשבתו לעזוב את מקומו הרגיל כמאן דליתא, ומחשבתו לחזור למקומו הרגיל כמאן דאיתא, ואם כן יתחייב.

אלא אם כן נימא דהא בעינן בכניסת ט"ו שדעתו תהא להיות בירושלים בעלות השחר, ובנידון דידן לא חשב כן.

אבל יש לומר דחילוק הוא אם מחליט לחזור לירושלים לאחר עלות השחר, דזה לא מחייבו בט"ו, ובין היכא שדעתו לחזור בלילה ולנסוע שנית, דהמחשבה ראשונה כמאן דאיתא, והשניה כמאן דליתא.

אביון אחד או שנים

עובדא הוה באחד שנתנו לו כסף לחלק לאביונים בפורים, ויכול לתת או לאביון אחד או לשנים. ויש לדון הי עדיפא:

א. הנה הרמב"ם בפירוש המשניות (אבות פי"ג מט"ו) כתב לבאר המשנה דהכל לפי רוב המעשה, דעדיף לחלק לכמה שיותר עניים, כדי לכופ את יצרו כנגד מידת הקמצנות.

ב. אך יש לעיין מהו בכסף שאינו שלו, דהתם ליכא טעמא דהרמב"ם, דאינו אלא שליח.

והנה ראיתי בספר יריעות שלמה (להגאון ר"ש לויטאן זצ"ל), דשאל זאת להגאון מטשעבין, וענה שיחלק לכמה, כדכתב במגן אברהם בהלכות פורים (סי' תרצ"ה סק"י) דאיכא מצוה יותר גדולה לחלק ליותר עניים, [ולא מטעמא דהרמב"ם, וביאר במחצית השקל שם דטעמא משום שכך שכרו יותר גדול], ואם כן הכי נמי בדידן.

גליון הבא יציא לאור בסיעתא דשמיא בתענית אסתר הבעל"ט

זאת למודעי! הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו ז"ל היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו זצ"ל בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון סוקולוב 17
א' דירה 7 ב"ב פקס 0737263949
טל' 035703949
בין 7.30 עד 9.00 בערב

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת ויקרא - דיני משלוח מנות

"והשיב את הגזילה - במצוות והשיב ואיסור גזילה בפחות משווה פרוטה"

"והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזילה אשר גזל". (פרק ה' פסוק כ"ג).

לאו של גזילה, ואילו בכך נח איסור גזילה נאמר אפילו על פחות משווה פרוטה. ואיתא בגמ', "והרי פחות משווה פרוטה, התם משום דלאו בני מחילה ניהו". ופרש"י, "משום דלאו בני מחילה ניהו, שאף ישראל נצטוו על הגזל אלא שפחות משווה פרוטה אינו נחשב גזל בעיניהם, שעוברין על מדתן שרחמנין הן ומוחלין על דבר קל, אבל בני נח אכזרים הם". מבואר בדברי הגמרא שביסוד הדין איסור גזל נאמר אפילו על פחות משווה פרוטה אפילו בישראל, אלא שאצל ישראל כאשר נגזל ממנו פחות משווה פרוטה הוא מוחל על זה, ולכן הגזול לא עובר על איסור גזילה מאחר שהנגזל מיד מחל על כך. אבל בכך נח שהוא אכזרי ואינו מוחל אפילו על ממון מועט פחות משווה פרוטה, ממילא יוצא שאצלו חייב גזילה הוא אפילו על פחות משווה פרוטה.

ולפי זה הסיבה שבישראל אין לאו של גזילה פחות משווה פרוטה אינו מדין שיעורים, אלא באמת דין שיעורים לא נאמר בגזילה כלל, ובעיקר הדין לאו של גזילה חל על פחות משווה פרוטה כמו בפרוטה. אלא שבפועל ישראל מוחל על פחות משווה פרוטה, ולכן בפועל יוצא שאין בזה את הלאו של גזילה. אבל בעיקר הדין לאו של גזילה חל על פחות משווה פרוטה כמו בפרוטה. וא"כ איסור הגזילה בישראל בפחות משווה פרוטה הוא אותו איסור גזילה שיש בפרוטה, שמצד הלאו של גזילה גם פחות משווה פרוטה מוגדר כגזילה שעוברים עליו בלא תגזול. אלא שבפועל כיון שלאחר הגזילה הישראל מוחל לגנב, ממילא יוצא שאין על הגזול איסור לא תגזול. אבל כל זמן שלא גזל ועדיין לא נמחלה לו הגזילה, אסור מדין תורה מצד איסור לא תגזול לגזול אפילו פחות משווה פרוטה. וזה שלא כדברי המגיד משנה שמחדש שאצל ישראל נאמרה הלכה בדין שיעורים, שכל עיקר הלאו של גזילה הוא רק בשווה פרוטה, ובפחות מזה אין לאו של גזילה כלל, וכל האיסור שאסור מדין תורה הוא איסור חדש של חצי שיעור אסרה תורה.

גזילת פחות משווה פרוטה מחש"ו

ובאמת הנידון הזה אם הסיבה שאין לאו של לא תגזול בפחות משווה פרוטה הוא משום מחילה כדברי הגמרא, או מדין ההלכה של שיעורים הלכה למשה מסיני שנאמר בזה שאיסור גזילה בישראל חל רק על גזילה שיש בה שווה פרוטה לא פחות, יש בזה הרבה נפ"מ וחילוקי דינים. חילוק אחד לגבי גזילה של פחות משווה פרוטה מחדש שווה פרוטה וקטן, האם יש בזה לאו של לא תגזול, או לא. דלפי הטעם של הגמרא שאין לאו של גזילה בפחות משווה פרוטה מדין מחילה, א"כ הגזול מחש"ו שאין בהם דעת למחול, עובר על לא תגזול אפילו בפחות משווה פרוטה. אבל לדעת הרמב"ם שהוא מדין שיעורים, שנאמר בזה שאיסור גזילה לא חל על פחות משווה פרוטה, א"כ אין הבדל מיהו הנגזל, שדין שיעורים נאמר לכל ישראל בין גדול ובין קטן. וממילא גם בגזילה מקטן נאמרה ההלכה שלא עוברים על הלאו של גזילה בפחות משווה פרוטה.

בעומד וצווח

עוד נפ"מ, באופן שגזל פחות משווה פרוטה והנגזל עומד וצווח שאינו מוחל, דלפי הטעם של מחילה, יתחייב הגזול בלאו של לא תגזול, כיון שהנגזל צועק שאינו מוחל. ולפי הטעם של שיעורים, א"כ גם בזה כיון שלמעשה אין בגזילה הזו שווה פרוטה, ממילא אין בו את הלאו של לא תגזול. ועיין במנחת חינוך שהביא עוד כמה נפ"מ בין שתי הטעמים הללו.

ומעתה תמוה מאוד דברי הרמב"ם מנליה לחדש טעם חדש שלא כדברי הגמרא, בזמן שיש כמה נפ"מ וחילוקי דינים בין דבריו לדברי הגמרא.

מצוות "והשיב את הגזילה" כתב הרמב"ם שזהו דווקא בגזילה שיש בה שווה פרוטה, אבל בגזילה פחות משווה פרוטה אין מצוות והשיב. ובאיסור גזילה כתב הרמב"ם שעוברים את הלאו דווקא כשגזול שווה פרוטה, אבל בפחות משווה פרוטה אפילו שזה אסור, מ"מ איסור גזילה אין בזה. לגבי גזילה כתב הרמב"ם (הלכות גזילה פרק א' הלכה א' ב'), "כל הגזול את חבריו שווה פרוטה עובר בלא תעשה שנאמר לא תגזול, ואין לוקין על לאו זה שהרי הכתוב נתקן לעשה שאם גזל חייב להחזיר שנאמר והשיב את הגזילה אשר גזל זו מצות עשה וכו'".

ואסור לגזול כל שהוא דין תורה וכו'. מבואר ברמב"ם שעל עצם הלאו של גזילה עוברים דווקא בשווה פרוטה, והגזול או גונב פחות משווה פרוטה אינו עובר בלאו של גניבה וגזילה, אבל בכל זאת יש איסור דאורייתא לגנוב או לגזול פחות משווה פרוטה. ועל גדר האיסור בפחות משווה פרוטה כתב המגיד משנה בהלכות גניבה שהוא מדין חצי שיעור, וז"ל: "ודין שווה פחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין".

ובמצוות והשיב את הגזילה כתב הרמב"ם (הלכות גזילה פרק א' הלכה ו') שקיום המצווה הוא רק בשווה פרוטה, ובגזילה של פחות משווה פרוטה אי אפשר לקיים את המצווה. וז"ל: "הגזול פחות משווה פרוטה אע"פ שעבר, אינו בתורת השב גזלה".

הטעם שאין מצוות השבה בפחות משווה פרוטה

ובמנחת חינוך (מצווה ק"ל סק"ד) כתב דלדברי המגיד משנה שהאיסור לגזול פחות משווה פרוטה הוא רק מדין חצי שיעור, מובן מאוד למה בגזול פחות משווה פרוטה אין מצוות השבה. משום שאם אנו אומרים שכל האיסור לגזול פחות משווה פרוטה הוא רק מצד איסור חצי שיעור, ולא מצד איסור גזילה, רואים מזה שבלאו של לא תגזול נאמר שיעור שרק בשיעור הזה חל איסור גזילה, והשיעור הזה הוא שווה פרוטה. והיינו שכל מהות הלאו והאיסור של גזילה חל רק על גזילה שיש בה שווה פרוטה, וגזילה שאין בה שווה פרוטה אינה מוגדרת כגזילה לענין הלאו של לא תגזול. ולכן האיסור בפחות משווה פרוטה הוא איסור חדש ולא מצד איסור גזילה, והוא האיסור של חצי שיעור, שיסוד איסור חצי שיעור הוא דין איסור חדש של חצי שיעור ואינו האיסור של שיעור שלם.

ומעתה מובן מאוד שהגזול פחות משווה פרוטה אין עליו מצוות והשיב, משום שמצוות והשיב נאמרה דווקא כלפי הלאו של גזילה, שהעובר על הלאו של גזילה מחוייב במצוות עשה להשיב את הגזילה אשר גזל. אבל בפחות משווה פרוטה כיון שאינו מוגדר כגזילה לענין הלאו של לא תגזול, ממילא לא שייך לחול עליו מצוות השבה. שכיון שכל האיסור בפחות משווה פרוטה הוא דין חדש ומחדש של חצי שיעור אסרה תורה, א"כ לגבי האיסור החדש הזה לא נאמרה מצוות השבה, וע"כ כותב הרמב"ם שהגזול פחות משווה פרוטה אינו בתורת השב גזלה.

לאו בני מחילה ניהו

ובמנחת חינוך מקשה דבגמ' בסנהדרין (דף נ"ט א') לכאורה מבואר דלא כדברי הרמב"ם והמגיד משנה, דמובא בגמ' "דליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור", שאין איסור שבן נח מחוייב בזה יותר מישראל, שלא יתכן דבר שלבן נח הוא נאסר ולישראל מותר. האיסורים של ישראל הם יותר מבן נח, ואין מציאות כזו שיהא איסור בדבר מסויים אצל בן נח, ואילו אצל ישראל הדבר הזה יהיה מותר.

והגמ' מקשה מגזילה של פחות משווה פרוטה שאצל ישראל אין בזה

במקום שאין מצוות והשיב אין איסור גזילה

ונראה לומר דהנה בגמ' בסנהדרין (דף נ"ז א') מובא בברייתא שכן נח שגנב מבין נח או מִישראל נהרג, והגמרא רוצה להעמיד את זה באופן שגנב פחות משווה פרוטה, ובין נח חייב בגזל אפילו על פחות משווה פרוטה. והגמרא מקשה על זה, "אי הכי כותי בישראל אסור, הא בר מחילה הוא". כלומר שלא יתכן לומר שכן נח נהרג כשגזל פחות משווה פרוטה מישראל, שהרי הישראל מוחל על זה, שהרי כל הטעם שחייב גזל בכך נח הוא אפילו על פחות משווה פרוטה הוא משום שהגויים הם אכזרים ואינם מוחלים, אבל ישראל מוחל על פחות משווה פרוטה וא"כ למה כאשר בין נח גזל ממנו פחות משווה פרוטה הוא נהרג, הרי כיון שמחל על זה צריך להיות שאין בזה חיוב גזל ושלא ינהג על כך.

ומתרצת הגמ', "נהי דבתר הכי מחיל ליה, צערא בשעתיה מי לית ליה". ופרש"י, "צערא בשעתא מי לית ליה, הלכך גזל הוא אלא שאין בית דין ישראל נזקקין להשיבו דבתר הכי מחיל ליה, ובישראל בישראל נמי אסור ומעבר לא עבר דכתיב לא תגזול והשיב את הגזילה אמדי דהשבון קרי גזל ואידך לא, אבל בנכרי דלאו בר השבון הוא שכל דינו למיתה לא נפיק פחות משווה פרוטה מכלל פרוטה, ואפילו מישראל דמחיל ליה בתר הכי". מבואר ברש"י שכן נח שגזל מישראל פחות משווה פרוטה, הרי אפילו שבסוף הישראל מוחל על הממון הזה, מ"מ בשעת הגזילה יש לו צער על הגניבה הזו, ואז אינו מוחל עליה, ורק לאחר זמן הוא מוחל על הממון המועט הזה. וממילא כיון שבשעת הגזילה ממש לא היתה מחילה, א"כ זה נקרא גזילה ובין נח נהרג עליה.

ורש"י מוסיף וכותב שאצל ישראל שגזל מישראל, אינו עובר על לאו של לא תגזול, שכיון שאין בגזילה הזו חיוב השבה מאחר שזה פחות משווה פרוטה, ממילא אין בו גם לאו של גזילה. שהלאו של גזילה בישראל תלוי בחיוב השבה, ובמקום שאין מצוות והשיב, אין בו גם את הלאו של גזילה.

ולכאורה דבריו הללו צ"ע, דממשמעות דבריו נראה שאצל ישראל בפחות משווה פרוטה בעיקר הגזילה אין בו את הלאו של לא תגזול כיון שאין בו והשיב, והוא תמוה שהרי מדברי הגמ' בסנהדרין בהמשך (דף נ"ט א'), מבואר שכל הטעם שאין בישראל לאו של לא תגזול הוא רק משום מחילה. ומשמע שבעיקר הגזילה כל זמן שלא מחל עליה הרי הגזילה היא גזילה גמורה ושייך בה את הלאו של לא תגזול, אלא שבפועל כיון שמחל עליה ממילא יוצא שלא עבר על לא תגזול. ומרש"י נראה שבעיקר הגזילה לא נאמר בזה לאו של לא תגזול.

ויש הרבה חילוקי דינים בין הטעמים הללו, כמו שהקשה המנחת חינוך שהרי בחש"י שאינם בני דעת למחול, או בעומד וצוות שאינו מוחל, אם הטעם הוא רק מצד מחילה א"כ בזה שאין מחילה יש את הלאו של לא תגזול ומחוייב בהשבה. ולדברי רש"י שאין בו בכלל את הלאו של גזילה, יוצא שגם באופנים הללו אין לאו של גזילה. וכן שייך בזה כל שאר הנפ"מ שכתב המנחת חינוך. ולא יתכן שרש"י יפרש אחרת מדברי הגמרא.

גדר דין מחילה בגזילה פחות משווה פרוטה

ונראה מדברי רש"י הללו רואים דבר חידוש, דבאמת שורש הדין שבישראל אין לאו של גזילה בפחות משווה פרוטה הוא מדין מחילה כדברי הגמרא בסנהדרין. ואחרי שיש מחילה אין גם מצוות והשיב, שכל מצוות והשיב נאמרה דווקא כשיש חוב בין הגזול לנגזל, שהגזול מחוייב ומצווה להשיב את הגזילה ולפרוע את חובו שחייב לנגזל. וכיון שפחות משווה פרוטה יש מחילה, ממילא אין חוב ואין לגזול מה להשיב לנגזל. ומעתה מחדש רש"י כיון שלמעשה יוצא שבישראל אין קיום למצוות והשיב בגזילה של פחות משווה פרוטה, מאחר שבדרך כלל יש על זה

מחילה, ממילא קבעה התורה דין בדיני והשיב שחלות מצוות והשיב חל רק על גזילה של שווה פרוטה, ולא על גזילה שאין בה שווה פרוטה.

ולפי זה באמת שורש הדין שאין והשיב על פחות משווה פרוטה מתחיל מצד המציאות שיש מחילה, אבל מאחר שכך היא המציאות ממילא נקבע בתורה דין קבוע שכל חלות והשיב חל רק על שווה פרוטה. ומעתה אחרי שכך נקבע הדין, הרי אפילו אם תהא מציאות של גזילה פחות משווה פרוטה שהנגזל לא ימחול, או שלא יהיה שייך שם מחילה, ג"כ לא יהא בזה מצוות והשיב, שבדיני והשיב נקבעה הלכה קבועה שהתפצא של מצוות והשיב חלה רק על שווה פרוטה ולא על פחות מזה.

ומעתה כותב רש"י שכיון שמצוות והשיב נאמרה כלפי הלאו של גזילה, ממילא הלאו של גזילה נאמר רק בגזילה כזו שנוהג בה מצוות והשיב, אבל גזילה כזו שכלפי מצוות והשיב אינה מוגדרת כגזילה ולא נאמר עליה דין והשיב, הרי גם כלפי הלאו של לא תגזול אינה מוגדרת כגזילה ולא שייך בה הלאו של גזילה. וזה מה שכתב רש"י, "אמידי דהשבון קרי גזל ואידך לא". וממילא בגזילה של פחות משווה פרוטה כיון שהדין נקבע שלא חל בזה מצוות והשיב, ע"כ גם הלאו של לא תגזול לא חל על זה. ולפי זה יוצא שאע"פ ששורש הדין שאין לאו גזילה בפחות משווה פרוטה הוא מדין מחילה, אולם למעשה אחרי שכך היא המציאות ממילא נקבע דין קבוע בדיני גזילה ובדיני והשיב, שאיסור גזילה ומצוות והשיב חלים רק על גזילה של שווה פרוטה, ופחות מזה אינו מוגדר כגזילה לענין לאו של גזילה ולענין מצוות והשיב.

גם במקום שאין מחילה אין איסור גזילה

ומעתה מיושבות כל הקושיות משום שגם במקום שלא שייך מחילה כמו בגזילה מחש"ו שאינם בני מחילה, או במקום שהנגזל עומד וצוות שאינו מוחל, או שעדיין אינו יודע מהגזילה, הרי אע"פ שבפועל אין כאן מחילה על הגזילה מ"מ למעשה אין אנו אומרים שמחמת כן הגזילה מוגדרת כגזילה וחיובים עליה בלאו של גזילה ובמצוות והשיב, משום שהיום הדין קבוע שבגזילה של פחות משווה פרוטה לא חל בזה דיני גזילה בשום אופן שהוא. ואפילו במקום שבפועל אין כאן מחילה, הדין עומד במקומו שהגזילה אינה מוגדרת כגזילה.

ולפי זה מיושבים דברי הרמב"ם מכל קושיות המנחת חינוך, דבאמת הרמב"ם אינו חולק על הגמרא, שכל מה שכתוב בגמרא שהסיבה שאין חיוב גזילה בישראל בפחות משווה פרוטה הוא מדין מחילה, זה נאמר כלפי שורש הדין. שזה סיבה שיקבע דין בדיני גזילה ובדיני והשיב, שהחיוב של זה יחול רק על שווה פרוטה, ולא על פחות מזה. ולאחר שכך נקבע הדין, הרי דין זה נוהג בין על גזילה שיש בה מחילה ובין על גזילה שאין בה מחילה. וע"כ גם בגזילת מחש"ו, או כשהנגזל עומד וצוות שאינו מוחל, או שהנגזל אינו יודע מהגזילה ג"כ הדין קבוע בהם שלא חל עליהם הלאו של גזילה.

וסובר הרמב"ם שישוד הדין הזה שנקבע שצריך שווה פרוטה בגזילה, הוא דין מדיני שיעורים שזה הלכה למשה מסיני, ולכן גם במקום שבפועל אין מחילה, לא חל הלאו של גזילה. וכל האיסור בזה הוא רק מדין חצי שיעור.

וממילא מיושבות כל התמיהות של המנחת חינוך, דבאמת במקום שבפועל אין מחילה הרי הגזול לא קונה את הגזילה, וזה לא יהא מוגדר "לכם" לגבי הדינים שצריך "לכם" - שלכם". וכן אם הנגזל עדיין לא מחל, והגזול חזר וגזל עוד חצי פרוטה, יהא בזה דין חצי לאצטרופי, שלאחר שהיום הגזילה היא של שווה פרוטה חל על זה דין גזילה ויהא בה דין השבה.

בדיני משלוח מנות

"שליחות במשלוח מנות - אם אפשר לעשות קטן שליח במשלוח מנות"

למסור את זה על ידי שליח, וכשאדם נותן בעצמו את משלוח המנות לחברו לא ייצא בזה ידי חובה. ולמעשה ב"בנין ציון" כותב שלא חייבים למסור את משלוח המנות בדווקא ע"י שליח, משום שהטעם שצריך לשלוח מנות מובא בפסוקים שהוא כדי להרבות אחווה ורעות, או כדי שיהא לחברו מה לאכול בסעודה, ולפי זה פשוט שאין שום חילוק בין אם שולח את המנות בעצמו או על ידי שליח, ובוודאי בכל באופנים יוצא בזה ידי חובה. אלא שבבנין ציון מסיים וכותב, "ומכל מקום אולי לכתחילה טוב יותר

כתב השו"ע (סימן תרצ"ה סעיף ד'), "חייב לשלוח לחבירו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מנות לאיש אחד". וכתב המשנה ברורה (סקי"ח), "לשלוח, בתשובת בנין ציון סימן מ"ד נסתפק אם הביא בעצמו המנות ולא ע"י שליח אי יוצא, כיון דכתיב ומשלוח נימא דבעינן דוקא על ידי שליחות ע"ש".

מבואר בבנין ציון שדייק את הלשון "משלוח מנות", שהוא לשון שלילוח, ולכן הסתפק שיתכן שכדי לצאת ידי חובה של מצוות משלוח מנות חייבים

לשלוח המנות על ידי אחר".

מִן הַחֲזוֹן אִישׁ וְצִ"ל לֹא הִיָּה חוֹשֵׁשׁ לְדַבְרֵי הַ"בְּנִין צִיּוֹן", וְנִקְטַ שְׁאִין שׁוֹמ עֵינָיו לְתַת אֶת הַמְשָׁלוֹת מִנּוֹת דְּרוּקָא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, וּלְכַתְחִילָה אֲפֻשֶׁר לְתַת בְּעֵצְמוֹ אֶת מְשָׁלוֹת הַמִּנּוֹת. וְכֵן הִיָּה נוֹהֵג לְמַעֲשֶׂה בְּמִצְוֹת "מְשָׁלוֹת מִנּוֹת", שֶׁנִּתְּנָן אֶת זֶה בְּעֵצְמוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ.

שליח קטן

יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּמִצְוֹת "מְשָׁלוֹת מִנּוֹת", אִם אָדָם שׁוֹלַח יֶלֶד קָטָן לְהַבִּיא אֶת מְשָׁלוֹת הַמִּנּוֹת לְחִבְרוֹ, הָאֵם יוֹצֵא בִּזָּה יְדֵי חוֹבָה, אוֹ לֹא. דִּהְנָה בְּפִרְשַׁת שְׁלִיחוֹת הַהִלְכָה הִיא שֶׁקָּטָן אֵינוֹ בָּר שְׁלִיחוֹת, וּבְכָל דִּינֵי שְׁלִיחוֹת אִי אֲפֻשֶׁר לְשָׁלוֹת שְׁלִיחוֹת בְּקָטָן, וְלִפִּי זֶה הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת שֶׁגַם בְּמִצְוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת אִם רֹצֵה לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, צָרִיךְ שֶׁהַשְּׁלִיחַ יֵהָא בָּר שְׁלִיחוֹת, וּמִמִּילָא קָטָן שְׁאִינוֹ בָּר שְׁלִיחוֹת אִי אֲפֻשֶׁר לְשָׁלוֹת אוֹתוֹ לְקַיֵּם בּוֹ מִצְוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. וְאִפִּילוֹ לְדַעַת הַחֲזוֹן אִישׁ שְׁאִין דִּין שְׁלִיחוֹת בְּמְשָׁלוֹת מִנּוֹת, מ"מ כְּאִשֶּׁר אָדָם מְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, צָרִיךְ לִהְיוֹת שִׁיתְקַיֵּם בְּשְׁלִיחַ הַזֶּה דִּינֵי שְׁלִיחוֹת, וּמִמִּילָא קָטָן שְׁאִינוֹ בָּר שְׁלִיחוֹת אֵינוֹ רְאוּי לִהְיוֹת שְׁלִיחַ לְמְשָׁלוֹת מִנּוֹת.

בגדר מצוות משלוח מנות

אִלָּא שִׁישׁ לְדוֹן וְלוֹמַר שִׁיתְכֵן לְשָׁלוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת אִפִּילוֹ עַל יְדֵי קָטָן, שְׁעִיקַר הַמִּצְוָה בְּמְשָׁלוֹת מִנּוֹת הוּא שְׁלִמְעִשָׁה הַמִּקְבָּל יִקְבַּל אֶת הַמִּנּוֹת שֶׁחִבְרוֹ שָׁלַח לוֹ, וּמִמִּילָא כְּאִשֶּׁר הוּא שׁוֹלַח אֶת הַמִּנּוֹת עַל יְדֵי אַחֵר עֵיקַר הַקְפִּידָא הוּא שֶׁלְּבִסּוֹף הַמִּקְבָּל יִקְבַּל אֶת הַמִּנּוֹת הַלָּלוּ, וְאִ"כּ אֵין הַבְּדִל אֵיךְ וּבְאִיזוֹ צוּרָה בָּאוּ לִידוֹ הַמִּנּוֹת הַלָּלוּ, אִם לְמַעֲשֶׂה הַתּוֹצֵאָה הוֹשֵׁגָה שֶׁהַמִּנּוֹת בָּאוּ לִיד הַמִּקְבָּל, הִרִי הַנּוֹתָן קַיֵּם בִּזָּה מִצְוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. וְלִכֵּן כְּאִשֶּׁר אָדָם עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְשָׁלוֹת אֶת מְשָׁלוֹת הַמִּנּוֹת לֹא צָרִיךְ שִׁיתְקַיֵּמוּ בְּשְׁלִיחַ כָּל דִּינֵי שְׁלִיחוֹת, שֶׁגַם אִם הַשְּׁלִיחַ הוּא קָטָן אוֹ גוֹי שְׁאִינוֹ בְּנֵי שְׁלִיחוֹת, הִרִי אִם לְמַעֲשֶׂה מִכַּחַם בָּאוּ הַמִּנּוֹת לִיד הַמִּקְבָּל נִחְשָׁב הַדְּבַר שֶׁהַנּוֹתָן קַיֵּם בִּזָּה

"דין לכם במשלוח מנות, אם האשה ובני הבית הגדולים צריכים לזכות במשלוח מנות ששולחים לאחרים"

שְׁעִיקַר מִצְוֹת "מְשָׁלוֹת מִנּוֹת" הוּא שְׁמַעֲשֶׂה הַשִּׁילּוֹחַ שֶׁל הַמִּנּוֹת יְבוֹא מִכַּח וּמִחֲמַת הַנּוֹתָן, וּמִמִּילָא בְּאִשָּׁה שֶׁשׁוֹלַחַת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת מַעֲשֶׂה הַשִּׁילּוֹחַ בֹּא מִחֲמַת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא שׁוֹלַחַת לְחִבְרָתָהּ. וְעִ"כּ גַּם אִם בְּדִינֵי הַקְּנִינִים הַמִּנּוֹת הַלָּלוּ שִׁיכּוֹת לְבַעֲלָהּ, אוֹלָם כִּיּוֹן שְׁלִמְעִשָׁה מַעֲשֶׂה הַשִּׁילּוֹחַ בֹּא מִצֵּד הָאִשָּׁה, וּחִבְרָתָהּ שֶׁמִּקְבַּלַת אֶת מְשָׁלוֹת הַמִּנּוֹת הַלָּלוּ מְרַגִּישָׁה שֶׁקִּיבֵּלָה אֶת זֶה מִצֵּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֵּד בַּעֲלָהּ, מִמִּילָא זֶה מְסַפִּיק בְּשִׁבְלִי קִיּוֹם מִצְוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת.

וְהוּא הָדִין י"ל לְגַבֵּי הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת הַגְּדוֹלִים שֶׁבְּבֵית שְׁכָאשֶׁר הֵם שׁוֹלְחִים "מְשָׁלוֹת מִנּוֹת", מְסַפִּיק שֶׁהָאֵב יֵתֵן לָהֶם רִשּׁוֹת לְקַחַת אֶת הַמִּנּוֹת וּלְשָׁלוֹת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת וּלְהַקְנוֹת לָהֶם אֶת הַמִּנּוֹת הַלָּלוּ. מִשּׁוֹם שֶׁאִפִּילוֹ אִם לֹא יִזְכוּ בְּמִנּוֹת הַלָּלוּ בִּאֲחַת מִדְּרָכֵי הַקְּנִינִים, וְהַמִּנּוֹת הַלָּלוּ לֹא יִהְיוּ מוֹגֵדְרוֹת אֲצֵלֶם בְּגֵדֵר "לָכֶם", מ"מ כִּיּוֹן שְׁלִמְעִשָׁה מַעֲשֶׂה הַשִּׁילּוֹחַ שֶׁל הַמִּנּוֹת בֹּא מִכַּחַם וּמִחֲמַתָּם, וְהַהֲתִיחֲדוֹת שֶׁל הַ"מְשָׁלוֹת מִנּוֹת" הַזֶּה מְגִיעַ מִכַּח הַבֵּן, מְסַפִּיק בִּזָּה כְּדִי לְצַאֵת יְדֵי חוֹבַת קִיּוֹם מִצְוֹת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. (וְעִ"ע בְּשִׁלְמֵי תוֹרָה, סִימָן כ"ח סק"ג).

גדר שתי מנות במשלוח מנות

דְּצָרִיךְ לְשָׁלוֹחַ שְׁנֵי מִינֵי אוֹכְלִין אוֹ שְׁנֵי מִינֵי מַשְׁקִין אוֹ מִין אוֹכֵל וּמִין מַשְׁקָה וְכו', אֲבָל שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת מִמִּין אֶחָד אֵינוֹ מוֹעִיל, דְּכִי מִפְּנֵי שֶׁחֲתַכְתָּן נְחֻשְׁבִּים לְשֵׁנִים וְכו'". וְנִרְאֶה שֶׁמֵּאֲכָל אֶחָד שֶׁאֲפֻשֶׁר לְבִשְׁלוֹ בְּכַמָּה צוּרוֹת שֶׁל בִּישׁוֹל, וְכָל אֶחָד טַעְמוֹ שׁוֹנֶה מִחִבְרוֹ, הִרִי זֶה מוֹגֵדֵר כְּשֵׁתִי מִנּוֹת לְעֵנִין מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. וּמִמִּילָא אִם שׁוֹלַח שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת בִּישׁוֹר, אֶחָד צָלִי וְהַשְּׁנִי מְבוּשֵׁל, כִּיּוֹן שֶׁכָּל אֶחָד טַעְמוֹ שׁוֹנֶה מִחִבְרוֹ הִרִי זֶה נִחְשָׁב כְּשֵׁתִי מִנּוֹת וְיוֹצֵאִים בִּזָּה יְדֵי חוֹבַת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. וְנִרְאֶה עוֹד שֶׁאִם שׁוֹלַח שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת בִּישׁוֹר מְבוּשֵׁלוֹת בְּאִתּוֹ מִין בִּישׁוֹל, אִלָּא שֶׁכָּל חֲתִיכָה הִיא מִמִּקּוֹם אַחֵר בְּבִהְמָה וּמִחֲמַת כֵּן טַעְמָם שׁוֹנֶה, גִּ"כּ אֲפֻשֶׁר לְהַחֲשִׁיב אֶת זֶה כְּשֵׁתִי מִנּוֹת לְעֵנִין מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. דְּכִיּוֹן שֶׁבְּפֻעֵל שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת הַבִּישׁוֹר הַלָּלוּ טַעְמָם שׁוֹנֶה, מִמִּילָא לְעֵנִין מְשָׁלוֹת מִנּוֹת דִּי בִּזָּה כְּדִי לְהַחֲשִׁיבֵם כְּשֵׁתִי מִנּוֹת.

*

משלוח מנות בדברים שאינם נאכלים כמות שהן בתרכיז פטל, קפה ותה

יְדִי חוֹבַת מְשָׁלוֹת מִנּוֹת. מִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַחֲסֵרוֹן בְּבִישׁוֹר חִי הוּא שְׁעֵצֶם הַחֲפֵצָא אֵינוֹ דְּבַר הָרְאוּי לְאֲכִילָה, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהַבִּישׁוֹר חִי וְאֵינוֹ מְבוּשֵׁל אֵינוֹ מוֹגֵדֵר כְּאוֹכֵל, וְלְעֵנִין מְשָׁלוֹת מִנּוֹת סוֹבְרִים אוֹתָם שִׁטּוֹת שְׁצָרִיךְ מֵאֲכָל שְׁכָבֵר עֲכָשִׁיו הוּא מוֹגֵדֵר כְּאוֹכֵל, וְדְבַר שְׁאִינוֹ רְאוּי לְאוֹכְלוֹ מִיד אִלָּא צָרִיךְ לְתַקְּנוֹ בְּעֵצֶם הַחֲפֵצָא, אֵינוֹ מוֹגֵדֵר כְּמֵאֲכָל לְמְשָׁלוֹת מִנּוֹת.

אֲבָל בְּתַרְכִּיזֵי פֶטֶל וְכוּדוּמָה, אֵין שׁוֹם חֲסֵרוֹן בְּעֵצֶם הַחֲפֵצָא, אִלָּא הַחֲפֵצָא הוּא מֵאֲכָל וּמַשְׁקָה גְּמוּר וְשֵׁלֶם בְּלֹא שׁוֹם חֲסֵרוֹן, אִלָּא שְׁצוּרַת הַשְּׁתִּיָּה הִיא עַל יְדֵי

הִנֵּה בְּעֵנִין הַמִּנּוֹת שְׁשׁוֹלְחִים בְּמְשָׁלוֹת מִנּוֹת, כְּתִבַּת הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק"ב) שְׁצָרִיךְ שֶׁהַבִּישׁוֹר יֵהָא מְבוּשֵׁל וְרְאוּי לְאֲכִילָה, וְז"ל: "וּבְעֵינֵין שִׁיְהִיָּה מִין אוֹכֵל הַמְבוּשֵׁל וְלֹא בִישׁוֹר חִי, דְּמְשָׁלוֹת מִנּוֹת הָרְאוּי מִיד לְאֲכִילָה מִשְׁמַע. וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּכִיּוֹן שֶׁהוּא שְׁחוּט וְרְאוּי לְהַתְּבַשֵּׁל מִיד שְׁרִי".

וְהִנֵּה אִם שׁוֹלַח תַּרְכִּיזֵי שֶׁל פֶּטֶל וְכוּיּוֹצֵא בִּזָּה שְׁאִינוֹ רְאוּי לְשִׁתּוֹתוֹ כְּמוֹת שְׁהוּא, שְׁצָרִיךְ לְהוֹסִיף בּוֹ מִים כְּדִי שִׁיְהָא רְאוּי לְשִׁתִּיָּה, נִרְאֶה פְּשׁוּט שֶׁזֶה מוֹגֵדֵר כְּדְּבַר הָרְאוּי לְאֲכִילָה מִיד וְאֵינוֹ כְּבִישׁוֹר חִי, וְלִכּוּלֵי עֲלֵמָא יוֹצֵאִים בִּזָּה

שאי אפשר לצאת ידי חובה במשלוח מנות בכשר חי, משום שבשר חי אינו ראוי להניחו לפני האורחים לאכילה.

ומעתה לפי זה יש לדון באבקת קפה ושקיות תה אם הדרך להניחם לפני האורחים כמות שהם או לא. שאם הרגילות לתת לאורחים על השולחן אבקת קפה ושקיות תה והם בעצמם לוקחים מים חמים ומכניסים להם את הקפה והתה לשתות, זה מוגדר כאוכל הראוי לאכילה מיד, ויוצאים בזה ידי חובת משלוח מנות.

אבל אם אין הדרך לתת לפני האורחים אבקת קפה ושקיות תה, אלא כאשר מכבדים את האורח בקפה מביאים לו כוס קפה וכוס תה מוכן, א"כ אינו מוגדר כמאכל הראוי לאכילה מיד, והרי זה כבשר חי שאי אפשר לצאת בזה ידי חובת משלוח מנות לפי השיטות שלא יוצאים בכשר חי. וממילא באופן כזה כאשר שולח קפה ותה במשלוח מנות, צריך להקפיד שיהא בתוך משלוח המנות עוד מיני מאכל או משקה שוודאי יוצא בזה ידי חובה. וכן הסכים הגר"צ קרליץ שליט"א למעשה. (וע"ע בכ"ז בש"ת סימן כ"ט).

שמוסיפים בתוכו מים. והוספת המים הללו אינה מוגדרת כתיקון בעצם החפצא, שאין שום חסרון בחפצא הזה שצריך תיקון, אלא זה רק צורת השתיה. ודבר כזה אינו מחשיב את החפצא לפגום שלא יהא בו דין מאכל. וע"כ ודאי שיש בו דין מאכל לכל דיניו והלכותיו ופשוט שיוצאים בו ידי חובת משלוח מנות.

קפה ותה במשלוח מנות

יש לדון אם שולח אבקת קפה או שקיות תה וכיוצא בזה, לפי השיטות שאי אפשר לצאת ידי חובה בכשר חי, אם אפשר לצאת בזה ידי חובה או לא.

והנידון בזה הדנה במשנה בביצה (דף י"ד ב') איתא, "בית שמאי אומרים אין משלחין ביום טוב אלא מנות וכו'". ופרש"י, אלא מנות, דבר המוכן ואינו עשוי להניחו למחר, כגון חתיכות בשר חתוכות לפני האורחים, וכן דגים". מבואר ברש"י שהגדרה של "מנות" הוא דבר המוכן לאכילה בצורה כזו שרגילים לתת אותו לפני האורחים, דהיינו שהאוכל הוא בדרגה כזו שמוכן לאכילה מיד. ומדברי רש"י הללו הוכיח בבאור הגר"א

והימים האלה נזכרים ונעשים

את הדברים הללו, הבין מיד למפרע מה היתה כוונת השאלה לפני כשבויעים בשאלה מהם הממתקים הטעימים.

אלא שכדי לאמת את דבריו הלך מיד אל החדרים של שאר הגלמודים שגרו בישיבה, ושאל אותם איזה משלוח מנות הביא להם הגרב"צ, והוא רואה שכל אחד קיבל דברים אחרים, לא ראי זה כראי זה – הצד השווה שבהם שכל אחד קיבל את הדברים הערבים עליו במיוחד. כשראה כך שאל אותם האם הגרב"צ לפני שבויעים שאל אתכם מהו הממתק הכי טעים, וכאשר כל אחד השיב בחיוב, והתבונן במשלוח מנות שקיבל הבין מה היה מטרת השאלה...

סיים ר"מ את סיפורו ואמר לעמיתו לשיחה, "אתה רואה מיהו ר' בן ציון פלמן, בשקט ובהצנע נתן לכל אחד את הדברים הערבים עליו, ואילולי אני תפסתי את זה אף אחד בעולם לא היה יודע מכך..."

נכנס יין יצא סוד

"חייב איניש לבסומא בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", וכתב הרמ"א על זה (סימן תרצ"ה סעיף ב') "ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכין לבו לשמים".

בשנים קדמוניות היה מנהגו של הגרב"צ בפורים לקיים את ההלכה הזו כפשוטו, ומיד אחרי מנחה גדולה התחיל בשמחת פורים לשתות יין יותר מהרגלו, והשמחה רבתה עד מאוד – עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. וכידוע נכנס יין יצא סוד, ואלו שכל מהותם הוא בבחינת סוד, שחיים בעולם פנימי שכולו עבודת ה' יתברך ואהבתו, הרי כאשר נכנס יין מתגלה הסוד במלוא הודו והדרו.

כך היה אצל הגרב"צ כאשר נכנס יין יצא הסוד, והתחיל לחזור בעל פה על ספר "נפש החיים" שער ד', ועל קטעים שלמים מספר "ראשית חכמה", ועוד הרבה ספרי יראה יצאו שגורים על לשונו מילה במילה. והיו תלמידיו שומעי שיעוריו עולים לביתו לראות את הפלא הנשגב הזה, כמה פנימיות של יראה ואהבה טמונים בתוך האדם הגדול הזה. ולאחר מכן היה נוסע עם המשפחה לבית הוריו בתל אביב, ושם היו הגרב"צ וכן דודו הגאון רבי יוסף ישראלזון זצ"ל מתפללים בעת משתה היין בדברי תורה ואגדה, וכל אחד מוסיף ידיעות מכל חלקי התורה כולה. וכולם יושבים ונהנים מהמחזה הזה.

והשתיה כדת – כדת של תורה

כך היו ימי הפורים נזכרים ונעשים בשמחה ובטוב לבב בכל שנה ושנה, אבל לפתע שנה אחת הכל פסק, אף אחד לא הבין מה קרה, מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, אבל כך היא המציאות דינא דעד דלא ידע התקיים בדרכים אחרות, ולמעשה הגרב"צ כמעט ולא נגע ביין במשך הפורים.

עתה התגלה הסוד, הרבנית פלשניצקי שתחי' – אחותו של הגרב"צ מספרת, ששנה אחת לאחר פורים חשש שמא בשעה שהיה מבוסס בפורים אמר איזה משפט שהיה מישוה שיכול להיפגע מכך. מיד כשהתעורר החשד בלבו, רץ לביתו של אותו אדם וביקש ממנו מחילה, שח"ו לא התכוון בשום צורה לפגוע או לצערו במשפט הזה. אותו אדם מחל מיד בלב שלם, ולא הקפיד על כך מאומה.

אבל הגרב"צ אמר אם היין יכול לגרום לחשש של פגיעה באיזה אדם, הכל לא שווה מאומה, ומאותו רגע החליט שמכאן ולהבא יותר אינו משתכר בפורים. אי אפשר לקיים את מצוות "עד דלא ידע" ביין כאשר יש חשש שזה יביא לאיזה אדם שבעולם צער, וכך עשה עד סוף ימיו.

"והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר, וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".

ימי הפורים נזכרים ונעשים, נזכרים בקריאת המגילה ונעשים במשתה ושמחה ומשלוח מנות ומתנות. וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, שכל ההשפעות הנשגבות שהתגלו ביום הזה לא יעברו, ובכל דור ודור מתעורר שוב השפע העצום הזה, וכל הפושט את ידו נותנים לו, שכל מי שמכין את עצמו בהכנה ראויה וזכה לקבל את האור הגדול שמאיר ביום זה.

משכיל אל דל

בראשיתה של ישיבת פוניבז' הביא מרן הגר"ש כהנמן זצ"ל – הרב מפוניבז', אל הישיבה כמה אנשים גלמודים שניצלו מגיא ההריגה בשואה האיומה, ונתן להם חדרים לישון בהם בפנימיה הישיבה היתה להם לבית גשמי ורוחני, ואת כל מחסורם מצאו בתוך הישיבה. הגרב"צ פלמן יחד עם התמודות הגדולה בתורה, דבק במידת החסד והיה תמיד מתייחס לאותם גלמודים במאור פנים מיוחדת, והשכיל לתת לכל אחד מהם את היחס המיוחד לפי טבעו וענינו. כל אחד שמע ממנו מילה טובה שעודדה את רוחו, ונתנה לו את הכח להמשיך ולא להישבר מהמצב הגלמודי בו הוא שרוי.

אחד מאותם גלמודים היה הר"ר ישראל מאיר בויארסקי ז"ל, שמוצאו היה מברנוביץ, וכאשר עלה בודד וגלמוד לארץ, הגיע הרבה גם לביתו של אביו של הגרב"צ, הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל רב ביהכ"נ היכל מאיר בתל אביב, שהכירו עוד מימי שבתו בברנוביץ.

הגרב"צ שכבר הכירו מבית הוריו, כאשר הגיע לישיבה המשיך בדרך שבו שקיבל בבית הוריו, קירבו והאיר לו פנים, ומצא תמיד איזה סיפור מענין או אימרה טובה, כדי לומר לו ולשמח את רוחו. בהמשך השנים לאחר החתונה של הגרב"צ הוא היה מרבה לבקר גם בביתו, וגם שם מצא בית פתוח, ומלא וגדוש בחסד ובהטבה לבריותיו של מקום.

פעם אחת דיבר ר' ישראל מאיר בויארסקי, עם אחד ממכריו מהישיבה, ובה אמר "אתה לא יודע מי זה ר' בן ציון פלמן... אבל אני כן יודע מיהו, בא ואספר לך סיפור שתבין במי מדובר".

וכה סיפר: בכל שבת לאחר תפילת מוסף בישיבה היה הגרב"צ בא לחדרו של ר"מ בישיבה, ומבכרו בברכת "גוט שבת", מתעניין מעט בשלומו, וממשיך אל שאר החדרים של הגלמודים שהיו בישיבה. וכך עבר אצל כולם, ומכולם יצא בהרגשה טובה ונעימה, בכך שהנעים להם את יום השבת.

שבויעים לפני פורים כאשר הגיע הגרב"צ כדרכו ביום השבת אל ר"מ, שאל את ר"מ כמסיח לפי תומו אם הוא יודע מהם הממתקים המוצלחים ביותר, שכיון שרוצה לקנות לבנו ממתק איכותי לכן הוא שואל אותו איזה ממתק הכי טעים שכדאי לקנות אותו. ר"מ השיב, שהוא לא "מבין" גדול בממתקים ויתכן שיש כאלו שמכירים את השוק הזה יותר טוב ממנו, אבל לדעתו הוופלים של חברת מן בטעם לימון הם מאוד טעימים ומשובחים, וגם סוכריות בטעם פירות של חברה מסוימת הם בטעם מותק מאוד מוצלח. הגרב"צ הודה לו על דבריו והמשיך בדרכו.

עברו שבויעים והגיע יום הפורים, בפורים השכם בבוקר מיד לאחר התפילה וקריאת המגילה בא הגרב"צ אל ר"מ להביא לו משלוח מנות, והביא לו בשקית את הוופלים והסוכריות שאמר לו לפני שבויעים שהם טעימים, ועוד כמה דברי מתיקה משובחים. כאשר ר"מ פתח את משלוח המנות וראה

היות שבס"ד עומד לצאת לאור ספר עובדות ונהגות מרבנו הגרב"צ פלמן זצוק"ל, כל מי שיש בידו עובדות, הנהגות, מכתבים ותמונות מהגרב"צ זצ"ל, נודה מאוד אם יצור קשר בטלפון 0533105033, או לשלוח את הדברים לפקס 0775631762, או לכתובת

דברי חיים 12 דירה 5 ירושלים, או למייל 7120854@gmail.com

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת צו - מגילת אסתר

"בדיני ברכת הגומל - הולך לדבר מצווה אם נחשב כדרך סכנה"

"וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה'. אם על תודה יקריבו וגו'". (פרק ז' פסוק י"א-י"ב).

התרסק, ואותו אדם ניצול בנס ולא קרה לו מאומה. נראה פשוט שצריך לברך הגומל, כי נעשה לו נס שהיה קרוב לסכנה וניצול. וכן הורה בפשיטות הגר"נ קרליץ שליט"א.

ניצול מתאונה ולא התרפא מהכאבים

עוד מעשה באחד שנסע ברכב, ובדרך היתה לו תאונת דרכים והרכב שנסע בו התהפך, והיה סכנת נפשות לכל נוסעי הרכב, ובחסדי ה' ניצל מהתאונה, אלא שנפגע מעט ברגלו שיצאה ממקומה והחזירה למקום, ועדיין לא נתרפאה לגמרי. והסתפק אם כבר יכול לברך הגומל, או שצריך להמתין עד שהרגל תתרפא לגמרי ואז לברך הגומל.

והנידון בזה דהנה בכל חולי, ההלכה היא שכדי לברך הגומל צריך להיות שיתרפא לגמרי מהחולי, ואם עדיין אינו הולך על בוריו אינו מברך הגומל, ולפי זה יש מקום לדון ולומר שגם כאן כיון שעדיין הרגל לא התרפאה לגמרי ואינו מוגדר כהולך על בוריו, ממילא עדיין אינו יכול לברך הגומל.

אבל מצד שני י"ל שיכול מיד לברך הגומל, דהנה ענין החולי הזה שהרגל יצאה ממקומה, זה לא חולי שיש בו סכנת נפשות, ובסעיף ח' מובאות שתי דעות אם מברכים הגומל על חולי שאין בו סכנת נפשות, דעת השו"ע שמברכין על כל חולי, וכתב "בכל חולי צריך לברך, אפילו אינו חולי של סכנה וכו'". והרמ"א מביא יש אומרים שאין מברכים, וכתב "יש אומרים דאינו מברך רק על חולי שיש בו סכנה, כגון מכה של חלל (וכן נוהגין באשכנז)". מבואר ברמ"א שהמנהג הוא שלא מברכים על חולי שאין בו סכנה.

ולפי זה חולי כזה שהרגל יצאה ממקומה וצריכים להחזירה למקומה, אינו מוגדר כחולי שיש בו סכנה, ועל כזה דבר בכלל לא מברכים הגומל. וחיוב הברכה שהתחייב לברך הגומל הוא מחמת התאונה שהרכב התהפך וזה היה סכנת נפשות, ונעשה לו נס וניצל מהסכנה, ומצד זה הוא כבר ניצל מהסכנה לגמרי, והתחייב מיד לברך ברכת הגומל. וממילא כאשר אנו דנים על זה שהרגל עדיין לא נתרפאה לכאורה זה לא סיבה לעכב את ברכת הגומל שהתחייב מחמת התאונה, שהנס של התאונה נשלם לגמרי, והחולי שקיבל ברגל זה חולי שאין לו קשר לחיוב ברכת הגומל שעל התאונה. ולכן צריך להיות שמיד אחרי התאונה חייב לברך הגומל, והחולי של הרגל לא יעכב את הברכה הזו. וכן הורה למעשה הגר"נ קרליץ שליט"א, שכיון שנעשה לו נס ויצא מסכנת נפשות בשעת התאונה, ועתה אינו במצב של סכנת נפשות, ממילא יכול מיד בשבת שאחרי התאונה לברך בקריאת התורה ברכת הגומל.

ופרש"י, "אם על תודה יקריבונו, אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות שכתוב בהן יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה, אם על אחת מאלה נדר שלמים הללו שלמי תודה הן וכו'".

הנה כל אלו הארבעה שחייבים להביא קרבן תודה להודות על הנס שנעשה להם, כשיצאו מהסכנה הזו צריכים לברך ברכת הגומל. ובשו"ע (סימן רי"ט סעיף א'-ב') הביא את דין ברכת הגומל וכתב, "ארבעה צריכים להודות, יורדי הים כשעלו ממנה, והולכי מדברות כשיגיעו לישוב, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא וכו'. ומה מברך, ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב וכו'".

והנה חיוב ברכת הגומל הוא דווקא כשיצא מהסכנה לגמרי, אבל אם עדיין לא יצא מהסכנה הזו אינו מברך. וכתב המשנה ברורה (סק"א-ב') דלכן יורדי הים מברכים את הברכה דווקא כשעלו ממנה לגמרי, אבל אם עומדים עם הספינה כשבאה לנמל והאנשים שבה יורדים ליבשה ליום או ליומים או עד שתגיע זמן הספינה לילך הלאה, בזה אין מברכין דאכתי לא ניצול מן הסכנה לגמרי. וכן הולכי מדבריות ובדרך הליכתם עוברים דרך איזה עיר, גם כן אין מברכין. ובחולה ונתרפא מברך דווקא כשנתרפא והולך על בוריו.

ברכת הגומל למי שנעשה לו נס

השו"ע (סעיף ט') כתב שלא רק אלו הארבעה צריכים להודות ולברך הגומל, אלא כל שנעשה לו נס שהיה קרוב לסכנה וניצול, צריך לברך הגומל. וכתב "הני ארבעה לאו דווקא, דהוא הדין למי שנעשה לו נס, כגון שנפל עליו כותל או ניצול מדריסת שור וכו' וכל כיוצא בזה, כולם צריכים לברך הגומל. ויש אומרים שאין מברכין הגומל אלא הני ארבעה דוקא, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות".

וכתב המשנה ברורה (סקל"ב), "וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות, והאחרונים כתבו דהמנהג כסברא ראשונה וכן מסתבר".

ולמעשה מנהג בני ספרד כהכרעת השו"ע שבכל הניסים הללו שאינם בכלל אלו ארבעת הדברים לברך הגומל בלא שם ומלכות, ובני אשכנז נוהגין כהכרעת המש"ב לברך בשם ומלכות.

אוטובוס שהתרסק

מעשה באחד שנסע באוטובוס, ובדרך היתה תאונת דרכים והאוטובוס

יד להתרחץ בים אם נקרא יורדי הים - נתקע עצם בגרון אם מוגדר כחולי

הארבעה דברים מברכים "משום שמצויים ביותר תקנו עליהם ברכת הגומל, מה שאין כן אינך שאינם שכחים כלל אין לברך עליהם הגומל". והשו"ע מכריע שיברך בלא ברכה, וכן מנהג בני ספרד. אבל מנהג בני אשכנז כדעת המש"ב (סקל"ב) שכתב שהמנהג לברך הגומל גם על כל

הנה השו"ע (סעיף ט') מביא יש אומרים שסוברים שברכת הגומל הוא רק בארבעה דברים שמוזכרים בפסוק שהם יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה שנתרפא וחבוש מבית האסורים. אבל מי שהיה לו נס וניצל ממנו אינו מברך הגומל. והטעם כתב המש"ב (סקל"א) דדווקא באותם

ניצול ממערבולת מים

יש להסתפק בכן ספר שירד לרחוץ בים, ולפתע נכנס למערבולת מים והיה בסכנת נפשות, ואילולי שחילצו אותו מיד מתוך המים, היה יכול ח"ו למות. ויש לדון לפי דעת השו"ע שכתב שלא לברך הגומל בשם ומלכות בכל הניסים, אם גם זה מוגדר כנס של סכנת נפשות, ואינו מברך הגומל. או שיש להגדירו כיורדי הים כיון שכאשר ירד לים, נכנס לסכנה הזו, וממילא צריך לברך הגומל, שיורדי הים הם אחד מארבעת הדברים שמברכים עליהם הגומל.

ונראה בפשיטות שיורדי הים נקרא דווקא מי שמפליג בספינה בים, שהמצב הזה שהוא רחוק מהיבשה וכולו מוקף בים, זה מוגדר כמקום סכנה, ומתחייב בהגומל. אבל מי שיורד מעט לים לטבול, וודאי שאינו מוגדר בתור יורדי הים, וממילא אין בזה חיוב של הגומל.

אלא שעדיין יש מקום לדון לפי דברי המש"ב שכתב שהטעם שתיקנו לברך דווקא על אלו הארבעה דברים הוא משום שהם מצויים ביותר, ולפי יש לדון אולי גם הענין הזה של טבילה בים נחשב לדבר המצוי

שלוחי מצווה אינן ניזוקין

נסע למסור שיעור באיזה ישיבה מחוץ לעיר, ובדרך בשעה שחזר מהשיעור היתה תאונת דרכים ברכב שנסע בו, והוא נפצע בתאונה. כאשר באתי לבקרו שאלתי אותו איך יכול להיות שהוא ניזוק בתאונה הזו, הרי שלוחי מצווה אינם ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן, והוא הרי חזר מדבר מצווה, משיעור שמסר וא"כ היה צריך להיות שזכות המצווה תגן עליו שלא ינזק.

רב שהולך ללמד את התלמיד אם נקרא שלוחי מצווה

והיה אפשר לומר שכל הכלל שנאמר בגמ' בפסחים ששלוחי מצווה אינן ניזוקין לגבי תלמידים שהולכים ללמוד תורה מרבם, כל זה נאמר דווקא לגבי תלמיד שהולך אל רבו, שכיון שהתלמיד נצרך לרבו שילמדהו תורה ממילא הליכתו מוגדרת כדבר מצווה, ויש עליו את השמירה של שלוחי מצווה. אבל רב שהולך אל התלמיד ללמדו תורה, כיון שהרב בעצמו אינו נצרך אל התלמיד, ממילא אין בו את הכלל של שלוחי מצווה אינם ניזוקין.

ועצם הדבר שיש חילוק בין אם התלמיד הולך אל הרב או הרב אל התלמיד מצינו בגמ' ביומא (דף ע"ז ב') לענין יום כיפור שאסור לרחוץ במים ואיתא בגמ', "תנו רבנן ההולך להקביל פני אביו או פני רבו או פני מי שגדול ממנו, עובר עד צוארו במים ואינו חושש. איבעיא להו הרב אצל תלמיד מאי וכו'". מבואר בגמ' שאע"פ שיום כיפור אסור ברחיצה ואפילו להושיט את אצבעו לתוך המים אסור, מ"מ מי שהולך לדבר מצווה שהולך להקביל פני רבו, מותר לו לעבור עד צווארו במים ואינו חושש לאיסור רחיצה. והטעם כתב המשנה ברורה (סימן תרי"ג סק"ד) שכיון שכוונתו לעבור במים לדבר מצווה, כדי ללמוד תורה מפי רבו, ממילא אינו מכון כלל להנאת רחיצה.

אולם כל זה דווקא בתלמיד שהולך אל רבו, אבל רב שהולך אל התלמיד ללמדו תורה, הגמרא מסתפקת אם התירו לו לעבור במים או לא, ולמעשה זהו בעיא דלא איפשטא, שהספק לא נפשט. ולהלכה השו"ע (סימן תרי"ג סעיף ז') פוסק לחומרא, וכתב "הרב אסור לעבור במים כדי לילך אצל תלמידו". רואים מזה שאע"פ שלדבר מצווה התירו לעבור ביום כיפור במים, מ"מ למעשה יש חילוק בין תלמיד שהולך ללמוד אצל רבו, לבין רב שהולך ללמד את התלמיד, שאצל התלמיד שהולך אל רבו, הדבר פשוט שהוא מוגדר כהולך לדבר מצווה ומותר לו לעבור במים, אבל אצל הרב שהולך אל התלמיד אינו ברור שהוא מוגדר כהולך לדבר מצווה, ולמעשה להלכה פוסקים שאסור לעבור במים כדי ללכת אל התלמיד. ומעתה יתכן לומר שמה מובא בגמ' בפסחים לענין תלמידים שהולכים ללמוד תורה מרבם, שנאמר בזה הכלל ששלוחי מצווה אינן ניזוקין, אפשר שזה נאמר דווקא בתלמיד ההולך ללמוד מרבו. אבל אצל רב שהולך ללמד את התלמיד, אפשר שלא נאמר הכלל הזה, שאינו מוגדר לענין כהולך לדבר מצווה, כשם שאינו מוגדר לענין הליכה במים ביום כיפור כהולך לדבר מצווה.

הנה ברכת הגומל יסודה ברכת הודאה על הנס, וכל הארבעה דברים שיש בזה חיוב הגומל, שהם יורדי הים, הולכי מדבריות, חולה שנתרפא וחבוש שיצא מבית האסורים, האדם היה במצב של סכנה ונעשה לו נס שינצל מהסכנה. וביורדי הים והולכי מדבריות, המקום הזה הוא ג"כ מקום מסוכן שיש בו הרבה סכנות שאפשר להינזק מהם, וכאשר עוברים את המקום הזה בשלום, נחשב הדבר שנעשה נס וניצלו מכל הסכנות, ולכן צריך לברך ברכת הגומל.

הנה בגמ' בפסחים (דף ח' ב') מובאת ההלכה ששלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן, ואיתא בגמ' "בעו מיניה מרב, הני בני בי רב (תלמידים הצריכים לרבם עדיין קרו בני רב, רש"י) דדיירי בבאגא (בכפרים שבבקעה, רש"י) מהו למיתי קדמא וחשוכא לבי רב (השכם) והערב קודם עלות השחר ומשתחשך, כלום יש להם לירא מן המזיקים, רש"י). אמר להו ניתו עלי ועל צוארי (יהא עונש הדיקן, דודאי לא יזוקו שהמצווה מגינה עליהם, רש"י). נזיל מאי (לאושפיזא משתחשך מאי, כלום יכולין לסמוך על המצווה אף בחזרה, או לא, רש"י), אמר להו לא ידענא. איתמר אמר רבי אלעזר שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן וכו'".

מבואר בגמרא שהכלל של שלוחי מצווה אינן ניזוקין נאמר בין בהליכה ובין בחזרה, ולכן התלמידים מהכפרים שהולכים לבית הרב בבוקר לפני עלות השחר ובלילה משתחשך, אינם צריכים לחשוש שינזקו בדרך, אלא הם יכולים לסמוך על זכות המצווה שתגן עליהם. רואים מזה שאפילו שהדרך במדברות בשעות הלילה יש בה חשש מזיקים, מ"מ כל החשש הוא רק באלו שהולכים סתם לדרכם, אבל אלו שהולכים לדבר מצווה זכות המצווה מגינה עליהם ואין להם לחוש לסכנה.

תפילת הדרך בשלוחי מצווה

ולפי זה שמעתי לדון שאולי מי שהולך לדבר מצווה לא יצטרך להתפלל בדרך תפילת הדרך, שכל דין תפילת הדרך הוא תפילה שלא ינזק בדרך אלא ילך לשלום ויחזור לשלום. וא"כ כל זה שייך בדרך שיש בה חשש של סכנה, שאז צריך להקדים תפילה שיוכה להנצל מהצרה. אבל ההולך לדבר מצווה כיון שמובטח לו שלא ינזק כי המצווה מגנת עליו, ממילא אין צורך להתפלל תפילת הדרך.

אבל באמת זהו דבר חדש שלא מוזכר בפוסקים, כיון שאע"פ שהמצווה מגינה עליו שלא ינזק, מ"מ למעשה מאחר שבפועל הוא נמצא במקום סכנה צריך להתפלל שינצל ממנה. והגר"נ קרליץ שליט"א אמר בפשיטות שצריך להתפלל תפילת הדרך גם בהולך לדבר מצווה, ואין שום חילוק מהי מטרת הדרך שלשמה הוא הולך, אלא תפילת הדרך היא תקנה שצריך לברך בכל פעם שיוצא לדרך.

איך יתכן ששלוחי מצווה ינזקו בדרכם

מו"ר הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל - ראש ישיבת פוניבז', בחודש אלול תשכ"ז

וממילא באופן כזה לא חלה על הרב השמירה של שלוחי מצווה אינן ניזוקין, ולכן אין פלא אם אירע לו נזק בדרכו.

מצווה על כל חכם ללמד את התלמידים

אמנם באמת אי אפשר לומר כן, שהרי לימוד תורה לתלמידים הוא קיום מצווה, שיש מצווה על הרב ללמד את התלמידים. והדברים מפורשים ברמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק א' הלכה ב') שכתב, "כשם שחייב אדם ללמד את בנו כך הוא חייב ללמד את בן בנו וכו', ולא בנו ובן בנו בלבד אלא מצווה על כל חכם וחכם מִישראל ללמד את כל התלמידים אע"פ שאינן בניו וכו'". ומפורש בדבריו שיש מצווה דאורייתא ללמד את התלמידים. וממילא פשוט וברור שכאשר הרב הולך אל התלמיד ללמדו תורה, הרי הרב מוגדר כהולך לדבר מצווה, וחלים עליו כל דיני הולך למצווה. ומה שלגבי הליכה במים ביום כיפור אסור לרב לעבור במים כדי ללכת אל התלמיד, כתב הט"ז (סק"ו) שהטעם הוא כיון שהתלמיד יכול ללכת אל הרב, שכל ההתר ללכת במים ביום כיפור הוא דווקא באופן כזה שאין שום ברירה וחייב ללכת במים כדי לקיים את המצווה, וכאן כדי ללמד תורה את התלמיד, לא מוכרח שהרב ילך אל התלמיד, אלא התלמיד יכול לבוא אל הרב, כמו שהדרך הוא שהתלמיד הולך אל הרב, וע"כ ההליכה של הרב במים אינה מוכרחת וממילא לא הותר לו לעבור במים.

ולפי זה כתב הט"ז שכל הדין שאסור לרב לעבור במים ביום כיפור כדי ללכת אל התלמיד, נאמר דווקא במקום שיש אפשרות לתלמיד לבוא אל הרב ללמוד, אבל במקום שאין לתלמיד אפשרות ללכת אל הרב, בוודאי מותר לרב לעבור במים כדי ללכת ללמד את התלמיד, שהוא נחשב כהולך לדבר מצווה שמוותר לו לעבור במים.

וז"ל הט"ז, "למה יהיה עדיף ההולך לשמור פירותיו מלילך אצל התלמיד ללמוד עמו, והלא מצווה של לימוד עם אחרים היא מצווה גדולה, כדאיתא בסוף פ"ק דבבא קמא דלימוד עדיף מקיום המצות ובהרבה דוכתי. ונראה דהטעם כאן שהרי אפשר לתלמיד לבא אצלו ולמה ילך הרב לתלמיד, משום הכי נראה באם אי אפשר לו לתלמיד לילך מותר לרבו לילך אצלו".

ישיבה במקום קבוע

ומעתה לפי זה אם יש ישיבה קבועה במקום מסוים, ששם הדרך היא שהרב בא ללמד את התלמידים, בוודאי שההליכה למקום ההוא נחשבת כהולך לדבר מצווה. וגם ביום כיפור יהא מותר לרב לעבור במים כדי ללכת ללמד שם התלמידים, שבאופן כזה אין הדרך של התלמיד לבוא אל הרב, אלא הדרך הוא שהרב בא אל התלמידים.

וממילא כאשר הרב הולך לישיבה ללמד תורה, ההליכה הזו מוגדרת כהולך לדבר מצווה, לכל דיניו והלכותיו, ובוודאי שחל על זה הכלל ששלוחי מצווה אינן ניזוקין בין בהליכתם ובין בחזרתם.

שליח מצווה שאינו מכוון לשם שמים

ומו"ר הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בענותנותו אמר, שאולי כל הכלל הזה ששלוחי מצווה אינן ניזוקין נאמר דווקא כאשר כוונת השליח לשם שמים, שאז הוא זוכה לשמירה שלא יזוק, אבל כשאינו מכוון לשם שמים לא נאמר הכלל הזה, ואין לו את ההבטחה הזו שלא יזוק.

אלא שתירוץ זה הוא מאוד דחוק, ראשית כל בוודאי אמר כך רק מכח ענותנותו, וממילא עליו עצמו קשה איך ניזוק כשחזר ממסירת השיעור. ושנית, נראה להוכיח שהכלל של שלוחי מצווה אינן ניזוקין נאמר גם

באופן כזה שאינו מכוון לשם שמים, דהנה בגמ' בקידושין (דף ל"ט ב') מובא מעשה באחד שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים ובחזרתו נפל ומת. והגמרא מקשה איך יתכן שהוא ניזוק בשעה שהיה שליח לקיים מצווה, הרי שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן. ולכאורה אם הכלל של שלוחי מצווה אינן ניזוקין נאמר דווקא כאשר השליח מכוון לשם שמים, א"כ מה הקושיא של הגמרא הלא יש ליישב בפשיטות שאותו שליח לא כיוון לשם שמים, וממילא לכן כל הכלל של שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא נאמר עליו, ולכן אין פלא שבשעה שהיה על הסולם נפל, ניזוק ומת.

וכעין זה יש להוכיח גם מהגמ' בפסחים (דף ח' ב') דאיתא הגמ' לגבי בדיקת חמץ שאין מחייבין אותו להכניס את ידו בבדיקת חמץ לתוך החורין והסדין, משום חשש סכנה. והגמרא מקשה למה צריך לחשוש בזה לסכנה הרי שלוחי מצווה אינן ניזוקין.

ולכאורה קשה מה הקושיא, הרי יש לחשוש שמא לא יכוון בבדיקתו לשם שמים, ובזה אין את הכלל ששלוחי מצווה אינן ניזוקין.

אלא נראה מוכח שהכלל ששלוחי מצווה אינן ניזוקין נאמר אפילו באופן שעשיית המצווה לא נעשית לשם שמים, שאם בעצם המעשה הוא מוגדר כמעשה מצווה כבר חל בזה הכלל ששלוחי מצווה אינן ניזוקין. ולכן הגמ' בקידושין ובפסחים מקשה בפשיטות שלא יתכן שבשעה שאדם מקיים מצווה יבואו לו תקלה ונזק, שגם אם אינו מכוון לשם שמים, מ"מ כיון שלמעשה בפועל הוא עוסק במעשה מצווה, ממילא צריך לחול עליו הכלל של שלוחי מצווה אינן ניזוקין.

הצלה מסכנת נפשות בשלוחי מצווה

ומו"ר הגר"ש זצ"ל סיפר, שהיה מעשה כעין זה אצל מרן החזו"א, שהחזו"א היה נוסע הרבה עם הגר"ר זעליג שפירא זצ"ל למושבבות בכל ארץ ישראל בכדי לבדוק שם את כשרות המקוה, ולתקן את הטעון תיקון. ופעם אחת החזו"א שלח את הגר"ר לתקן את

המקוואות באחת הערים שהתגלתה שם תקלה, וכאשר ר' זעליג חזר מאותו מקום אירעה לו בדרך תאונת דרכים, והוא נפצע בתאונה.

והחזו"א התפלא מאוד איך יכול להיות שר' זעליג נפצע בתאונה הרי שלוחי מצווה אינן ניזוקין, והיה צריך להיות שלא יארע לו שום נזק.

בסוף החזו"א בירר את הענין של התאונה וההתנגשות של הרכב, והוברר לו שלפי עוצמת התאונה שאירעה לרכב היה צריך להיות שר' זעליג יקבל מכה חזקה מאוד שיכול להגיע מכחה לידי סכנת נפשות ממש. ומעתה אמר החזו"א שמה שהוא יצא מהתאונה בפציעה קלה בלבד זה היה מכח ההלכה ששלוחי מצווה אינן ניזוקין, שדין שלוחי מצווה אינן ניזוקין לפעמים נאמר רק לגבי זה שלא ינזק בנזק חמור שיש בו סכנת נפשות אלא רק בנזק קל בלבד.

ואמר מו"ר הגר"ש שגם בתאונה שלו המעשה היה כך, שלפי הענין היה צריך להיות במצב של פיקוח נפש, וזה שיצא בפציעה קלה בלבד היה מכח זה ששלוחי מצווה אינן ניזוקין.

והנה בגמ' בחולין (דף ז' ב') איתא, "א"ר אלעזר דם ניקוף מרצה כדם עולה, אמר רבא בגודל ימין ובניקוף שני, והוא דקאזיל לדבר מצווה". ופרש"י, "מרצה, מכפר".

מבואר שלפעמים אדם ניזוק דווקא כשהולך לדבר מצווה, וההזק והצער שסובל הם לו כפרה וריצוי גדול כמו הקרבת קרבן עולה.

מגילת אסתר

"ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו"

"ונתן חלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים, והלבישו את האיש אשר המלך חפץ ביקרו, והרכיבוהו על הסוס ברחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו". (פרק ו' פסוק ט').

ביקרו". והטעמים של המגילה על המילים הללו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", הם אותם טעמים בשני המקומות.

שמעתי לבאר בזה ביאור נפלא, דהנה כאשר אחשוורוש שאל את המן "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו", הרי המן חשב שכוננת אחשוורוש לכבד אותו בעצמו, כמו שכתוב בפסוק "ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני".

דיסקרטא, אי נמי בחד נהרא, אמר ליה הא נמי הב ליה, אל תפל דבר מכל אשר דברת". ומעתה י"ל שהמן חשב שגם אם יהיה חייב להוליך את מרדכי ברחוב העיר ולקרוא לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", יקרא לפניו את המילים הללו בשפה רפה ובניגון עצוב, שכמעט אף אחד מהולכי הרחוב לא יעצור לראות אותו. ואחשוורוש הבין את מחשבותיו, ולכן הוסיף לו "אל תפל דבר מכל אשר דברת", שאפילו את הניגון של המילים "ככה יעשה לאיש" תאמר בדיוק כמו שדברת, ואל תפל דבר מדברך, את הכל תעשה בדיוק באותה צורה ובאותו ניגון ובעוצמת קול עצומה כמו שדברת מקודם. ולכן לא היתה להמן ברירה והוצרך לקרוא לפניו את הקריאה הזו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו" באותו ניגון שאמר לאחשוורוש, וע"כ הטעמים בשני המקומות במגילה הם אותם טעמים לרמז על הענין הזה שהמן הוכרח בציווי אחשוורוש לנגן למרדכי את המילים בדיוק באותו ניגון, כמו שניגן כאשר חשב שזה מיועד לו בעצמו.

ומעתה י"ל כאשר המן תיאר למלך בהרחבה מה לעשות ואיך לעשות, הוא אמר את הדברים בהתלהבות גדולה עד מאוד, עד שכאשר הגיע לשיא הכבוד שירכיבוהו ברחוב העיר עם לבוש המלך ויקראו לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", הרי את המילים הללו אמר בקול גדול ובניגון נפלא, שכדי שכאשר יעשו לו כך ברחוב, כולם יראו וישמעו את הכבוד הגדול שהוא מקבל, ולא יהיה אף אחד שלא יעצור ממעשיו כדי לראותו בכבודו ובהדרו. ובעצמו ניגן את הניגון הזה לפני המלך כדי לומר לו שבניגון הזה ובעוצמת קול הזו ינגנו לפניו את המילים הללו.

ובסוף אחשוורוש אומר להמן שיעשה כן למרדכי היהודי, שהכבוד הגדול הזה לא מיועד להמן אלא למרדכי. וכאשר המן שמע את זה מאוד רצה להמעיט בדבריו כמו שמוכא בגמ' במגילה (דף ט"ז א') "ועשה כן למרדכי, אמר ליה מנו מרדכי, אמר ליה היהודי. אמר ליה טובא מרדכי איכא ביהודאי, אמר ליה היושב בשער המלך. אמר ליה סגי ליה בחד

ימי משתה ושמחה

שמואל, וראש ישיבת גרודנא).

ומתחילין מיום הפורים

השו"ע בסעיף הראשון בהלכות פסח (סימן תכ"ט סעיף א') כותב, "שואלין בהלכות פסח קודם לפסח שלושים יום". וכתב המשנה ברורה (סק"ב), "ומתחילין מיום הפורים עצמו". בכל שנה בסעודת פורים היה הגרב"צ שואל את הילדים איזה הלכה חדשה שלא שייכת להלכות פורים, צריך לקיימה היום הזה. הילדים היו מנסים את כוחם זה בכה וזה בכה, עד שבסוף התירוץ נמצא "להתחיל ללמוד הלכות פסח". וכבר בסעודה היה מתחיל לומר הלכה בהלכות פסח כדי לקיים את ההלכה. וגם בשיעור בליל פורים יחד עם כל דיני פורים, היה מסיים בהלכה מהלכות פסח לקיים את ההלכה של שואלין בהלכות הפסח. (ומיד אחרי פורים כל השיעורים היו רק בהלכות פסח).

מים שלנו בפורים

אבל בהמשך השנים לא היה די בזה... כאשר נפתחה המאפיה של המצות של הרב בורר, התארגנו קבוצה של כמה אברכים חשובים מכולל פוניבז' לאפות מצות יחד בחבורה במאפיה. היו כמה תאריכים שהציעו להם לאפות, אחד מתאריכים היה בשושן פורים, המעלה שהיתה ביום הזה שאז הם יהיו הראשונים שאופים בתנור, כיון שמאפית המצות הזו נפתחת רק בשושן פורים. היו כאלו שלא רצו בשושן פורים כיון שעדיין עיפיים מיום הפורים, וגם שיש כאלו שרוצים ביום הזה לנסוע אל קרוביהם שבירושלים לשמוח עמם בשמחת פורים. אבל הגרב"צ היה בראש אלו שרצו דווקא בשושן פורים, כיון שביום הזה יהיה פחות ביטול תורה, וכמובן גם יקבלו את המצות של תנור ראשון שהוא מעלה בפני עצמו. ובאמת בסופו של דבר כך החליטו שאפית המצות בחבורה תהא בשושן פורים. אלא שהתעוררה בעיה חדשה, מי יהיה אחראי להביא את ה"מים שלנו", הרי צריך לקחת את המים מהבאר בשקיעה של היום שלפני האפיה, ומי יכול ביום פורים לעזוב את הבית בשעה הזו שהיא אמצע הסעודה ושמחת היום. הגרב"צ שההלכה היתה לו נר לרגליו, אמר מיד שהוא מסכים להיות אחראי על ה"מים שלנו", שהרי לא כתוב בשום מקום בהלכה שצריך לאכול את סעודת הפורים דווקא בשעה של השקיעה, וממילא אפשר להתחיל את הסעודה בעוד היום גדול ולסיימה בשעה לפני השקיעה, ומיד ללכת עם הכדים לבאר כדי להיות שם לפני השקיעה, בכדי להכין את הכדים למילוי המים שבדיוק בשעת השקיעה יוכלו למלא בהם את המים.

ובאמת כך היה, מאותה שנה עד סוף ימיו במשך עשרות שנים, הקדים את סעודת פורים, וכשעה לפני השקיעה סיים את הסעודה בנחת וברוגע, ומיד יצא מהבית עם הכדים כדי ללכת אל הבאר למלאותם בשעת השקיעה. ההלכה של שלושים יום קודם לפסח שואלין בהלכות הפסח, לא באה לידי ביטוי רק בלימוד ההלכה, אלא גם בפועל התקיימה אצלו בפורים בעשיית המעשה של שאיבת מים שלנו. אגב, תמיד יצא לדרך עם תכריך דפים של שיעורים וחידושי תורה, והרבה פעמים כאשר נשאר דקות מספר עד השקיעה, חס על זמנו היקר ביום הגדול הזה, היה מוציא את הדפים ומיד לן בעומקה של הלכה, כמובן בהלכות חג הפסח הממשמש ובא.

דרכו של הגרב"צ פלמן זצ"ל בכל עת ועידן היתה איך לעלות ולרומם את אלו שבאו לשמוע את שיעוריו בהלכה. ובשיעורים היה מוסיף ענינים באגדה בעניני הפרשה והמועדים שהעלו ורוממו את הציבור טפח מעל הקרקע.

בשיעור הקבוע שמסר לבחורים משיבת פוניבז' במוצאי שבת, גם כשחל פורים במוצ"ש היה מקפיד למסור שיעור, באומרו שהלילה הזה הוא זמן של רפיון, ואם לא מתכוונים אליו מבעוד מועד, הלילה עובר לבטלה. ובשיעור היה מדבר בהלכות פורים וביאורים במגילה, והיו הדברים נותנים לציבור שמחה אמיתית לכל היום, ושמחת התורה השלימה את שמחת הפורים.

קריאתה זו היא הלילא

בעת שעלה ביום הפורים להקביל פני רבותיו במשלוח מנות, היה מוסיף עוד שאלה או חקירה מעניינת שידע שרבו ישמח ויהנה מזה.

שנה אחת בעת שעלה אל רבו מרן הגרא"מ שך זצ"ל – ראש ישיבת פוניבז', שאל אותו על הגמרא במגילה (דף י"ד א') שלא אומרים הלל בפורים משום שקריאתה זו היא הלילא, שקריאת המגילה היא ההלל שמודים בה ומשבחים את הקב"ה כאמירת ההלל. והקשה א"כ למה בליל הסדר אומרים הלל הרי היה צריך להיות שההגדה של פסח תחשב כהלל, וקריאתה של ההגדה היא הלילא.

מרן הגרא"מ שך התפעל מאוד מהשאלה הזו, ובאותה שנה פלפל בארוכה במשך כל יום הפורים בשאלה הזו. וכל מי שנכנס אליו באותו יום אמר לו הרב שך, "ר' בן ציון פלמן שאל שאלה מעניינת...". ופרס לפניו את השאלה, וכל אחד ניסה את כוחו ליישובה בראיה ובסברא, ויצאו כולם שמחים בשמחת התורה עם שמחת היום. (ועיין בשלמי תורה, פורים, סימן כ"ד סק"ד, שהאריך בזה).

יין לפסח

במשלוח מנות שהביא להרב שך היה מביא גם יין שהכין בעצמו, וכדרכו בכל השנה שהביא להרב שך מאותו יין. על היין הזה היה הרב שך מקדש ומבדיל מידי שבת בשבתו. ובפורים הביא כבר יין בשביל חג הפסח, והיה הבקבוק עטוף בכמה שקיות שיהא שמור מכל מחמץ.

וכאשר נתן את היין הזה להרב שך ואמר לו שזהו היין לפסח, היה הרב שך לוקח את הבקבוק ורץ מיד ומניחו בארון צדדי שאין בו חמץ שיהא שמור לכבוד פסח.

כמנחת הרמ"א

בפורים בשנת תשל"ב (בעת שהגרב"צ היה אברך כבן 30) הביא במשלוח מנות לרבו מרן הגר"ש רוזבסקי זצ"ל – ראש ישיבת פוניבז', מחברת מלאה בשאלות ובחקירות שהתחדשו לו בעניני פורים ומגילת אסתר. ובהתחלה כתב הקדשה מיוחדת לכבוד רבו ראש הישיבה, כשהוא מתחיל במילים "מנחה שלוחה למור"ר ראש הישיבה כמנחת הרמ"א" (שכידוע שכאשר הרמ"א היה חתן, שלח למשפחת חותנו חיבור שלם על מגילת אסתר בתור משלוח מנות).

ר' שמואל מאוד התפעל מהמחברת הזו, ואמר "ר' בן ציון פלמן יודע להביא אגישמק משלוח מנות". ובמשך תקופה ארוכה היתה המחברת מונחת לו על שולחנו, כשהוא מעיין בה בהנאה מרובה. (ועד היום המחברת משומרת אצל הגאון רבי יצחק הקר שליט"א, חתנו של ר'

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחות מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • גיליון פורים

משנכנס אדר מרבין בשמחה

שיחה שנאמרה בישיבת "נחלת בנימין" מודיעין עילית

שמחה של מצוה

"משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, א). הנה שמחה צריכה להיות עם סיבה ומטרה, וסתם שמחה שאין לה סיבה, אינה שמחה, אלא הוללות ופריקת עול, כמו שכתוב (קהלת ב, ב) "לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה". ובספר 'נחלת יעקב' לבעל התיבות הובא מצוואתו שכתב "לא תשמעו לאותן האומרים כי מהראוי להיות כל ימיו בשמחה כי זהו הכל מעצת היצר הרע, ושחוק וקלות ראש מרגילים האדם לערווה, ובכל עצב יהיה מותר, רק בעת עשיית איזה מצוה או לימוד תורה יהיה בכוונה ובשמחת הלב", עכ"ד.

והיינו ששמחה סתם בלא סיבה ומטרה, היא מהיצר הרע, וכך גם בחודש אדר המצוה היא לשמוח רק בשמחה של מצוה – שמחה בתורה ובמצוות ובעבודת השם, ובגמרא תענית שם אמרו "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה", והיינו כמו שבחודש אב יש סיבה ומטרה למיעוט השמחה, מפני שבאותו הזמן נחרב בית המקדש, וממעטין בשמחה כדי לחזק את הרגשת האבלות על החורבן, כך גם בחודש אדר מרבין בשמחה שיש לה סיבה ומטרה, והיינו בשמחה של מצוה בלימוד התורה ובעבודת השם.

ומקור החיוב של שמחה במצוות ובעבודת השם, כתוב בפרשת התוכחה (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב", והרמב"ם (בפ"ו מהלכות יום טוב) כתב לגבי מצות שמחת יום טוב "כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא יימשך בין ובשחוק וקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוונו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר תחת אשר לא עבדת את השם אלוהיך בשמחה ובטוב לבב, הא למדת שהעבודה בשמחה", עכ"ד.

ומבואר שכל הצרות האיומות הנזכרות בפרשת התוכחה, באות עבור חיסרון שמחה בעבודת השם, ואף על פי שעוסקים בתורה ומקיימים את כל המצוות, אם חסר שמחה זה חמור כל כך, שעל זה מגיע כל התוכחה האמורה בתורה, וצריך ביאור שהרי השמחה היא רק מעלה והידור במצוה, ומדוע מגיע עונש כזה עבור חיסרון הידור במצוה?

ויש לבאר לפי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ג, טז) "כי לפי גודל המצוה יגדל עונש מי שיחדל לעשותה אף על פי שאינו עושה מעשה בהפרתה, כמו שמצינו במצות הפסח ובמצות המילה שהן מצוות עשה ויש בהן כרת", והיינו שכלל שהמצוה יותר גדולה ושכרה גדול יותר, כך גם העונש על ביטולה חמור יותר, והראיה לזה ממצוות פסח ומילה שחייבים על ביטולן כרת, אף על פי שהוא רק בשב ואל תעשה, ולא מצינו כרת בשב ואל תעשה, והטעם לזה מפני שפסח ומילה הן מצוות גדולות וחשובות מאד, ולכן גם העונש על ביטולן חמור ביותר.

וכך גם שמחת המצוה היא מצוה גדולה מאד, וגם שכרה גדול מאד כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ד, ט) "כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות", והזכיר ג' לשונות של שכר: "יגדל", "וישגא", "מאד", וכל זה עבור השמחה על המצוות. נמצא ששכר שמחת המצוה

גדול מאד, ויתכן אף יותר גדול משכר המצוה עצמה, והטעם לזה מפני ששמחת המצוה באה מתוך הכרת חשיבות המצוה, וכשאדם שמח במצוה זה סימן שהוא מכיר את ערך וחשיבות המצוה, ומחמת זה הוא שמח בקיום המצוה, ולכן שכרו גדול מאד.

ובמסילת ישרים פרק י"ט ביאר כי השמחה במצוות היא מענפי האהבה, והיינו שהשורש של שמחת המצוות נובע מאהבת השם שטמונה בתוך תוכו של האדם, והביטוי לזה הוא במה שמח במצוה, שהרי אדם שמח לעשות את מה שהוא אוהב, ואם יש לו שמחה בקיום המצוות, זה סימן שהוא אוהב את הקב"ה, ולכן הוא שמח ונהנה לקיים מצוותיו, והרי אהבת השם היא דרגה גדולה מאד כמבואר בשער העשירי בחובות הלבבות, לכן שכר שמחת המצוה גדול מאד, מפני שזה מורה על דרגה גבוהה באהבת השם ובהכרת חשיבות המצוות.

ובזה מבואר הטעם שנענשים בעונש חמור עבור חיסרון השמחה בעבודת השם, שהרי העונש על ביטול המצוה תלוי לפי גודל המצוה ושכרה, ומאחר ששכר השמחה על המצוות גדול כל כך, ממילא גם אם חסר השמחה בקיום המצוות יש עונש חמור מאד, כי כשם שהשמחה נובעת מהכרת חשיבות המצוות, כך חיסרון השמחה נובע מזלזול בחשיבות המצוות, ומבואר בשערי תשובה בכמה מקומות כי זלזול במצוות זהו זלזול בכבוד שמים, שזה חמור מאד, ולכן נענשים על זה בעונשים החמורים הכתובים בפרשת התוכחה.

ואמנם לא כל חיסרון שמחה נובע מזלזול בחשיבות המצוות, ויש לפעמים שאדם אינו שמח במצוה מפני שבאותה שעה אין בכוחו להתרכז ולשמוח כראוי, ותלוי אצל כל אחד לפי כוחו ולפי טבעו, עד כמה שמח לפי כוחו בקיום המצוות שכרו גדול, ואם אינו שמח לפי כוחו נענש על זה, ומי שאין בכוחו לשמוח כראוי, רק תחסר לו הדרגה הגבוהה של שמחת המצוה, אבל אינו נענש על זה.

משנכנס אדר

והנה ענין זה של שמחת המצוה שייך גם בכל השנה ולא רק בחודש אדר, אבל חודש אדר הוא זמן המסוגל להתעלות יותר ולהוסיף דרגות בזה, ומשנכנס אדר יכולים יותר לשמוח בקיום המצוות, שבכל השנה צריכים סיעתא דשמיא גדולה לזה, וצריך להיות מוכשר כדי לזכות לדרגה שירגיש את שמחת המצוה כראוי, ואילו בחודש אדר כל אחד ואחד מוכשר ויכול להרגיש את שמחת המצוה ולהוסיף בהכרת חשיבות המצוות, וממילא גם החיוב גדול יותר לנצל את האפשרות שיש בימים אלו, ולהתחזק ולהוסיף בהרגשת שמחת המצוה.

והנה ברש"י בתענית שם כתב על מה שאמרו משנכנס אדר וכו' – "ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח", והיינו שהשמחה בחודש אדר היא מחמת נס ההצלה שהיה בימי הפורים, שעל ידי זה נהפך כל החודש לזמן של שמחה, וכמו שכתוב (אסתר ט, כב) "והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה", ומשנכנס חודש אדר זהו זמן של שמחה, והשמחה נמשכת גם אחר כך בחודש ניסן. וצריך ביאור כיצד על ידי הנס נהפך החודש לזמן של שמחה, ומה השייכות בין הדברים.

ונראה בזה כי הנה אמרו חז"ל (שבת פח, א) "ויתייצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם וכו' אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש שנאמר קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", והיינו שבמעמד הר סיני קיבלו את התורה רק מיראה ובכפייה, וגם מה שהקדימו נעשה לנשמע היה מיראה ולא מאהבה, ואילו בימי אחשורוש חזרו וקיבלו את התורה מאהבה.

וצריך ביאור כיצד יתכן שבמעמד הר סיני היו בדרגה נמוכה יותר ממה שהיו בימי אחשורוש, והרי כשעמדו לפני הר סיני היו במדרגה גבוהה מאד, וכמו שמבואר בגמרא (שבת קמו, א) שזכו למדרגת אדם הראשון לפני החטא, וכתוב (שמות כ, טו) "וכל העם רואים את הקולות" ופירש רש"י שהיו רואים את הנשמע, ואין הכוונה לראייה חושית, אלא ידיעה והשגה למעלה מן הטבע מכוח דרגה של קדושה, והשיגו השגות גדולות בכל העולמות העליונים, כמו שהובא ברש"י (דברים ד, לה) שהקב"ה פתח להם שבעה רקיעים וראו שהוא יחיד, וכיצד יתכן במדרגה כזו שיהיו פחות מימי אחשורוש?

ומו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בספר מכתב מאלהו (ח"ב עמ' 123) עמד בזה, וכתב לבאר כי הנה "האהבה היא תולדת הנדיבות, כי למי שנותנים יותר אוהבים אותו יותר, ומובן שנדיבות והכרח – תרתי דסתרי הם, הנדיבות שייכת רק במקום שיש בחירה, ורק הבחור גייע לידי אהבה, כי רק הוא יכול להתנדב ולתת". והיינו שאהבת השם שייכת רק באדם שהוא בעל בחירה, שעל ידי שמתנדב ובוחר מרצונו לקיים מצוות השם, זה מביא אותו לידי אהבה.

וכתב כי מטעם זה לא מצינו אהבה במלאכים, אלא רק יראה, כמו שכתוב ביחזקאל (א, יח) "ויראה להם", והיינו מפני שהם רואים את האמונה בבהירות גדולה מאד, וממילא לא שייך אצלם בחירה, וכמו שאדם לא יכניס את ידו לתוך האש, כך גם המלאכים אין להם צד של חטא, מפני שהם רואים ויודעים במוחש שהחטא הוא כמו אש ששורפת, וממילא הם מקיימים רצון השם מיראה, מפני שמרגישים שמוכרחים ולא מתוך בחירה, ולכן לא שייך אצלם אהבה.

ועל פי זה ביאר שם כי "במתן תורה כפה עליהם הר כגיגית, ופירש מהר"ל שראו בבהירות גדולה כל כך עד שהיו כמוכרחים מצד השגת שכלם לקבל את התורה, וידוע דהיינו שחזרו למדרגת גן עדן כאדם הראשון קודם החטא שלא ידע רע וטוב רק בחינת אמת ושקר, וכיון שכן הרי חסרה להם בחינת הנדיבות, עד שחזרו וקיבלוה בימי אחשורוש שאז קיבלוה בבחינת בחירת הטוב שהיא מגדרי הנדיבות".

והיינו שמתן תורה היה מתוך "כפייה שכלית", שראו את האמונה בבהירות מוחלטת עד שהיו כמוכרחים לקבל את התורה, וכיון שהיה חסר להם במעלת הבחירה לא הגיעו לידי אהבה. אבל בימי אחשורוש שכבר לא היו להם ההשגות הגבוהות באמונה, היה שייך אצלם בחירה, ומתוך בחירה והתנדבות חזרו וקיבלו את התורה מאהבה.

וברש"י ותוספות בשבת שם כתבו שבימי אחשורוש קיבלו "מאהבת הנס", היינו שהרגישו הכרת הטוב להקב"ה על הנס שעשה להם, ומכוח הכרת הטוב השיגו אהבת השם, כמו שכתב בחובות הלבבות כי הדרך להשיג אהבת השם היא על ידי הכרת טובות הבורא, שהאדם אוהב את מי שמייטיב עימו, ועל ידי הניסים הגיעו לאהבה.

וידוע מהרמח"ל (בספר דרך השם, וכן כתבו בעוד ספרים) שבכל שנה ושנה בימי המועדות חוזרת ההשפעה שהייתה פעם באותו הזמן, ולמשל בחג הפסח שהוא זמן חירותנו, ובו יצאנו לחירות מטומאת מצרים, בכל שנה ושנה זהו זמן המסוגל לזכות לחירות מיצר הרע, וכן בחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, מסוגל לזכות להצלחה בתורה, ובחג הסוכות שהוא זמן שמחתנו, מסוגל לזכות לשמחה של מצוה, וכך גם בחודש אדר ובימי הפורים, בכל שנה ושנה חוזרת בהם ההשפעה שאפשר לזכות יותר לאהבת השם ולשמחה של מצוה, וכל אחד יכול בימים האלו להתעלות בהרגשת חשיבות המצוות עד כדי שמחה.

והזמן המסוגל לזה הוא מתחילת חודש אדר, וגם אחר כך בחודש ניסן, וכמו שכתב רש"י "ימי ניסים היו לישראל, פורים ופסח", היינו שכיון שזכו לניסים, הרגישו הכרת הטוב והגיעו מזה לאהבת השם, [שרק במעמד הר סיני זכו להשגות הגבוהות כל כך שלא היה שייך אצלם בחירה וממילא קיבלו מיראה, אבל ביציאת מצרים זכו גם לאהבה מתוך הכרת הטוב על הניסים שנעשו להם], וכבר נתבאר כי השמחה במצוות היא מענפי האהבה, לכן ימים אלו בכל שנה ושנה מסוגלים להשיג דרגות של אהבת השם, ולהתעלות בקיום התורה והמצוות מתוך שמחה.

מוסיף והולך

ובמכתב מאלהו שם כתב עוד כי מרבין בשמחה הוא באופן של "מוסיף והולך", כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה הפירוש הוא שממעטים והולכים מיום ליום, שיש קצת מנהגי אבלות מראש חודש, ומוסיפים עוד מנהגים בשבוע שחל בו תשעה באב, וכן בתשעה באב עצמו, כך גם משנכנס אדר, מתחילים להרבות בשמחה מראש חודש, ובמשך הזמן מוסיפים והולכים בשמחה, ומיום ליום אפשר להתעלות יותר בהרגשת שמחת המצוות, ומוסיפים עוד ועוד דרגות בזה, ובמשך הזמן מרגישים יותר ויותר את שמחת המצוה.

וענין זה מובן מאד, וכך הוא גם על פי הטבע, כמו אדם שמגדל עץ ומטפל בו ומתקן אותו כדי שיגדל, הרי במשך הזמן הוא מתקשר אל העץ ואוהב אותו, וכן בכל דבר שאדם מתמסר עבורו, ככל שעובר יותר זמן, הוא מחשיב את הדבר, ואוהב אותו יותר, וכך גם בעסק התורה והמצוות **אם אדם מתמסר ומשקיע את כל כוחותיו בתורה בעבודה ובגמילות חסדים מתוך שמחה ואהבת השם, במשך הזמן נוספת בו אהבה לעסק התורה והמצוות, וככל שעוברים הימים הרי הוא מרגיש יותר את השמחה בקיום התורה והמצוות.**

ולמשל חסד, מי שעושה טובות לאנשים מתוך אהבת חסד, במשך הזמן מתחזקת בו אהבת החסד, ומוסיף והולך במעשי החסד, וכידוע שיש אנשים שהתחילו מפעולות קטנות של חסד, ובמשך הזמן ראו שהצליחו בזה, וקיבלו חשק וכוחות להוסיף עוד מעשים של חסד, עד שהקימו ארגונים ומוסדות צדקה וחסד, ושיתפו עוד הרבה אנשים במעשי החסד שלהם, וכל זה התחיל ממה שעשו פעולות קטנות של חסד, שעל ידי זה נתחזק בהם הטבע של אהבת החסד.

ויש לזה סיבה גם מצד ההשגחה, שאם אדם עוסק במצוות מתוך אהבת השם ושמחת המצוה, אזי מן השמים נותנים לו שכר מידה כנגד מידה שיזכה להוסיף עוד שמחה של מצוה, ונותנים לו כוחות שיוכל לעשות עוד מעשים טובים מתוך שמחה של מצוה, וכך מוסיף והולך במעשים טובים ובשמחה של מצוה, וכמו שאמרו (אבות ד, ב) ששכר מצוה - מצוה, ומצוה גוררת מצוה, ובאופן זה יכולים להתעלות במעשים טובים ובשמחה של מצוה עד לאין שיעור.

ואמנם זה תלוי עד כמה שאדם עושה את המעשים הטובים לשם שמים בלי חשבונות ובלי נגיעות, ואם אדם עוסק בחסד מפני שרוצה פרנסה לעצמו ולא מתוך אהבת החסד, אין לו סייעתא דשמיא כל כך, ורק אם כוונתו להיטיב לאחרים מתוך אהבת החסד, בלי נגיעות ובלי חשבונות, אז זוכה להצלחה ולסייעתא דשמיא, ולכן רואים שיש כאלו שמצליחים במעשי החסד ויש אחרים שאינם מצליחים, והטעם לזה מפני שתלוי אצל כל אחד עד כמה כוונתו לשם שמים.

וכך גם בתורה, מי שעוסק בתורה מתוך שמחה ואהבת תורה, במשך הזמן מתחזקת בו אהבת התורה, ומוסיף והולך יותר באהבת התורה ובדבקות בתורה, וגם יש לו סייעתא דשמיא בזה, אבל מי שעוסק בתורה מתוך נגיעות ופניות אחרות אינו מצליח, וידוע שמרן הרב מפוניבז' זצ"ל זכה והשפיע תורה בכל העולם, והשפעתו נמשכת עד היום בכל מקום, ומרן הגר"י זצ"ל התבטא פעם ואמר כי הרב מפוניבז' הפך את בני ברק לעיר התורה, ולזה זכה מפני שכל מעשיו היו לשם שמים, מתוך אהבת תורה ואהבת הבריות, בלי חשבונות ובלי נגיעות.

ההכרה בחובת לימוד התורה בכל עת, וגם בימים שהשמחה בהם מצוה, מוכרחת היא לכל מי ששיאפתו לעלות במעלות התורה, כי רק בזה אפשר לזכות למעלות התורה כראוי. אשרי מי שישב אל לבו הכרה זו ויתאמץ ללכת בה!

מתוך מכתב שפורסם בהיכלי הישיבות והכוללים, פורים תשס"א

והנה יש ענין הנוגע לכל אחד ואחד, חיוב תיקון המידות, שזה היה הסיבה לחורבן בית המקדש, וכמו שאמרו (יומא ט, ב) מקדש שני מפני מה חרב מפני שנאת חינוס, ואין הכוונה דווקא לשנאת חינוס, אלא כל המידות הרעות, והזכירו שנאת חינוס כדוגמא ומשל למידות רעות, וגם מפני ששורש המידות הרעות מתחיל משנאה, ולדאבוננו החורבן נמשך עד היום מפני שלא תיקנו את חטא החורבן, וגם בימינו יש מידות רעות ושנאת חינוס, ואף על פי שרבים עוסקי התורה, ברוך השם, ויש אהבת תורה גדולה מאד, מכל מקום יש יחד עם זה גם מידות רעות.

ואמרו חז"ל (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, והיינו שאהבת הבריות הוא יסוד והקדמה לכל התורה כולה, וכן כל המידות הטובות הם יסוד והקדמה לתורה, וכמו שביאר רבינו חיים ויטאל בספר שערי קדושה כי מטעם זה לא נכתבו בתורה איסורים מפורשים על מידות רעות, מפני שהמידות הם יסוד והקדמה לכל התורה והמצוות, ומי שיש לו פגם בשלמות המידות כל התורה והמצוות שלו אינם בשלמות.

ובאמת יש להעיר מהו שציוותה התורה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", וצריך ביאור כיצד שייך לצוות על אהבה, הרי אהבה זה דבר טבעי, ולא שייך לעשות אהבה בידיים, ואי אפשר לומר לאדם שיאהב את מי שאינו אוהב, ולמשל אם אדם אינו אוהב מאכל מסוים, לא שייך לצוותו שיאהב את המאכל, מפני שהאהבה תלויה בטבע האדם, וכיצד שייך לצוות לאדם "ואהבת לרעך כמוך".

ומבואר ומוכרח מזה שבאמת אהבת הבריות היא בטבע האדם, וכל אדם מישראל יש לו בטבעו אהבת הבריות, וכן רואים אצל ילדים קטנים שאוהבים אחד את השני בלי שום סיבה, מפני שהאהבה היא בטבע, וילדים אין להם נגיעות שלא לאהוב זה את זה, אבל אדם מבוגר יש לו כבר חשבונות ונגיעות, שהוא אוהב את עצמו יותר מחברו, והטבע של אהבת עצמו מכסה ומסתיר את טבע אהבת הבריות, ומונע את האהבה מלצאת אל הפועל, ועל זה ציוותה התורה שצריך להתגבר על הנגיעות, ולהתנהג כפי הטבע הישר באהבת הבריות.

והדרך לזה היא על ידי שעושים הרבה מעשים טובים מתוך אהבת הבריות, ואפשר בתחילה לעשות מעשים טובים עם מי שכבר מכירים ואוהבים אותו, אפילו בדברים קטנים, כגון לומר בוקר טוב בסבר פנים יפות מתוך אהבת הבריות, ובמשך הזמן יהיה מוסיף והולך, ויתעלה עוד בדרגה של אהבת הבריות, עד שיהיה ואהבת לרעך כמוך ממש בלי שום הפרש, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק י"א.

בפרט כשנמצאים בתוך ציבור, חשוב מאד שכל אחד ירגיש את חברו ויתנהג עימו באופן של "כמוך ממש", וזה שייך על ידי פעולות קטנות שמחזקות את אהבת החסד ומוסיפות שמחה של מצוה.

ועכשיו בעמדנו בחודש אדר, זוהי השמחה שצריכים להרבות בה, שמחה בתורה ובעבודה ובאהבת הבריות, וגם אחר כך בחודש ניסן להמשיך את השמחה של מצוה, עם סדר יום קבוע ומסודר, ובלי בטלה בבין הזמנים, ואז אפשר לעשות הכל מתוך שמחה.

בין אדם לחברו

שיחה שנאמרה בליל תענית אסתר תשע"ב

הנה בפורים, יש חלק מהציבור, שמקילים בעניינים שבין אדם לחברו, ואם יש להם כעס או קפידא על משהו, מחכים לימי הפורים, ואז פוגעים בו, ועושים ליצנות ובדחנות על חשבונם, וצריכים לדעת כי אין שום היתר לזה, וחז"ל הפליגו בחומר אונאת דברים שהוא איסור חמור מאד, וגם בפורים זה אסור כמו בכל השנה, ואמנם ימים אלו הם ימי שמחה, אבל ח"ו שלא לפגוע ולצער אף אדם.

וכבר סיפרתי כמה מעשים שהיו באלו שלא היו זהירים בזה, והורו היתר לעצמם לפגוע בין אדם לחברו בפורים, והסוף היה שנענשו וסבלו מאד במשך חייהם, והכרתו אחד שהייתה לו קפידא על משהו, וחיכה לימי הפורים ופרסם עליו ברבים דברי ליצנות ובדחנות, והסוף היה שסבל במשך חייו מצער גידול בנים משונה מאד.

ועוד עובדא היה באחד שלמד בהתמדה עם טעם בלימוד, ובשנה אחת עשו הצגה לשמחת פורים, עם קלות ראש ובדחנות, וגם הוא היה מן העוסקים בזה, ומאז אותו פורים איבד את הטעם בלימוד, ואינו מסוגל ללמוד בעיון ובעמקות כמו שהיה לומד קודם. ואמנם מן הסתם כבר עשה תשובה על זה, אבל תשובה מועילה בחטא פרטי שאדם עושה בעצמו, וכאן הרי גם הכניס קלות ראש בציבור, והרי הוא ממחטיאי הרבים שמקרר ומחליש את הציבור ביראת שמים, ולא מספיק בזה תשובה, אלא צריך תיקון החטא, לחזק את מי שהחליש ברוחניות, וזה קשה מאד, לכן נענש מידה כנגד מידה בירידה ברוחניות.

ולאחרונה נודע לי עוד מעשה שהיה בימי הפורים, באחד שפגע בחברו בצורה קשה מאד עד שהתחיל לבכות מרוב בושה, ולאחר מכן במשך שנים רבות לא נפקד בילדים, עד שנזכר באותו מקרה שפגע וציער את חברו בפורים, וטרח לחפש אחריו ולבקש ממנו מחילה, והנפגע אמר כי הוא זוכר את המקרה, ואינו מוכן למחול לו, מפני שזה פגע בו מאד, וחזר והפציר בו כמה פעמים ולא הסכים למחול.

ובאו והסבירו לנפגע בדברים של טעם, שהרי לאחר מאה ועשרים יעמוד בפני בית דין של מעלה, ויצטרך לתת דין וחשבון על מעשיו, ושם

פורים – קבלת התורה מאהבה

הנה יש כאלה שחושבים שבפורים אין חיוב תלמוד תורה, אבל האמת היא שאין זמן שפטורים ממצות תלמוד תורה, ובפרט בפורים שקיבלו את התורה מאהבה, ואם בחג השבועות שהוא זמן קבלת התורה מיראה כל אחד מבין שחיוב תלמוד תורה בו גדול יותר מכל השנה, כל שכן בפורים שחיוב תלמוד תורה גדול יותר, מפני שהוא זמן קבלת התורה מאהבה, ועל כל אחד ואחד להתחזק בימים אלו בלימוד התורה.

וידוע מכמה ישיבות שבפורים לומדים בהתמדה גדולה, וגם בחוץ לארץ יש סדרים מיוחדים של תורה בפורים, ובספר לקט רשימות הובא מהמשיג דלייקווד כי אלו שעסקו בתורה בפורים זכו לישועות נפלאות, וראו הצלחה גדולה בכל ימות השנה, מפני שזכות התורה גדולה יותר מכל הזכויות, ובפרט בזמן שיש ניסיונות וקשה ללמוד, אם מתגברים על הניסיונות ועוסקים בתורה, זה זכות גדולה מאד לעצמו ולכל הציבור.

נכנסו אלי שני תלמידי ישיבה, שמבקשים לתת משלוח מנות לראש הישיבה שלהם, והחליטו לכבד אותו ב"משלוח מנות" מיוחד במינו, להתאגד יחד כל בני הישיבה, ולקבוע סדר לימוד בפורים, ואמרתי כי ניכר שיש להם הבנה של בגרות, ומחנכים אותם חינוך טוב לדעת מה היא החשיבות האמיתית, ולכן הם מבינים שהמשלוח מנות שייסב לרבים את ההנאה הגדולה ביותר, זה כאשר יעסקו בתורה בפורים.

יביאו בפניו את האדם שאין לו ילדים, ויתבעו ממנו שהוא האשם בכך שלא הסכים לוותר ולמחול לו, והרי הוא כמו שופך דמים – שגרם להרבה נשמות שלא יחיו בעולם. וכששמע הנפגע דברים הללו נתרצה למחול, ומיד אחר כך נולדו ילדים לזה שציער אותו.

ומצינו בפרקי אבות (ד, יט) שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל גל לבך פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפו, והמפרשים העירו שהרי כל משנה זו כלשונה היא פסוק מפורש במשלי פרק כ"ד, ולשם מה חזר עליו שמואל הקטן, ומדוע הכניסו רבינו הקדוש בדברי המשנה, וביאר בזה רבינו יונה כי "היה רגיל שמואל הקטן לומר פסוק זה מפני שהוא דבר הצריך ובני אדם נכשלים בו".

וכתבו המפרשים בביאור הכתוב "פן יראה השם ורע בעיניו והשיב מעליו אפו", היינו שאם אדם שמח במפלתו של אויבו, עלול להיות שהקב"ה ישיב את חרון אפו מן האויב, ויעביר את הכעס אליו, ומענישים אותו במקום האויב. וידוע לי עובדא באשה שהיה לה קפידא על אדם שגרם חלישות הדעת לבעלה, ופעם אירע אצלו אסון ונפטר לו בנו התינוק רח"ל, והיא שמחה מאד, ובשבת סיפרה על כך והתבטאה ואמרה 'מגיע לי', והסוף היה שגם היא בעצמה, בשבת, חלתה במחלה משונה באופן פתאומי, ונפטרה בגיל צעיר.

עלינו לדעת כי פורים הוא זמן המיוחד להרבות באהבה אחווה שלום ורעות, וכידוע שזה אחד הטעמים למצות משלוח מנות בפורים, להרבות באהבה ואחווה בין איש לרעהו, ולא להיפך ח"ו.

והנה אהבת הבריות היא דרגה גבוהה מאד, ובאבות פרק ששי הוזכר "אוהב את המקום" תחילה ואחר כך "אוהב את הבריות", משמע שכך הסדר שזוכים תחילה לאהבת המקום ואחר כך לאהבת הבריות, מפני שאהבת הבריות קשה יותר להשיגה מאהבת המקום.

והטעם לזה מפני שאהבת המקום שייך להשיג בנקל, אם מתבוננים בכל החסדים והטובות שהקב"ה עושה עם האדם, וכשמתבוננים בזה ממילא באים לידי אהבה והכרת הטוב להקב"ה, וכמו שהאריך בספר חובות הלבבות, לכן אפשר בנקל לזכות לאהבת המקום, ואילו אהבת הבריות קשה יותר, מפני שאין לאדם סיבה לאהוב את חברו, שהרי חברו לא עשה לו שום טובה, ואינו מחויב בהכרת הטוב אליו, וצריך דרגה גבוהה להתגבר על כל הנגיעות ולזכות לאהבת הבריות.

וכבר הזכרנו שיש להבין מהו שציוותה התורה "ואהבת לרעך כמוך", וכיצד שייך לצוות על אהבה, הרי אהבה זה דבר טבעי שבא ממילא, ואם אדם יכריח עצמו לאהוב לא יבוא מזה לידי אהבה אמיתית.

[וכיוצא בזה יש עוד דברים שלא שייך לעשותם בכוח, וכפי שסיפרתי על אברך אחד שהיה בוכה בתפילות בימים הנוראים, ובשנים מאוחרות יותר הפסיק לבכות, והיה מודאג על מצבו הרוחני למה אינו מצליח לבכות, והסבירו לו כי הסיבה שאינו בוכה, זה מפני שהוא טרוד ומודאג כל הזמן כיצד יצליח לבכות, ומנסה בכוח להכריח את עצמו לבכות, והרי בכייה לא שייך שתבוא בכוח, אלא זה דבר טבעי שבא מהלב, ואדרבה, כיון שהוא טרוד בזה בשעת התפילה, גורם לעצמו שלא יבכה, כי טבע האדם ששרוי במתח שאינו יכול להתרגש ולבכות.

ויעצתי לו שבשעת התפילה עצמה לא ינסה לבכות, אלא יכוון רק פירוש המילים הפשוט כמו שילד קטן מתפלל, וכמו שהביא המשנה ברורה (צח, א) מגדולי המקובלים שגם לאחר שידעו את כל סודות התפילה לא היו מכוונים בתפילה אלא את פירוש המילים הפשוט, וידוע שאם מתעכבים יותר מדי בתפילה עלולים להיכנס בראש גם מחשבות זרות של יצר הרע, ומו"ר הגה"צ ר"א דסלר זצ"ל המשיל בזה ואמר כי

עגלה שנוסעת לאט יכולים לטפס ולעלות עליה בדרך, ואילו רכבת שנוסעת מהר, אי אפשר לעלות עליה באמצע נסיעתה...

וסיפר לי האברך כי באמת עשה כך, והתפלל בימים הנוראים כמו שילד קטן מתפלל, עם כוונת פירוש המילים הפשוט, ובלי מחשבות מיוחדות, ובאותה שנה בכה בתפילתו יותר מכל השנים! מפני שהתפלל ביישוב הדעת ובלי מתח, וכיון שחשב על פירוש המילים ממילא התעורר אצלו הרגש, והתעורר לבכייה באופן טבעי.

וכשם שבכייה תלוי בלב ואינה באה בכוח, כך גם אהבה תלויה בלב, ולא שייך להכריח אדם שיאהב את מי שאין לו אהבה אליו, ואף על פי כן ציוותה התורה "ואהבת", והיינו מפני שכל אחד בטבעו הישר נברא עם אהבת הבריות, אלא שיש חשבוניות ונגיעות המונעות את האהבה וכמו שכתוב (קהלת ז, כט) "האלוקים עשה את האדם ישר והמה ביקשו חשבוניות רבים", ולכן ציוותה תורה "ואהבת" – שצריך להתגבר על הנגיעות ולבטל מלבו את כל החשבוניות הרבים, וממילא יתנהג כפי טבעו הישר באהבת הבריות ובמידות טובות.

ולפעמים בני אדם מתנהגים שלא כפי טבעם הישר מחמת חשבוניות וטעויות שונות, וכגון מי ששקוע בלימודו ואינו רוצה לדבר דברים בטלים, עד כדי כך שאינו שם לב להתייחס כראוי לבני ביתו ולסובבים אותו, וכפי שהיה פעם תלמיד בישיבה שהיה חוזר לביתו לאכול ולא דיבר דברים בטלים כלל, ואחיו הקטנים חשבו שהוא אורח בביתם, ולא ידעו שהוא מבני המשפחה, ועוד היה מעשה באברך מתמיד גדול שכשהיה שב לביתו לא היה מדבר כלום, עד שפעם אחת הוסיפה אשתו הרבה מלח בתבשיל, ומחמת זה היה מוכרח לדבר...

וכן היה מעשה באברך שהיה שקוע מאד בלימוד, ולא דיבר שום דברים בטלים, וכשהיה חוזר לביתו היה אוכל ונח ומיד חוזר לתלמודו, והעירו לו כי לא זו הדרך, אלא צריך להתעניין בשלומם של בני ביתו, ולתת יחס למי שזקוק לזה, וכמו שאמרו (כתובות יז, א) שצריך שתהא דעתו מעורבת עם הבריות, ופירש רש"י "לעשות לאיש ואיש כרצונו", והתחיל לעשות ככה, ומאז נהפכו חייו לחיים מאושרים.

כל אדם שהוא בעל משפחה, משועבד לבני משפחתו, וצריך להקדיש להם זמן, ולשמוע מאשתו את מה שרוצה לספר ולומר לו, וכבר אמרו (קידושין מט, ב) תשעה קבין שיחה נטלו נשים, ומצרכי האשה שיהיה לה עם מי לדבר את ה"תשעה קבין", ופעם העירו לאדם שלא היה מדבר עם אשתו כדי צרכה, ואמרו לו בצחות, כי הוא עובר באיסור "אלמנה לא תענון", שאשתו היא כמו אלמנה שאין לה עם מי לדבר, ובפני מי תשוח את אשר על לבה. [ושמעתי ממרן הגרא"מ שך זצ"ל שסיפר על מרן הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל כי בעת שהוציא לאור את החלק השלישי מספרו "אחיעזר" בשנת תרצ"ט, התבטא ואמר כי להקשיב לדבריה של אלמנה זו מצוה גדולה יותר מהדפסת הספר].

ועכשיו בימי הפורים זה הזמן להתגבר על כל החשבוניות של היצר הרע, ולהרבות באהבה ואחווה שלום ורעות כפי טבע האדם הישר, ובפרט שבפורים זכינו לקבלת התורה מאהבה, ובכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה בימים אלו שאפשר לזכות לאהבת השם, ועל ידי אהבת השם מסתלקות כל הנגיעות, וממילא זוכים לאהבת הבריות. בודאי שכולנו רוצים לזכות לזה, וכולם רוצים להיות טובים, אלא שלפעמים מחמת הפרעות שונות לא מתנהגים כפי מה שרוצים באמת. יהי רצון שנוזכה להתגבר ולעמוד כנגד כל החשבוניות בסייעתא דשמיא!

בס"ד אדר ב' תשס"ה

איתא בשבת דף פ"ח, "קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", וכמו כן בכל דור ודור בימי הפורים הוא זמן מסוגל לזכות לקבלת התורה ולמעלות הרוחניות. לכן חובה גדולה להתחזק בימים אלו בלימוד התורה כי רק על ידי כך ניתן לזכות למעלות העליונות. וב"ה נתחדש שבימי הפורים מתאספים ולומדים בצוותא בהתמדה גדולה, ואשרי חלקם של כל אלו שיקיימו סדרי הלימוד בישיבות הקדושות. ובזכות כך נזכה לראות בישועת השי"ת בב"א.

מכתב רבינו שליט"א עליו חתמו גדולי ישראל זצוק"ל ויבלחט"א